

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija

**ZIŅOJUMS
PAR LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS
ATTĪSTĪBU**

**RĪGA
2008. GADA JŪNIJS**

Ja Jums ir komentāri, jautājumi vai ierosinājumi, lūdzam tos adresēt:

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijai
Brīvības ielā 55, Rīga, LV-1519

Tālrunis 371-7013119

Fakss 371-7280882

E-pasts: macro@em.gov.lv

Mājas lapa: <http://www.em.gov.lv>

Ziņojumu sagatavojuši: O.Barānovs (Ziņojuma apkopošana, 1., 4.1.1., 4.4., 6.1.), G.Piņķe (3.1., 3.2.1., 3.2.2., 3.3.1., 3.3.2., 3.5., 4.1.2., 4.1.3., 4.3.1., 4.3.2., 5.1.), E.Gergelevičs (2., 3.2.4.), A.Bessonovs (3.2.1., 3.2.2., 3.4.), M.Kubliņš (3.3.1., 3.3.2.), I.Skribāne (3.2.3., 4.3.3., 5.2.), D.Dravnieks (3.3.3.), J.Salmiņš (4.1.2., 4.1.3.), L.Stelmaka (4.2.), Č.Gržibovskis (5.1.), J.Ušpelis (5.3.), G.Silovs (6.2.1.), A.Gulbis, D.Klinsone, L.Stauvere, S.Pizika, M.Paņkova, G.Ābele, (6.2.2.), O.Bogdanova, G.Jēgere (6.2.3.), T.Grīnfelds (6.3.1.), D.Merirands, D.Eberšteina (6.3.2.), E.Gulbinska (6.3.3.), A.Andriksone, I.Mežeca, I.Grīnberga, M.Paņkova (6.3.4.), I.Beināre, I.Benga (6.4.), U.Vanaga (6.5.), L.Neiders, I.Eglītis (6.6.), K.Šuste (6.7.), M.Stenders, G.Tentere (6.8.), M.Purviņa (6.9.), I.Ozoliņa (6.10.), L.Zemīte, B.Vītoļa (6.11.), E.Skribnovska, J.Strīpnieks, J.Maurāns, E.Beļskis (6.12.), D.Jirgena, N.Kovolenko, K.Lore, I.Mūrniece (6.13.), I.Lipovska (6.14.), I.Bērziņa (6.14., 6.15.3.) D.Kalnāre (6.15.1., 6.15.2.).

Visa skaitliskā informācija un dati, izņemot īpaši norādītos gadījumos, ir saņemti no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes. Latvijas Bankas un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas dati ir izmantoti Latvijas maksājumu bilances, banku un monetāro rādītāju raksturojumā. Valsts kases dati ir izmantoti valsts finanšu rādītāju raksturojumā.

Vāka dizains: SIA „ABC JUMS”

Sagatavots iespiešanai un iespiests:

SIA „ABC JUMS”

Rūpniecības iela 3, Aizkraukle, LV-5101

Tālrunis: 5122888, tālrunis/fakss: 7142383

ISSN 1407-4095

© Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija, 2008

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce ir obligāta.

Godātais lasītāj!

Ekonomikas ministrijas speciālisti ir sagatavojuši kārtējo, jau divdesmit astoto, *Ziņojumu par Latvijas tautsaimniecības attīstību*. Pirmais Ziņojums tika izdots 1994. gada septembrī, nākamie kopš 1995. gada – tradicionāli divreiz gadā jūnijā un decembrī. Tāpat kā iepriekšējos Ziņojumos, arī šajā vērtēts valsts ekonomiskais stāvoklis un reformu gaita, prognozētas tautsaimniecības attīstības perspektīvas.

Latvijā vairākus gadus bija vērojama straujākā izaugsme Eiropas Savienībā. Laika periodā no 2005.-2007. gadam IKP ik gadu vidēji pieauga par 11%. Šis iekšzemes kopprodukta pieaugums neapšaubāmi ir mazinājis mūsu valsts atpalicību no vecajām Eiropas Savienības valstīm. Neraugoties uz ievērojamo cenu kāpumu, ir būtiski cēlušies arī iedzīvotāju ienākumi.

Kopš 2007. gada vidus izaugsmes tempi ir sākuši samazināties. 2008. gada 1. ceturksnī IKP apjoms, salīdzinot ar 2007. gada 1. ceturksni, ir palielinājies tikai par 3,3%. Izaugsmes tempu samazinājumu noteica kā iekšējie (iekšējā pieprasījuma stimulu pavājināšanās), tā ārējie (globālās izaugsmes tempu samazināšanās) ekonomiku ietekmējošie procesi.

Nemot vērā pašreizējās ekonomiskās attīstības tendences gan pasaulē, gan arī Latvijā, valdība ir nospraudusi par galveno uzdevumu nepieļaut strauju izaugsmes kritumu un nodrošināt apstākļus ilgtspējīgai izaugsmei.

Galvenie valdības darbības virzieni ekonomikas stabilizācijas jomā ir atspoguļoti š.g. 15. aprīlī pieņemtajā *Informatīvajā ziņojumā par pasākumiem makroekonomiskās situācijas stabilizācijai 2008.-2009. gadā*. Tajā galvenais uzsvars tiek likts uz jau iesāktu fiskālo konsolidāciju, budžeta efektivitātes paaugstināšanu un uz nodokļu politikas pilnveidošanu, produktīvās kapacitātes paaugstināšanu, it īpaši tirgojamās nozarēs, kā arī uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku vērsta politikas īstenošanu.

Lai atbalstītu uzņēmējdarbību, paredzēts izstrādāt būtiskus grozījumus esošajos nodokļu politikas regulējumos, novirzot nodokļu slogu no investīcijām. Tiek izstrādāti likuma „Par uzņēmumu nodokli” grozījumi, lai ieviestu reinvestīciju stimulu.

Rit intensīvs darbs, lai uzlabotu uzņēmējdarbības vidi, veicinātu uzņēmējdarbības uzsākšanu, finanšu pieejamību, eksportu, kā arī nodrošinātu godīgu konkurenci. Valdība ir apstiprinājusi ikgadējo *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plānu 2008. gadam*. Tajā ietvertie 32 pasākumi paredz vienkāršot un uzlabot būvniecības procesu, vienkāršot nekustamā īpašuma reģistrācijas procesu, uzlabot valsts pārvaldes pakalpojumus u.c.

Lai veicinātu uzņēmējdarbības uzsākšanu un finanšu pieejamību, valdība 13. maijā apstiprināja *Uzņēmumu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programmu*, kas atvieglos maziem un vidējiem komersantiem rast finansējumu investīcijām tehnoloģijās vai arī apgrozāmajiem līdzekļiem. Īpaši tiks atbalstīti

uzņēmumi, kas orientējas uz starptautisko tirgu, ražo produkciju vai sniedz pakalpojumus ar augstu pievienoto vērtību, tehnoloģiski ietilpīgi ražošanas uzņēmumi, kā arī jaunu uzņēmumu izveide. Programmas kopējie investīciju apjomi sasniegs 200 milj. latu, tai skaitā 2008. gadā – gandrīz 50 milj. latu. Tas dos iespēju sniegt atbalstu vismaz 300 uzņēmumiem.

Tiek veidots ieguldījumu fonds ar kopējo finansējuma apjomu 200 milj. eiro, kas veiks investīcijas garantijās, paaugstināta riska aizdevumos, riska kapitāla fondos un cita veida finanšu atbalsta instrumentos, lai nodrošinātu mazo un vidējo komersantu pieeju finansējumam komercdarbības uzsākšanai un attīstībai, kā arī eksporta kredītu garantēšanai. Līgumu ar *Eiropas Investīciju fondu*, kas apsaimniekos šo fondu, paredzēts parakstīt jau š.g. jūlijā, savukārt pieteikšanās ieguldījuma fonda līdzekļiem tiks uzsākta gada nogalē.

Minētie pasākumi stabilizēs un veicinās ekonomisko izaugsmi tuvākajos divos gados.

Trešais virziens, kura atdeve gaidāma vidējā termiņa periodā, ir saistīts ar pasākumu kopumu, kas vērsts uz zināšanu ietilpīgas ekonomikas veicināšanu, tas ir, zināšanu un tehnoloģiju pārneses veicināšanu ražošanā, lai nodrošinātu augstākas pievienotās vērtības produkcijas ražošanu. Pasākumu kopums šī mērķa sasniegšanai ir ļoti plašs, tādēļ minēšu tikai dažus.

Piesaistot ES struktūrfondu finansējumu, 2008. gadā plānots uzsākt *Kompetences centru programmas* īstenošanu. Programmas mērķis ir uzņēmumu konkurētspējas paaugstināšana, veicinot pētniecības un rūpniecības sektoru sadarbību rūpniecisko pētījumu, jaunu produktu un tehnoloģiju attīstības projektu īstenošanā. Programmas kopējais finansējums ir 54,8 milj. latu.

Ekonomikas ministrija ir uzsākusi īstenot arī *Inovācijas centru un biznesa inkubatoru attīstības programmu*. Tās mērķis ir veicināt inovāciju infrastruktūras pilnveidošanu, atbalstīt inovācijas centrus un biznesa inkubatoru izveidi un darbību, kā arī inovācijas centru un biznesa inkubatoru pakalpojumu nodrošināšanu jauniem uzņēmumiem. Programmas ietvaros ir atbalstīti 11 inovācijas centru un biznesa inkubatoru projektu.

Piesaistot Eiropas strukturālo fondu finansējumu, šogad plānots uzsākt īstenot valsts atbalsta programmu „*Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde*”. Programmas mērķis ir atbalstīt jaunu vai nozīmīgi uzlabotu produktu, pakalpojumu vai tehnoloģisko procesu izstrādi, nodrošinot atbalstu arī veiksmīgi izstrādāto jauno produktu, pakalpojumu vai tehnoloģisko procesu ieviešanai ražošanā. Kopējais finansējums programmai 2008.-2013. gadā ir 162,2 milj. latu.

Viens no Ekonomikas ministrijas tuvāko gadu galvenajiem izaicinājumiem būs arī īstenot enerģētikas attīstības politiku, lai paaugstinātu energoapgādes drošumu un samazinātu atkarību no importa energoresursiem.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, turpināsim dialogu ar mūsu sociālajiem partneriem – uzņēmējiem un viņus pārstāvošajām nevalstiskajām organizācijām. Tikai tādā veidā ilgtermiņa skatījumā ir iespējams nodrošināt ilgtspējīgu izaugsmi.

Ziņojumā Jūs atradīsit informāciju gan par galveno ekonomisko un sociālo rādītāju un tautsaimniecības nozaru attīstību un ārējo ekonomisko vidi, gan arī par valdības ekonomisko politiku izaugsmes un nodarbinātības veicināšanai, ārējās tirdzniecības politiku, Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošanu, inovāciju un uzņēmējdarbības politiku un citām ekonomiskajām reformām. Nobeigumā Ziņojuma autori dod rekomendācijas valsts ekonomiskās politikas pilnveidošanai.

Ne visus Ziņojumā aplūkotos jautājumus ir vērtējis Ministru kabinets, tāpēc daudzi spriedumi par valsts ekonomisko attīstību un priekšlikumi par turpmāko rīcību atspoguļo tikai Ekonomikas ministrijas speciālistu viedokli.

Ceru, ka Ziņojums noderēs ekonomistiem, uzņēmējiem, visiem, kuras interesē Latvijas tautsaimniecības attīstības problēmas, un rosinās valsts institūciju, dažādu organizāciju un interešu grupu pārstāvju un citu interesentu domu apmaiņu.

Vēlos pateikties Ziņojuma autoriem par veikumu.

2008. gada jūnijs

Kaspars Gerhards,
ekonomikas ministrs

SATURA RĀDĪTĀJS

Saīsinājumi, mērvienības un nosacītie apzīmējumi	7
1. Ekonomiskais stāvoklis: īss kopsavilkums	9
2. Pasaules ekonomikas attīstība	12
3. Izaugsme un produktivitāte	15
3.1. Iekšzemes kopprodukta dinamika un produktivitāte	15
3.2. IKP izlietojums	16
3.2.1. Kopējais pieprasījums	16
3.2.2. Privātais un valsts patēriņš	17
3.2.3. Investīcijas	18
3.2.4. Eksports un imports	20
3.3. Nozaru ieguldījums	24
3.3.1. Tautsaimniecības struktūra un dinamika	24
3.3.2. Apstrādes rūpniecība	26
3.3.3. Enerģētika	37
3.4. Reģionu attīstība	39
3.5. Prognozes	41
4. Makroekonomiskā stabilitāte	44
4.1. Valsts finanses	44
4.1.1. Fiskālā politika un valsts parāds	44
4.1.2. Kopbudžeta ieņēmumi	47
4.1.3. Kopbudžeta izdevumi	50
4.2. Cenas	52
4.2.1. Privātā patēriņa cenas	52
4.2.2. Ražotāju cenas	56
4.3. Maksājumu balance	57
4.3.1. Tekošais konts	57
4.3.2. Finanšu plūsmas	59
4.3.3. Ārvalstu tiešās investīcijas	59
4.4. Finanšu un kapitāla tirgi	62
4.4.1. Monetārā politika un valūtas maiņas kurss	62
4.4.2. Tirgus struktūra un attīstība	64
4.4.3. Noguldījumi un kredīti	65
5. Darba tirgus	71
5.1. Nodarbinātība un bezdarbs	71
5.2. Darbaspēka izmaksas	73
5.3. Nodarbinātības politika	75

6. Ekonomiskā politika un struktūrpolitikas prioritātes	79
6.1. Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008. gadam	79
6.2. Latvijas iekļaušanās ES ekonomiskajā un struktūrpolitikā	85
6.2.1. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošana	85
6.2.2. Ārējās tirdzniecības politika	89
6.2.3. ES iekšējais tirgus	95
6.3. Nozaru attīstības politikas	97
6.3.1. Rūpniecības politika	97
6.3.2. Enerģētikas politika	98
6.3.3. Būvniecības politika	100
6.3.4. Tūrisma politika	103
6.4. Uzņēmējdarbības vide	106
6.5. Inovācijas un jaunās tehnoloģijas	108
6.6. Informācijas sabiedrība	110
6.7. Mazie un vidējie uzņēmumi	114
6.8. Konkurences politika	118
6.9. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšana	121
6.10. Eksporta veicināšanas politika	122
6.11. Patērētāju tiesību aizsardzība un tirgus uzraudzība	124
6.12. Kvalitātes nodrošināšana	130
6.12.1. Kvalitātes struktūrpolitika	130
6.12.2. Akreditācija, standartizācija, metroloģija,.....	131
6.13. Privatizācija	133
6.14. Valsts un privātā partnerība	137
6.15. Ekonomikas ministrijas konsultatīvās padomes	139
6.15.1. Tautsaimniecības padome	139
6.15.2. Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padome	141
6.15.3. Valsts un privātās partnerības konsultatīvā padome	142
7. Rekomendācijas	144

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENTĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI

Saīsinājumi

AS	akciju sabiedrība	LEVP	Latvijas eksporta veicināšanas programma
AES	atomelektrostacija	LGA	Latvijas Garantiju aģentūra
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija	LVS	Latvijas Standarts
ASV	Amerikas Savienotās Valstis	MVU	mazie un vidējie uzņēmumi
ĀTI	ārvalstu tiešās investīcijas	MVUAP	Mazo un vidējo uzņēmumu Amatsnieceības padome
BTL	Brīvās tirdzniecības līgums	NATO	Ziemeļatlantijas līguma organizācija
CAEV, CAE	Centrāl- un Austrumeiropas valstis	NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
CSP	Centrālā statistikas pārvalde	PHARE	Eiropas Savienības ekonomiskās palīdzības programma Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm
DDA	Dohas deklarācija	PTAC	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
ECB	Eiropas Centrālā banka	PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona	RFB	Rīgas Fondu birža
EK	Eiropas Komisija	RCI	ražotāju cenu indekss
EKS	Eiropas kontu sistēma	SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
ELVGF	Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda Vadības nodaļa	SOLVIT	Eiropas Savienības koordinācijas centru tīkls iekšējā tirgus problēmu risināšanai
EM	Ekonomikas ministrija	SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
EMS	Eiropas Monetārā savienība	TAI	tirdzniecības aizsardzības instrumenti
ERAF	Eiropas Reģionālais attīstības fonds	TEC	termoelektrocentrāle
ES	Eiropas Savienība	TEN-T	Eiropas Kopienas atbalsts transporta, telekomunikāciju un enerģijas infrastruktūras tīkliem
ES SF	Eiropas Savienības struktūrfondi	TSP	Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padome
ES-15	Eiropas Savienība pirms 2004. gada 1. maija paplašināšanās	VAS	valsts akciju sabiedrība
ES-25	Eiropas Savienība pēc 2004. gada 1. maija paplašināšanās	VCI	ražotāju cenu indekss vietējā tirgū realizētajai produkcijai
ES-27	Eiropas Savienība pēc 2007. gada 1. janvāra paplašināšanās	VID	Valsts ieņēmumu dienests
ESF	Eiropas Sociālais fonds	VKM II	Eiropas valūtas kursa mehānisms
FIAS	Ārvalstu investīciju konsultāciju dienests	VPD	Vienotais programmdokuments
FKTK	Finansu un kapitāla tirgus komisija	VPP	valsts un privātā partnerība
HES	hidroelektrostacija	XCI	ražotāju cenu indekss eksportētajai produkcijai
IKP	iekšzemes kopprodukts	ZVFI	Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments
IKT	informācijas un komunikāciju tehnoloģijas		
IT	informācijas tehnoloģijas		
ISPA	Eiropas Savienības pirmsiestāšanās finansu instruments, kas orientēts uz liela apjoma vides un transporta infrastruktūras projektu finansiālu atbalstīšanu (<i>Instrument for the Structural Policies for Pre-accession</i>)		
IVVI	importa vienības izmaiņu indekss		
KF	Kohēzijas fonds		
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra		

Valstu saīsinājumi

AT	Austrija	IE	Īrija
BE	Beļģija	IT	Itālija
BG	Bulgārija	LT	Lietuva
CZ	Čehija	LU	Luksemburga
CY	Kipra	LV	Latvija
DE	Vācija	MT	Malta
DK	Dānija	NL	Nīderlande
EE	Igaunija	PL	Polija
EL	Grieķija	PT	Portugāle
ES	Spānija	RO	Rumānija
EU	ES-27 valstis	SE	Zviedrija
FI	Somija	SI	Slovēnija
FR	Francija	SK	Slovākija
HU	Ungārija	UK	Lielbritānija

Mērvienības

EUR, EURO	eiro, oficiālā Eiropas Savienības naudas vienība	SDR	Pasaules valūtu grozs, Starptautiskā Valūtas fonda norēķinu vienība
Ls, LVL	lats		

Nosacītie apzīmējumi

–	parādība nav konstatēta	...	trūkst datu vai tie ir apšaubāmi
---	-------------------------	-----	----------------------------------

1. EKONOMISKAIS STĀVOKLIS: ĪSS KOPSAVILKUMS

Laika periodā no 2005.-2007. gadam Latvijā bija vērojama strauja izaugsme, pieaugot IKP ik gadu vidēji par 11%, tai skaitā 2007. gadā par – 10,3%. Augstos izaugsmes tempus nodrošināja galvenokārt iekšējais pieprasījums. Būtiski pieauga kā privātais patēriņš, tā investīcijas. Mazāka loma izaugsme bija eksporta palielinājumam. Neto eksporta ieguldījums izaugsme pēdējos trīs gados bija negatīvs.

Kopš 2007. gada vidus izaugsmes tempi ir sākuši samazināties. Izaugsmes tempu samazinājumu noteica kā iekšējie (iekšējā pieprasījuma stimulu pavājināšanās), tā ārējie (globālās izaugsmes tempu samazināšanās) ekonomiku ietekmējošie procesi.

2008. gada 1. ceturksnī IKP apjoms, salīdzinot ar 2007. gada 1. ceturksni, ir palielinājies vairs tikai par 3,3%. Tas nozīmē, ka ekonomiskā izaugsme ir sākusi būtiski piebremzēties.

Kā galvenais ekonomiku ietekmējošais iemesls ir jāmin straujš iekšējā pieprasījuma kritums, ko ietekmēja banku piesardzīgāka attieksme pret kredītēšanu, jo īpaši hipotekāro. Jāatzīmē arī mājāsaimniecību kritiskāka pieceļa tēriņu stratēģijā.

Savukārt no ārējiem faktoriem jāatzīmē **pasaules ekonomikas izaugsmes tempu samazinājums**, ko vispirms nosaka nestabilitāte ASV finanšu tirgos, cenu kāpums degvielai un pārtikai. Tas negatīvi ietekmē mūsu galveno eksporta tirgu – ES. Piemēram, ir samazinājušies vidējie ES-27 IKP pieauguma tempi no 3,3% 2007. gada 1. ceturksnī līdz 2,7% 2008. gada 1. ceturksnī. It īpaši būtisks izaugsmes tempu samazinājums 2008. gada 1. ceturksnī bija Igaunijā, kur 2008. gada 1. ceturksnī IKP apjoms bija tikai par 1% lielāks nekā gadu iepriekš.

Iekšējā pieprasījuma samazinājums tiešā veidā atsaucās uz nozaru ražošanas apjomu palielināšanas iespējām. Līdz šim tas visbūtiskāk ir ietekmējis tirdzniecības, būvniecības un nekustamā īpašuma tirgus attīstību. Šo trīs nozaru ieguldījums izaugsme 2008. gada 1. ceturksnī bija tikai par 1,7%, lai gan, pagājušajā gadā šo nozaru izaugsme nodrošināja IKP pieaugumu gandrīz par 6% jeb vairāk nekā pusi no kopējās izaugsmes.

Pakāpeniski samazinās apstrādes rūpniecības izlaide. Šīs nozares ražošanas apjomu pieauguma tempu samazinājums aizsākās 2006. gada beigās, bet 2007. gada otrajā pusē jau bija vērojama izlaides apjomu samazināšanās. 2008. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar 2007. gada attiecīgo periodu, apstrādes rūpniecības ražošanas apjomi ir samazinājušies par 4,1%. Apstrādes rūpniecības izlaides samazināšanos nosaka ne tikai iekšējā pieprasījuma samazinājums, bet arī vājāks pieprasījums mūsu tirdzniecības partnervalstīs, kā arī Latvijas rūpniecības pakāpenisks konkurētspējas samazinājums saistībā ar darbaspēka izmaksu strauju palielināšanos. Tomēr situācija apstrādes rūpniecībā apakšnozaru

griezumā nav viendabīga. Ražošanas apjomu pieauguma tempi gada sākumā ir palielinājušies papīra ražošanā un poligrāfijā, ķīmiskajā rūpniecībā, transporta līdzekļu ražošanā, kā arī elektrisko un optisko iekārtu ražošanā.

Arī situācija būvniecībā nav viennozīmīgi vērtējama. Jauno pasūtījumu apjoms 2008. gada 1. ceturksnī tikai nedaudz atpaliek no iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeņa. Krietni ir samazinājušies jaunie pasūtījumi dzīvojamo ēku būvniecībā, bet pieauguši – nedzīvojamo ēku būvniecībā. Tomēr jāatzīmē, ka pašu būvnieku skatījums uz nozares attīstību ir diezgan pesimistisks, turklāt šādas nozares novērtējuma tendences ir visā ES.

Vienlaicīgi ir jāatzīmē, ka Latvijā turpina labi attīstīties finanšu starpniecības un transporta un sakaru pakalpojumi. Š.g. 1. ceturksnī tie pieauga attiecīgi par 11,6% un 9,6%. Transporta pakalpojumu attīstība lielā mērā saistīta ar tranzītpakalpojumu pieaugumu. Tieši pēdējo palielinājums var dot būtisku ieguldījumu Latvijas tuvāko gadu izaugsmei.

Tuvākajā nākotnē nav paredzams, ka var būtiski mainīties iekšējo pieprasījumu ietekmējošie faktori. Par to liecina arī patērētāju konfidences rādītājs. Līdz ar to, visticamāk, esošās iekšējā pieprasījuma dinamikas samazināšanās tendences saglabāsies, pakāpeniski stabilizējoties. Cenu kāpums, mājāsaimniecību parādu nastas palielināšanās, ienākumu lēnāks pieaugums, valdības nostāja īstenot stingru fiskālo politiku, lielā mērā noteiks privātā un sabiedriskā patēriņa lēnāku pieaugumu. Saistībā ar investīcijām, jānorāda, ka šī pieprasījuma posteņa izmaiņas tuvākajā nākotnē ir nenoteiktas.

Pastāv vairāki nozīmīgi ekonomikas turpmākas attīstības riski, kas galvenokārt saistīti ar situācijas attīstību pasaules finanšu tirgos, kā arī ar degvielas un pārtikas pasaules cenu dinamiku. Šobrīd starptautiskajos finanšu tirgos ir skaidri iezīmējušās divas tendences, kas pārskatāmā nākotnē savu nozīmi saglabās – tā ir nekustamā īpašuma tirgus atdzīšana un kredītresursu pieejamības samazināšanās.

Nemot vērā iepriekš minēto, **Ekonomikas ministrija prognozē, ka 2008. gada izaugsme var būt 2-2,5% līmenī un 2009. gadā, tai nedaudz palielinoties, 2-3% līmenī.**

Līdz ar straujo izaugsmi izveidojās un padziļinājās ekonomiskās disproporcijas – būtisks inflācijas pieaugums un liels maksājumu bilances tekošā konta deficīts. Inflācija kopš 2004. gada pārsniedz 6%, 2007. gadā cenu pieauguma tempi palielinājās – gada vidējā inflācija sasniedza 10,1%. Latvijas inflācijas līmeni nosaka daudzi, dažkārt savstarpēji nesaistīti faktori, t.sk. gan strukturālas dabas izmaiņas saistībā ar dalību ES, gan pasaules cenu kāpums energoresursiem, gan administratīvi regulējamo cenu izmaiņas, gan arī

pats būtiskākais inflāciju veicinošais faktors – strauji augošais iekšējais pieprasījums.

Patēriņa cenu inflācija 2008. gada pirmajā pusē saglabājas augstā līmenī, jo ir bijuši spēcīgi piedāvājuma puses faktori – administratīvi regulējamo cenu palielinājums (elektrībai, dabas gāzei un siltumam), degvielas cenu pieaugums, akcīzes palielinājums tabakas izstrādājumiem un degvielai, pārtikas cenu kāpums. Kopējais patēriņa cenu pieaugums 2008. gada maijā salīdzinājumā ar iepriekšējā gada maiju bija 17,9%, kas bija divas reizes straujāk nekā gadu iepriekš (par 8,2 procentiem).

Tomēr jāatzīmē, ka ražotāju cenu ietekme uz patēriņa cenām samazinās, jo tās kopš 2007. gada pieaug lēnākos tempos nekā patēriņa cenas. Ražotāju cenu dinamikas samazinājuma tendences norāda, ka 2008. gada otrajā pusē jāsamazinās arī patēriņa cenu inflācijai, ja nebūs spēcīgi piedāvājuma puses impulsi (degvielas un pārtikas pasaules cenu kāpums, administratīvi regulējamo cenu pieaugums).

2008. gada otrajā pusē ir gaidāms dabas gāzes tarifu palielinājums (oktobrī mājāsaimniecībām vidēji par 65%) un atbilstoši siltuma tarifu pieaugums (par 30%).

2008. gada beigās 12 mēnešu inflācija var būt 16%, gada vidējai sasniedzot 16,7 procentus.

2006. gadā strauji palielinājās maksājumu bilances tekošā konta deficīts, kas bija 22,5% līmenī no IKP. 2007. gadā tas saglabājas augstā līmenī – 22,9%. Jāatzīmē, ka tekošā konta deficīts tiek segts ar ārvalstu tiešajām investīcijām un ilgtermiņa aizņēmumiem. Latvijas Bankas rezerves aktīvi palielinās, un tīrās ārējās rezerves pilnībā sedz naudas bāzi.

Iekšējā pieprasījuma samazināšanās, sākot ar 2007. gada 3. ceturksni, ir mazinājušas ārējo nesabalansētību. Sarūk tekošā konta deficīts. Tas 2008. gada 1. ceturksnī bija 19,3% no IKP (iepriekšējā gada atbilstošajā periodā – 26,6%). Tuvākajā nākotnē tekošā konta deficīts turpinās sarukt, samazinoties iekšējam pieprasījumam. Ir pozitīvi, ka eksporta pieauguma temps tajā pašā laikā nav samazinājies. Latvijas preču un pakalpojumu eksports uzrāda labus pieauguma tempus, neraugoties uz vispārējās ekonomiskās izaugsmes tempu samazinājumu. Kopējais preču un pakalpojuma eksporta apjoms 2008. gada 1. ceturksnī bija par 6,5% lielāks nekā 2007. gada 1. ceturksnī.

1.1. tabula

Latvija: ekonomiskās attīstības pamatrādītāji

	2004	2005	2006	2007	2008 p
(pieaugums pret iepriekšējo gadu, procentos)					
Iekšzemes kopprodukts	8,7	10,6	12,2	10,3	2,2
Privātais patēriņš	9,8	11,2	21,2	13,9	2,1
Valsts patēriņš	2,1	2,7	4,9	4,8	2,3
Kopējā pamatkapitāla veidošana	23,8	23,6	16,4	8,4	4,2
Eksports	9,4	20,3	6,5	11,1	1,2
Imports	16,6	14,8	19,3	15,0	-8,0
Patēriņa cenas	6,2	6,7	6,5	10,1	16,5
(procentos pret iekšzemes kopproduktu, ja nav norādīts citādi)					
Vispārējās valdības sektora bilance	-1,0	-0,4	-0,2	-0,04	0,1
Vispārējās valdības parāds	14,9	12,4	10,7	9,7	9,2
Maksājumu bilances tekošais konts	-12,8	-12,5	-22,3	-23,0	-15,0
Gada laikā saņemtās ārvalstu tiešās investīcijas Latvijā	4,6	4,5	8,1	7,0	7,0
Nodarbinātības līmenis (% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, 15-64 gadī)	62,3	63,4	66,3	68,4	68,5
Bezdarba līmenis (darba meklētāju īpatsvars % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, 15-74 gadī)	10,4	8,7	6,8	6,0	6,5

p – prognoze

Lai panāktu tautsaimniecības sabalansētu attīstību, valdība ir apņēmusies 2008. gadā, kā arī 2009. gadā un 2010. gadā nodrošināt budžetu ar pārpalikumu. Sacima 2008. gada budžetu ir akceptējusi ar pārpalikumu 163 milj. latu apmērā¹, kas ir 1% no IKP. Arī turpmākajos gados ir plānots budžets ar pārpalikumu – 2009. gadā 1,2% apmērā no IKP un 2010. gadā 1,5% apmērā no IKP.

Vājā ekonomiskā izaugsme var radīt grūtības realizēt valdības mērķi – nodrošināt budžetu ar pārpalikumu 2008. gadā, ja saglabāsies pašreiz

vērojamās tendences nodokļu ievākumā. It īpaši tas saistīts ar pievienotās vērtības nodokli.

Ņemot vērā makroekonomisko situāciju valstī un izvērtējot valsts budžeta ieņēmumu prognozes 2008. gadam, Ministru kabinets 2008. gada 10. jūlija ārkārtas sēdē apstiprināja grozījumus š.g. budžetā. Grozījumu ietvaros paredzēts saglabāt minimālu pārpalikumu budžetā 0,05% apmērā no IKP.

Līdz ar ekonomisko izaugsmi palielinās arī iedzīvotāju ienākumi. Neraugoties uz ievērojamo cenu kāpumu, strādājošo reālā darba samaksa laika periodā no 2005.-2007. gadam ir pieaugusi par 38,6%.

¹ Kopbudžeta deficīts pēc kases principa.

Lai arī ne tik strauji kā algas, pieaug arī vecuma pensijas.

Algu pieaugumu Latvijā ietekmēja divi galvenie apstākļi. Pirmkārt, sakarā ar straujo ekonomisko izaugsmi pieauga pieprasījums pēc darbaspēka, un, otrkārt, darbaspēka tirgus atvēršana tādās augsti attīstītās valstīs kā Īrija un Lielbritānija palielināja konkurenci Latvijas darba tirgū (samazinās darbaspēka piedāvājums augošās emigrācijas dēļ), kas rada lielu spiedienu uz algām. Turklāt Latvijas strādājošo algas bija ļoti zemas salīdzinājumā ar ES vidējiem rādītājiem, – vairumā nozaru līdz 2006. gadam tās bija 15-20% līmenī. Tāpēc algu palielinājums ir objektīvā konverģences procesa izpausme.

Straujais algu pieaugums iepriekšējos periodos ir būtiski palielinājis produkcijas vienības darbaspēka izmaksas, kas visbūtiskāk ietekmē uz eksportu vērsto nozaru konkurētspēju, it īpaši darbietilpīgās nozarēs, tādās kā tekstilizstrādājumu ražošana un atsevišķas metālapstrādes mašīnbūves nozares.

Līdz ar ekonomiskās izaugsmes tempu samazināšanos algu pieauguma izmaiņas 2008. gadā tiek prognozētas mērenākos tempos nekā iepriekšējos divos gados, un gada beigās vidējā bruto darba samaksa var būt 520-530 latu jeb par aptuveni 10% augstāka nekā 2007. gada decembrī (pagājušā gada attiecīgajā periodā tā pieauga par 25%). Šāds algu palielinājums vairs tik būtiski nepalielinās produkcijas vienības darbaspēka izmaksas, un no tautsaimniecības konkurētspējas viedokļa situācija nepasliktināsies.

Latvijā pēdējos gados vērojamā ekonomikas attīstība pozitīvi ietekmē situāciju darba tirgū. Laika periodā no 2005.-2007. gadam nodarbināto skaits ik gadu palielinājās caurmērā par 3,2%, bet bezdarba līmenis samazinājās no 8,7% 2005. gadā līdz 6% 2007. gadā. Vienlaikus vairākos sektoros (būvniecībā, tirdzniecībā, atsevišķās apstrādes rūpniecības nozarēs) veidojās liels vakanču skaits. Viens no noslogotā darba tirgus iemesliem bija arī augstais emigrācijas līmenis, jo daudzi Latvijas iedzīvotāji ir devušies strādāt uz Rietumeiropu, lielākoties Lielbritāniju un Īriju.

Izaugsmes tempu samazinājums pagaidām vāji atspoguļojas nodarbinātības rādītājos, jo vēl arvien palielinās nodarbinātība. Tā š.g. 1. ceturksnī, salīdzinot ar pagājušā gada atbilstošo periodu, nodarbināto skaits ir pieaudzis par 4,5%. Arī bezdarba līmenis 1. ceturksnī – 6,5% bija zemāks nekā 2007. gada 1. ceturksnī – 6,9%. 2008. gada sākumā būtiski ir palielinājis ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, ko

daļēji var skaidrot ar motivācijas pieaugumu būt nodarbinātam (būtisks algu pieaugums līdztekus dzīves dārdzības palielinājumam). Tomēr jāatzīmē, ja ekonomiskās izaugsmes tempi nepalielināsies vai arī turpinās samazināties, pieprasījums darba tirgū var samazināties, straujāk pieaugs bezdarbnieku skaits. Nodarbinātības līmeņa izmaiņas laika ziņā vienmēr nedaudz atpaliek no ekonomisko aktivitāšu izmaiņām. Par tendenču iespējamo maiņu liecina brīvo darbvieta skaits sarukums. 2008. gada 1. ceturkšņa beigās brīvo darbvieta skaits bija sarucis līdz 15,3 tūkst. vietu, kas veidoja 1,5% no visām darbvietām (2007. gada 1. ceturkšņa beigās 21,8 tūkst. jeb 2,1% no visām darbvietām).

Ekonomiskās izaugsmes potenci vislabāk raksturo investīciju pieaugums. Laika periodā no 2005.-2007. gadam investīcijas pamatlīdzekļos pieauga par 81% (vidēji gadā par 22%). Investīcijas sekmēja vairāki faktori, īpaši tādi kā finanšu stabilitāte, uzņēmējdarbības vides nepārtrauktā pilnveidošana, augsts iekšzemes pieprasījums, samērā zemas reālās procentu likmes, ārvalstu kapitāla ieplūde u.c. Vienlaikus relatīvi zems nodokļu slogs un produkcijas noieta pieaugums augošā pieprasījuma dēļ pozitīvi ietekmēja uzņēmumu finansiālo stāvokli, tādējādi palielinot investēšanas iespējas.

Līdz ar Latvijas iestāšanos ES krietni ir palielinājis ienākošo ārvalstu tiešo investīciju (ĀTI) apjoms. Laika periodā no 2005.-2007. gadam ārvalstu uzņēmēji tiešo investīciju veidā Latvijas tautsaimniecībā ir ieguldījuši gandrīz četras reizes vairāk nekā laika periodā no 2001.-2003. gadam. Turklāt 2006. gadā un 2007. gadā to apjoms bija divas reizes lielāks nekā 2005. gadā.

Uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju apjoms Latvijā 2007. gada beigās bija 4992 milj. latu, tas ir par 25% vairāk nekā 2006. gada beigās. Nozaru struktūrā uzkrāto ĀTI lielāks īpatsvars ir ieguldījumiem pakalpojumu nozarēs. Gandrīz puse no šajā periodā piesaistītajām ĀTI ir ieguldītas komercpakalpojumu nozarē. Trīs ceturtdaļas no ĀTI ir saistītas ar ES dalībvalstīm, un lielākie ieguldītāji ir Zviedrijas, Igaunijas, Vācijas un Dānijas uzņēmēji.

2008. gada sākumā investīcijas saglabāja iepriekšējo līmeni un salīdzinājumā ar 2007. gada 1. ceturksni palielinājās par 5,1%. Ņemot vērā importa struktūras izmaiņas, kurā samazinās investīciju preču īpatsvars, investīciju apjomu pieaugums lielā mērā saistīts ar būvniecības aktivitātēm nedzīvojamās ēkās un citās inženierbūvēs, kas lielā mērā saistīts arī ar ES struktūrfondu izmantošanu. Tajā pašā laikā saglabājas nenoteiktība privāto investoru uzvedībā.

Iepriekšējā desmitgadē veiktās reformas ir nostiprinājušas privāto sektoru, ir radīti attīstībai labvēlīgi apstākļi, uzlabojas uzņēmējdarbības vide. Latvijas tautsaimniecības attīstību īpaši sekmē Latvijas iestāšanās ES. Galvenie izaugsmes riski ir saistīti ar augsto inflāciju, straujo algu pieaugumu un ārējā sektora nesabalansētības problēmām. Ārējie riski ir saistāmi ar energoresursu cenām, pasaules finanšu tirgus nestabilitāti, kā arī ar situāciju Latvijas tirdzniecības partnervalstīs. 2008. gadā un 2009. gadā sagaidāma izaugsme ir mērenāka nekā iepriekšējos gadus. To noteiks lēnāki iekšējā pieprasījuma pieauguma tempi. Vidēja termiņa periodā var sagaidīt ikgadēju IKP pieaugumu 5-7% apmērā.

2. PASAULES EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA¹

Pasaules ekonomiskās izaugsmes tempi samazinās nopietnas finansiālās krīzes apstākļos. Izteiktāk tas izpaužas attīstītās valstīs, it īpaši ASV, kur nekustamā īpašuma tirgus korekcija veido saspringtu situāciju finanšu tirgos. Tāpat izaugsmes tempi samazinās arī Rietumeiropā, savukārt Japānā tie praktiski nemainās.

Augošo ekonomiku valstīs, tādās kā Ķīna un Indija izaugsmes tempi 2007. gadā saglabājās augsti, bet ar nelielu samazinājuma tendenci (skatīt 2.1. tabulu).

2.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta pieaugums
(procentos pret iepriekšējo gadu)

	2003-2005 vidēji	2006	2007	2008 p	2009 p
Pasaule	4,3	5,0	4,9	3,7 ↓	3,8 ↓
ASV	3,1	2,9	2,2	0,5 ↓	0,6 ↓
Japāna	2,0	2,4	2,1	1,4 ↓	1,5 ↓
ES	2,1	3,3	3,1	1,8 ↓	1,7 ↓
NVS	7,5	8,2	8,5	7,0	6,5 ↓

Avots: "The World Economic Outlook April 2008", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>

p – prognoze; ↑/↓ prognožu izmaiņu tendence, salīdzinot ar 2007. gada decembra ziņojumu.

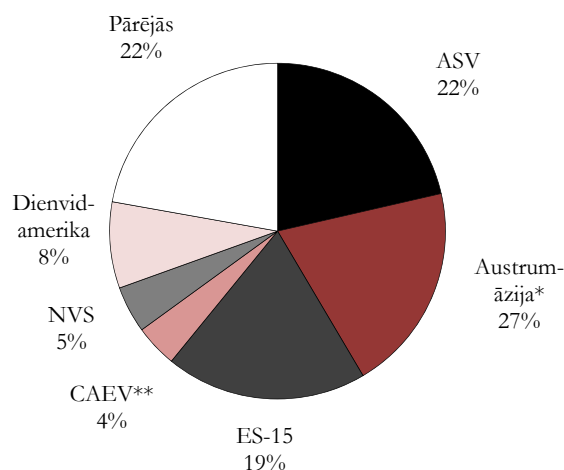
Vienlaicīgi visā pasaulē pieaug inflācijas līmenis, ko galvenokārt ietekmē pārtikas un energoresursu cenu straujais pieaugums.

Straujāks cenu kāpums ir vērojams augošajās ekonomikās, kas saistīts ar pieprasījuma palielinājumu sakarā ar straujo izaugsmi. To nosaka šo valstu relatīvi augstais enerģētisko resursu un pārtikas īpatsvars kopējā patēriņā.

2008. gadā inflācijas tempi sāk palielināties arī attīstītās valstīs, neraugoties uz ekonomiskās izaugsmes tempu palēnināšanos.

2.1. attēls

Pasaules IKP sadalījums pa valstu grupām 2007. gadā
(struktūra, IKP pēc pirktspējas paritātes vienībām)

Avots: "The World Economic Outlook April 2008", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>

* Japāna, Ķīna, Dienvidkoreja, Malaizija, Singapūra, Taizeme, Filipīnas

** Albānija, Bosnija un Hercegovina, Bulgārija, Horvātija, Čehija, Igaunija, Ungārija, Latvija, Lietuva, Maķedonija, Malta, Polija, Rumānija, Serbija un Melnkalne, Slovākija, Slovēnija, Turcija

2.2. tabula

Atsevišķu valstu galvenie makroekonomiskie rādītāji
(procentos)

	IKP pieaugums				Patēriņa cenas				Tekošā konta deficīts (% pret IKP)			
	2006	2007	2008 p	2009 p	2006	2007	2008 p	2009 p	2006	2007	2008 p	2009 p
Eiropas valstis tai skaitā:	2,8	2,6	1,4	1,2	2,2	2,1	2,8	1,9	-0,1	-0,2	-0,7	-0,9
Vācija	2,9	2,5	1,4	1,0	1,8	2,3	2,5	1,6	5,0	5,6	5,2	4,9
Francija	2,0	1,9	1,4	1,2	1,9	1,6	2,5	1,7	-1,3	-1,3	-2,4	-2,5
Lielbritānija	2,9	3,1	1,6	1,6	2,3	2,3	2,5	2,1	-3,9	-4,9	-4,8	-4,4
ASV	2,9	2,2	0,5	0,6	3,2	2,9	3,0	2,0	-6,2	-5,3	-4,3	-4,2
Japāna	2,4	2,1	1,4	1,5	0,3	0,0	0,6	1,3	3,9	4,9	4,0	3,9
Ķīna	11,1	11,4	9,3	9,5	1,5	4,8	5,9	3,6	9,4	11,1	9,8	10,0

Avots: "The World Economic Outlook April 2008", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>

p – prognoze.

¹ Sadalās sagatavošanā ir izmantoti: „World Economic Outlook”, International Monetary Fund, April 2008 un “Economic Forecast” Spring 2008, European Commission, ja nav norādīts citādi.

Izaugsme **Amerikas Savienotajās Valstīs** 2007. gadā ievērojami palēninājās zemāko punktu sasniedzot 4. ceturksnī (0,6%). To nelabvēlīgi ietekmēja galvenokārt investīciju sarukums nekustamā īpašuma sektorā, kas samazināja izaugsmi par veselu procentpunktu. Pērnā gada augusta finanšu krīze joprojām nelabvēlīgi ietekmē kredītresursu pieejamību, kas savukārt nosaka privātā patēriņa un investīciju samazinājumu. Augošās naftas cenas ir izraisījušas patēriņa samazināšanos, un turpina palielināties inflācija.

Paredzams, ka ASV izaugsmes tempi 2008. gadā ievērojami samazināsies, taču, sākot ar 2009. gadu, tie sāks nostabilizēties un turpinās pieaugt, tomēr nedaudz lēnākos tempos nekā prognozēts.

2007. gada beigās **Japānas** ekonomika attīstījās stabili, ņemot vērā globālās izaugsmes sarukumu, galvenokārt augstā eksporta līmeņa dēļ, kurš pieauga, pateicoties ievērojamam pieprasījumam Āzijā un Eiropā un investīcijām pamatlīdzekļos. 2008. gadā tiek prognozēta Japānas izaugsme par 1,4%, kas ir nedaudz vājāka nekā 2007. gadā, tomēr, sākot ar 2009. gadu, izaugsmes tempi sāks palielināties. Galvenie iemesli, kas ietekmēs izaugsmi 2008. gadā, varētu būt eksporta, kā arī privātā patēriņa tempu samazinājums. Tomēr gada beigās Japānas ekonomiku pozitīvi varētu ietekmēt investīcijas mājokļos. Tāpat kā iepriekš par risku tiek uzskatīts globālās izaugsmes tempu sarukums.

2007. gada otrajā pusē ekonomiskā izaugsme Āzijas reģiona attīstības valstīs, kur neapšaubāms līderis ir **Ķīna**, bija joprojām augstā līmenī, tomēr jau ir vērojamas pirmās izaugsmes palēnināšanas pazīmes. Jāatzīmē, ka lielu ieguldījumu Ķīnas izaugsmē deva ļoti straujais investīciju un eksporta pieaugums, kaut arī eksporta tempi pašās gada beigās jau sāka nedaudz mazināties. Tāpat kā citos reģionos arī Ķīnā nedaudz sāk pieaugt inflācija.

Paredzams, ka izaugsmes temps Ķīnā 2008. gadā samazināsies līdz 9,3%. Eksporta tempu samazinājumu lielā mērā kompensēs pieaugošās investīcijas.

Gandrīz visu 2007. gadu **vecajās ES dalībvalstīs** saglabājās augsti izaugsmes tempi, kas sastādīja 2,6% un bija tikai nedaudz zemāks kāpums nekā ļoti labie 2006. gada rādītāji. Stabila iekšējā pieprasījuma pieauguma pamatā bija nodarbinātības palielināšanās un aktīvs investēšanas process, kas balstīts uz drošiem uzņēmumu bilances rādītājiem un augstu pieprasījumu globālajos tirgos.

2008. gadā izaugsme vecajās ES dalībvalstīs samazināsies līdz 1,4% un 2009. gadā – pat līdz 1,2%. Eksporta izaugsme gada sākumā saglabāsies stabila, taču jau gada beigās tās tempi varētu sākt samazināties, galvenokārt vājā globālā pieprasījuma un augstā eiro kursa dēļ.

2007. gada beigās **Vācijas** ekonomiskā izaugsme nedaudz palēninājās, galvenokārt privātā patēriņa dēļ.

Kā izaugsmi veicinošs faktors jāmin augstie izdevumi investīcijām, kas noteica pieaugošo pieprasījumu pēc mašīnbūves precēm un iekārtām.

Izaugsme 2008. gadā Vācijā būs relatīvi stabila, tomēr zemāka nekā 2007. gadā. 2009. gadā tā nedaudz palēnināsies. Pozitīvi izaugsmi varētu ietekmēt privātais patēriņš, savukārt negatīvi – investīciju tempu sarukums.

Izaugsme **Francijā** 2007. gadā bija nedaudz vājāka nekā iepriekšējā gadā, tomēr tā bija tuvu potenciālai. To galvenokārt balstīja stabils iekšzemes pieprasījums, savukārt nelabvēlīgi ietekmēja ievērojami negatīvais neto eksports.

Joprojām augstā inflācija un nelabvēlīgie nosacījumi finanšu tirgos negatīvi ietekmēs Francijas izaugsmi 2008. gadā, kā arī 2009. gada pirmajā pusē. Kā galvenais izaugsmi veicinošais faktors tiek minēts stabils iekšzemes pieprasījums.

2007. gadā izaugsme **Lielbritānijā** bija ļoti labā līmenī, neskatoties uz problēmām banku sektorā. Izaugsmi veicināja lielākoties stabils privātais patēriņš.

2008. gadā paredzams, ka izaugsme Lielbritānijā ievērojami samazināsies, – līdz 1,6%, ko varētu ietekmēt nelabvēlīgie nosacījumi finanšu un mājokļu tirgos.

Izaugsmes tempi **jaunajās ES dalībvalstīs un kandidātvalstīs** 2007. gadā samazinājās par gandrīz 1 procentpunktu. Ievērojamākie tempu kritumi – Ungārijā, Turcijā, Igaunijā un Latvijā. Tomēr izaugsme reģionā jau 6 gadus pēc kārtas ievērojami pārsniedz veco dalībvalstu tempus, samazinot ekonomiku atpalicību. Galvenais izaugsmes dzinējspēks reģionā joprojām ir iekšējais pieprasījums, kas pārsniedz ražošanas tempus, arvien pasliktinot valstu maksājumu bilanču tekošā konta stāvokļus.

Jaunajās ES dalībvalstīs izaugsmes tempi varētu turpmāk samazināties, lielai daļai valstu – līdz potenciālajam līmenim, ko ietekmēs iekšējā pieprasījuma kritums, kā arī ārējā pieprasījuma samazinājums.

Straujā izaugsme **Baltijas valstīs** turpinājās līdz 2007. gadam, kaut gan jau gada beigās bija vērojami izaugsmes tempu samazinājumi. Lielākoties šāds tempu kritums skaidrojams ar stingrākiem finanšu nosacījumiem. Reģionā turpina augt inflācija, kas Baltijas valstīs tuvākajā laikā neļaus ieviest eiro. Samazinās ārvalstu kapitāla ieplūde reģionā, kā arī sakarā ar mātes banku nosacījumu pastiprināšanu ievērojami sarūk kredītu izsniegšanas apjomi.

2008. gadā izaugsme Baltijas valstīs tiek prognozēta gandrīz uz pusi zemāka nekā iepriekšējā gadā, – 4,8% salīdzinājumā ar 8,7% 2007. gadā. Tempu kritumu pamatā ir iekšējā pieprasījuma samazinājums, taču, jau sākot ar 2009. gadu iekšzemes pieprasījums un neto eksporta pieaugums varētu būt galvenie faktori ekonomiku tālākai augšmei.

2.3. tabula

ES jauno dalībvalstu un kandidātvalstu galvenie makroekonomiskie rādītāji
(procentos)

	IKP pieaugums				Patēriņa cenas				Tekošā konta deficīts (% pret IKP)			
	2006	2007	2008 p	2009 p	2006	2007	2008 p	2009 p	2006	2007	2008 p	2009 p
Kopā	6,7	5,8	4,4	4,3	5,4	5,7	6,4	4,3	-6,3	-6,6	-7,2	-6,9
Igaunija	11,2	7,1	3,0	3,7	4,4	6,6	9,8	4,7	-15,5	-16,0	-11,2	-11,2
Latvija	11,9	10,2	3,6	0,5	6,5	10,1	15,3	9,2	-22,3	-23,3	-15,0	-10,5
Lietuva	7,7	8,8	6,5	5,5	3,8	5,8	8,3	6,1	-10,8	-13,0	-10,5	-8,8
Čehija	6,4	6,5	4,2	4,6	2,5	2,8	6,0	3,5	-3,1	-2,5	-3,0	-2,8
Ungārija	3,9	1,3	1,8	2,5	3,9	7,9	5,9	3,5	-6,5	-5,6	-5,5	-5,1
Polija	6,2	6,5	4,9	4,5	1,0	2,5	4,1	3,8	-3,2	-3,7	-5,0	-5,7
Slovākija	8,5	10,4	6,6	5,6	4,4	2,8	3,6	3,8	-7,1	-5,3	-5,0	-4,7
Slovēnija	5,7	6,1	4,1	3,5	2,5	3,6	4,0	2,4	-2,8	-4,8	-4,8	-4,9
Malta	3,4	3,8	2,2	2,0	2,6	0,7	3,4	2,5	-6,7	-6,2	-6,1	-5,8
Kipra	4,0	4,4	3,4	3,5	2,2	2,2	4,0	2,9	-5,9	-7,1	-7,7	-7,1
Bulgārija	6,3	6,2	5,5	4,8	7,4	7,6	9,7	6,0	-15,6	-21,4	-21,9	-18,9
Rumānija	7,9	6,0	5,4	4,7	6,6	4,8	7,0	5,1	-10,4	-13,9	-14,5	-13,0
Horvātija	4,8	5,8	4,3	4,0	3,2	2,9	5,5	3,5	-7,9	-8,5	-9,0	-8,7
Turcija	6,9	5,0	4,0	4,3	9,6	8,8	7,5	4,5	-6,1	-5,7	-6,7	-6,3

Avots: "The World Economic Outlook April 2008", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>
p – prognoze.

Neatkarīgo Valstu Savienības (NVS) grupā izaugsme 2007. gadā turējās 8,5% līmenī ārkārtīgi augstā iekšējā pieprasījuma dēļ, kas savukārt balstījās uz biržas preču augstām cenām, ekspansīvu makroekonomisko politiku, vērienīgu kapitāla ieplūdi reģionā, kā arī straujo kredītēšanas apjomu attīstību. Tomēr straujās importa attīstības rezultātā reģionā ir samazinājušies tekošā konta pārpalikumi energoresursu eksportētājvalstīs un pieauguši deficīti valstīs ar negatīvu tekošā konta saldo. Augsto izaugsmes tempu dēļ vairākās valstīs ir samazinājies neizmantoto rūpniecisko jaudu pārpalikums, kā arī pieaugušas algas. Daudzas valstis ir ietekmējusi globālo finanšu tirgu nestabilitāte.

Augstās naftas cenas joprojām turpinās balstīt lielo eksportētājvalstu ekonomikas, turpretī globālās ekonomikas pasliktināšanās un kredīta tempu kritums var izraisīt atsevišķu valstu izaugsmes stagnāciju. Kopumā 2008. gadā ir paredzēta izaugsmes tempu samazināšanās līdz 7%, bet 2009. gadā – vēl par

pusprocentpunktu. Krievijā, neskatoties uz nelielu izaugsmes tempu samazinājumu, galvenais izaugsmes faktors būs patēriņš, ko veicinās reālo ienākumu straujš kāpums un investīciju pieaugums.

2.4. tabula

Galvenie makroekonomiskie rādītāji NVS grupā
(procentos)

	2006	2007	2008 p	2009 p
IKP pieaugums	8,2	8,5	7,0	6,5
t.sk. Krievijā	7,4	8,1	6,8	6,3
Patēriņa cenas	9,5	9,7	13,1	9,5
t.sk. Krievijā	9,7	9,0	11,4	8,4
Tekošā konta saldo (pret IKP)	7,5	4,5	4,8	2,4
t.sk. Krievijā	9,5	5,9	5,8	2,9

Avots: "The World Economic Outlook April 2008", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>
p – prognoze.

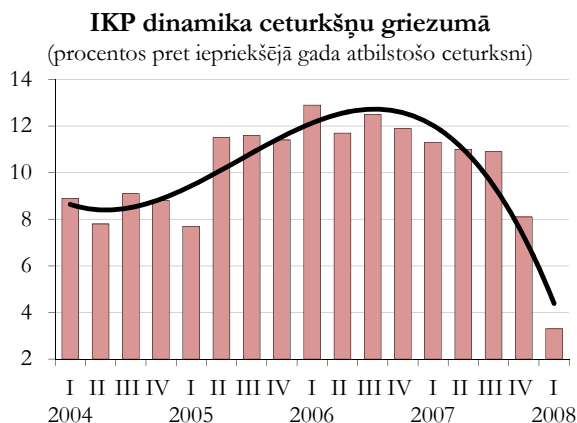
Arī turpmāk pasaules ekonomikā ir paredzama izaugsmes tempu diverģence starp attīstītajām un attīstības valstīm, kur attīstīto valstu izaugsmes tempi tiek vērtēti zem potenciālā līmeņa. Attīstību nelabvēlīgi ietekmē finanšu tirgus nosacījumi ASV un vairākās Rietumeiropas valstīs, tomēr, neskatoties uz nelielu izaugsmes tempu samazinājumu, joprojām pozitīvu ieguldījumu arvien vairāk dod attīstības valstis. Kopumā globālā izaugsme 2008. gadā tiek vērtēta 3,7% apmērā, tomēr, jau sākot ar 2009. gadu, tā varētu sākt pieaugt un sasniegt 3,8%. Pie riskiem tiek pieskaitīts pieaugošais inflācijas spiediens, augošās naftas cenas un globālā nesabalansētība.

3. IZAUGSME UN PRODUKTIVITĀTE

3.1. Iekšzemes kopprodukta dinamika un produktivitāte

Vairākus gadus Latvijā bija vērojama strauja ekonomiskā izaugsme. Iepriekšējos četros gados (2004-2007) IKP ik gadu pieauga vidēji par 10,5 procentiem.

3.1. attēls

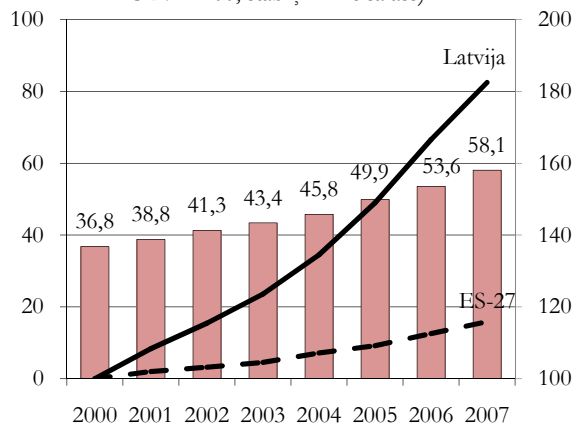

Īpaši strauja izaugsme bija 2005. gadā un 2006. gadā – attiecīgi par 10,6% un 12,2%. Augstos izaugsmes tempus nodrošināja galvenokārt stabilā iekšējā pieprasījuma dinamika.

2007. gada otrajā pusē izaugsmes tempi sāka samazināties, un to noteica kā iekšējie (iekšējā pieprasījuma stimulu pavājināšanās), tā ārējie (globālās izaugsmes tempu samazināšanās) ekonomiku ietekmējošie procesi.

3.2. attēls

IKP dinamika un līmenis salīdzinājumā ar ES vidējo (pēc pirktspējas paritātes standarta)
(2000.g. = 100%, līknes – labā ass;
ES-27 = 100, stabiņi – kreisā ass)

Avots: Eurostat

Latvijas IKP palielinājumu sekmēja galvenokārt produktivitātes pieaugums un mazākā mērā nodarbinātības palielinājums. Produktivitātes izmaiņu temps pēdējos divos gados nedaudz samazinājies salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem (2004-2005) un sastādīja 6,9% 2006. gadā un 5,8% 2007. gadā.

3.1. tabula

**Produktivitāte tautsaimniecības nozarēs –
pievienotā vērtība uz vienu strādājošo**

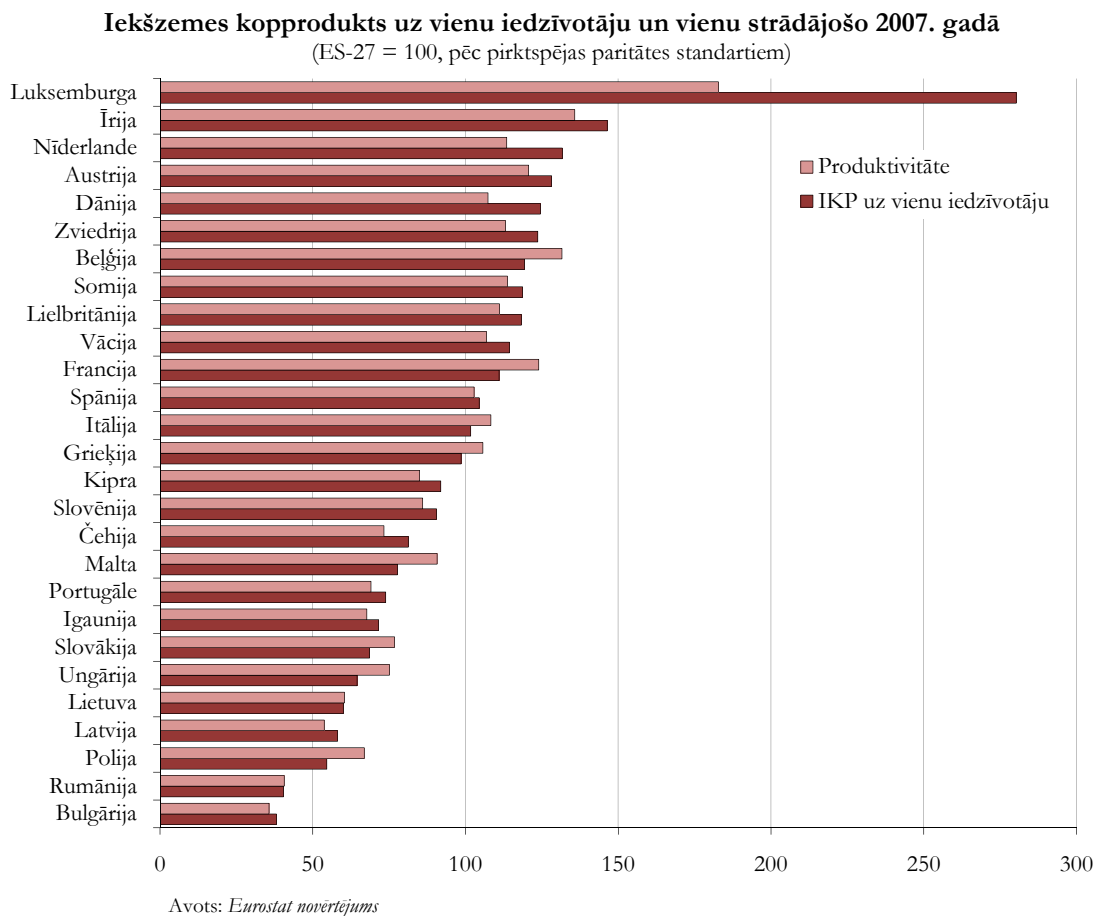
	Vidējās ikgadējās reālās izmaiņas periodā, 2004-2007	Līmenis, faktiskajās cenās, 2007
	(%)	(latos uz 1 strādājošo)
Primārās nozares	9,0	3893
Apstrādājošā rūpniecība	5,1	8018
Elektroenerģija, gāze, ūdens	8,1	21269
Būvniecība	-0,01	8090
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	8,4	12390
Transports un sakari	7,0	13046
Citi pakalpojumi	8,0	21516
Sabiedriskie pakalpojumi*	4,2	8217
Visa tautsaimniecība	7,3	11061

* Valsts pārvalde kopā ar veselības aizsardzību un izglītību

Straujāk produktivitāte palielinās lauksaimniecībā un zvejniecībā, elektroenerģijas, gāzes un ūdens nozarē, tirdzniecības un komercpakalpojumu nozarēs. Vāji palielinās produktivitāte apstrādes rūpniecībā un būvniecībā, kur pēdējos divos gados IKP pieaugumu pamatā veicināja tikai nodarbinātības palielinājums. Jāatzīmē, ka šo nozaru produktivitātes līmenis vēl arvien atpaliek no vairāku pakalpojumu nozaru rādītājiem. Piemēram, produktivitātes līmenis finansu pakalpojumos ir 2,7 reizes augstāks nekā apstrādes rūpniecībā.

IKP uz vienu iedzīvotāju, rēķināts pirktspējas paritātes vienībās, 2007. gadā Latvijā, pēc Eurostat novērtējuma, bija 58,1% no ES-27 vidējā līmeņa. Salīdzinājumā ar 2004. gadu atpazīcību no ES valstu vidējā līmeņa ir izdevies mazināt par 12,3 procentpunktiem.

3.3. attēls

3.2. IKP izlietojums

3.2.1. Kopējais pieprasījums

Savukārt 2007. gadā bija vērojams pakāpenisks iekšējā pieprasījuma tempu samazinājums.

Galvenais izaugsmes stimuls iepriekšējos periodos bija būtisks iekšējā pieprasījuma palielinājums.

3.2. tabula

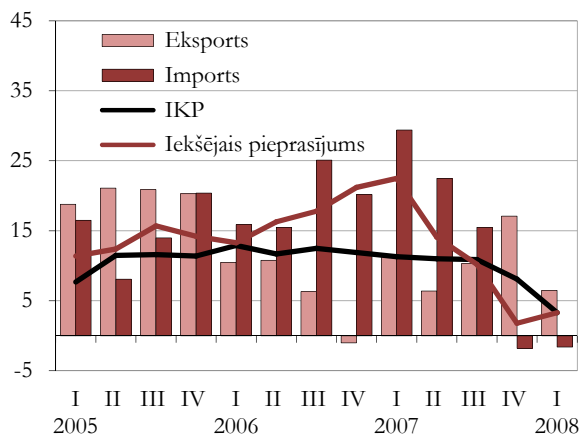
Latvijas iekšzemes kopprodukta izlietojums
(izmaiņas % pret iepriekšējo gadu)

	2006			2007			2008. gada 1. ceturksnis pret 2007. gada 1. ceturksni		
	struktūra	pieauguma tempi	ieguldījums pieaugumā	struktūra	pieauguma tempi	ieguldījums pieaugumā	struktūra	pieauguma tempi	ieguldījums pieaugumā
Iekšzemes kopprodukts	100	12,2	12,2	100	10,3	10,3	100	3,3	3,3
Privātais patēriņš	65,2	21,2	13,6	64,8	13,9	9,6	68,1	2,3	1,6
Valsts patēriņš	16,6	4,9	0,8	18,2	4,8	0,7	20,1	4,7	0,6
Kopējā pamatkapitāla veidošana	32,6	16,4	5,8	32,5	8,4	3,1	28,9	5,1	1,5
Krājumi	7,1	–	0,7	4,7	–	1,8	0,1	–	-4,2
Neto eksports	-21,5	–	-8,6	-20,4	–	-4,8	-17,2	–	3,7
– eksports	44,9	6,5	2,9	44,4	11,1	4,7	46,7	6,5	2,7
– imports	-66,3	19,3	-11,5	-64,6	15,0	-9,5	-63,9	-1,6	1,0

Iekšējais pieprasījums, kas iepriekšējos gados nodrošināja strauju izaugsmi un ko uzturēja apjomīgs finansiālais balsts, ir izsīcis. Tas savukārt ir saistīts ar vairākiem faktoriem, galvenokārt banku piesardzīgāku attieksmi pret hipotekāro kredīvēšanu, ko ietekmēja globālā finanšu krīze, kā arī valdības īstenotajiem pasākumiem kredīvēšanas ierobežošanai. Jāatzīmē arī mājsaimniecību reālistiskākā pieeja tēriņu stratēģijā.

3.4. attēls

Iekšzemes kopprodukta un tā izlietojuma posteņu izmaiņas pa ceturkšņiem (%, pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni)

Līdz ar privātā patēriņa un investīciju pieauguma tempu kritumu ir vērojams importa samazinājums, saglabājoties eksporta pieaugumam. Rezultātā relatīvi augsta ir neto eksporta ieguldījuma daļa kopējā izaugsme.

3.2.2. Privātais un valsts patēriņš

Pēdējos gados Latvijas mājsaimniecību rīcībā esošais ienākums¹ ir aptuveni 60% no IKP. Savukārt privātā patēriņa izdevumi caurmērā bija 62% līmenī, bet 2007. gadā sasniedza 65,3%, tāpēc neto ietaupījumi ir negatīvi (skatīt 3.3. tabulu).

Straujā algu kāpuma dēļ 2007. gadā mājsaimniecību rīcībā esošais ienākums pieauga straujāk nekā privātais patēriņš, tāpēc neto ietaupījumu negatīvais saldo ir samazinājies.

¹ Mājsaimniecību rīcībā esošais ienākums – ieņēmumi naudā un natūrā iegūtās produkcijas un pakalpojumu vērtība, pārrēķināta naudā, kas saņemta darba samaksas, citu ienākumu par darbu (pēc nodokļu nomaksāšanas), transfertu, neto ienākuma (ienākumi, no kuriem atskaitās izmaksas ražošanas vajadzībām) no uzņēmējdarbības un lauksaimnieciskās ražošanas, ienākumu no īpašuma, rentes u.tml. veidā.

3.3. tabula

Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi un gala patēriņa izdevumi, neto ietaupījumu līmenis

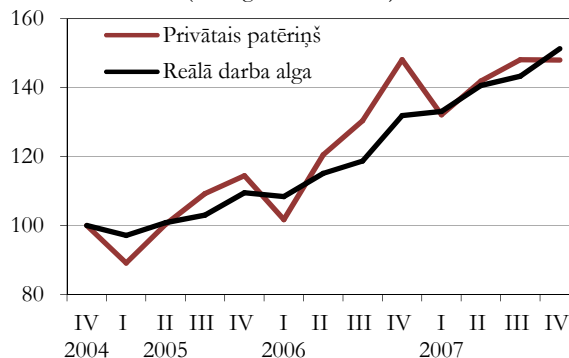
	2004	2005	2006	2007n
Mājsaimniecību rīcībā esošais ienākums (izmaiņas % pret iepriekšējo gadu)	17,7	20,3	23,3	27,6
Mājsaimniecību gala patēriņa izdevumi (izmaiņas % pret iepriekšējo gadu)	17,6	20,9	28,5	24,4
Neto ietaupījumi % pret rīcībā esošajiem ienākumiem	-3,0	-3,8	-8,2	-5,3
Neto ietaupījumi % pret IKP	-1,8	-2,3	-4,9	-3,3

n – Ekonomikas ministrijas novērtējums

Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem, kad mājsaimniecības atļāvās patēriņu palielināt straujāk nekā pieauga reālās algas, 2007. gadā privātā patēriņa pieaugums ir aptuveni vienāds ar reālās algas pieaugumu. Tas norāda, ka patērētāji mēģina sabalansēt savus tēriņus ar reāliem ienākumiem (skatīt 3.5. attēlu).

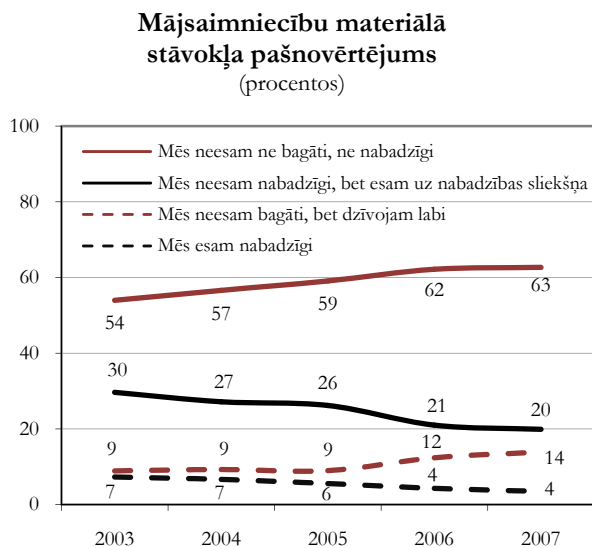
3.5. attēls

Reālās darba algas un privātā patēriņa dinamika pa ceturkšņiem (2004.g. IV cet. = 100)

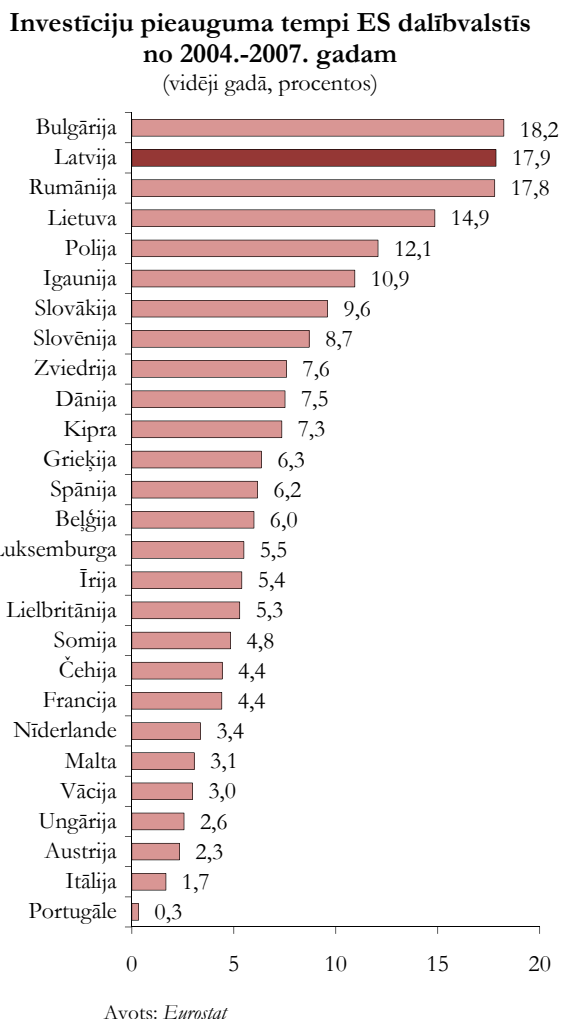

CSP veiktā Mājsaimniecību budžetu pētījuma dati par mājsaimniecību materiālā stāvokļa pašnovērtējumu 2007. gadā liecina, ka dominējošo subjektīvo viedokli „neesam ne bagāti, ne nabadzīgi” ir pauduši 62,7% respondentu, kas ir nedaudz vairāk nekā 2006. gadā (62,2%). Piecu gadu laikā ir vērojama pozitīva tendence, ka palielinās to respondentu skaits, kuri pauda viedokli „mēs neesam bagāti, bet dzīvojam labi”. 2007. gadā šo respondentu īpatsvars sastādīja 13,9%. Tajā pašā laikā pēdējo divu gadu laikā būtiski samazinājās to respondentu īpatsvars, kuri uzskata, ka ir nabadzīgi vai atrodas uz nabadzības sliekšņa (skatīt 3.6. attēlu).

3.6. attēls

3.7. attēls

3.2.3. Investīcijas

Pēdējos gados Latvijai bija raksturīga strauja investīciju dinamika¹ un liels to īpatsvars iekšzemes kopprodukta izlietojumā. Laika periodā no 2004.-2007. gadam investīciju apjomi Latvijas tautsaimniecībā ir palielinājušies gandrīz divas reizes. Kā liecina Eurostat dati, investīciju gada vidējie pieauguma tempi gandrīz četras reizes pārsniedza vidējo rādītāju ES valstīs.

Pēc investīciju apjoma uz vienu strādājošo Latvija būtiski atpaliek no ES vidējiem rādītājiem, tomēr šī atpalicība ar katru gadu samazinās. 2004. gadā investīcijas uz vienu strādājošo bija 3 tūkst. eiro (30% no ES vidējā līmeņa), bet 2007. gadā tās palielinājās līdz 6 tūkst. eiro (50% no ES vidējā līmeņa).

2007. gadā investīcijas pieauga par 8,4%, kas ir par 8 procentpunktiem mazāk nekā 2006. gadā. Investīciju īpatsvars IKP sasniedza 32,5%. Investīcijas pamatlīdzekļos sāka samazināties, sākot ar 2007. gada 1. ceturksni, un šī tendence izteiktāka bija gada 4. ceturksnī, kad to apjoms vairs tikai par 2,6% pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeni.

Investēšanas tempu jūtams samazinājums sākās 2007. gada 4. ceturksnī. To lielā mērā noteica ekonomisko aktivitāšu sarukums, ko izraisīja iekšējā pieprasījuma pavājināšanās. 2008. gada 1. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu investīcijas bija par 5,1% lielākā apjomā.

3.4. tabula

Kopējā kapitāla veidošana				
	2004-2007 (vidēji gadā)	2006	2007	2008 I-III
Reālais pieaugums procentos				
IKP	10,4	12,2	10,3	3,3
Kopējā kapitāla veidošana	15,6	18,2	13,0	-6,8
– kopējā pamatkapitāla veidošana	18,0	16,4	8,4	5,1
Procentos pret IKP				
Kopējā kapitāla veidošana	37,9	39,7	37,2	28,9
– kopējā pamatkapitāla veidošana	31,2	32,6	32,5	28,9
– krājumu izmaiņas	6,7	7,1	4,7	0,1

Kopš 2004. gada strauja investīciju dinamika bija kā sabiedriskajā², tā privātajā sektorā. Pēdējo četru gadu

¹ Kopējā pamatkapitāla veidošana jeb investīcijas pamatlīdzekļos

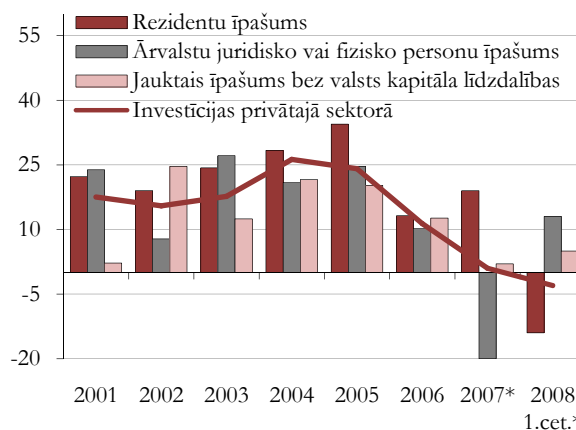
² Sabiedriskais sektors ietver valsts uzņēmumus un organizācijas, pašvaldību uzņēmumus un organizācijas, uzņēmēj sabiedrības ar valsts, pašvaldību vai to uzņēmumu daļu pamatkapitālā 50% apmērā un vairāk, sabiedriskās un reliģiskās organizācijas un to uzņēmumus, budžeta iestādes.

laikā ieguldījumi privātajā sektorā pieauga ik gadu vidēji par 15% un veidoja gandrīz 70% no kopējām investīcijām. Savukārt investīcijas sabiedriskajā sektorā vidēji gadā pieauga par 18%. Jāatzīmē, ka 2007. gadā investīciju apjomi sabiedriskajā sektorā pieauga gandrīz par 40%, bet investēšanas tempi privātajā sektorā bija daudz mērenāki nekā iepriekšējos gados, ko lielā mērā noteica investīciju apjomi nerezidentu īpašumā esošajos uzņēmumos, kas bija mazāki nekā 2006. gadā. 2008. gada 1. ceturksnī investīcijas privātajā sektorā samazinājās par 3%, tai skaitā rezidentu īpašumā esošajos uzņēmumos – par 14%. Sabiedriskajā sektorā 2008. gadā joprojām saglabājas pozitīva investīciju dinamika. Salīdzinot ar 2007. gada 1. ceturksni, investīciju apjomi pieauga par 11 procentiem.

Investīciju nozaru struktūra¹. Strauši investīciju pieaugums laikā no 2004.-2007. gadam bija tādās nozarēs kā būvniecība, viesnīcas un restorāni, operācijas ar nekustamo īpašumu, finanšu starpniecība, veselības aizsardzība un izglītība.

3.8. attēls

**Investīciju dinamika privātajā sektorā
pa īpašuma formām**
(procentos pret iepriekšējo gadu)

* novērtēts pēc ceturkšņa datiem

3.5. tabula

Investīciju nozaru struktūra un dinamika
(bez investīcijām individuālajā būvniecībā, procentos)

	Pieaugums			Struktūra		
	2004-2007 (vidēji gadā)	2007*	2008.g. 1.cet.*	2004-2007 (vidēji gadā)	2007*	2008.g. 1.cet.*
Primārās nozares	13,1	0,5	30,3	4,6	4,1	4,4
Apstrādes rūpniecība	15,6	2,0	13,6	16,0	15,1	18,7
Elektroenerģija, gāze un ūdensapgāde	9,4	32,0	-36,3	7,5	7,2	9,2
Būvniecība	32,5	29,0	1,3	4,5	5,3	4,4
Tirdzniecība	9,0	-3,1	20,0	13,9	12,0	16,0
Transports un sakari	8,8	5,0	15,4	14,1	13,5	14,1
Citi komercpakalpojumi	17,8	-2,1	-17,0	22,6	21,7	18,4
Sabiedriskie pakalpojumi	30,5	65,7	23,7	16,8	21,1	14,9
Kopā	16,4	13,0	2,0	100	100	100

* novērtēts pēc ceturkšņu datiem

2007. gadā salīdzinājumā ar 2006. gadu investīciju dinamika kopumā nedaudz palēninājās, bet tirdzniecības nozarē un nozarē „operācijas ar nekustamo īpašumu” investīciju apjomi samazinājās attiecīgi par 3% un 9%, kas liecina par investoru jutīgumu pret iekšzemes pieprasījuma svārstībām. Pēc provizoriskiem datiem, 2008. gada 1. ceturksnī investīciju apjomi finanšu starpniecībā un darījumos ar nekustamo īpašumu bija gandrīz par 40% mazāki nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā.

Kopš Latvija iestāšanās ES (2004-2007) investīciju apjomi preču ražošanas sfērā pieauga par 70% un pakalpojumu sfērā – par 86%. Jāatzīmē, ka pirmajos divos gados investēšanas dinamika preču ražošanas nozarēs kopumā bija straujāka nekā pakalpojumu nozarēs, bet kopš 2006. gada atpakaļ vidēji gadā par 6 procentpunktiem. Savukārt 2008. gada 1. ceturksnī

preču ražošanas nozarēs investēja par 5% mazāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā, kas ir saistīts ar gandrīz divreiz mazākiem ieguldījumu apjomiem enerģētikas nozarē. Pārējās rūpniecības nozarēs investīciju dinamika bija pozitīva.

Apstrādes rūpniecībā kopš Latvijas iestāšanās ES gada investīciju apjomi ir palielinājušies par 80%, tomēr kopš 2006. gada ir vērojama investēšanas pieauguma tempu samazināšanās.

Pēc ieguldījumu apjomiem apstrādes rūpniecībā vispievilcīgākās investoriem bija tādas nozares kā pārējo nemetālisko izstrādājumu ražošana, ķīmiskā rūpniecība, elektrisko un optisko iekārtu ražošana, transportlīdzekļu ražošana. Gada vidējie investīciju apjomi šajās nozarēs četrus gadus laikā (2004-2007), salīdzinot ar trīs gadiem pirms iestāšanās ES, ir pieauguši vairāk nekā divas reizes, tai skaitā nemetālisko izstrādājumu ražošanā – gandrīz piecas reizes.

¹ Investīcijas sadalījumā pa nozarēm aplūkotas pēc nefinanšu investīciju statistikas, kas neietver visas investīcijas pamatlīdzekļos.

Savukārt vieglajai rūpniecībai paredzēto investīciju apjomi ir krietni samazinājušies. 2003. gadā investīcijas vieglajā rūpniecībā veidoja 7,1% no kopējā investīciju apjoma apstrādes rūpniecībā, 2007. gadā – tikai 2,9%.

2007. gadā investīcijas šajā nozarē samazinājās par 19%, bet 2008. gada 1. ceturksnī – par 34%. Šāda investīciju dinamika liecina par vieglās rūpniecības konkurētspējas būtisku samazināšanos.

3.6. tabula

Investīciju dinamika un struktūra apstrādes rūpniecībā
(%)

	Pieauguma tempi			Struktūra		
	2004-2007 (vidēji gadā)	2007*	2008 I-III*	2004-2007 (vidēji gadā)	2007*	2008 I-III*
Pārtikas rūpniecība	0,8	-23,3	-9,5	24,4	19,2	14,8
Vieglā rūpniecība	-17,0	-18,8	-34,0	3,0	2,9	1,4
Kokapstrāde	6,8	-20,6	28,3	24,9	22,9	20,3
Papīra ražošana un izdevējdarbība	29,5	41,2	-73,5	7,6	9,0	4,6
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	37,0	49,5	126,8	8,0	10,4	22,5
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	79,0	63,9	150,8	12,1	16,8	19,6
Metāli un metālizstrādājumu ražošana	11,6	7,5	56,5	6,6	6,3	8,4
Mašīnu un iekārtu ražošana	12,6	49,2	34,5	2,2	2,3	2,6
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	8,5	-11,1	-18,6	2,6	2,0	2,2
Transporta līdzekļu ražošana	11,4	-33,1	-23,0	2,3	2,0	1,4
Pārējās rūpniecības nozares	36,2	51,4	-67,5	6,2	6,3	2,3

* novērtēts pēc ceturkšņu datiem

Kopumā kopš 2004. gada visstraujāk aug investīcijas augsto un vidējo tehnoloģiju apstrādes rūpniecības nozarēs: augsto tehnoloģiju nozarēs – vidēji gadā par 30%, vidējo tehnoloģiju nozarēs – par 38%, zemo tehnoloģiju nozarēs – par 5,5%. 2007. gadā investīcijas augsto tehnoloģiju nozarēs pieauga par 26% un veidoja 13% no visām investīcijām apstrādes rūpniecībā. Šādas tendences varētu liecināt par zināmu kapitāla piesātinājumu zemo tehnoloģiju nozarēs, kā arī to attīstības potenciāla izsīkšanu, ko lielā mērā ietekmē arī lētā darbaspēka valstu ražotāju cenu konkurences spiediens.

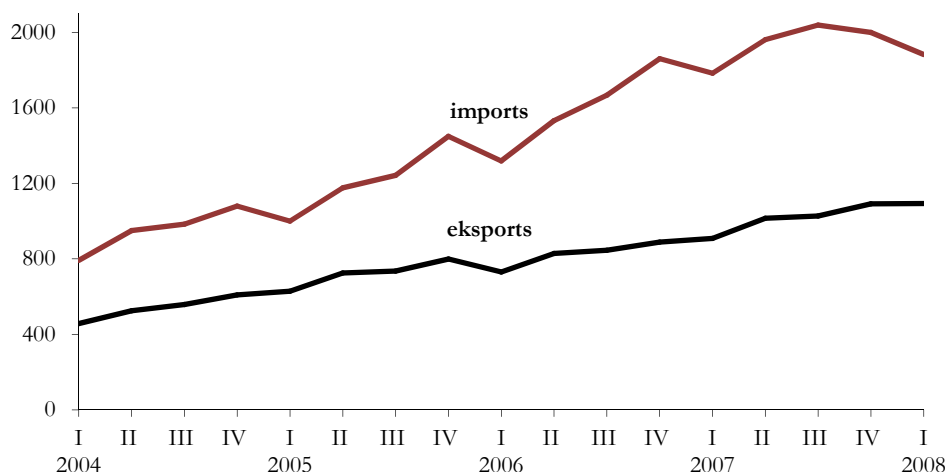
3.2.4. Eksports un imports

Preču eksports un imports

Latvijas preču eksports 2007. gadā faktiskajās cenās bija par 22,7% lielāks nekā 2006. gadā, bet salīdzināmajās cenās – par 8,3%. Arī 2008. gada sākumā (janvārī-maijā) preču eksports krietni pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeni (par 18,3% faktiskajās cenās).

3.9. attēls

Latvijas preču eksports un imports pa ceturkšņiem
(milj. latu)

Savukārt preču imports 2007. gadā faktiskajās cenās pieauga nedaudz lēnākos tempos – par 22%, bet importa cenas palielinājās ievērojami mazāk, tāpēc salīdzinājumā ar eksporta pieaugumu importa apjomi salīdzināmajās cenās pieauga straujāk – par 15,4%. 2008. gada janvārī-maijā importa palielinājums bija krietni mērenāks nekā eksportam (par 2,8%).

2007. gadā **preču eksportu** labvēlīgi ietekmēja tirdzniecības nosacījumu izmaiņas, eksporta vienības vērtības indekss pieauga par 13%, bet importa – par 5,7%. Visbūtiskāk eksporta vienības vērtības pieaugumu ietekmēja eksporta cenu palielinājums kokapstrādes un metālapstrādes preču grupās.

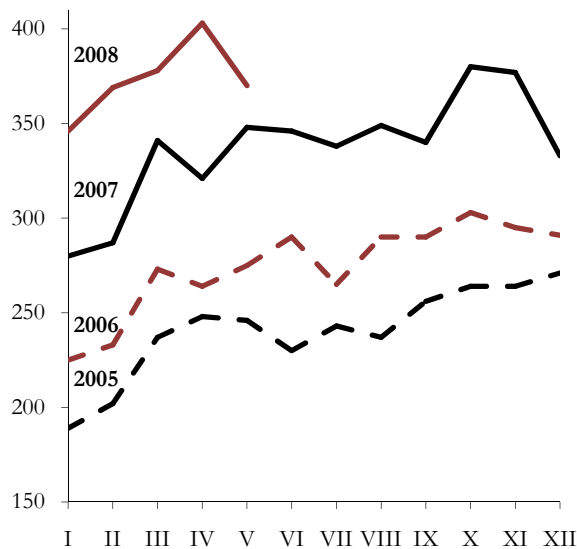
Preču eksports 2007. gadā palielinājās gandrīz visās preču grupās, īpaši jāuzsver lauksaimniecības un pārtikas produkcijas eksporta pieaugums, kas sastādīja gandrīz 1/5 no kopējā eksporta pieauguma, kā arī koksnes eksporta pieaugums (22,6% no kopējā eksporta pieauguma), taču jāatzīmē, ka lielā mērā šo pieaugumu ietekmēja koksnes cenas kāpums pasaules tirgū. 2007. gada laikā Latvijas koksnes un tās izstrādājumu cenas ir palielinājušās 1,3 reizes.

Preču eksporta pieaugumā 2008. gada janvārī-maijā jāatzīmē metālapstrādes un mašīnbūves produkcijas eksporta palielinājums, kas nodrošināja vairāk nekā

2/5 no kopējā pieauguma, kā arī lauksaimniecības un pārtikas preču pieaugums (15% no kopējā pieauguma).

3.10. attēls

Latvijas preču eksporta dinamika pa mēnešiem
(milj. latu)

3.7. tabula

Latvijas preču eksports pa galvenajām preču grupām
(%, faktiskajās FOB cenās)

	2007		2008. gada janvāris-maijs	
	struktūra	pieaugums pret iepriekšējo gadu	struktūra	pieaugums pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu
Kopā tai skaitā:	100	22,7	100	18,3
koksne un tās izstrādājumi (IX)	22,5	22,8	18,9	-2,0
metāli un to izstrādājumi (XV)	14,6	20,8	17,1	27,3
vieglās rūpniecības preces (VIII; XI-XII)	7,3	1,1	6,5	-5,8
lauksaimniecības un pārtikas produkti (I-IV)	14,4	33,6	15,0	37,3
ķīmiskās rūpniecības, tās saskarnozaru produkcija un plastmasas (VI-VII)	10,4	29,8	10,4	20,3
mašīnbūves produkcija (XVI)	11,0	37,1	11,6	33,5
minerālie produkti (V)	4,1	-9,2	4,1	13,8
transporta līdzekļi (XVII)	7,0	41,7	8,0	40,5
pārējās preces (X; XIII-XIV; XVIII-XXII)	8,7	14,2	8,4	14,2

Eksports uz ES-27 valstīm 2007. gadā bija par 24,4% lielāks nekā pirms gada. Tāpat kā kopējais Latvijas eksports, arī uz ES-27 valstīm eksports palielinājās gandrīz visās preču grupās. Lielākos pieaugumus eksportā uz ES-27 valstīm nodrošināja koksnes produkcija (27,3% no kopējā eksporta uz ES-27 valstīm), kā arī metālapstrādes produkcija (14,9%). Aptuveni līdzīgā apjomā uz ES-27 valstīm tika eksportēta vieglās rūpniecības produkcija.

2008. gada janvārī-maijā eksports uz ES-27 valstīm ir pieaudzis par 16,2% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu,

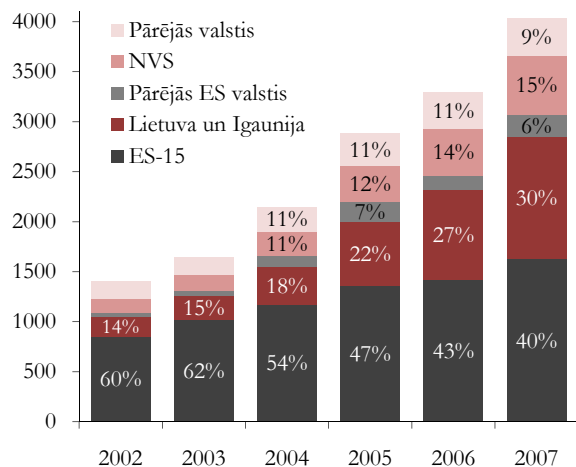
kur lielākais devums bija pārtikas rūpniecības produkcijas eksporta pieaugumam.

Eksports uz NVS valstīm 2007. gadā turpināja palielināties ierasti straujos tempos – par 27%. Lielākie pieaugumi bija vērojami mašīnbūves, metālapstrādes, kā arī pārtikas rūpniecības produkcijas eksportam.

2008. gada janvārī-maijā eksports uz NVS valstīm bija par 22,4% lielāks nekā pirms gada, un līdzīgi eksportam uz ES valstīm lielāko devumu sastādīja pārtikas rūpniecības produkcijas eksports.

3.11. attēls

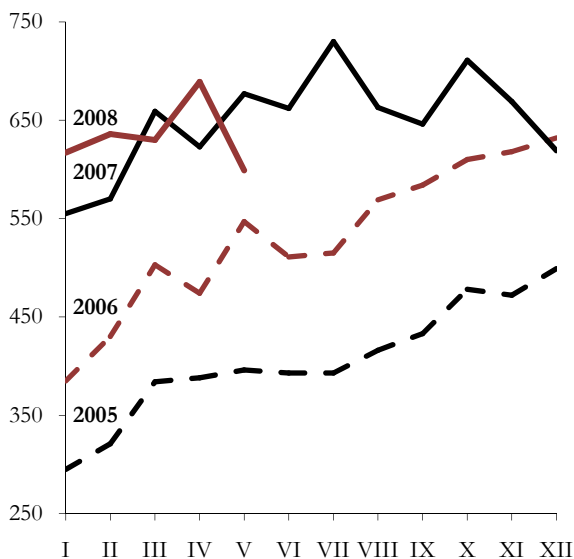
Latvijas eksporta struktūra pa valstu grupām
(milj. latu)

Preču importa pieaugums 2007. gadā bija vērojams visās preču grupās, visvairāk – mašīnbūves produkcijas (25,8% no visa importa pieauguma) un transporta līdzekļu grupās (19%).

3.12. attēls

Latvijas preču importa dinamika pa mēnešiem
(milj. latu)

3.8. tabula

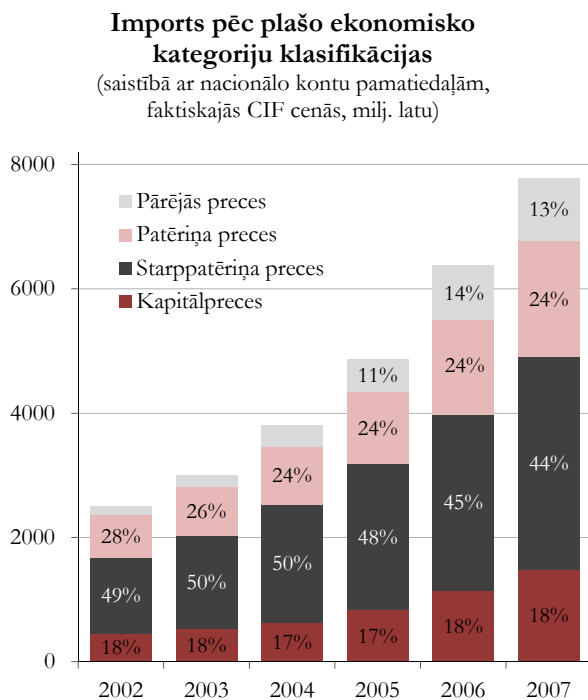
Latvijas preču imports pa galvenajām preču grupām
(%, faktiskajās CIF cenās)

	2007		2008. gada janvāris-maijs	
	struktūra	pieaugums pret iepriekšējo gadu	struktūra	pieaugums pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu
Kopā tai skaitā:	100	22,0	100	2,8
koksne un tās izstrādājumi (IX)	3,4	62,9	2,3	-37,3
metāli un to izstrādājumi (XV)	9,6	23,3	9,9	2,7
vieglās rūpniecības preces (VIII; XI-XII)	5,5	16,0	5,7	1,9
lauksaimniecības un pārtikas produkti (I-IV)	11,2	23,4	13,1	24,0
ķīmiskās rūpniecības, tās saskarnozaru produkcija un plastmasas (VI-VII)	12,9	17,6	14,7	14,4
mašīnbūves produkcija (XVI)	20,8	28,8	18,4	-10,8
minerālie produkti (V)	11,5	4,9	13,9	37,4
transporta līdzekļi (XVII)	14,6	30,8	12,5	-13,4
pārējās preces (X; XIII-XIV; XVIII-XXII)	10,5	16,3	9,5	-2,5

Imports sadalījumā pēc plašo ekonomisko kategoriju klasifikācijas pēdējo gadu laikā nav daudz

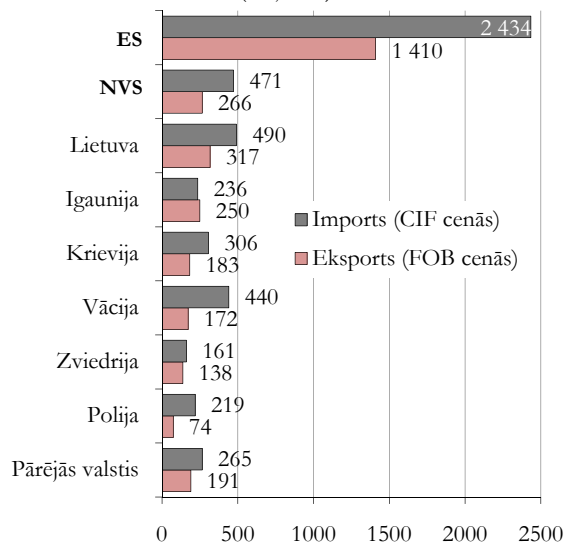
mainījies – nedaudz lēnāk kā kopējais preču imports ir palielinājies patēriņa un starppatēriņa preču imports (skatīt 3.13. attēlu).

3.13. attēls

3.14. attēls

Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums*
2008. gada janvāri-maijā
(milj. latu)

* ar valstīm, kurām ārējās tirdzniecības apgrozījums ar Latviju kopējā īpatsvarā nav mazāks par 5%.

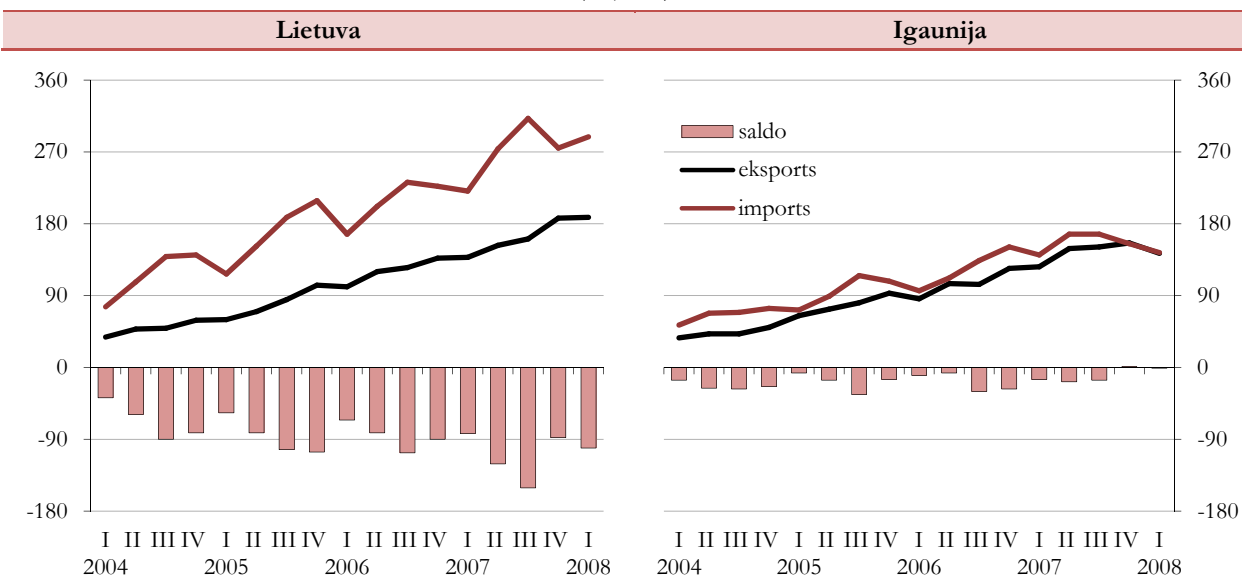
Latvijas lielākie tirdzniecības partneri 2008. gada janvāri-maijā bija Lietuva – 17% no kopējā ārējās tirdzniecības apgrozījuma, Igaunija – 13,4%, Krievija – 9,8%, Vācija – 9,2%, Zviedrija – 7,4%, Lielbritānija – 4,4%, kā arī Polija – 4 procenti.

Līdz ar iestāšanos Eiropas Savienībā turpina ievērojami palielināties Latvijas ārējā tirdzniecība ar **Lietuvu** un **Igauniju**. Salīdzinot ar 2003. gadu, ārējā tirdzniecība ar šīm valstīm ir pieaugusi trīs reizes un jau sastāda vairāk nekā 30% no kopējās tirdzniecības ar ES valstīm.

Kā redzams 3.15. attēlā, ārējā tirdzniecības balance ar Igauniju pēdējos ceturkšņos ir neitrāla, toties ar Lietuvu saglabājas izteikti negatīva. 2008. gada janvāri-maijā imports no Lietuvas pārsniedza eksportu par 54,6%, turpretī uz Igauniju eksports pārsniedza importu par 5,9%. Uz Igauniju galvenokārt tiek eksportētas pārtikas un ķīmiskās rūpniecības preces, no Igaunijas importēti – transporta līdzekļi un pārtikas rūpniecības preces. Uz Lietuvu, tāpat kā uz Igauniju lielākoties tiek eksportētas pārtikas un ķīmiskās rūpniecības preces, no šīs valsts importēti – minerālie produkti un pārtikas preces.

3.15. attēls

Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums ar Lietuvu un Igauniju pa ceturkšņiem
(milj. latu)

Pakalpojumu eksports un imports

Latvijas izteikti negatīvo preču tirdzniecības bilanci daļēji nosedz pozitīvais pakalpojumu saldo. Maksājumu bilances dati par 2007. gadu liecina, ka

pakalpojumu bilance ir nedaudz pasliktinājusies, jo pakalpojumu eksports aug nedaudz mērenāk nekā imports (skatīt 3.9. tabulu).

3.9. tabula

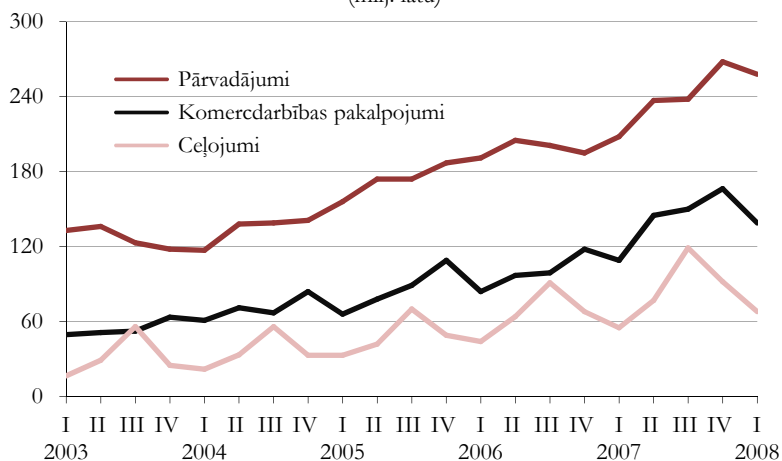
Pakalpojumu eksports un imports 2007. gadā

	Milj. latu			Struktūra (%)		Izmaiņas pret iepriekšējo gadu (%)	
	eksports	imports	saldo	eksports	imports	eksports	imports
Pakalpojumi – pavisam	1889,2	1375,2	372,3	100	100	27,9	24,5
tai skaitā:							
Pārveidājumi	950,9	398,2	434,4	50,3	29,0	20,2	11,6
– jūras transports	363,1	95,0	228,7	19,2	6,9	15,9	12,4
– gaisa transports	140,1	132,5	-19,8	7,4	9,6	33,9	6,5
– pārējais transports	447,7	170,7	225,4	23,7	12,4	19,9	15,3
Ceļojumi	342,8	474,2	-125,0	18,1	34,5	28,3	20,9
Komerccdarbības pakalpojumi	571,0	480,1	60,9	30,2	34,9	43,5	42,5
Pārējie pakalpojumi	24,5	22,7	2,0	1,3	1,7	21,3	24,7

Nedaudz vairāk par pusi no pakalpojumu eksporta sastāda ar tranzītpārveidājumiem gūtie ienākumi. 2006. gads tranzītbiznesam bija samērā veiksmīgs – palielinājās kravu apgrozījums ostās, pieauga dzelzceļa un autopārveidājumu apjomi.

Nozīmīgs ir no Latvijā iebraukušiem tūristiem gūto ienākumu pieaugums, kā arī komercdarbības pakalpojumu palielinājums. Jāatzīmē, ka ārzemju tūristu izdevumi Latvijā turpina tuvuoties Latvijas ceļotāju izdevumiem ārzemēs.

3.16. attēls

Pakalpojumu eksports pa ceturkšņiem
(milj. latu)

3.3. Nozaru ieguldījums

3.3.1. Tautsaimniecības struktūra un dinamika

Pēc 2000. gada Latvijas tautsaimniecības struktūra nozaru griezumā ir mainījusies par labu pakalpojumu nozarēm. To īpatsvars pievienotajā vērtībā ir palielinājies līdz 74,7% 2007. gadā pretstatā 71,8% 2000. gadā. Tautsaimniecības struktūra pēc nodarbinātības ievērojami atšķiras no tās, kāda tā ir pēc

pievienotās vērtības, izteikti atšķirīgo produktivitātes līmeņu dēļ dažādās tautsaimniecības nozarēs.

Pēdējo gadu ievērojamo ekonomisko izaugsmi nodrošināja galvenokārt iekšējā pieprasījuma palielināšanās, kas tiešā veidā ietekmēja vairāku pakalpojumu nozaru strauju izaugsmi, bet rūpniecības ražošanas apjomu palielinājums balstījās galvenokārt uz eksporta pieaugumu.

3.10. tabula

Tautsaimniecības struktūra

(%)

	Pēc pievienotās vērtības		Pēc nodarbināto skaita	
	2000	2007	2000	2007
Primārās nozares	4,8	3,6	14,5	10,4
Apstrādes rūpniecība	13,7	10,8	17,9	14,9
Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	3,6	2,4	1,9	1,3
Būvniecība	6,1	8,4	5,9	11,5
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	17,9	22,2	17,7	19,8
Transports un sakari	14,0	10,8	8,3	9,2
Citi komercpakalpojumi	23,0	27,8	12,4	14,3
Sabiedriskie pakalpojumi	16,9	13,8	21,4	18,6
Kopā	100	100	100	100

Pēc iestāšanās ES (2004-2007) pusi no pieauguma nodrošināja tirdzniecības nozares (vairum- un mazumtirdzniecība) un citu komercpakalpojumu izaugsme. Apstrādes rūpniecības ieguldījums ir krietni mazāks un atpaliek arī no būvniecības un transporta un sakaru nozares devuma izaugsmē.

Latvijā ir izteikti zems apstrādes rūpniecības īpatsvars tautsaimniecībā, krietni atpaliekot no ES vidējā līmeņa šajā jomā, – zemāks rūpniecības īpatsvars IKP ir tikai tādās ES dalībvalstīs kā Kipra un

Luksemburga, kuru tautsaimniecībā ir liels eksportējamo pakalpojumu īpatsvars.

Straujais pakalpojumu nozaru attīstības temps nevar aizstāt eksportspējīgākās nozares – apstrādes rūpniecības relatīvi lēno izaugsmi, un tas izpaužas kā preču importa daudz straujāks pieaugums nekā eksporta palielināšanās, kas ir viens no galvenajiem cēloņiem Latvijas tautsaimniecības disproporcijām – augstai inflācijai un liela maksājumu bilances tekošā konta deficitam.

3.11. tabula

IKP dinamika

(%)

	Pieauguma tempi			Ieguldījums pieaugumā		
	2004-2007 (vidēji gadā)	2007	2008.g. 1.cet.	2004-2007 (vidēji gadā)	2007	2008.g. 1.cet.
Primārās nozares	4,8	8,7	-2,0	0,9	0,3	0,0
Apstrādes rūpniecība	4,6	-0,3	-4,1	2,8	0,0	-0,4
Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	3,7	4,9	0,2	0,5	0,1	0,0
Būvniecība	16,2	14,4	9,1	5,6	1,2	0,5
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	14,9	12,3	-0,7	15,1	3,0	-0,2
Transports un sakari	9,8	9,8	9,6	6,5	1,5	1,0
Citi komercpakalpojumi	4,3	4,6	4,8	2,8	0,6	0,5
Sabiedriskie pakalpojumi	12,8	13,5	8,1	14,6	3,5	1,9
IKP	10,5	10,3	3,3	48,8	10,3	3,3

Kā jau atzīmēts, 2007. gada beigās izaugsmes tempi sāka samazināties. 2007. gada 4. ceturksnī tie nokritās līdz 8,1% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu pretstatā 11% pieaugumam, kāds vidēji bija gada iepriekšējos trīs ceturkšņos.

Saskaņā ar CSP novērtējumu par IKP 2008. gada 1. ceturksnī, tā pieauguma tempi ir samazinājušies līdz 3,3 procentiem.

Iekšējā pieprasījuma samazinājums tiešā veidā atsaucās uz nozaru ražošanas apjomu palielināšanas

iespējām, – ir sašaurinājušies mazumtirdzniecība, kritušies būvniecības izaugsmes tempi, mazinājušās aktivitātes nekustamā īpašuma tirgū. Šo trīs nozaru ieguldījums izaugsmē 2008. gada 1. ceturksnī bija tikai 1,7%. Savukārt pagājušajā gadā šo nozaru izaugsme nodrošināja IKP pieaugumu gandrīz par 6% jeb vairāk nekā pusi no kopējās izaugsmes.

Otrs faktors ir galvenās eksporta nozares – apstrādes rūpniecības izlaides samazināšanās, ko noteica ne tikai zemāks iekšējais pieprasījums un

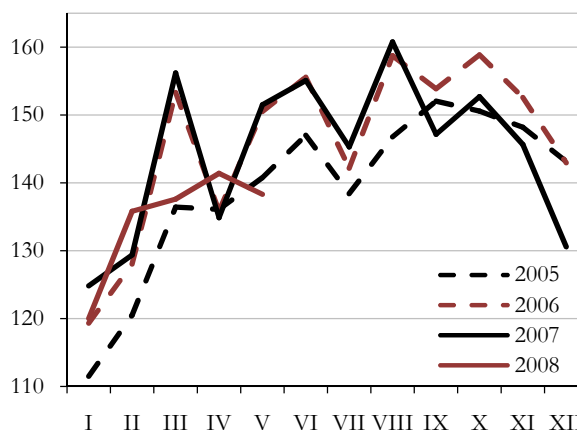
pieprasījuma vājināšanās tirdzniecības partnervalstīs, bet arī Latvijas rūpniecības pakāpenisks konkurētspējas samazinājums saistībā ar darbaspēka izmaksu strauju palielināšanos.

3.3.2. Apstrādes rūpniecība

Apstrādes rūpniecības pakāpenisks ražošanas apjomu tempu samazinājums aizsākās 2006. gada beigās, bet 2007. gada otrajā pusē jau bija vērojama izlaides apjomu samazināšanās.

3.17. attēls

**Apstrādes rūpniecības izaugsmes
dinamika pa mēnešiem**
(2000.g. līmenis = 100)

3.12. tabula

Apstrādes rūpniecības izaugsme*
(procentos)

	2004.-2007. gada vidējie ikgadējie pieauguma tempi	2007. gads pret 2006. gadu	2008. gada 1. cet. pret 2007. gada 1. cet.
Apstrādes rūpniecība – pavisam	4,1	-1,0	-4,1
Pārtikas rūpniecība	3,8	-1,1	-4,0
Vieglā rūpniecība	3,8	-1,2	-11,7
Kokapstrāde	0,2	-5,8	-0,8
Papīra ražošana un izdevējdarbība	5,8	-0,3	2,3
Ķīmiskā, gumijas un plastmasas izstrādājumu rūpniecība	14,6	2,7	3,7
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	9,6	-1,5	-21,1
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	6,6	9,1	-6,2
Mašīnu un iekārtu ražošana	1,0	-6,8	-15,6
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	7,6	6,7	10,3
Transporta līdzekļu ražošana	1,6	0,4	30,7
Pārējās rūpniecības nozares	3,7	-5,1	-20,7

* pēc operatīvās statistikas

Situācijas pasliktināšanos apstrādes rūpniecībā 2007. gadā un īpaši 2008. gada sākumā noteica:

- apstākļu maiņa kā iekšējā, tā ārējā tirgū, samazinoties pieprasījumam. Iekšējais pieprasījums nokritās ļoti strauji 2007. gada beigās, pavājinoties pieprasījuma stimuliem (kreditēšanas sašaurināšanās). Globālās izaugsmes tempu samazinājumu ļoti spēcīgi ietekmē nestabilitāte ASV finanšu tirgos. Jāatzīmē arī tuvāko un lielāko tirdzniecības partnervalstu – Lietuvas un it īpaši Igaunijas izaugsme un līdz ar to pieprasījuma samazinājums;
- būtiskās izmaiņas darba tirgū, ievērojami palielinoties darbaspēka izmaksām. Algas 2006. gadā un 2007. gadā pieauga attiecīgi par 29% un 23,5%. Tātad divu gadu laikā tās palielinājušās vairāk kā pusotru reizi. Tas ļoti nelabvēlīgi ietekmē vairāku nozaru konkurētspēju, it īpaši tekstilrūpniecību, kā arī dažas mašīnbūves apakšnozares. Tāpēc daži uzņēmumi pārtrauca savu darbību Latvijā un ražotnes tiek pārceltas uz citām valstīm;
- starppatēriņa izmaksu pieaugums saistībā ar iepriekšējo trīs gadu augsto inflāciju Latvijā, kā arī ar straujo energoresursu pasaules cenu kāpumu.

3.13. tabula

Apstrādes rūpniecības struktūra 2007. gadā
(%)

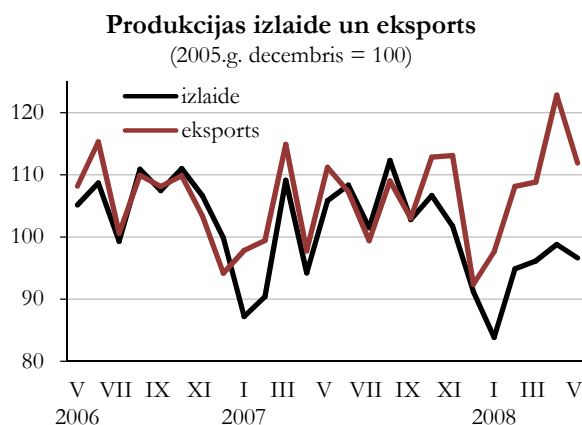
	Pēc pievienotās vērtības*	Pēc strādājošo skaita	Eksporta īpatsvars nozares realizācijā
Apstrādes rūpniecība – pavisam	100	100	48,4
Pārtikas rūpniecība	18,6	20,2	24,0
Vieglā rūpniecība	6,8	12,7	76,3
Kokapstrāde	22,4	19,1	65,0
Papīra ražošana un izdevējdarbība	8,3	7,6	24,4
Ķīmiskā, gumijas un plastmasas izstrādājumu rūpniecība	8,9	5,6	55,9
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	6,9	5,1	18,3
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	10,3	8,5	64,0
Mašīnu un iekārtu ražošana	3,2	4,1	71,2
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	5,2	4,6	61,5
Transporta līdzekļu ražošana	3,3	4,3	74,7
Pārējās rūpniecības nozares	6,2	8,3	53,3

* Ekonomikas ministrijas novērtējums pēc operatīvās informācijas

2007. gada 1. ceturksnī apstrādes rūpniecībā saglabājās pozitīvi pieauguma tempi, pateicoties galvenokārt stabilam iekšējam pieprasījumam, kas labvēlīgi ietekmēja ar investīcijām saistītās nozares – būvmateriālu ražošana un metāla izstrādājumu ražošana, kā arī labam pieprasījumam NVS valstīs pēc pārtikas produktiem, ķīmiskās rūpniecības un mašīnbūves precēm, kā arī tuvākajās kaimiņvalstīs Lietuvā un Igaunijā, bet nepalielinoties pieprasījumam ES-15 valstīs.

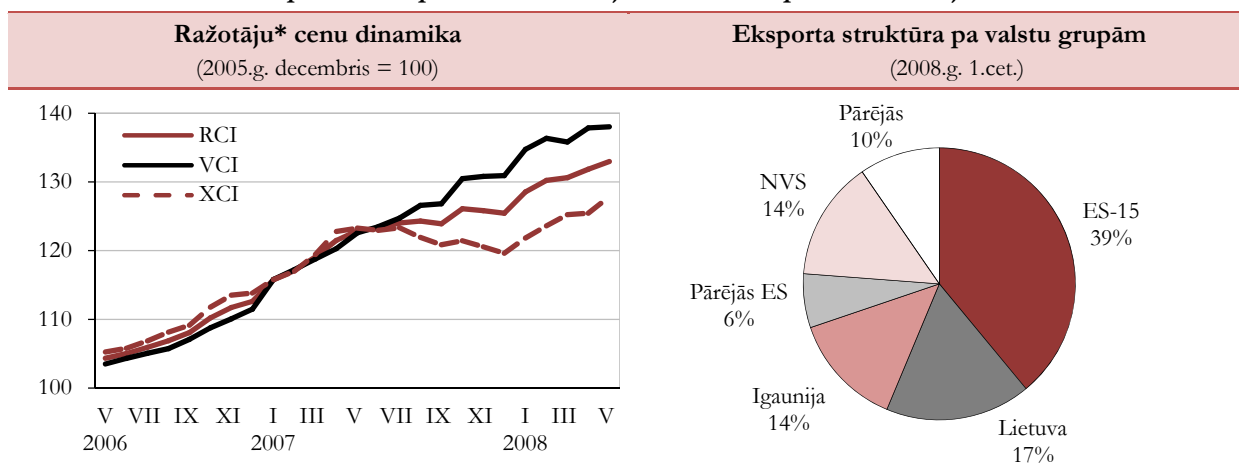
Gada vidū, pamazām sarūkot iekšējam pieprasījumam, apstrādes rūpniecības izlaides apjomi samazinājās. Šī tendence turpinās arī 2008. gada sākumā.

3.18. attēls

3.19. attēls

Apstrādes rūpniecības ražotāju cenu un eksporta raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Līdz 2007. gada jūnijam ievērojami ir palielinājušās ražotāju cenas gandrīz visās nozarēs, līdzvērtīgi

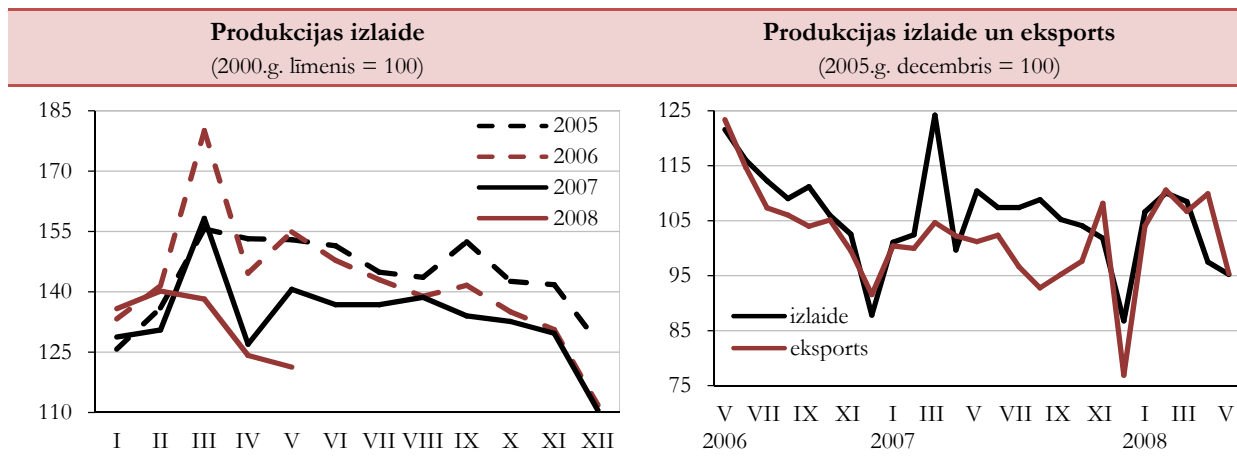
pieaugot gan vietējā tirgū realizētajai produkcijai, gan eksportētai, bet turpmāk palielinoties galvenokārt cenām vietējā tirgū realizētai produkcijai.

Lielākā daļa apstrādes rūpniecības produkcijas eksporta ir saistīta ar ES dalībvalstīm (gandrīz 80%), - puse ar ES-15 valstīm, 40% - ar Lietuvu un Igauniju un tikai 8% ar pārējām ES jaunajām dalībvalstīm.

Kokapstrāde ir viena no lielākām Latvijas rūpniecības nozarēm. Tās pievienotā vērtība veido gandrīz piekto daļu no apstrādes rūpniecībā saražotā. Tā ir nozare ar straujāko izaugsmi neatkarības gados. Kokapstrādes produkcija šajā periodā palielinājusies apmēram 3 reizes. Tomēr pēdējos divos gados tās izaugsme ir pierimusi. Nozarei raksturīgs augsts produkcijas eksporta īpatsvars, – eksportē 2/3 daļas no saražotās produkcijas.

3.20. attēls

Kokapstrādes izaugsmes dinamika pa mēnešiem

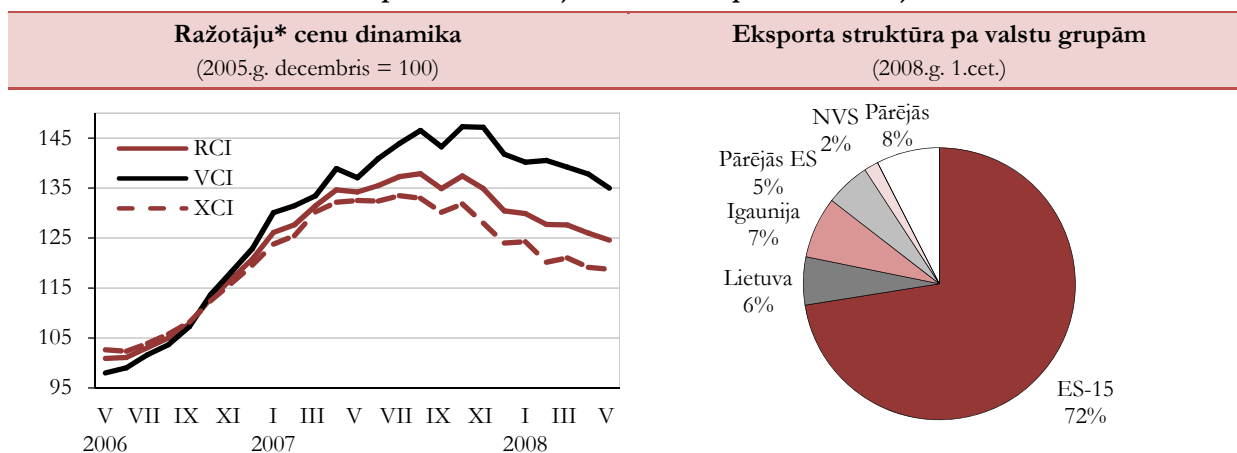

Nozares ražošanas apjomu sašaurināšanās aizsākās jau 2006. gada vidū, kad krietni samazinājās pieprasījums pēc kokapstrādes produkcijas Eiropā. Tās ražošanas apjomi 2006. gadā samazinājās par 1,4% un 2007. gadā vēl par 5,8%. Arī 2008. gada sākumā izlaide samazinās. 2008. gada janvāra-maija izlaide ir par 3,7% mazāka nekā iepriekšējā gada atbilstošā periodā.

Gandrīz 3/4 no eksportētās produkcijas tiek pārdotas ES vecajās dalībvalstīs. Kokapstrādes produkcijas eksporta samazinājumu uz ES-15 valstīm nedaudz kompensēja tā pieaugums uz Igauniju un Lietuvu, kā arī uz pārējām jaunajām ES dalībvalstīm.

3.21. attēls

Kokapstrādes ražotāju cenu un eksporta raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Kokapstrādes ražotāju cenas 2005.-2006. gadā vienlīdz strauji pieauga gan vietējā tirgū realizētai produkcijai, gan eksportētajai produkcijai. 2007. gada sākumā straujāk pieauga vietējā tirgus produkcijas

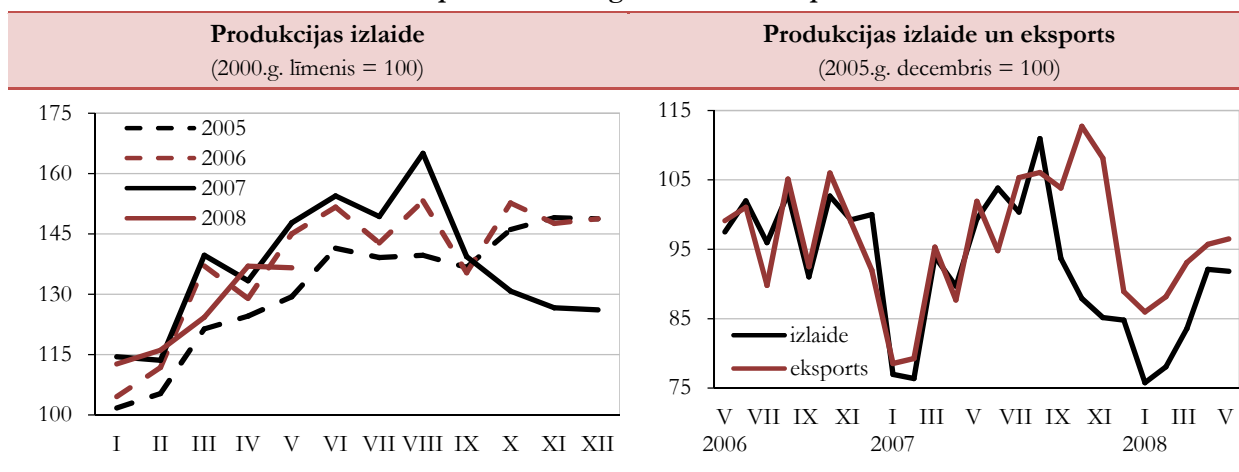
cenas, bet gada beigās un arī 2008. gada sākumā cenas sāka samazināties. Tas krietni mazina nozares konkurētspēju, ņemot vērā arī iepriekšējo gadu būtisko algu palielinājumu (par 36,3% 2006. gadā un 30,2% 2007. gadā).

Pārtikas rūpniecība ir lielākā Latvijas apstrādes rūpniecības nozare un veido piekto daļu no rūpniecības

pievienotās vērtības.

3.22. attēls

Pārtikas rūpniecības izaugsmes dinamika pa mēnešiem

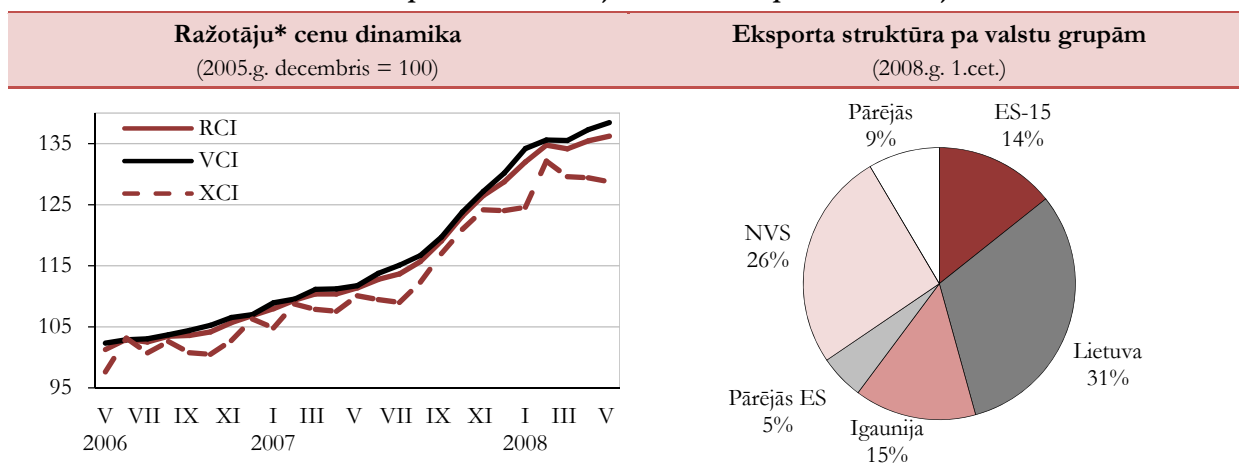
Apmēram 75% no nozarē saražotā tiek patērēts vietējā tirgū, pārējais tiek eksportēts, galvenokārt uz Igauniju, Lietuvu un Krieviju. Līdz ar iestāšanos ES pieprasījums pēc Latvijas pārtikas produktiem palielinājās visos tirdzniecības virzienos, – gan uz Krieviju un citām NVS valstīm, gan uz ES. Turklāt uz ES valstīm eksports palielinājās vairāk nekā pusotru reizi, galvenokārt pieprasījumam pieaugot Igaunijā un

Lietuvā. Pārtikas preču eksports uz Lietuvu un Igauniju veido 70% no Latvijas pārtikas preču eksporta uz ES valstīm.

2007. gada sākumā pārtikas produktu ražošanas apjomi turpināja palielināties, bet gada beigās tie būtiski samazinājās kā vietējā, tā ārējā pieprasījuma samazinājuma dēļ. 2008. gada sākumā ražošanas apjoms ir nedaudz zem 2007. gada līmeņa.

3.23. attēls

Pārtikas rūpniecības ražotāju cenu un eksporta raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

2006. gadā un 2007. gadā strauji palielinājās pārtikas produktu eksporta cenas. Eksportētās produkcijas cenas pieauga mērenākos tempos un sāka nedaudz samazināties 2008. gada martā. Neraugoties

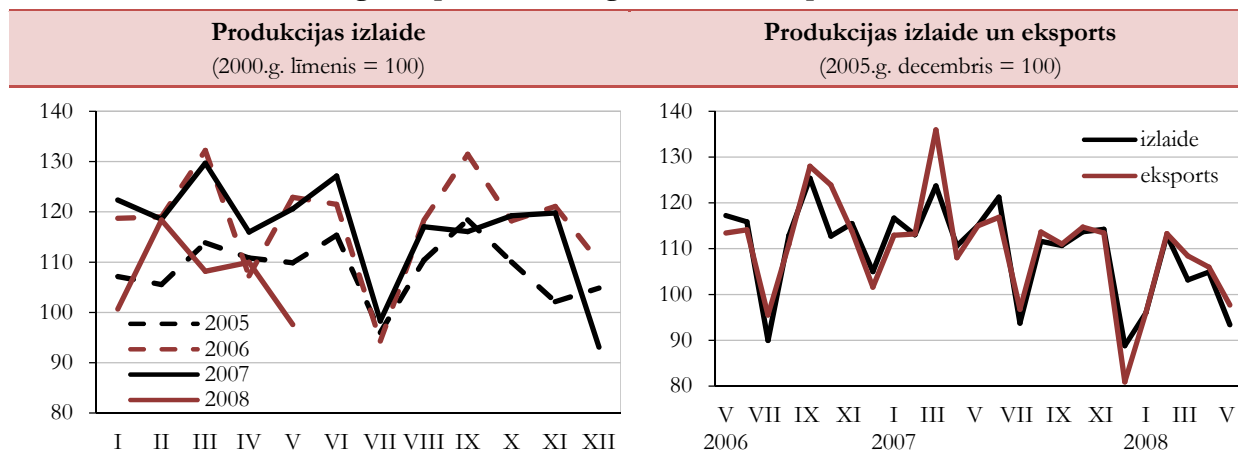
uz straujo produkcijas cenu kāpumu 2006. gadā un 2007. gadā, nozares konkurētspēja ir mazinājusies, jo darbaspēka izmaksas pieauga divas reizes lielākos tempos.

Vieglā rūpniecība (tekstila un ādas izstrādājumu ražošana) veido apmēram 7% no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. Tikai apmēram ceturtdaļa no tajā saražotās produkcijas paliek Latvijā. Lielākā daļa

produkcijas (divas trešdaļas no visa produkcijas eksporta) tiek eksportēta uz Eiropas Savienības valstīm.

3.24. attēls

Vieglās rūpniecības izaugsmes dinamika pa mēnešiem

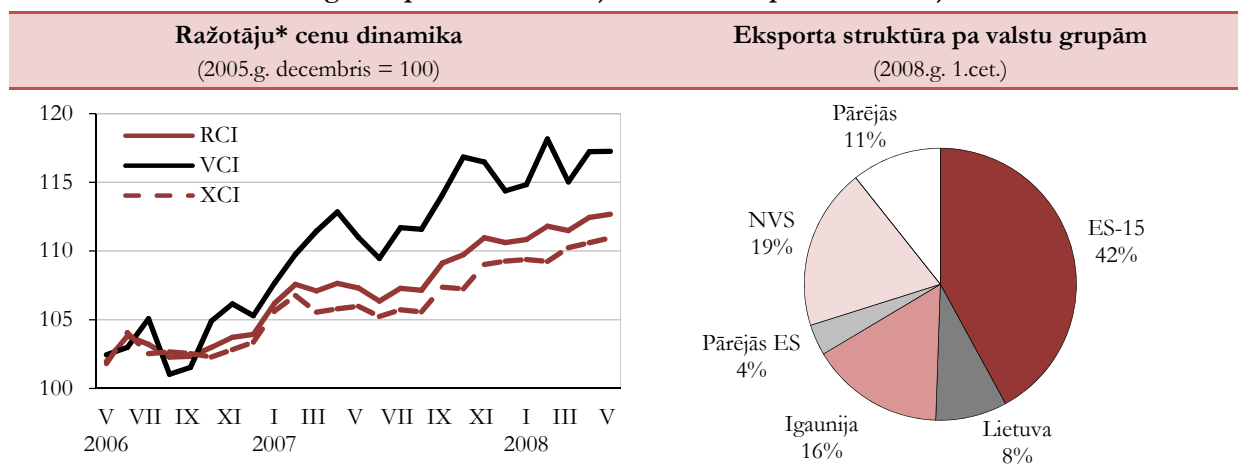
Pēc 2006. gada nelielā ražošanas apjomu palielinājuma nozares izlaide turpināja samazināties. Latvijas tekstilrūpniecībai galvenie noieta tirgi ir ES vecajās dalībvalstīs. Sakarā ar vājo pieprasījumu ES valstīs un augsto konkurenci nozarē Latvijas ražotājiem ir grūti paplašināt ražošanas apjomus, neraugoties uz spējo cenu kāpumu pēdējos gados.

2006. gada izlaides apjoms par 8,5% pārsniedza iepriekšējo līmeni, pateicoties galvenokārt eksporta

pieaugumam uz NVS valstīm, kā arī uz Lietuvu un Igauniju. Eksports uz vecajām ES dalībvalstīm šajā periodā nepalielinājās. Savukārt 2007. gadā ievērojami samazinājās tekstilpreču eksports uz ES-15 valstīm, un šo samazinājumu nespēja kompensēt pat eksporta palielināšanās uz Lietuvu un Igauniju, kā arī citām valstīm. Tāpēc ražošanas apjomi samazinājās. Arī 2008. gada sākumā šī tendence turpinās.

3.25. attēls

Vieglās rūpniecības ražotāju cenu un eksporta raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Vieglās rūpniecības nozaru ražotāju cenu pieaugums (par 3,8% 2006. gadā un 5,6% 2007. gadā) nespēj kompensēt straujo darba algas kāpumu (par 32% 2006. gadā un 20,8% 2007. gadā). Bez tam cenu pieaugums eksportētai produkcijai ir krietni mazāks

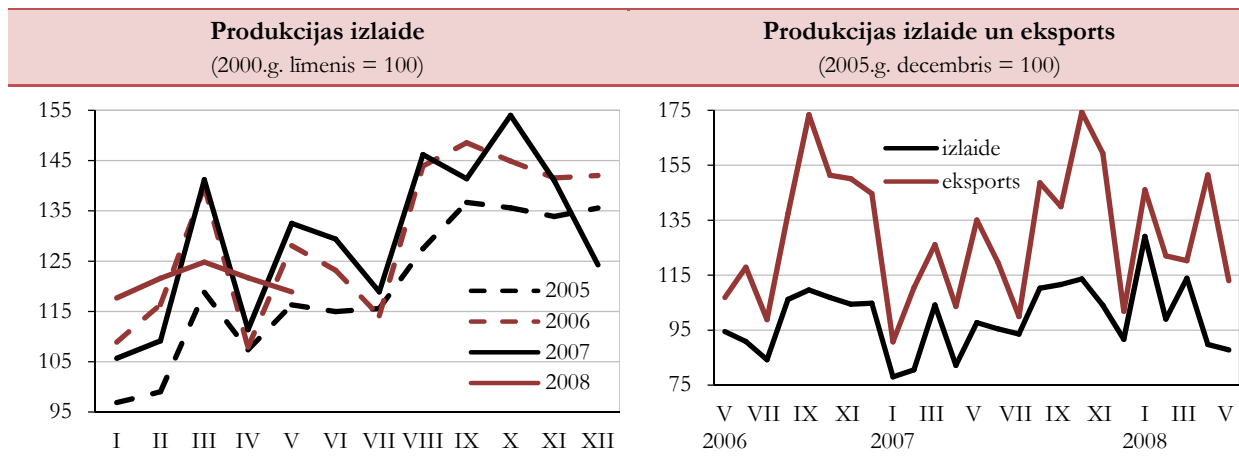
nekā vietējā tirgū realizētai. Tā kā šīs nozares ir izteikti darbietilpīgas, šāds būtisks darba algas kāpums ievērojami samazina Latvijas vieglās rūpniecības konkurētspēju.

Papīra ražošanā un izdevējdarbībā 2005. gadā un 2006. gadā būtiski pieauga ražošanas apjomi, ievērojami palielinoties eksportam uz Lietuvu un Igauniju, NVS valstīm, kā arī pieaugot iekšējam

pieprasījumam. 2007. gadā ražošanas apjomi nepalielinājās, bet 2008. gada sākumā atjaunojās straujā izaugsme.

3.26. attēls

Papīra ražošanas un izdevējdarbības izaugsmes dinamika pa mēnešiem

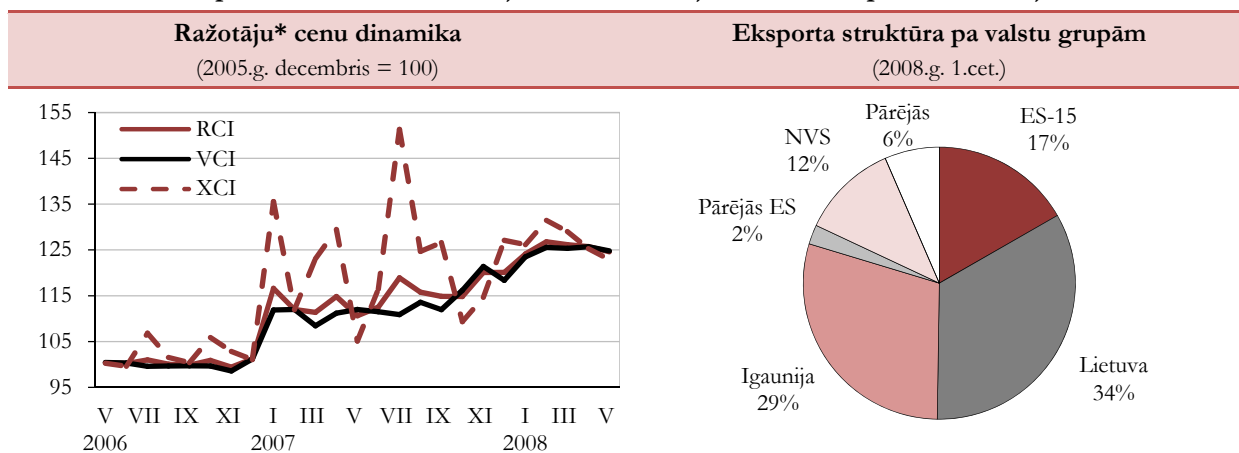

Kaut arī nozares noieta tirgi nav ļoti saistīti ar eksporta iespējām, tomēr eksporta iespēju palielināšanās ir būtisks izaugsmes stimuls. Galvenie

eksporta produkcijas noieta tirgi ir Lietuvā un Igaunijā. 2008. gadā ievērojami palielinājās eksports uz ES-15 valstīm.

3.27. attēls

Papīra ražošanas un izdevējdarbības ražotāju cenu un eksporta raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Nozares ražotāju cenas būtiski palielinājās 2007. gadā, kad tās pieauga par 14,7%, galvenokārt

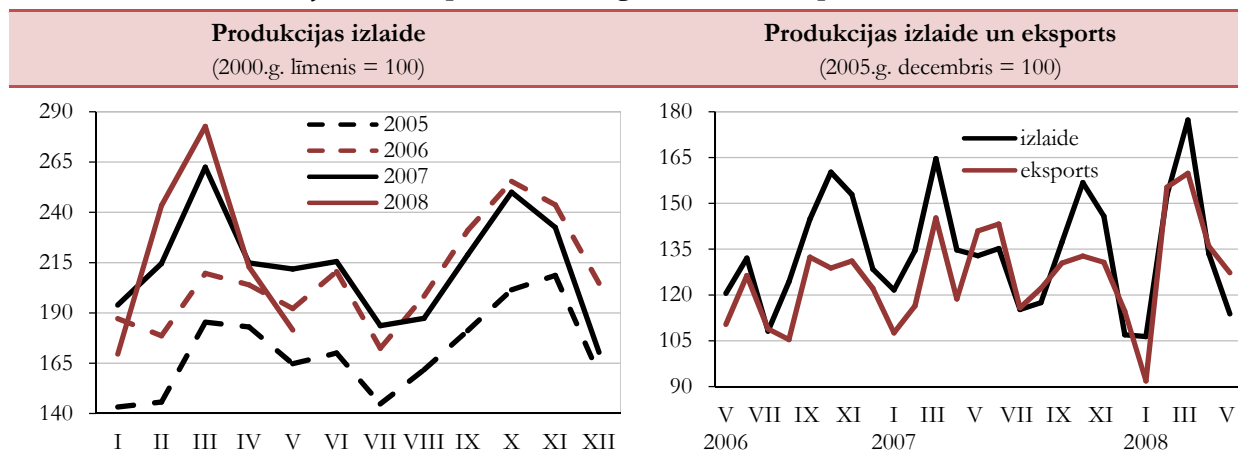
pieaugot eksportētai produkcijai. 2008. gada sākumā cenas vairs nepalielinās.

Ķīmiskajai rūpniecībai Latvijā ir stabila tradīcija, augsti kvalificēti speciālisti, ilgstoši ir ražota plaša spektra produkcija gan gala patēriņam, gan

starppatēriņam. Ķīmiskās rūpniecības īpatsvars apstrādes rūpniecības kopējā pievienotajā vērtībā veido apmēram 9 procentus.

3.28. attēls

Ķīmiskās rūpniecības izaugsmes dinamika pa mēnešiem

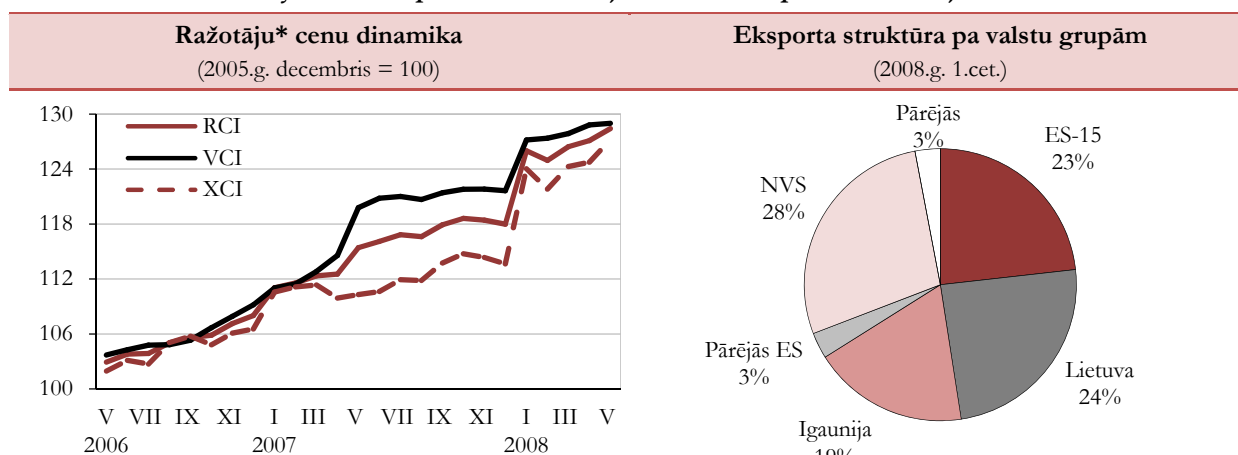
Nedaudz vairāk nekā puse no produkcijas tiek eksportēta. Latvijas ķīmiskās rūpniecības produkcijai ir tradicionāli noieta tirgi – galvenokārt NVS valstīs un Lietuvā un Igaunijā. Tirgi ES vecajās dalībvalstīs nepalielinās. Nozarei ir vāja konkurētspēja attīstīto valstu tirgos. No produkcijas eksporta uz ES valstīm apmēram divas trešdaļas ir uz Lietuvu un Igauniju.

Nozares izaugsme pēdējos 5 gados nav bijusi noturīga. Ir lejupslīdes periodi, piemēram, pēc vēra

ņemamā ražošanas apjomu pieauguma 2002. gadā 2003. gadā tie samazinājās, savukārt 2004. gadā atkal strauji pieauga – gandrīz par 20%, lielā mērā pateicoties pieprasījuma pieaugumam NVS valstīs. Šis izaugsmes periods turpinājās 2005. gadā un 2006. gadā, – attiecīgi par 15,4% un 21,4%. 2007. gada temps samazinājās un izaugsme bija par 2,7%, 2008. gada sākumā ražošanas apjomi pat nedaudz samazinājās.

3.29. attēls

Ķīmiskās rūpniecības ražotāju cenu un eksporta raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Izaugsmes tempu un ražošanas apjomu samazināšanos 2007. gadā un 2008. gadā noteica galvenokārt pieprasījuma samazināšanās iekšējā tirgū, eksporta apjomiem turpinoties palielināties. 2007. gadā eksports būtiski palielinājās visos tirdzniecības

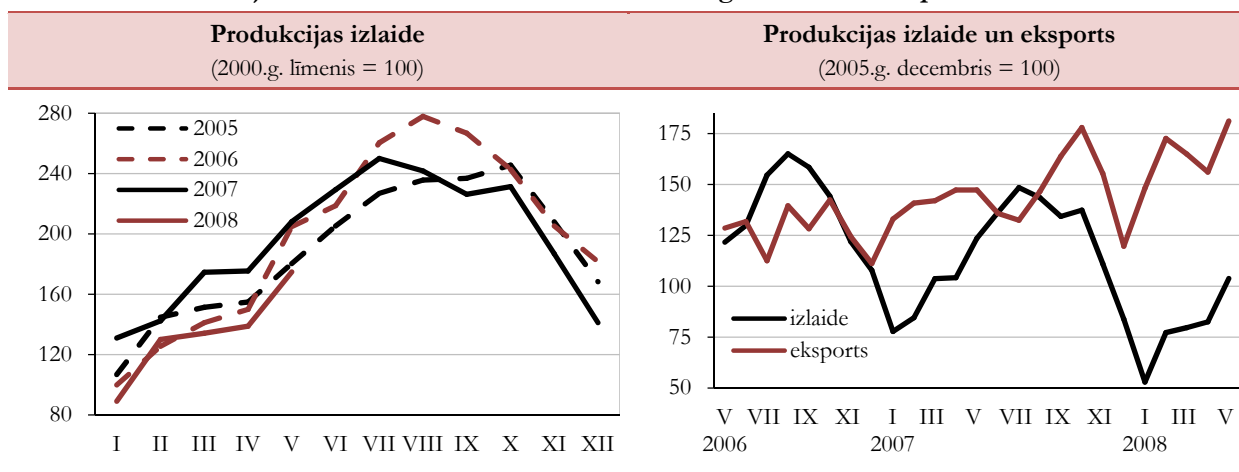
virzienos – gan uz ES valstīm, gan NVS. 2008. gada sākumā eksports straujāk palielinājās uz ES vecajām dalībvalstīm. Arī ražotāju cenas pakāpeniski palielinās, nedaudz straujāk pieaugot vietējā tirgū realizētai produkcijai.

Pārējo nemetālisko minerālu ražošanas (pārsvārā būvmateriālu) izaugsmes tempi ir ļoti atkarīgi no iekšējā

pieprasījuma svārstībām, galvenokārt saistībā ar pieprasījumu pēc būvmateriāliem.

3.30. attēls

Pārējo nemetālisko minerālu ražošanas izaugsmes dinamika pa mēnešiem

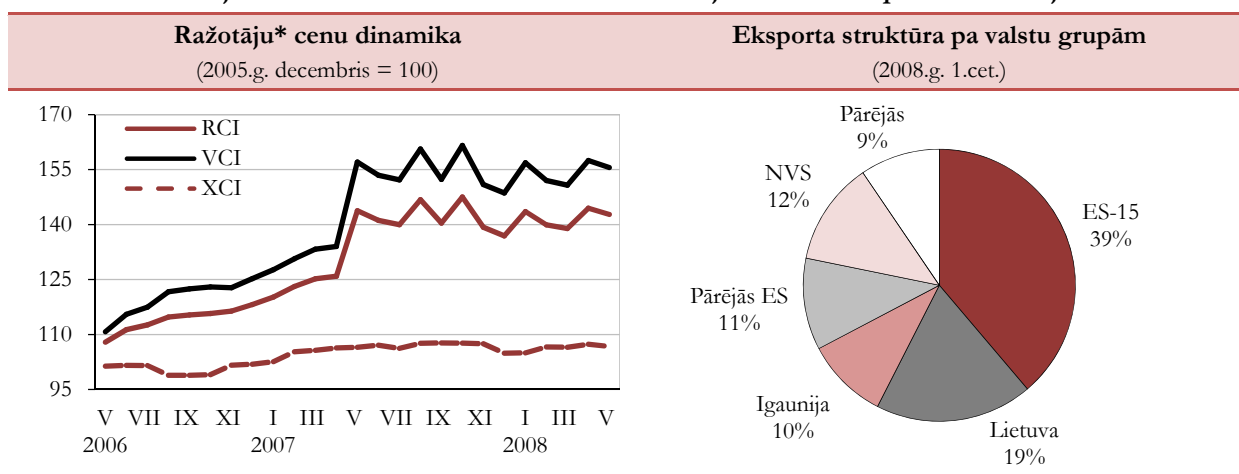

Nozares izlaides apjomi bija augsti 2006. gadā un 2007. gada sākumā, bet 2007. gada vidū tie samazinājās ēku būvniecības samazinājuma dēļ. Eksports saglabājās

augstā līmenī. Eksportēta tiek gandrīz pīktā daļa no saražotās produkcijas.

3.31. attēls

Pārējo nemetālisko minerālu ražošanas ražotāju cenu un eksporta raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Galvenie tirdzniecības partneri ir ES dalībvalstis. 2007. gadā un 2008. gadā eksports galvenokārt pieauga uz ES-15 valstīm, Lietuvu un NVS valstīm, bet samazinājās uz Igauniju.

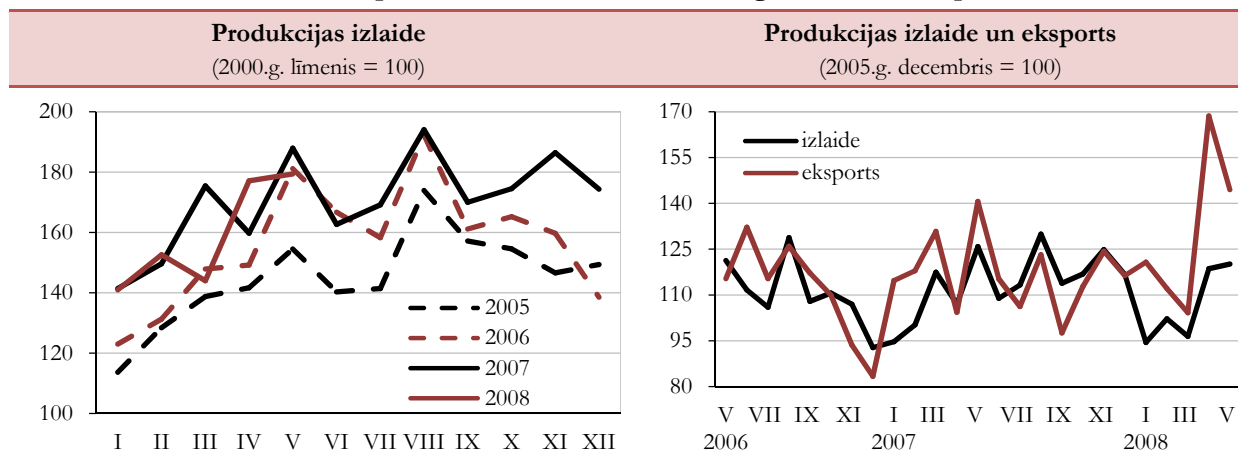
Lai kompensētu straujo algu palielinājumu un ņemot vērā labo konjunktūru, nozares ražotāju cenas strauji palielinājās 2007. gada maijā, bet turpmāk palika nemainīgas.

Metālu un metālapstrādes nozares nodrošina 8,5% no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. No šo nozaru realizētās produkcijas eksports sastāda

64%. Straujās būvniecības attīstības laikā 2006. gadā un 2007. gadā palielinājās vietējā tirgus daļa produkcijas realizācijā.

3.32. attēls

Metālu un metālapstrādes nozares ražošanas izaugsmes dinamika pa mēnešiem

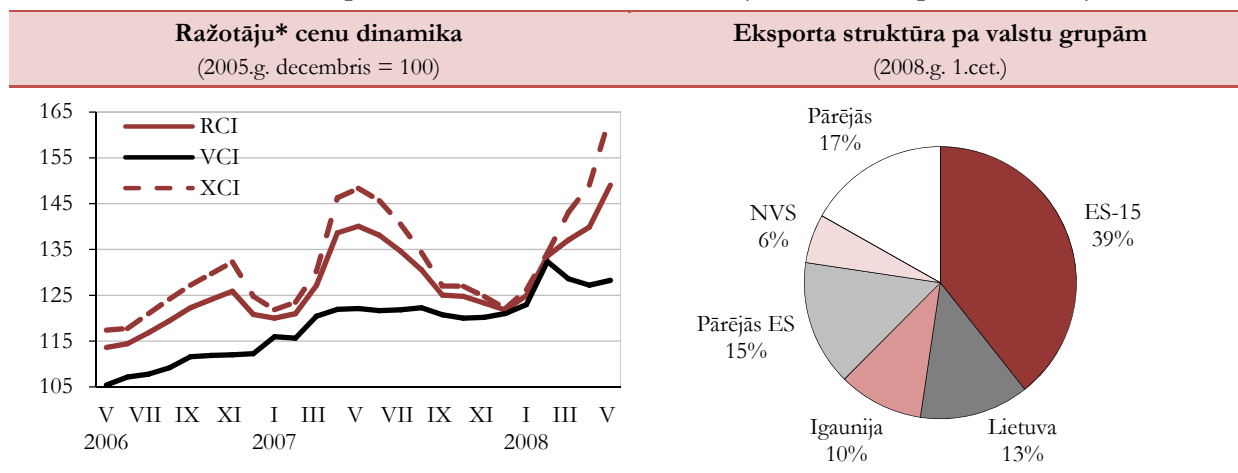

Latvijas metālu un metālapstrādes produkcijai ir augsta konkurētspēja pasaulē. Lielākā produkcijas eksporta daļa tiek eksportēta uz ES valstīm (gandrīz 80% no eksporta), turklāt uz vecajās ES dalībvalstīm tiek realizēta gandrīz puse no eksportētās produkcijas.

Nozarei labvēlīgs bija 2006. gads un 2007. gads, kad ražošanas apjomi palielinājās attiecīgi par 7,7% un 9,1%. 2008. gada sākumā bija neliels ražošanas apjoma samazinājums, galvenokārt iekšējā pieprasījuma samazinājuma dēļ.

3.33. attēls

Metālu un metālapstrādes nozares ražošanas ražotāju cenu un eksporta raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Nozares ražotāju cenas pēdējos gados ir būtiski palielinājušās kā iekšējā tirgū realizētajai produkcijai, tā eksportētajai produkcijai, turklāt eksportētajai

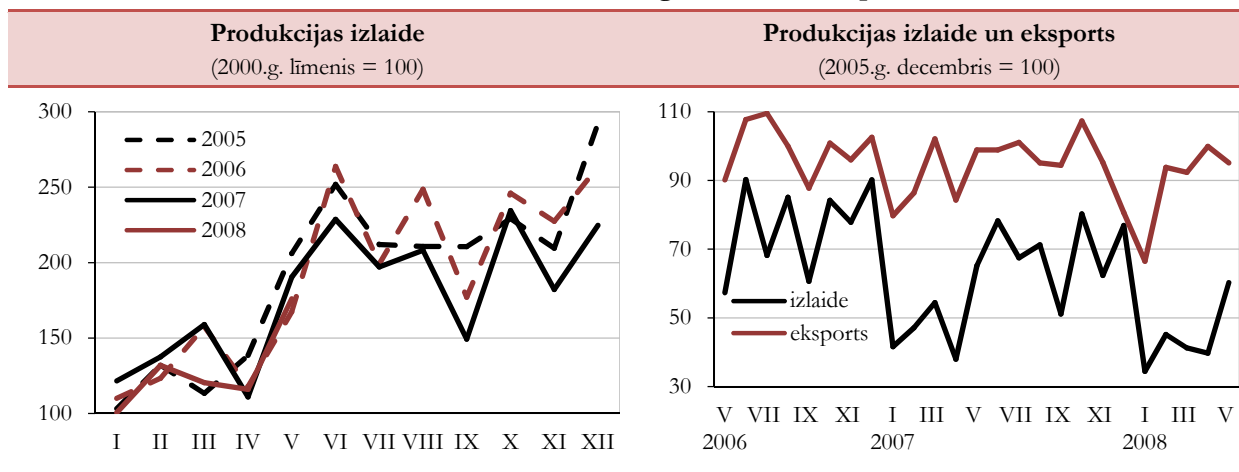
ievērojami straujāk, kas ļāva lielā mērā kompensēt ražošanas izmaksu pieaugumu, t.sk. darbaspēka izmaksu palielinājumu.

Mašīnu un iekārtu ražošana bija strauji augoša nozare līdz 2004. gadam, kad Latvija iestājās ES. Tās ražošanas apjomi laikā no 2000. gada līdz

2004. gadam gandrīz dubultojās. Tā ir izteikti uz eksportu vērsta nozare, – eksportētas tiek divas trešdaļas tās produkcijas.

3.34. attēls

Mašīnu un iekārtu ražošanas izaugsmes dinamika pa mēnešiem

Pēc iestāšanās ES tās izaugsme vairs nebija tik strauja, un 2005. gadā tā bija tikai 3,1%. Savukārt 2006., 2007. gadā un 2008. gada sākumā ražošanas apjomi samazinājās.

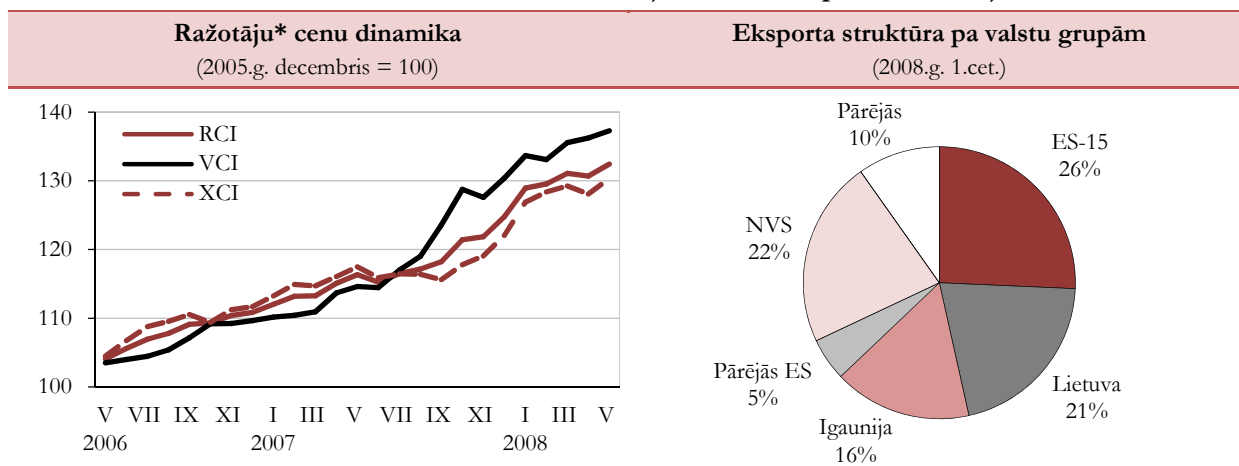
Nozares galvenie noieta tirgi ir ES valstis, turklāt vairāk nekā puse nozares produkcijas eksporta uz ES tiek novirzīta uz Lietuvu un Igauniju. Relatīvi liela

nozares eksporta daļa ir saistīta ar NVS un citu valstu tirgiem.

Pieaugot pieprasījumam vietējā tirgū, pēdējos gados strauji ir palielinājušās cenas vietējā tirgū realizētai produkcijai, mazākā mērā palielinoties produkcijas eksporta cenām.

3.35. attēls

Mašīnu un iekārtu ražošanas ražotāju cenu un eksporta raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Galvenās nozares problēmas saistītas ar strauji augošām darbaspēka izmaksām, kas daļēji noteica nozares ražošanas apjomu pakāpenisku

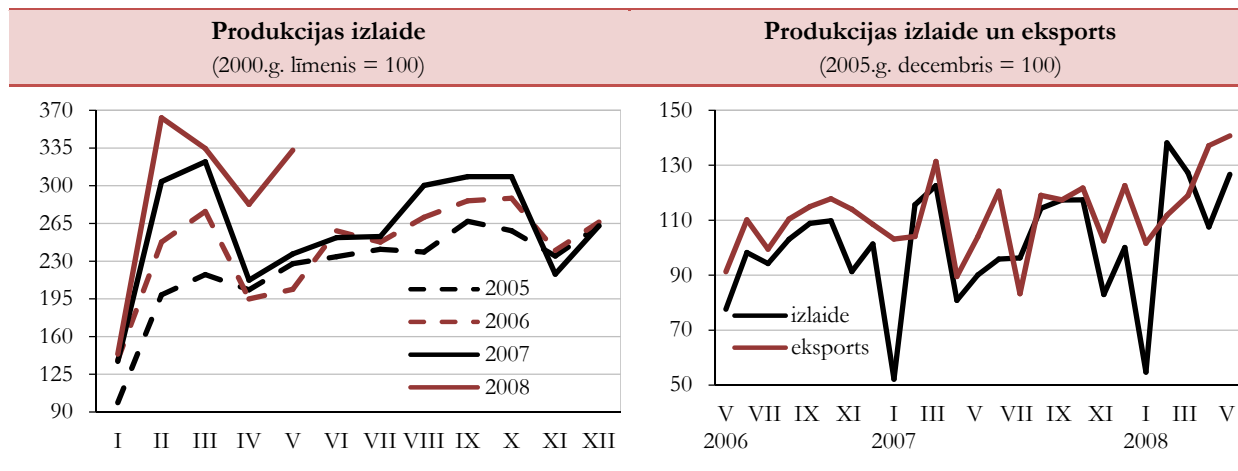
samazināšanos. Negatīvi ražošanas apjomus ietekmēja iekšējā pieprasījuma samazinājums 2007. gada beigās un 2008. gada sākumā.

Elektrisko un optisko iekārtu ražošana pēdējos gados ir strauji attīstījusies, it īpaši 2002. gadā un 2003. gadā. 2003. gadā nozares ražošanas apjomi par 60% pārsniedza iepriekšējā gada līmeni. Pēc

iestāšanās ES izaugsmes tempi samazinājās, bet saglabāja stabilu līmeni (6-8% ik gadu). Tomēr nozares īpatsvars kopējā apstrādes rūpniecības pievienotā vērtībā vēl arvien ir neliels – 4,6 procenti.

3.36. attēls

Elektrisko un optisko iekārtu ražošanas izaugsmes dinamika pa mēnešiem

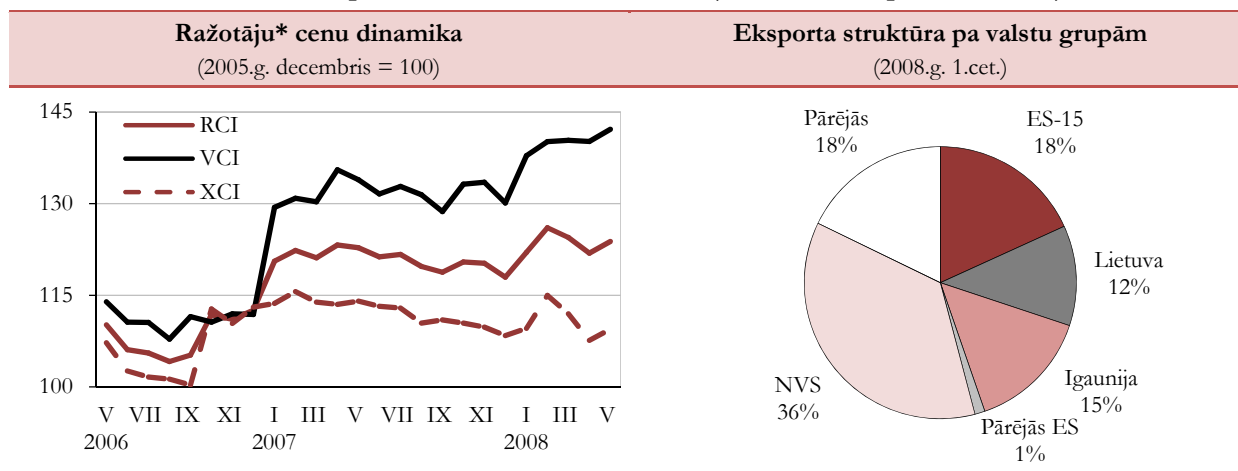

Nozare saglabā labus izaugsmes tempus arī 2008. gada sākumā, kad ir iekšējā pieprasījuma kritums.

Nozares produkcijas tirdzniecībā ir stabili partneri NVS valstīs un Igaunijā, bet pēdējā gada laikā īpaši ir pieaudzis eksports uz attīstītajām valstīm, t.sk. uz ES-15 valstīm.

3.37. attēls

Elektrisko un optisko iekārtu ražošanas ražotāju cenu un eksporta raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Nozare eksportē apmēram divas trešdaļas produkcijas, turklāt vietējā tirgus daļa 2006. gadā un

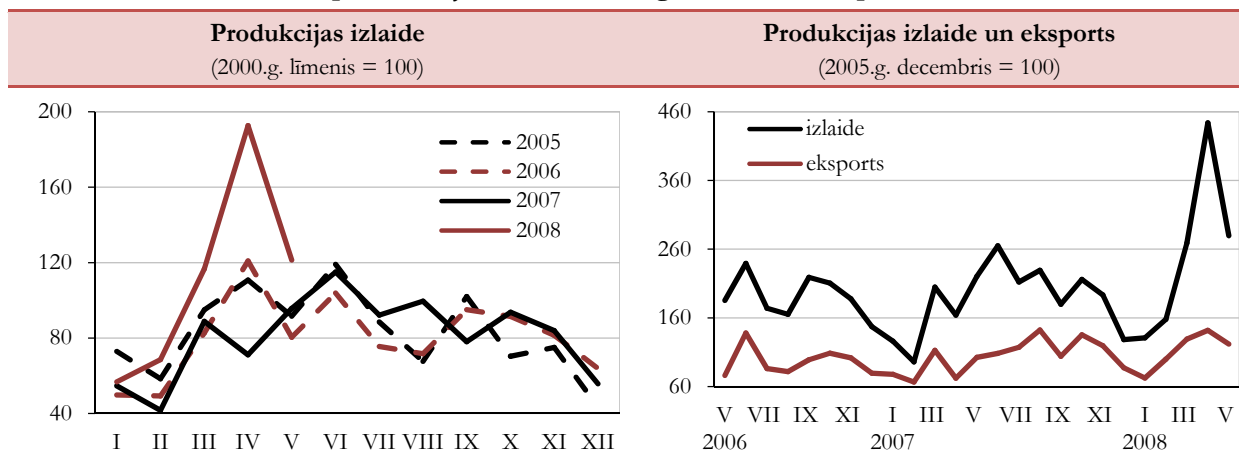
2007. gadā pieauga straujāk, lielāks bija arī ražotāju cenu palielinājums vietējā tirgū realizētai produkcijai.

Transportlīdzekļu ražošana ir vienīgā apstrādes rūpniecības nozare, kurai neizdodas palielināt ražošanas apjomus, un salīdzinājumā ar

2000. gadu tie ir gandrīz par piekto daļu mazāki. Nelielas izaugsmes gadi mainās ar ražošanas apjoma samazinājuma gadiem.

3.38. attēls

Transportlīdzekļu ražošanas izaugsmes dinamika pa mēnešiem

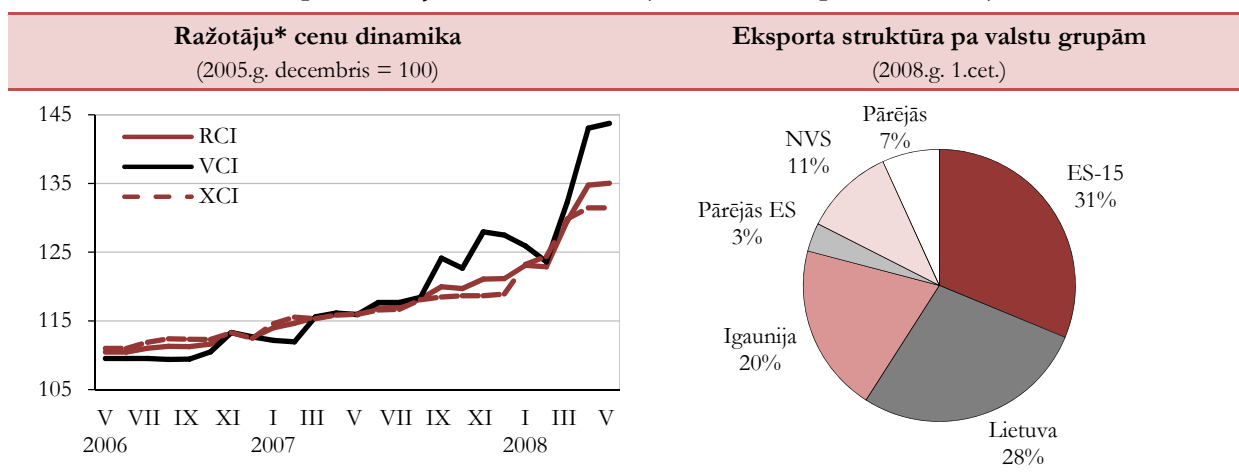

2007. gadā ražošanas apjomi palika iepriekšējā gada līmenī. Savukārt 2008. gada sākumā (janvāris-maijs) produkcijas izlaide pusotras reizes pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeni, kas saistīts ar atsevišķu lielu pasūtījumu realizāciju.

Lielākā daļa nozares produkcijas tiek eksportēta. Eksporta tirgi ir diezgan vienmērīgi sadalīti dažādos noieta virzienos – kā uz ES valstīm, tai skaitā uz Lietuvu un Igauniju, tā arī uz NVS un citām pasaules valstīm.

3.39. attēls

Transportlīdzekļu ražošanas ražotāju cenu un eksporta raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Produkcijas realizācijā ar gadiem palielinās vietējā tirgū realizētās produkcijas daļa, bet cenas vietējā un ārējā tirgū realizētajai produkcijai palielinās gandrīz vienādi, izņemot 2007. gada otrajā pusē un 2008. gada sākumā, kad straujāk pieauga vietējā tirgū realizētās produkcijas cenas.

3.3.3. Enerģētika

Latvijā izmanto importētos (dabas gāze, sašķidrinātā gāze, naftas produkti, akmeņogles) un vietējos (enerģētiskā koksne un kūdra) energoresursus

tautsaimniecības nozaru, komerciālo patērētāju un iedzīvotāju nodrošināšanai ar kurināmo, elektroenerģiju un siltumenerģiju. Daļu elektroenerģijas saražo Latvijas HES un TEC, daļu – importē. Siltumenerģijas ražošanā galvenokārt izmanto importēto kurināmo – dabas gāzi un mazutu un vietējo kurināmo – koksni.

2007. gadā Latvijas kopējais enerģijas patēriņš bija 211,2 PJ, un 63% no tā nodrošināja energoresursu imports, galvenokārt no Krievijas: dabas gāze – 29%, mazuts – 2,3%, pārējie naftas produkti – 32,7%, ogles – 1,9%. No vietējiem energoresursiem visvairāk izmantota koksne (malka, kokapstrādes atlikumi,

šķelda, koksnes briketes, granulas), kas veido 23,1% no kopējā enerģijas patēriņa. Latvijas hidroelektrostacijās

un vēja elektrostacijās ražotās elektroenerģijas īpatsvars kopējā enerģijas patēriņā bija 4,7 procenti.

3.14. tabula

Energoresursu patēriņš Latvijā¹

(tūkst. tonnu nosacītā kurināmā – ktce²)

Energoresursu patēriņš	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Energoresursu patēriņš – kopā	6226	6514	6648	6770	7021	7206
tajā skaitā:						
dabas gāze	2050	2138	2114	2155	2233	2158
gaišie naftas produkti un citi naftas produkti	1717	1857	1950	1995	2225	2442
mazuts, degakmens eļļa	230	166	132	113	77	59
malka, kūdra, kokss un citi kurināmā veidi	1537	1655	1719	1722	1725	1691
ogles	99	90	87	107	116	145
elektroenerģija (HES, vēja ģeneratori un no ārvalstīm importētā)	593	608	646	678	645	711

¹ Avots: CSP un Ekonomikas ministrija.

² 1 ktce = 0,02931 PJ.

Elektroenerģijas izstrādes daudzums ir atkarīgs no Daugavas caurteces. Tāpat elektroenerģijas apgādē liela nozīme ir elektrības importam no Krievijas, Igaunijas un Lietuvas.

2007. gadā valsts AS Latvenergo saražoja 53% no nepieciešamā elektroenerģijas daudzuma, 39% –

piegādāja citas valstis un 8% – iepirka no mazajiem elektroenerģijas ražotājiem. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, elektroenerģijas patēriņš ir palielinājies par apmēram 5 procentiem.

3.15. tabula

Elektroenerģijas piegāde Latvijā¹

(miljardi kWh)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Kopējā elektroenerģijas piegāde	6,323	6,608	6,786	7,053	7,399	7,771
Elektroenerģijas izstrāde – kopā	3,975	3,975	4,689	4,905	4,891	4,771
tajā skaitā:						
HES ²	2,433	2,216	3,044	3,267	2,661	2,668
TEC ³	1,238	1,363	1,225	1,278	1,740	1,452
citi TEC	0,263	0,298	0,306	0,255	0,407	0,532
mazās HES	0,030	0,050	0,065	0,058	0,037	0,066
vēja ģeneratori	0,011	0,048	0,049	0,047	0,046	0,053
Elektroenerģijas imports	2,348	2,633	2,097	2,148	2,508	3,000

¹ Avots: valsts AS „Latvenergo”, Ekonomikas ministrija, CSP

² Daugavas kaskāde un Aiviekstes HES (valsts AS „Latvenergo” HES)

³ valsts AS „Latvenergo” TEC

Centralizētās siltumapgādes patērētāju struktūra pēdējo gadu laikā nav mainījusies, un tajā centrālā apkure sastāda 65-70%, karstā ūdens apgāde – 30-35%. No kopējās realizētās siltumenerģijas daudzuma rūpniecībai realizēti 2,3%, mājsaimniecībām – 73,4%, citiem patērētājiem – 24,3 procenti.

Lielākie dabas gāzes patērētāji ir Latvenergo TEC un siltumapgādes uzņēmumi – 56,3%, rūpniecība – 20,8%, pārējie patērētāji – 22,9%. Rīgas reģionā tiek patērēti 80% no Latvijā izmantotās dabas gāzes. Latgales reģionā, izņemot Daugavpili, Rēzekni un Preiļu rajonu, dabas gāze netiek izmantota. Kurzemes reģionā dabas gāzes lielākais patēriņš ir Liepājā ~11%

(AS „Liepājas siltums”, AS „Liepājas metalurģs”), Zemgales reģionā (Jelgava un Bauskas rajons) ~4 procenti.

Naftas produkti tiek izmantoti kā kurināmais un degviela. Cenas naftas produktu tirgū ir liberalizētas un konkurētspējīgas ar citiem kurināmā veidiem. Latvijā darbojas brīvais tirgus apgādē ar naftas produktiem.

Naftas produkti energoresursu tirgū Latvijā ieņem ievērojamu vietu – to daļa tirgū ir nedaudz lielāka par 30%, tajā skaitā mazuta daļa naftas produktu kurināmā bilancē ir aptuveni 2,2%. Lielākie mazuta patērētāji ir siltumapgāde – 65%, rūpniecība – 27,5%. Izpildot ES Direktīvas 1999/32/EC prasības, Ministru kabinets

2004. gada 2. martā pieņēma noteikumus Nr. 125 „Noteikumi par sēra satura ierobežošanu noteiktiem šķidrās degvielas veidiem”. Sagaidāms, ka siltumapgādes uzņēmumi, kas siltumenerģijas ražošanai izmantoja mazutu, veiks kurināmā veida maiņu uz citiem energoresursiem.

Latvijā izmantojamais *cietais kurināmais* ir importētās akmeņogles no NVS un vietējais kurināmais – kurināmā koksne, kūdra. Kurināmās koksnes patēriņa prognoze ir atkarīga no tā, kādā mērā reģionos izdosies

pārorientēties no ekstensīvās kurināmās koksnes izmantošanas uz racionālu. Kurināmā bilancē kurināmās koksnes īpatsvars jau šobrīd ir ievērojams, sasniedzot 29-30%. Lielākie kurināmās koksnes patērētāji ir mājsaimniecības – 62,3%, siltumapgādes uzņēmumi – 14,7%, rūpniecība (galvenokārt kokapstrādes uzņēmumi) un citi patērētāji – 23%. Kurināmā koksne un akmeņogles tiek izmantotas vienmērīgi pa visiem reģioniem. Kūdras izmantošana enerģētikā aizvien samazinās.

3.4. Reģionu attīstība

Pastāv izteikta atšķirība starp Rīgu un pārējiem Latvijas reģioniem ekonomisko aktivitāšu ziņā (skatīt 3.40. attēlu). Savukārt atšķirība starp pārējiem reģioniem nav tik izteikta.

2005. gadā lielākā daļa Latvijas IKP (57,3%) tika saražota Rīgā. Otrs lielākais reģions pēc ieguldījuma IKP ir Pierīga (11,1%).

2005. gadā IKP līmenis uz vienu iedzīvotāju Rīgā bija 1,8 reizes lielāks nekā vidēji valstī. Savukārt Latgalē šis rādītājs sasniedza tikai 48,5% no vidējā valstī.

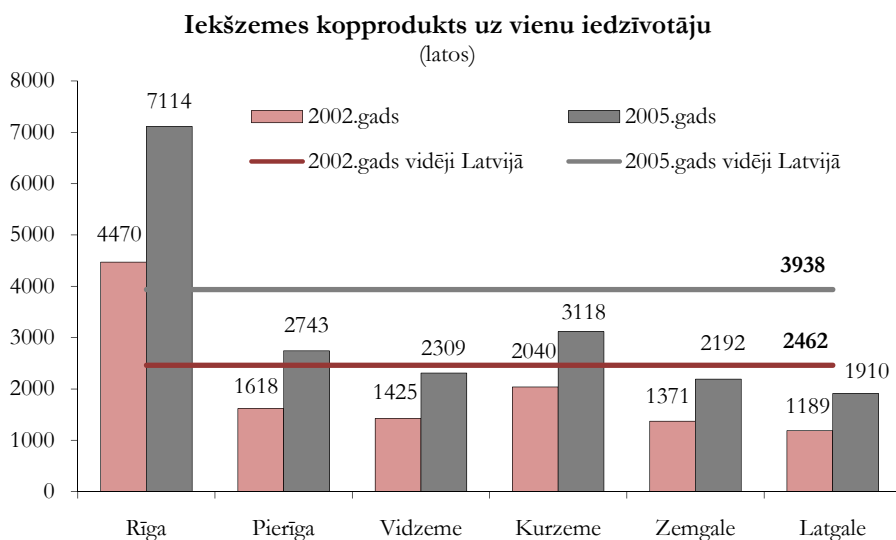
2003.-2005. gados straujāk nekā vidēji valstī IKP līmenis uz vienu iedzīvotāju ir palielinājies Pierīgā. Rīgā un Vidzemē tā pieaugums ir gandrīz līdzvērtīgs, bet pārējos reģionos tā pieaugums ir nevienmērīgs.

3.16. tabula

Latvijas statistisko reģionu teritoriju platība, iedzīvotāju skaits un iedzīvotāju blīvums 2007. gada sākumā

	Platība (% no valsts teritorijas)	Iedzīvotāju skaits (% no kopskaita)	Iedzīvotāju skaits uz 1 km ²
Latvija	100	100	35,3
Rīga	0,5	31,7	2 353,4
Pierīga	15,7	16,4	36,8
Vidzeme	23,6	10,5	15,8
Kurzeme	21,1	13,4	22,5
Zemgale	16,6	12,5	26,5
Latgale	22,5	15,5	24,4

3.40. attēls

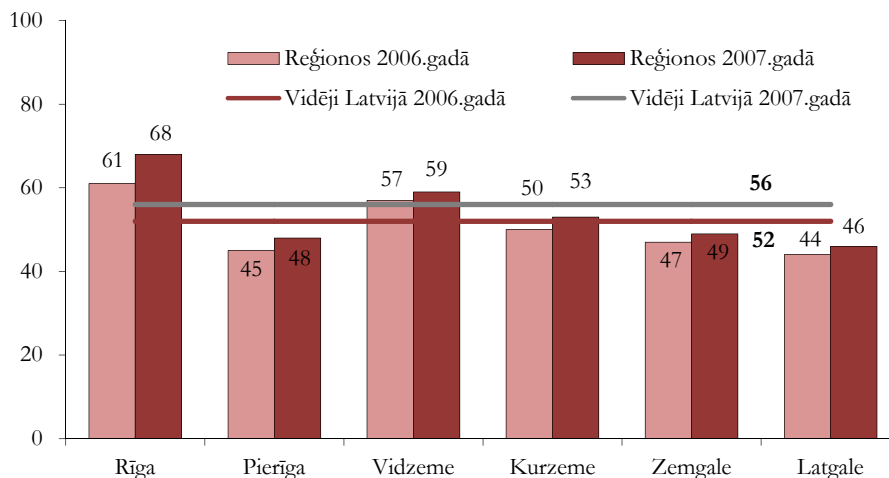

Latvijā pakāpeniski pieaug **aktīvo statistikas vienību skaits** (pašnodarbinātās personas, individuālie komersanti, komercsabiedrības, zemnieku un zvejnieku saimniecības). 2007. gadā aktīvo statistikas vienību skaits uz 1000 iedzīvotājiem pieauga apmēram par 4 vienībām. Šis rādītājs ir aptuveni vienāds Pierīgā, Kurzemes, Zemgales un Latgales reģionā, kas ir 46-53 vienības uz 1000 iedzīvotājiem. Rīgas un

Vidzemes reģionā šis rādītājs ir augstāks par vidējo valstī. Lai gan jāatzīmē, ka Vidzemes reģionā aktīvo statistikas vienību līmenis ir augstāks par vidējo, pateicoties galvenokārt zemnieku saimniecību un pašnodarbināto personu lielam īpatsvaram. Jāatzīmē, ka šo vienību devums IKP veidošanā ir izteikti mazāks nekā komercsabiedrību ieguldījums.

3.41. attēls

Tirgus sektora ekonomiski aktīvās statistikas vienības* uz 1000 iedzīvotājiem**

* Tirgus sektora statistikas vienības: pašnodarbinātās personas, individuālie komersanti, komercsabiedrības, zemnieku un zvejnieku saimniecības.

** 2007. gadam provizorisks dati.

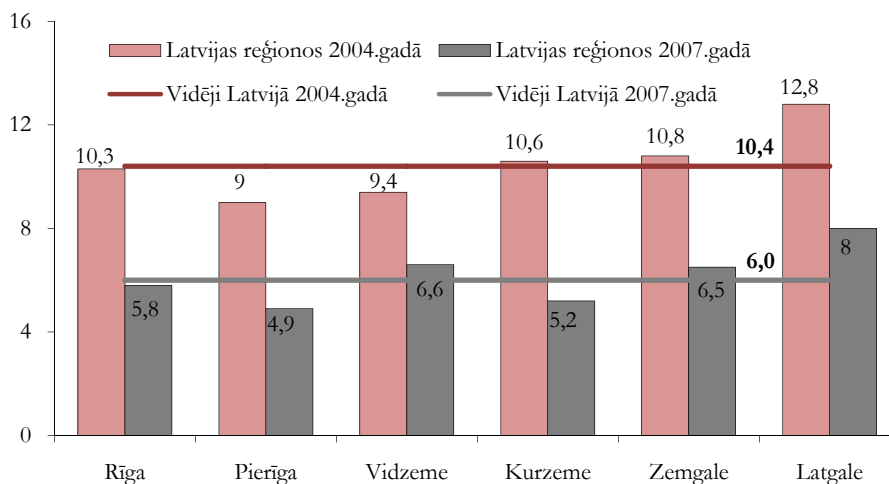
2007. gadā bija vērojams **bezdarbnieku** skaita samazinājums. Strauji augošā ekonomikā kopš iestāšanās ES būtiski pieauga pieprasījums pēc darbaspēka, līdz ar to bezdarba līmenis nokrita līdz rekordzēmam līmenim. Trīs gadu laikā darba meklētāju

īpatsvars samazinājās par 4,4 procentpunktiem līdz 6% vidēji valstī (skatīt 3.42. attēlu). 2007. gadā bezdarba līmenis Vidzemes, Zemgales un Latgales reģionos bija augstāks par vidējo valstī.

3.42. attēls

Bezdarba līmenis 2004.-2007. gadā

(darba meklētāju īpatsvars % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem 15-74 gadu vecumā)

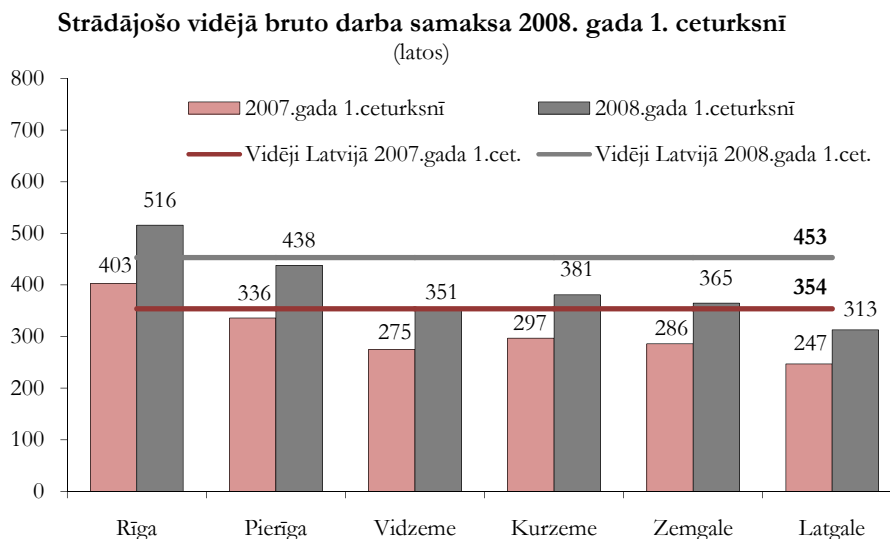

Augsts bezdarba līmenis, salīdzinot ar pārējiem reģioniem, saglabājas Latgales reģionā. 2007. gadā tas sastādīja 8 procentus.

2007. gadā turpināja strauji palielināties **darba algas** visos reģionos. 2007. gadā vidēji valstī darba algas bija caurmērā par trešdaļu lielākas nekā

iepriekšējā gadā. 2008. gada 1. ceturksnī joprojām saglabājas augsts darba algu kāpums visos reģionos - apmēram 28-30% pret iepriekšējā gada 1. ceturksni. Pateicoties 2007. gada straujam kāpumam, pēdējo trīs gadu laikā vidējā bruto darba samaksa ir dubultojusies.

3.43. attēls

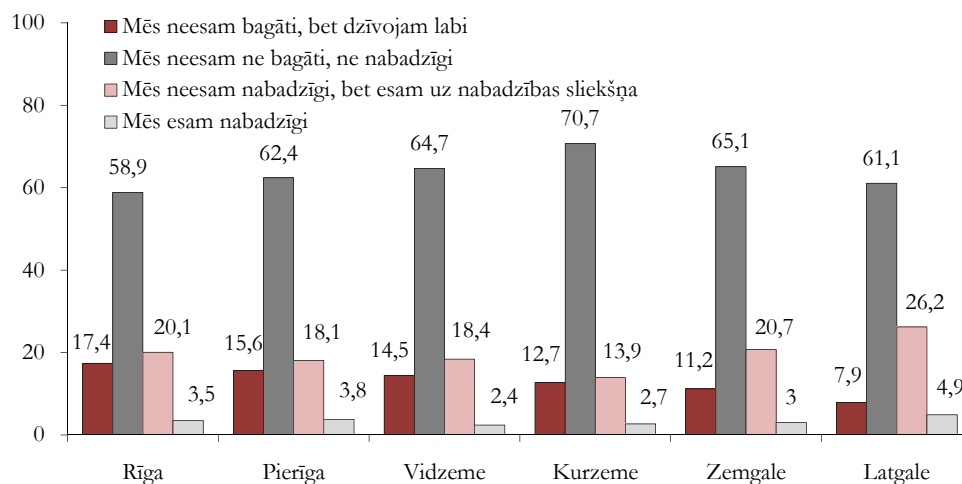

CSP veiktā Mājsaimniecību budžetu pētījuma dati par mājsaimniecību materiālā stāvokļa pašnovērtējumu liecina, ka **mājsaimniecību pašnovērtējums** ir atšķirīgs. Pētījuma rezultāti rāda, ka Rīgā un Pierīgā ir vislielākais mājsaimniecību īpatsvars, kuras sniedza atbildi, ka „neesam bagāti, bet dzīvojam labi” attiecīgi

17,4% un 15,6% (skatīt 3.44. attēlu). Savukārt vislielākais mājsaimniecību īpatsvars, kuras pauda viedokli, ka ir nabadzīgas vai atrodas uz nabadzības sliekšņa, ir Latgalē (31,1%). Toties Vidzemē, Kurzēmē un Zemgalē ir izteikti lielāks mājsaimniecību īpatsvars, kuras uzskata, ka „neesam ne bagāti, ne nabadzīgi”.

3.44. attēls

Mājsaimniecību materiālā stāvokļa pašnovērtējums Latvijas reģionos 2007. gadā
(procentos)

3.5. Prognozes

Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi vidēja termiņa periodam – līdz 2013. gadam divus – lēnas un straujākas tautsaimniecības attīstības prognožu variantus.

Tautsaimniecības attīstības divi scenāriji veidoti saistībā ar turpmākās ekonomiskās izaugsmes alternatīvām. Šī brīža ekonomiskās izaugsmes nenoteiktība ir saistīta ar trīs galvenajiem apstākļiem, kas nosaka attīstību:

- cik veiksmīgi ekonomika pārvarēs tās disproporcijas, kuras veidojās iepriekšējo 3 gadu straujās izaugsmes laikā (inflācija, maksājumu bilances tekošā konta deficīts, uz iekšējo pieprasījumu vērsto pakalpojumu nozaru straujā attīstība pretstatus eksportspējīgo nozaru stagnācijai);
- degvielas un pārtikas pasaules cenu būtiskais pieaugums, kas bremzē inflācijas tempu

samazināšanos un būtiski maina relatīvās cenas, ietekmējot nozaru konkurētspēju;

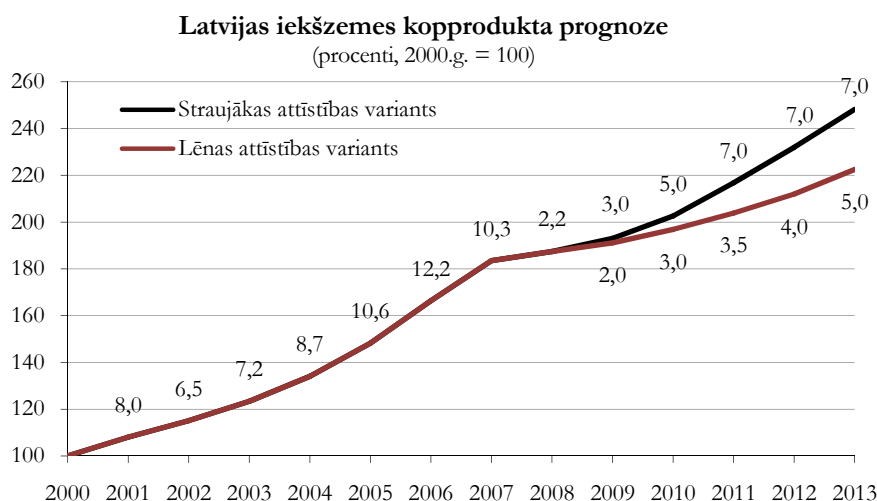
- procesi starptautiskos finanšu tirgos, kā tie ietekmēs kapitāla cenu, kā arī Latvijas ārējo pieprasījumu;
- globalizācijas procesu ietekme uz Latvijas rūpniecības konkurētspēju, ko savukārt mazināja iepriekšējo gadu būtiskais darbaspēka izmaksu pieaugums;

Valdības uz inflācijas mazināšanu vērsta politika (galvenokārt iekšējā pieprasījuma mazināšana), kā arī komercbanku piesardzīgākā politika attiecībā uz hipotekāro kredīvēšanu samazinās iekšējo pieprasījumu un procesi starptautiskos finanšu tirgos ārējo, kas savukārt samazinās izaugsmes tempus 2008. un 2009. gadā. Būtiskākais šajā situācijā ir – cik dziļi un ilgstoši būs šie procesi un kādā mērā procesu būs iespējams koriģēt.

Abi EM izstrādātie attīstības scenāriji atbilst mērenam un pakāpeniskam iekšējā pieprasījuma samazinājumam. Straujākas izaugsmes scenārijs īstenosies, ja Latvijas apstrādes rūpniecība atgūs vismaz 2004.-2006. gada izaugsmes tempus, t.i., uz lēnu darbaspēku un dabas resursu orientēto nozaru (vieglā rūpniecība, kokapstrāde, pārtikas rūpniecība) izlaides tempu samazinājums sāks kompensēties ar citu nozaru straujākas izaugsmes tempiem, un kopumā apstrādes rūpniecības izlaide palielināsies.

Maza ir varbūtība, ka varētu realizēties – pesimistiskais attīstības scenārijs, kuru raksturo ar iekšējā pieprasījuma kritums, ko noteiks Latvijas nespēja pārvarēt esošās disproporcijas un ieilguši negatīvo procesu attīstība pasaules finanšu tirgos. Šim izaugsmes scenārijam nav izstrādātas detalizētas prognozes, jo šajā gadījumā ir pārāk liela nenoteiktība un šāds attīstības scenārijs, kā jau atzīmēts, ir ar mazu varbūtību.

3.45. attēls

2008. gada attīstības perspektīvas

IKP pieauguma tempi 2008. gadā var būt 2-2,5% līmenī. Pieauguma tempu kritums saistīts galvenokārt ar iekšējā pieprasījuma pieauguma tempu

samazinājumu (privātā patēriņa un investīciju), samazinoties būvniecības, kā arī tirdzniecības un komercpakalpojumu nozaru izaugsmei salīdzinājumā ar straujiem izaugsmes tempiem iepriekšējos trīs gados.

3.17. tabula

Latvijas iekšzemes kopprodukta prognoze nozaru griezumā

(reālais pieaugums procentos pret iepriekšējo gadu)

	2007	2008	2009-2013 * (vidēji gadā)
Iekšzemes kopprodukts	10,3	2,2	3,9 / 6,5
Primārās nozares	8,7	-1,4	3,6 / 4,4
Apstrādes rūpniecība	-0,3	-1,2	2,6 / 6,2
Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	4,9	-0,5	3,0 / 3,0
Būvniecība	14,4	6,2	5,2 / 8,7
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	12,3	-0,1	3,7 / 6,2
Transports un sakari	9,8	3,6	6,1 / 10,0
Citi komercpakalpojumi	13,5	6,5	4,2 / 6,4
Sabiedriskie pakalpojumi	4,6	2,3	1,3 / 2,7

* skaitītājā – lēnas attīstības variants, saucējā – straujākas attīstības variants

Investīciju un būvniecības izaugsmes tempi samazināsies mazākā mērā nekā sašaurināsies kreditēšana, jo ceļu būvniecības un remonta apjomu palielinājums uzturēs tos relatīvi augstā līmenī.

Tiek prognozēts, ka privātais patēriņš un investīcijas palielināsies gandrīz tādos pašos tempos kā IKP, kā rezultātā nav gaidāms tik straujš importa

pieaugums, kā tas bija iepriekšējos gados. Importa apjoms var pat samazināties.

2009.-2013. gada attīstības perspektīvas

Galvenie izaugsmes riski saistīti ar starptautiskos preču un finanšu tirgos notiekošo, Latvijas ekonomikas spēju adaptēties būtiskām izmaiņām tajos.

3.18. tabula

Latvijas iekšzemes kopprodukta izlietojuma prognoze
(salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, procentos)

	2007		2008		2009-2013 * (vidēji gadā)	
	struktūra	pieauguma tempi	struktūra	pieauguma tempi	struktūra (2013. gadā)	pieauguma tempi
Iekšzemes kopprodukts	100	10,3	100	2,2	100	3,9 / 6,5
Privātais patēriņš	64,8	13,9	64,2	2,1	62,9 / 64,4	3,5 / 6,7
Valsts patēriņš	18,2	4,8	19,0	2,3	15,5 / 14,6	1,0 / 2,1
Kopējā pamatkapitāla veidošana	32,5	8,4	30,8	4,2	30,6 / 30,8	5,2 / 7,6
Krājumu izmaiņas	4,7	–	-0,2	–	0,2 / 0,1	–
Eksports	44,4	11,1	41,1	1,2	44,3 / 44,6	5,6 / 8,1
Imports	-64,7	15,0	-54,9	-8,0	-53,4 / -54,5	3,7 / 6,2
Eksporta-importa saldo	-20,3	–	-13,8	–	-9,1 / -9,9	–

* skaitītājā – mērenas attīstības variants, saucējā – dinamiskais variants

Šobrīd starptautiskajos finanšu tirgos ir skaidri iezīmējušās divas tendences, kas pārskatāmā nākotnē savu nozīmi saglabās – tā ir nekustamā īpašuma tirgus atdzišana un kredītresursu pieejamības samazināšanās. Tādējādi Latvijai ir jāreķinās ar to, ka lēta un viegli pieejama ārvalstu kapitāla periods, ko noteica ieilgušais zemo globālo procentu likmju cikls, likviditātes pārpilnība, augstā investoru riska tolerance un ienesīguma meklējumi, ir beidzies, un nākotnē mums pieejamā kapitāla cena būs augstāka nekā iepriekš. Tāpat jāreķinās ar globālās izaugsmes riskiem, kuriem piepildoties, Latvijai var nākties saskarties ar daudz vājāku ārējo pieprasījumu un cenu konkurences saasināšanos globālajos produktu tirgos. Šīs norises rada nozīmīgus izaicinājumus Latvijas turpmākajai attīstībai. No vienas puses, lai nodrošinātu veselīgu ekonomikas izaugsmi, vajāties iekšzemes pieprasījumam, izaugsmes dzinēj spēka loma būs jāuzņemas eksporta nozarēm. No otras puses,

līdzšinējā rūpniecības konkurētspēja balstījās uz relatīvi lētu darbaspēku un zemām vispārējām izmaksām, tomēr, turpinoties darbaspēka izmaksu pieaugumam iekšzemē un saasinoties globālajai cenu konkurencei, izšķiroša nozīme būs atbilstošam produktivitātes kāpumam un eksporta produktu komplicētības pieaugumam, kas ļautu mums daudz veiksmīgāk konkurēt starptautiskajos tirgos.

Izaugsmes tempi 2009. gadā var vēl nedaudz samazināties, ņemot vērā ārējā pieprasījuma samazinājuma tendences. Sākot ar 2010. gadu, tie var pieaugt, ja Latvijas makroekonomiskās stabilizācijas politika un tautsaimniecības, it īpaši tirgojamo preču sektora kapacitātes paaugstināšanas un tā strukturālo pilnveidojumu veicināšanas politika būs pietiekoši efektīva, kas veicinās apstrādes rūpniecības, kā arī uz eksportu vērsto pakalpojumu (transporta pakalpojumi, loģistika u.tml.) konkurētspēju un izaugsmi.

4. MAKROEKONOMISKĀ STABILITĀTE

4.1. Valsts finanses

4.1.1. Fiskālā politika un valsts parāds

4.1. tabula

Latvijā īstenotā fiskālā politika ir vērsta uz stabili makroekonomisko izaugsmi, vienlaicīgi nodrošinot sekmīgu fiskālo konsolidāciju. Iepriekšējos periodos galvenais valdības definētais fiskālās politikas uzdevums bija virzība uz sabalansēta budžeta izveidi. Nākamā plānošanas perioda mērķis ir nodrošināt pārpalikumu vispārējās valdības budžetā.

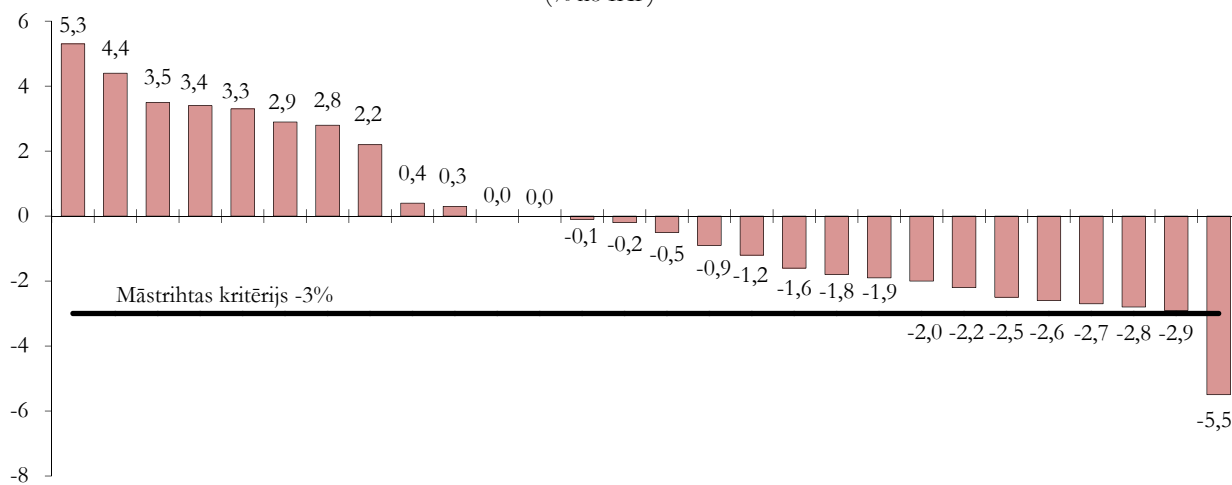
Kā redzams 4.1. tabulā, vispārējās valdības sektora¹ deficīts Latvijā ir zemāks par Māstrihtas līgumā pieļautajiem 3% no IKP. Vispārējās valdības budžeta bilanci ir tendence uzlaboties: 2003. gadā vispārējās valdības budžetā bija deficīts 1,6% apmērā no IKP, bet, pakāpeniski uzlabojoties finansiālajai situācijai, 2007. gadā vispārējās valdības budžetā bija deficīts 0,04% no IKP.

Vispārējās valdības budžets

	2003	2004	2005	2006	2007
Ieņēmumi (milj. latu)	2120,2	2583,2	3191,6	4213,0	5297,9
(% pret IKP)	33,2	34,7	35,2	37,7	38,0
Izdevumi (milj. latu)	2223,6	2659,6	3224,1	4237,1	5303,6
(% pret IKP)	34,8	35,8	35,6	37,9	38,0
Bilance (milj. latu)	-103,5	-76,5	-32,3	-24,1	-5,7
(% pret IKP)	-1,6	-1,0	-0,4	-0,2	-0,04

4.1. attēls

Vispārējās valdības budžeta deficīts/pārpalikums 2007. gadā ES valstīs
(% no IKP)

FI DK SE BG CY LU EE ES NL IE DE LV SI BE AT EU LT CZ MT IT PL SK RO PT FR EL UK HU

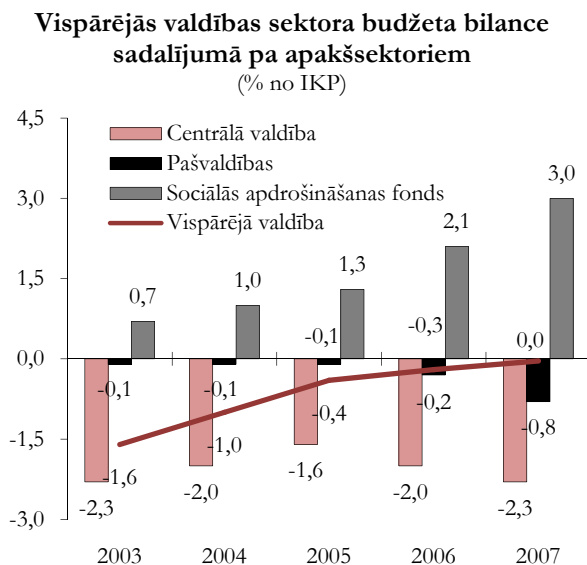
AT – Austrija, BE – Beļģija, BG – Bulgārija, CZ – Čehija, CY – Kipra, DE – Vācija, DK – Dānija, EE – Igaunija, EL – Grieķija, ES – Spānija, EU – ES-27 valstis, FI – Somija, FR – Francija, HU – Ungārija, IE – Īrija, IT – Itālija, LT – Lietuva, LU – Luksemburga, LV – Latvija, MT – Malta, NL – Nīderlande, PL – Polija, PT – Portugāle, RO – Rumānija, SE – Zviedrija, SI – Slovēnija, SK – Slovākija, UK – Lielbritānija

Kā redzams 4.1. attēlā, 2007. gadā ES valstu vidējais budžeta deficīta līmenis bija 0,9% no IKP (2006. gadā – 1,4% no IKP, 2005. gadā – 2,5% no IKP). Visās ES dalībvalstīs, kurās bija budžeta

deficīts, izņemot Beļģiju, Grieķiju, Franciju, Lietuvu, Rumāniju un Lielbritāniju, 2007. gadā publiskās bilances uzlabojās. Lielākais vispārējās valdības budžeta deficīts pret IKP 2007. gadā bija fiksēts Ungārijā (-5,5%), Lielbritānijā (-2,9%), Grieķijā (-2,8%), Francijā (-2,7%) un Portugālē (-2,6%). Vienpadsmit ES dalībvalstīs 2007. gadā bija vispārējās valdības budžeta pārpalikums, tai skaitā lielākie pārpalikumi pret IKP bija Somijā (+5,3%), Dānijā (+4,4%), Zviedrijā (+3,5%), Bulgārijā (+3,4%) un Kiprā (+3,3%).

¹ Atbilstoši Eiropas kontu sistēmas metodoloģijai EKS 95. Nosakot, kā ES dalībvalstīs ievēro valsts budžeta deficīta un parāda atbilstību Māstrihtas līgumā noteiktajiem kritērijiem, tiek izmantoti to notifikācijas rezultāti atbilstoši Eiropas kontu sistēmas metodoloģijai EKS 95. Pēc šīs metodoloģijas aprēķinātie rādītāji ir noteikti pēc tā sauktā uzkrājuma principa, bet Finanšu ministrijas aprēķinātais kopbudžeta deficīts ir noteikts pēc kases principa, tāpēc vērtējumi nedaudz atšķiras.

4.2. attēls

Vispārējās valdības budžeta deficītu pārsvarā ir noteicis deficīts centrālās valdības budžetā, kam ir tendence palielināties (skatīt 4.2. attēlu). Pēdējos gados būtiski ir uzlabojusies sociālās apdrošināšanas budžeta finansiālā situācija: 2003. gadā šajā budžetā bija pārpalikums 0,7% apmērā no IKP, 2007. gadā tas sasniedza jau 3% no IKP. Savukārt pašvaldību budžeta bilanci pēdējos gados būtiski ietekmē Rīgas Dienvidu tilta celtniecība.

Saeima **2008. gada budžetu** ir akceptējusi ar pārpalikumu 163 milj. latu apmērā, kas ir 1% no IKP¹. Arī turpmākajos gados ir plānots budžets ar pārpalikumu – 2009. gadā 1,2% apmērā no IKP un 2010. gadā 1,5% apmērā no IKP.

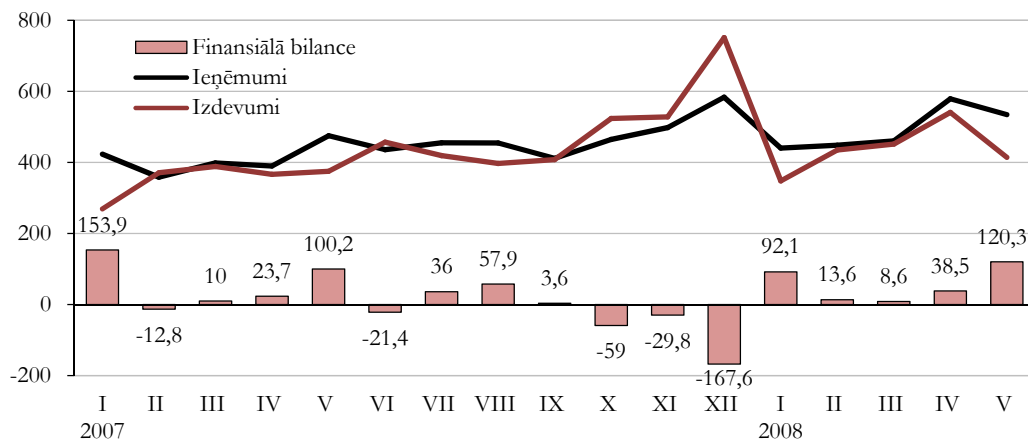
2008. gada valsts budžets ir veidots kā taupības budžets, maksimāli ierobežojot tēriņus, iesaldējot iestāžu darba algu un štata vietu pieaugumu. Lai ierobežotu strauju darba samaksas pieaugumu sabiedriskajā sektorā nodarbinātajiem, Ministru kabinets 2007. gada 25. septembrī pieņēma lēmumu par darba algu fonda nepalielināšanu 2008. gadā valsts tiešās pārvaldes iestādēm, izņemot tās valsts tiešās pārvaldes iestādes, kurās nodarbināto vidējā darba samaksa ir zemāka par valsts tiešās pārvaldes iestādēs nodarbināto vidējo darba samaksu (400 latu mēnesī), kā arī pedagogiem, ārstniecības personām, kultūras darbiniekiem un amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm.

2008. gada 1. ceturksnī konsolidētā kopbudžeta pārpalikums bija 114,3 milj. latu, t.i., 3,3% līmenī no IKP, kas ir par 2 procentpunktiem mazāks nekā 2007. gada 1. ceturksnī. 2008. gada četros mēnešos konsolidētā kopbudžeta pārpalikums bija 152,7 milj. latu.

Labāka situācija nekā valsts budžetā ir pašvaldību budžetos, jo no konsolidētā kopbudžeta pārpalikuma 149,1 milj. latu ir pašvaldību konsolidētā budžeta pārpalikums.

4.3. attēls

Valsts konsolidētā kopbudžeta finansiālie rādītāji (milj. latu)

Ņemot vērā makroekonomisko situāciju valstī un izvērtējot valsts budžeta ieņēmumu prognozes 2008. gadam, Ministru kabineta 2008. gada 10. jūlija ārkārtas sēdē tika apstiprināti „Grozījumi likumā „Par valsts budžetu 2008. gadam””. Tajos paredzēts finansiālais pārpalikums 0,05% apmērā no IKP. Lai nodrošinātu valsts budžeta izpildi ar pārpalikumu, ministrijas un citas centrālās valsts iestādes ir sagatavojušas priekšlikumus budžeta izdevumu

samazinājumam 5,91% apmērā no izdevumu kopsummas. Samazinājumā netiek iekļauti budžeta programmu un apakšprogrammu izdevumi Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu īstenošanai, sociālie pabalsti un pensijas, procentu maksājumi, kārtējie maksājumi Eiropas Kopienas budžetā, līdzekļi neparedzētajiem gadījumiem, kā arī izdevumi no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem,

¹ Kopbudžeta deficīts pēc kases principa.

transferti un citi informācijā norādītie izdevumi, samazinājumu veicot kārtējiem izdevumiem, tajā skaitā izdevumiem atlidzībai, precēm un pakalpojumiem, subsīdijām un dotācijām, izdevumiem pamatkapitāla veidošanai, īpaši pievēršot uzmanību vakantajām amata vietām un pārvērtējot un optimizējot izdevumus valsts iepirkumiem.

2008. gadā tiek ieviests jauns fiskālās politikas instruments – **ilgtermiņa stabilizācijas rezerve**, lai:

- samazinātu vispārējos ekonomiskos riskus;
- nodrošinātu finansējumu ilgtermiņa investīcijām un strukturālajām reformām;
- izvairītos no sociālekonomiskas krīzes vai mazinātu to;
- nodrošinātu līdzekļus ārkārtas situācijas gadījumā.

Paredzēts, ka rezervē ieskaita valsts pamatbudžeta ieņēmumus, kas pārsniedz ikgadējā budžeta likumā noteikto, un privatizācijas ieņēmumus. Par rezerves

līdzekļu izlietojumu pēc finanšu ministra ierosinājuma lemj Ministru kabinets.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2008. gada 22. aprīļa rīkojumu Nr. 220 „Par Valsts īpašuma privatizācijas fonda līdzekļu izlietošanas programmu 2008. gadam” ilgtermiņa stabilizācijas rezerves veidošanai no valsts īpašuma privatizācijas fonda līdzekļiem 2008. gadā paredzēts novirzīt 20,6 milj. latu. Latvijas Bankā ilgtermiņa stabilizācijas rezerves veidošanai atvērtā konta atlikums uz 2008. gada 19. jūniju veido 7 milj. latu. Ilgtermiņa stabilizācijas rezerves līdzekļus Valsts kase izvieto Latvijas Bankā, procentu ieņēmumus no līdzekļu izvietošanas ieskaitot ilgtermiņa stabilizācijas rezerves kontā.

Budžeta izlietojuma efektivitātes paaugstināšanas labad pakāpeniski tiek ieviesta **vidēja termiņa budžeta plānošana** un stratēģiskā plānošana ministrijās (skatīt 4.1. ielikumu). Līdz ar to budžeta veidošana tiek balstīta uz rīcībpolitikas mērķu un rezultātu finansēšanu.

4.1. ielikums

Vidēja termiņa budžeta plānošana

Ministru kabineta 2006. gada 22. augusta sēdē tika pieņemts koncepcijas projekts „Par stratēģiskās plānošanas un vidēja termiņa budžeta plānošanas ieviešanu valsts pārvaldē”. Koncepcija nosaka, ka, sākot ar 2008. gadu, tiek uzsākta valsts budžeta vidēja termiņa plānošanas ieviešana, kas paredz, ka tiek sagatavots vidēja termiņa budžeta ietvars, kuru veido likums par budžetu vienam gadam un maksimāli pieļaujama izdevumu apjoms sadalījumā pa ministrijām diviem gadiem.

Vidēja termiņa budžeta plānošana paredz, ka tiek definētas valsts budžeta izdevumu prioritātes. Valsts budžeta izdevumu prioritātes turpmākajiem trim gadiem ir definētas Ministru kabineta 2007. gada 21. marta rīkojumā Nr. 157 „Par vidēja termiņa budžeta mērķiem un prioritārajiem attīstības virzieniem 2008.-2010. gadam”. Ir noteikts, ka budžeta mērķis 2008.-2010. gadā ir sekmēt tādu *Latvijas Nacionālajā attīstības plānā* paredzēto mērķu sasniegšanu kā:

- uz zināšanām balstītas sabiedrības veidošana;
- sabalansēta un līdzsvarota ekonomikas attīstība;
- indivīda veselības, garīgo un sociālo vajadzību nodrošināšana;
- ilgtspējīga valsts attīstība, līdzsvarota reģionu attīstība un laba pārvaldība.

Lai nodrošinātu, ka valsts budžeta līdzekļi tiek izmantoti saskaņā ar paredzētajiem mērķiem un tiek nodrošināta šo līdzekļu racionāla izlietošana, Finanšu ministrija sadarbībā ar Valsts kanceleju ir sagatavojusi „Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņu” projektu, ko 2008. gada 17. jūnijā apstiprināja valdība. Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēma nodrošina iespēju izmērīt mērķu sasniegšanas pakāpi un nepieciešamības gadījumā koriģēt rīcību (palielinot vai samazinot ieguldījumus), lai pēc iespējas pilnīgāk apmierinātu sabiedrības vajadzības. Tā sniedz atbalsta informāciju, lai informētu valdību par politikas finansēšanas apjomu pamatotību, nodrošinātu maksimāli objektīvu informāciju par nepieciešamajiem ieguldījumiem, kā arī sasniegtajiem ieguvumiem. Rezultāti un rezultatīvie rādītāji sniedz priekšstatu par valsts pārvaldes iestāžu sniegto publisko pakalpojumu kvalitāti un sniegto pakalpojumu apjomu.

Pamatnostādņēs tiek noteikts, ka tiks ieviesti divi politikas novērtēšanas posmi – pirmsnovērtējums un pēcnovērtējums. Valsts pārvaldes institūcijas politikas pirmsnovērtējumu veic politikas plānošanas dokumenta izstrādes laikā, bet politikas pēcnovērtējumu – pēc politikas plānošanas dokumenta izpildes.

Lai pilnveidotu Latvijas **nodokļu politiku**, ir plānots līdz 2008. gada beigām izstrādāt ekonomisko attīstību veicinošas *Nodokļu un nodevu sistēmas pamatnostādnes*, piesaistot starptautiskos ekspertus un institūcijas, t.sk. *Starptautisko valūtas fondu*, pamatojoties uz esošās nodokļu sistēmas analīzi un ņemot vērā ārvalstu pieredzi.

Lai atbalstītu valsts struktūrpolitiku, paredzēts izstrādāt arī būtiskus grozījumus esošajos nodokļu politikas regulējumos. To skaitā ir:

- nodokļu sloga novirzīšana no investīcijām. Notiek likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” grozījumu izstrādāšana, lai ieviestu reinvestīciju stimulu, un to plānots iesniegt valdībai 2008. gada 3. ceturksnī 2009. gada budžeta likumprojektu paketē;

- iedzīvotāju ienākuma nodokļa likuma jauna redakcija, nosakot pārdomātu, taisnīgu no kapitāla gūtā ienākuma aplikšanu ar nodokli. 2008. gada 4. ceturksnī tiks izstrādāta *Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likuma* jaunā redakcija, paplašinot nodokļa bāzi un tajā ietverot no kapitāla gūto ienākumu;
- ar nodokli neapliekamā minimuma paaugstināšana, tādējādi iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem radot pamatu neto ienākuma palielinājumam, vienlaikus darba devēja darbaspēka izmaksām paliekot iepriekšējā līmenī.

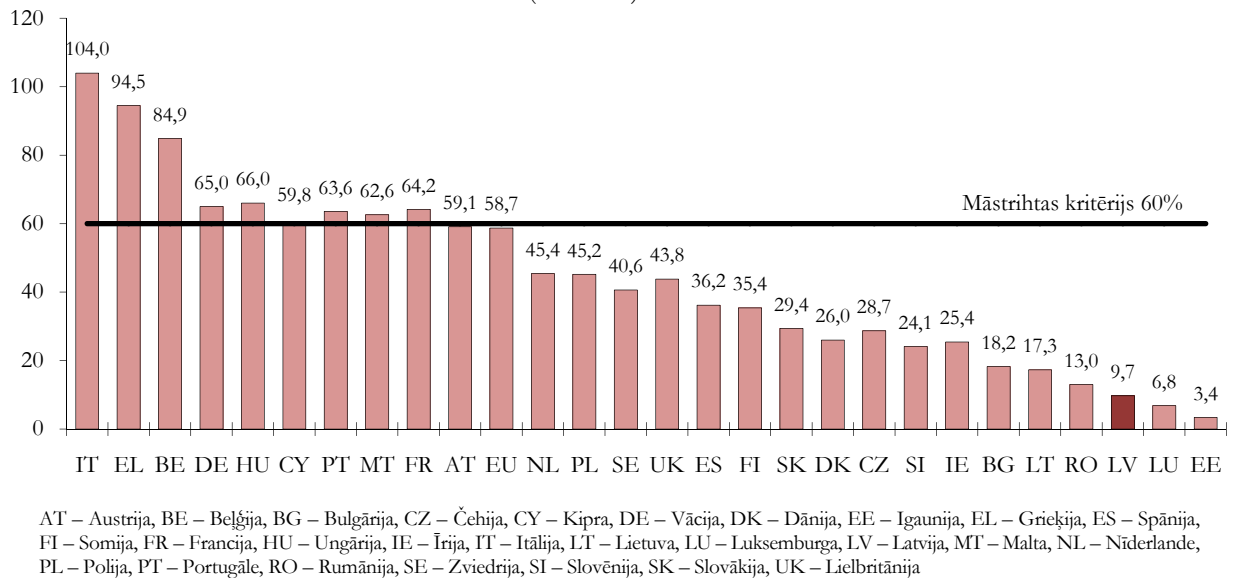
Vispārējās valdības parāda (atbilstoši Eiropas kontu sistēmas metodoloģijai EKS 95) līmenis Latvijā ir

trešais zemākais ES (skatīt 4.4. attēlu). 2007. gadā ES vidējais valsts parāda līmenis bija 58,7% no IKP (2006. gadā – 61,2% no IKP, 2005. gadā – 62,6% no IKP). Astoņās ES dalībvalstīs 2007. gadā valsts parāds bija lielāks par Māstrihtas kritēriju, tas ir, 60% no IKP.

Lielākais valsts parāds pret IKP 2007. gadā bija fiksēts Itālijā (104%), Grieķijā (94,5%), Beļģijā (84,9%), bet mazākais vispārējās valdības parāds pret IKP tika reģistrēts Igaunijā (3,4%), Luksemburgā (6,8%) un Latvijā (9,7%).

4.4. attēls

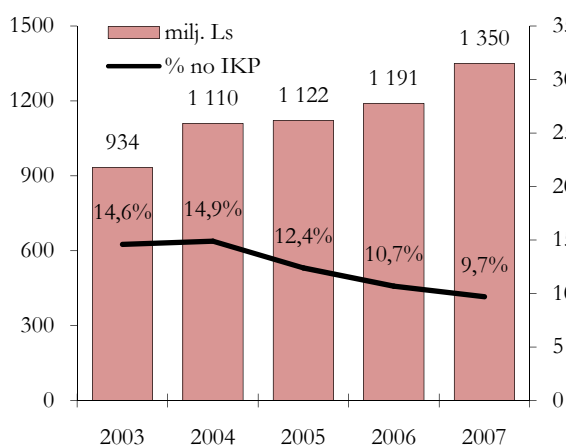
Vispārējās valdības parāds 2007. gadā ES valstīs
(% no IKP)

Pēdējos gados vispārējās valdības parāds Latvijā ir pieaudzis no 934 milj. latu 2003. gada beigās līdz 1350 milj. latu 2007. gada beigās, taču attiecībā pret IKP tas ir samazinājies – attiecīgi no 14,6% līdz 9,7% no IKP (skatīt 4.5. attēlu).

4.5. attēls

Vispārējās valdības konsolidētais bruto parāds
pēc nominālvērtības gada beigās

Latvijā realizētā fiskālā politika ir vērsta uz pārpalikuma izveidi valsts budžetā, līdz ar to paredzams, ka vispārējās valdības parāda līmenis vidējā termiņā saglabāsies ievērojami zem Māstrihtas līgumā noteiktā parāda apjoma kritērija, kas ir 60% no IKP.

Valsts budžeta izpildes finansēšanai un parāda pārfinansēšanai tiek piesaistīti resursi gan no iekšējā,

gan no ārējā kapitāla tirgus, izmantojot dažādus finanšu instrumentus.

Eiroobligāciju emisija¹ ir efektīvākais instruments liela apjoma resursu piesaistīšanai, palielinot esošo emisiju apjomus vai emitējot jaunus. 2008. gada 29. februārī Latvija emitēja euroobligācijas 400 milj. eiro apmērā ar dzēšanas termiņu 2018. gadā.

Balstoties uz valsts budžeta bilances prognozi un pieņemot, ka parāda saistības tiks pārfinansētas, prognozēts, ka valsts parāds vidējā termiņā veidos lejupejošu tendenci attiecībā pret IKP, 2010. gadā samazinoties līdz aptuveni 6% no IKP. Līdz ar to, izmantojot pieņēmumu, ka ārpus Valsts kases uzņemtais pašvaldību parāds saglabās pastāvošo attīstības tendenci un vidējā termiņā neveidos būtisku pieaugumu, prognozēts, ka arī valsts un pašvaldību parāds vidējā termiņā veidos līdzīgu tendenci, 2010. gadā nepārsniedzot 7% no IKP.

4.1.2. Budžeta ieņēmumi

2007. gadā valsts konsolidētā kopbudžeta kopējie ieņēmumi bija 5350,1 milj. latu un salīdzinājumā ar 2006. gadu ieņēmumi palielinājās par 33,2%. 2008. gada piecos mēnešos kopējie ieņēmumi bija 2463,2 milj. latu, kas, neraugoties uz ekonomikas izaugsmes tempu palēnināšanos, ir par 20,4% vairāk nekā attiecīgajā laika periodā pērn.

¹ Līdz šim Latvija starptautiskajā kapitāla tirgū ir emitējusi euroobligācijas 1999. gadā un 2001. gadā, kā arī 2004. gadā. 2004. gadā Latvija emitēja euroobligācijas līdz šim lielākajā apjomā – 400 milj. eiro vērtībā un ar garāko (desmit gadu) dzēšanas termiņu.

4.2. tabula

Budžeta ieņēmumi* (% no IKP)				
	2005	2006	2007	2008.g. 1.cet.
Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi	35,3	35,9	38,3	39,3
I Nodokļu ieņēmumi	28,1	29,5	31,3	33,0
1. <i>Netiešie nodokļi</i>	11,2	11,8	12,0	12,7
– pievienotās vērtības nodoklis	7,5	8,3	8,6	8,8
– akcīzes nodoklis	3,5	3,3	3,2	3,7
– muitas nodoklis	0,2	0,2	0,2	0,2
2. <i>Ienākuma nodokļi un īpašuma nodokļi</i>	8,3	8,8	9,8	9,9
– uzņēmumu ienākuma nodoklis	2,0	2,3	2,9	2,6
– iedzīvotāju ienākuma nodoklis	5,6	5,9	6,4	6,9
– nekustamā īpašuma nodoklis	0,7	0,6	0,5	0,3
3. <i>Sociālās apdrošināšanas iemaksas</i>	8,3	8,6	9,1	10,0
4. <i>Pārējie nodokļi</i>	0,3	0,3	0,4	0,4
II Citi ieņēmumi	7,2	6,4	7,0	6,3

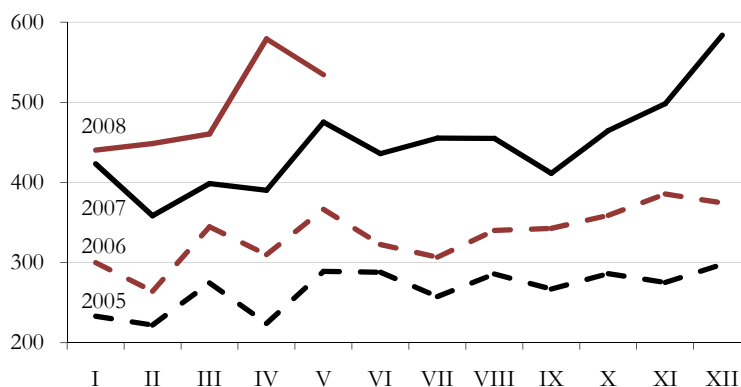
* Valsts kases dati

2007. gadā nodokļu ieņēmumi bija 4363 milj. latu, kas par 32,3% pārsniedza nodokļu ievākumu 2006. gadā. Visbūtiskāk nodokļu ieņēmumu pieaugumu nodrošināja pievienotās vērtības nodokļa ievākuma palielinājums (devums kopējā nodokļu ievākuma pieaugumā par 8,2 procentpunktiem) un

sociālās apdrošināšanas iemaksu pieaugums (par 7,9 procentpunktiem), kā arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi (par 6,9 procentpunktiem). Galvenie faktori, kas noteica nodokļu ieņēmumu straujo pieaugumu, bija augošais privātais patēriņš, inflācija un darba samaksas pieaugums.

4.6. attēls

Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi pa mēnešiem*
(milj. latu)

* pēc Valsts kases oficiālajiem mēnešu pārskatu datiem

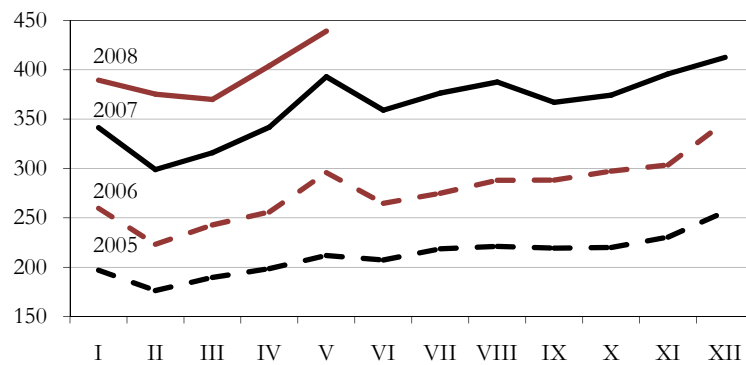
2008. gadā nodokļu ieņēmumu pieauguma tempi samazinājās. Kopējie nodokļu ieņēmumi 2008. gada janvārī-maijā bija par 16,9% lielāki nekā attiecīgajā periodā pērn. Tomēr ne visās nodokļu grupās palielinājums ir vienāds. Krietni mazāks pieaugums – par 5,4% ir pievienotās vērtības nodoklim, kas veido

lielāko daļu no valsts pamatbudžeta ieņēmumiem. Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu relatīvi neliels pieaugums ir saistīts ar privātā un valdības gala patēriņa pieauguma tempu strauju palēnināšanos un mazumtirdzniecības apgrozījuma samazināšanos gada sākumā.

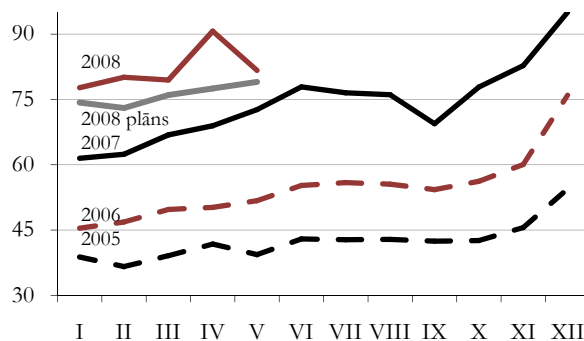
4.7. attēls

Nodokļu ieņēmumi pa mēnešiem*

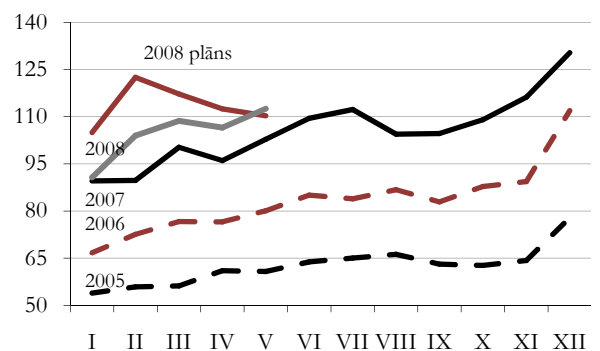
(milj. latu)

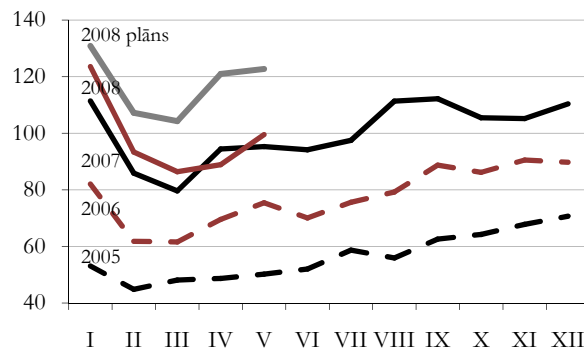
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

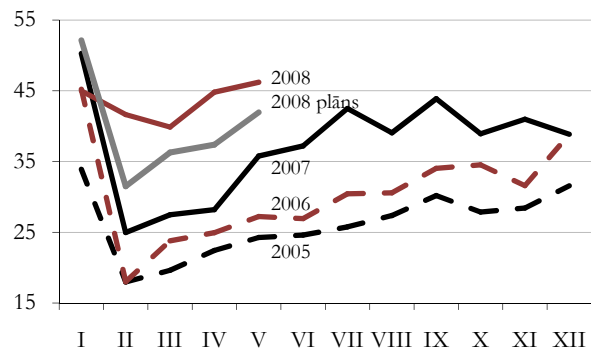
Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas (neieskaitot valsts fondēto pensijas shēmu līdzekļus)

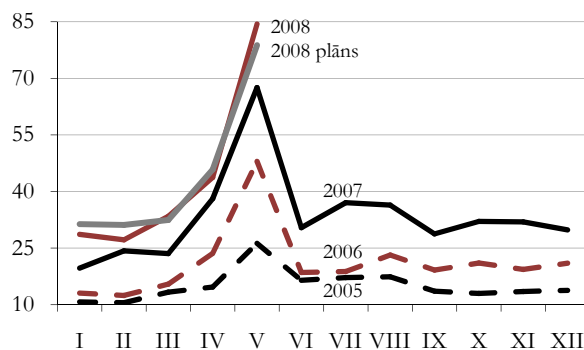
Pievienotās vērtības nodoklis

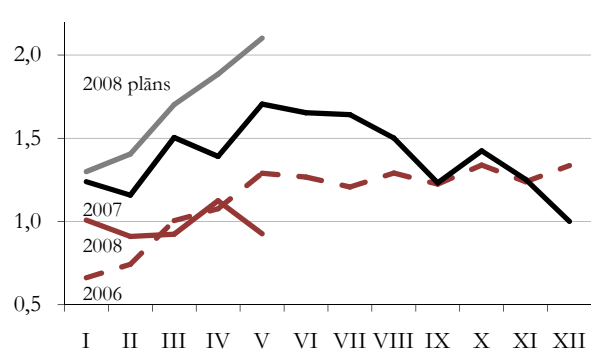
Akcīzes nodoklis

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

Vieglo automobiļu un motociklu nodoklis

* pēc Valsts kases oficiālajiem mēnešu pārskatu datiem

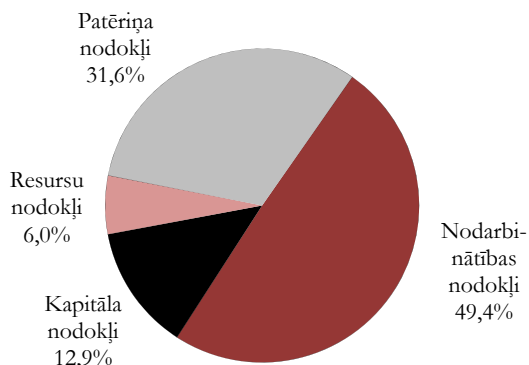
Nodarbinātības nodokļi (sociālās apdrošināšanas iemaksas un iedzīvotāju ienākuma nodoklis) veido

gandrīz pusi no visu nodokļa ievākuma. Straujo nodarbinātības nodokļu ievākuma pieaugumu

(2007. gadā par 33,3% un 2008. gada piecos mēnešos par 20,5%) nodrošināja būtiskais darba samaksas kāpums un nodarbināto skaita palielinājums.

4.8. attēls

Valsts konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumu sadalījums pa nodokļu grupām 2008. gada piecos mēnešos (%)

Otra lielākā nodokļu grupa ir **patēriņa nodokļi** (pievienotās vērtības nodoklis, muitas nodevas, akcīzes nodoklis alkoholam, tabakai, bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai, kā arī vieglo automobiļu un motociklu nodoklis). Šo nodokļu īpatsvars nodokļu struktūrā salīdzinājumā ar 2007. gadu ir samazinājies gandrīz par 2 procentpunktiem.

2007. gadā joprojām augošais iekšzemes pieprasījums un augstā inflācija bija galvenie faktori, kas veicināja patēriņa nodokļa ievākuma pieaugumu. Tomēr 2008. gadā, mazinoties ekonomiskajai aktivitātei, patēriņa nodokļu ievākuma pieauguma tempi samazinājās. 2007. gadā pievienotās vērtības nodoklis tika iekasēts 1202,9 milj. latu apmērā, kas par 29,3% pārsniedza nodokļa ievākumu 2006. gadā, bet 2008. gada piecos mēnešos tika iekasēti 491,7 milj. latu, kas tikai par 5,4% pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda ieņēmumus un bija par 16,1% mazāk nekā tika plānots gada sākumā.

Akcīzes nodokļa patēriņa daļas ieņēmumu pieaugumu šī gada sākumā par 51,9% tāpat kā 2007. gadā ietekmēja akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana, īpaši tabakas izstrādājumiem.

Iepriekšējos gados ļoti strauji auga vieglo automobiļu un motociklu nodokļa ieņēmumi, tomēr, mazinoties aktivitātei jaunu un lietotu automobiļu tirgū, nodokļa ieņēmumu pieauguma tempi samazinājās. 2007. gadā tie pieauga par 22,1% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, bet 2008. gada janvārī-maijā salīdzinājumā pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu tie samazinājās par 30 procentiem.

Kapitāla nodokļu grupā tiek iekļauts uzņēmumu ienākuma nodoklis un nekustamā īpašuma nodoklis. 2007. gadā turpinājās pēdējos gados ierastais straujais uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu pieaugums (nodoklis tika iekasēts 399,8 milj. latu apjomā, kas bija par 57,5% vairāk nekā 2006. gadā). Neraugoties uz

vispārējām ekonomikas tendencēm, salīdzinoši strauji uzņēmuma ienākuma nodoklis pieauga arī 2008. gada piecos mēnešos (par 25,5%).

Turpretim nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi, neskatoties uz lielo aktivitāti nekustamā īpašuma tirgū iepriekšējos gados, 2007. gadā bija 74,2 milj. latu, kas ir tikai par 11,9% vairāk nekā 2006. gadā, bet 2008. gada janvārī-maijā nodokļa ieņēmumi būtībā saglabājās iepriekšējā gada līmenī (pieaugums par 0,3%).

Resursu nodokļu grupā tiek ietverti akcīzes nodoklis naftas produktiem, dabas resursu nodoklis un elektroenerģijas nodoklis. Pēdējos gados šo nodokļu īpatsvars kopējos nodokļu ieņēmumos turpina samazināties.

2008. gada piecos mēnešos akcīzes nodokļa ievākums saistībā ar naftas produktiem bija 114,1 milj. latu, kas par 15,7% pārsniedza iepriekšējā gada apjomu. To galvenokārt sekmēja naftas produktu cenas un akcīzes nodokļa likmes pieaugums.

Pārējiem resursu nodokļiem ir ļoti mazs īpatsvars kopējā nodokļu ievākumā. Dabas resursu nodoklis 2008. gada janvārī-maijā tika iekasēts 4,9 milj. latu apmērā, kas ir par 3,3% mazāk nekā atbilstošajā laika periodā 2007. gadā.

4.1.3. Budžeta izdevumi

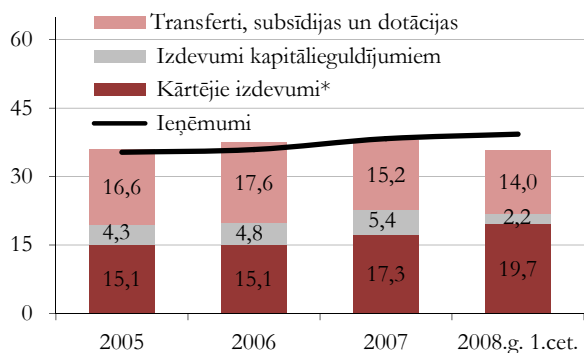
2008. gada piecos mēnešos valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi bija 2190,1 milj. latu, kas par 23,7% pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeni. 2007. gadā valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi bija 5255,4 milj. latu (37,7% līmenī no IKP), kas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada izdevumiem pieauga par 29,1 procentu.

2008. gada 1. ceturksnī konsolidētā kopbudžeta pārpalikums bija 3,3% līmenī no IKP, kas bija par 2 procentpunktiem mazāk nekā 2007. gada 1. ceturksnī.

2008. gada piecos mēnešos konsolidētā kopbudžeta pārpalikums bija 273 milj. latu. Labāka situācija nekā valsts budžetā ir pašvaldību budžetos, jo no konsolidētā kopbudžeta pārpalikuma 149,1 milj. latu ir pašvaldību konsolidētā budžeta pārpalikums.

4.9. attēls

Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi un izdevumi (% no IKP)

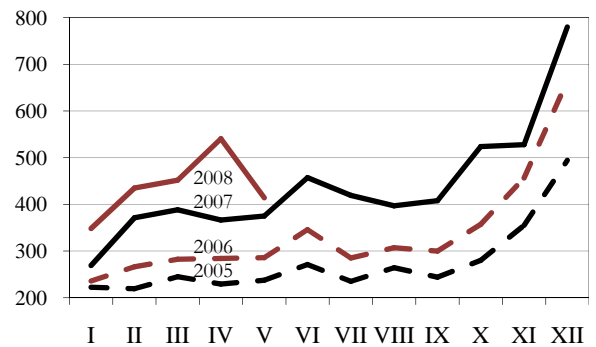
* kopā ar maksājumiem par aizņēmumiem un kredītiem un maksājumiem ES

2008. gada janvārī-maijā valdības izdevumos lielākais īpatsvars bija kārtējiem izdevumiem – 57% un transferti privātajam sektoram – 37%, bet kapitālie izdevumi veidoja tikai 7% jeb 179,9 milj. latu. Salīdzinot ar atbilstošo laika periodu 2007. gadā, kārtējie izdevumi ir pieauguši par 39,1%, transferti privātajam sektoram par 21,6%, savukārt kapitālie izdevumi par 18,7 procentiem.

Vislielākais īpatsvars kopējos izdevumos pēc valdības funkcijām 2008. gada janvārī-maijā¹ bija izglītībai (22,7%), sociālajai aizsardzībai (21,5%) un vispārējiem valdības dienestiem (15,3%), bet visstraujākais pieaugums bija vērojams pašvaldību teritoriju un mājokļu apsaimniekošanai (par 105,3%), vides aizsardzībai (par 56,7%), aizsardzībai (par 50,7%), atpūtai, kultūrai un reliģijai (par 42,6%), kā arī izglītībai (par 49,4%).

4.10. attēls

**Valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi
pa mēnešiem ***
(milj. latu)

* pēc Valsts kases oficiālajiem mēnešu pārskatu datiem

4.3. tabula

Vispārējās valdības sektora izdevumi pēc valdības funkcijām*
(procentos)

	2007		2008.gada 1.cet.	
	struktūra	pret IKP	struktūra	pret IKP
Izdevumi – pavisam	100	38,5	100	36,0
Vispārējie valdības dienesti	14,1	5,4	16,3	5,9
Aizsardzība	3,7	1,4	3,0	1,1
Sabiedriskā kārtība un drošība	6,2	2,4	5,5	2,0
Ekonomiskā darbība	16,6	6,4	16,6	6,0
Vides aizsardzība	2,4	0,9	1,4	0,5
Pašvaldību teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	3,7	1,4	2,4	0,8
Veselība	8,8	3,4	7,6	2,7
Atpūta, kultūra un reliģija	4,2	1,6	3,8	1,4
Izglītība	19,8	7,6	20,7	7,5
Sociālā aizsardzība	20,6	7,9	22,8	8,2

* Valsts kases dati

Saskaņā ar izdevumu klasifikāciju atbilstoši ekonomiskajām kategorijām valsts pamatbudžeta izdevumu finansēšanai 2008. gadā lielākais īpatsvars ir paredzēts uzturēšanas izdevumiem. Vairāk nekā pusi no kārtējiem izdevumiem paredzēts novirzīt atlīdzībai nodarbinātībai. Salīdzinot ar 2007. gadu, 2008. gadā ir paredzēts šos izdevumus palielināt par 16,6% jeb 128,3 milj. latu. Pieaugums paredzēts, lai nodrošinātu minimālās mēneša darba algas paaugstināšanu no 120 latiem uz 160 latiem ar 2008. gada 1. janvāri, darba samaksas paaugstināšanai valsts tiešās pārvaldes iestādēs, kurās nodarbināto vidējā darba samaksa ir zemāka par valsts tiešās pārvaldes iestādēs nodarbināto vidējo darba samaksu (400 latu mēnesī), darba samaksas 10% pieaugumu amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, pedagogu, kultūras darbinieku, tiesnešu, tiesu darbinieku darba samaksai u.c. Otrs lielākais izdevumu postenis uzturēšanas izdevumos ir subsīdijas, dotācijas un sociālie pabalsti,

kam paredzēts 1 535,5 milj. latu jeb 40,6% no uzturēšanas izdevumiem. Salīdzinot ar 2007. gadu, 2008. gadā to apjoms ir palielināts. Nozīmīgāko pieaugumu veido izdevumi veselības aprūpei, izdevumi Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda līdzfinansētajiem projektiem, izdevumi valsts sociālajiem pabalstiem, u.c. Kapitālajiem izdevumiem 2008. gadā paredzēti 438,3 milj. latu jeb 10,4% no kopējiem izdevumiem.

Sabiedrisko pieprasījumu veido valsts patēriņš jeb sabiedriskie pakalpojumi, kuru vērtību nosaka sniegto sabiedrisko pakalpojumu apjoms un valsts investīcijas, kas ir kapitālieguldījumi par budžeta līdzekļiem. Sabiedriskais pieprasījums veido apmēram piekto daļu no kopējā iekšzemes pieprasījuma.

Sabiedrisko pakalpojumu apjoms pieaug lēnākos tempos nekā iekšzemes kopprodukts un privātais patēriņš. 2007. gadā sabiedriskais pieprasījums pieauga par 13,5%, bet vidēji no 2004.-2007. gadam pieaugums

¹ Valsts kases dati

bija 10,6%. Saistībā ar ES struktūrfondu apguvi pieauguši ir valdības sektora izdevumi kopējā kapitāla

veidošanai. To vidējie pieauguma tempi kopš 2004. gada bija 34,2% ik gadu.

4.4. tabula

Sabiedriskais pieprasījums

	Procentos pret IKP				Pieaugums pret iepriekšējo gadu (%)			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
Sabiedriskais pieprasījums	22,6	20,8	21,3	23,9	7,6	5,9	13,5	12,4
<i>Valsts patēriņš</i>	<i>19,5</i>	<i>17,4</i>	<i>16,6</i>	<i>18,2</i>	<i>2,1</i>	<i>2,7</i>	<i>4,6</i>	<i>4,8</i>
– centrālā valdība*	11,2	10,6	9,5	10,7	-3,0	9,6	-2,2	7,9
– pašvaldības	8,4	6,8	7,1	7,5	9,8	-6,6	15,3	0,8
<i>Kopējā pamatkapitāla veidošana</i>	<i>3,1</i>	<i>3,4</i>	<i>4,7</i>	<i>5,7</i>	<i>43,9</i>	<i>21,2</i>	<i>49,1</i>	<i>33,7</i>
– centrālā valdība	1,7	2,1	3,1	2,7	59,2	38,0	57,0	-4,4
– pašvaldības	1,4	1,3	1,6	3,0	28,8	0,6	35,6	108,1

* Centrālā valdība kopā ar sociālās apdrošināšanas fondiem

4.2. Cenas

4.2.1. Privātā patēriņa cenas

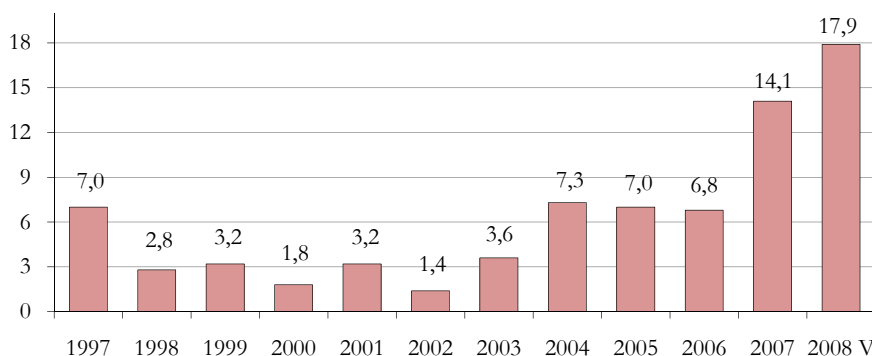
Laika posmā no 1998.-2003. gadam patēriņa cenu pieaugums Latvijā bija tuvs attīstīto valstu inflācijas

līmenim, un tas bija viens no zemākajiem starp Centrāl- un Austrumeiropas valstīm.

Savukārt, sākot ar 2004. gadu, inflācijas tempi strauji palielinājās un ir vieni no augstākajiem starp Eiropas Savienības dalībvalstīm.

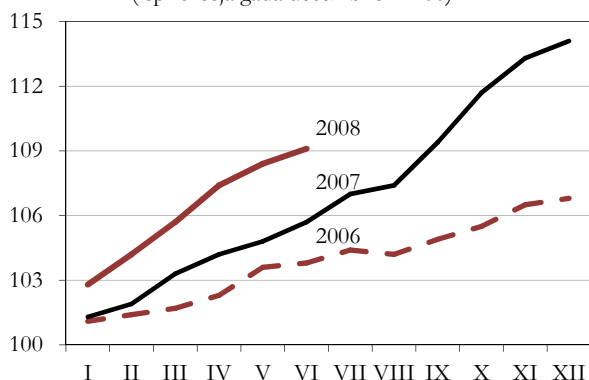
4.11. attēls

Patēriņa cenu pārmaiņas
(12 mēnešu inflācija, procentos)

4.12. attēls

Patēriņa cenu izmaiņas pa mēnešiem
(iepriekšējā gada decembris = 100)

Īpaši strauji cenas palielinājās 2007. gadā, kad inflācijas temps dubultojās. Arī 2008. gada sākumā inflācijas temps pieauga.

Augsto cenu pieauguma tempu 2007. gadā noteica:

- *iepriekšējo gadu pietiekoši augstās inflācijas otrās kārtas efekts (inflācijas inerces)*, ko veicināja kā augstie hipotekārās kreditēšanas apjomi, tā arī strādājošo algu būtiskais palielinājums;
- *izteikti straujais pārtikas cenu kāpums*, kas noteica būtisku cenu pieauguma tempa palielinājumu salīdzinājumā ar iepriekšējo trīs gadu cenu izmaiņām. Galvenokārt tas bija saistīts ar vispārējām cenu izmaiņas tendencēm starptautiskos tirgos, kā arī vietējo ražojumu

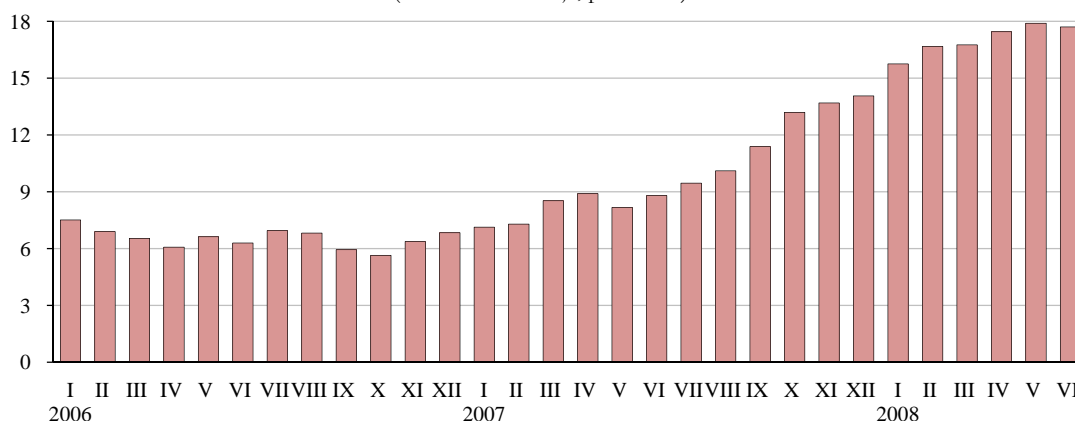
- ražotāju cenu pieaugumu, kas savukārt saistīts ar iepriekšējo periodu ražošanas izmaksu būtisko palielinājumu;
- *administratīvi regulējamo cenu pieaugums*. 2007. gadā pieauga komunālo pakalpojumu cenas – sadārdzinājās ūdens piegāde un kanalizācija, palielinājās maksa par elektroenerģiju un atkritumu savākšanu, pieauga īres maksa un siltumenerģijas cenas. Visstraujāk cenas gada laikā pieauga ūdens piegādei (par 29,3%) un

- kanalizācijai (par 28,9%), siltumenerģijai (par 27,4%), kā arī īres maksai (par 21,5%);
- *naftas pasaules cenu kāpums*, kas būtiski ietekmēja degvielas iekšzemes cenu pieaugumu – par 21,6% (decembris pret iepriekšējā gada decembri).

Kopējais patēriņa cenu pieaugums 2008. gada jūnijā salīdzinājumā ar iepriekšējā gada jūniju bija 17,7%, kas bija divas reizes straujāk nekā pirms gada (par 8,8%). Gada laikā būtiski cenas palielinājās gan pakalpojumiem (par 17,6%), gan precēm (par 17,7%).

4.13. attēls

Patēriņa cenu pārmaiņas
(12 mēnešu inflācija, procentos)

2008. gada cenu pieauguma galvenais dzinulis ir piedāvājuma puses faktori – administratīvi regulējamo cenu palielinājums (elektrībai, dabas gāzei un

siltumam), degvielas cenu pieaugums, akcīzes palielinājums tabakas izstrādājumiem un degvielai, pārtikas cenu kāpums.

4.3. tabula

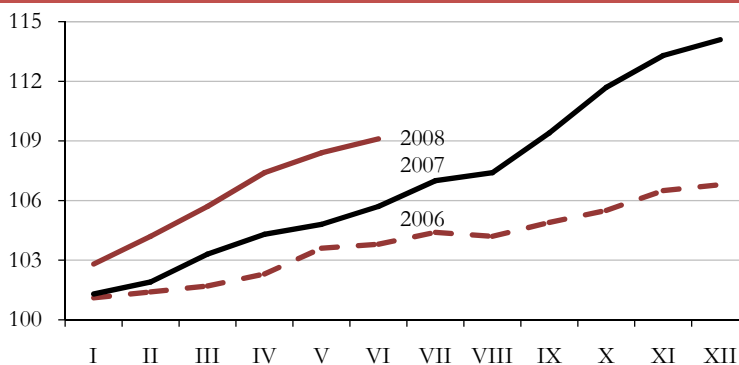
Patēriņa cenu pārmaiņas Latvijā pa mēnešiem
(inflācijas izmaiņas, procentos)

Gads	Mēnesis	Salīdzinot ar iepriekšējo mēnesi	Salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi	Vidēji gada laikā
2007	Janvāris	1,3	7,1	6,5
	Februāris	0,5	7,3	6,5
	Marts	1,4	8,5	6,7
	Aprīlis	0,9	8,9	6,9
	Maijs	0,6	8,2	7,1
	Jūnijs	0,9	8,8	7,3
	Jūlijs	1,2	9,5	7,5
	Augusts	0,4	10,1	7,8
	Septembris	1,9	11,4	8,2
	Oktobris	2,2	13,2	8,9
	Novembris	1,4	13,7	9,5
	Decembris	0,7	14,1	10,1
2008	Janvāris	2,8	15,8	10,8
	Februāris	1,3	16,7	11,6
	Marts	1,5	16,8	12,3
	Aprīlis	1,5	17,5	13,0
	Maijs	0,9	17,9	13,8
	Jūnijs	0,7	17,7	14,6

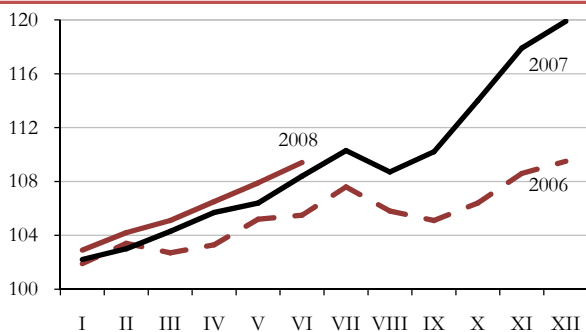
4.14. attēls

Patēriņa cenu indekss grupās un apakšgrupās
(iepriekšējā gada decembris = 100)

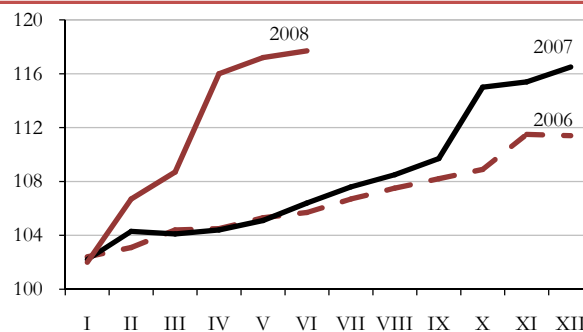
Kopējais patēriņa cenu indekss

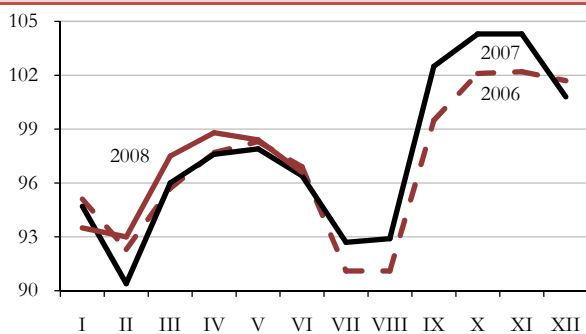
Pārtika un bezalkoholiskie dzērieni

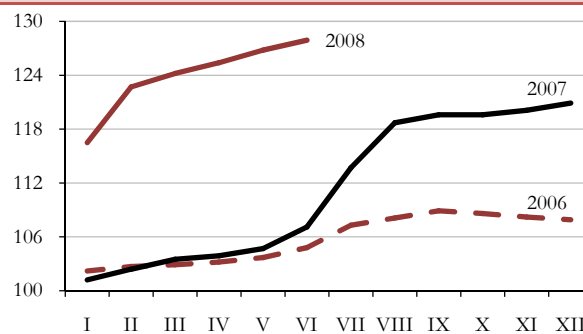
Administratīvi regulējamās cenas

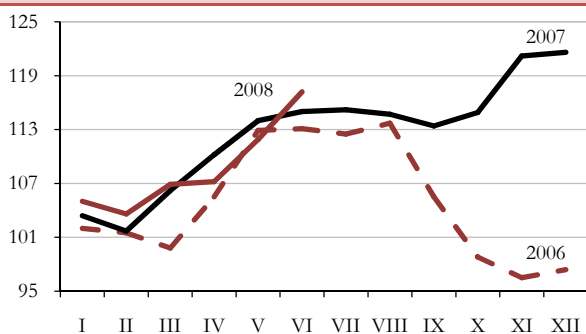
Apģērbs un apavi

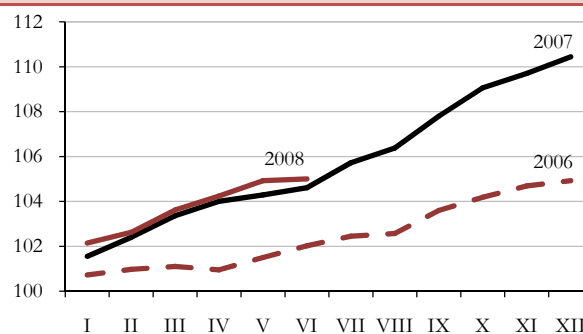
Alkoholiskie dzērieni un tabaka

Degviela

Pārējās preču un pakalpojumu grupas

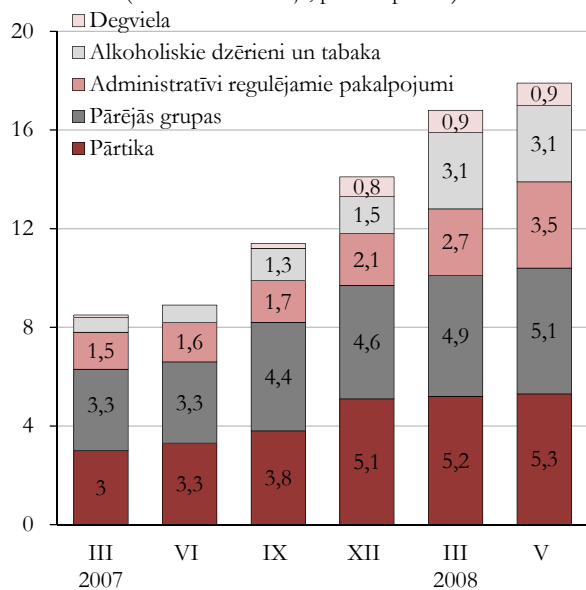

2008. gada sešos mēnešos cenu līmenis ir palielinājies par 9,1%, kas ievērojami pārsniedz

iepriekšējā gada attiecīgā perioda cenu pieaugumu (2007. gada janvāris-jūnijs – 5,7%).

4.15. attēls

Atsevišķu preču un pakalpojumu grupu ietekme uz kopējo patēriņa cenu indeksu
(12 mēnešu inflācija, procentpunkti)

Šogad salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu daudz straujāk pieauga administratīvi regulējamās cenas un alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu cenas. Šo divu grupu cenu pieaugums kopējo cenu līmeni 2008. gada maijā salīdzinājumā ar iepriekšējā gada decembri palielināja par 3,9 procentpunktiem (2007. gadā par 1 procentpunktu). Arī pārējās preču grupās šogad cenas pieauga straujāk nekā pagājušā gadā, bet ne tik būtiski kā augstāk minētās.

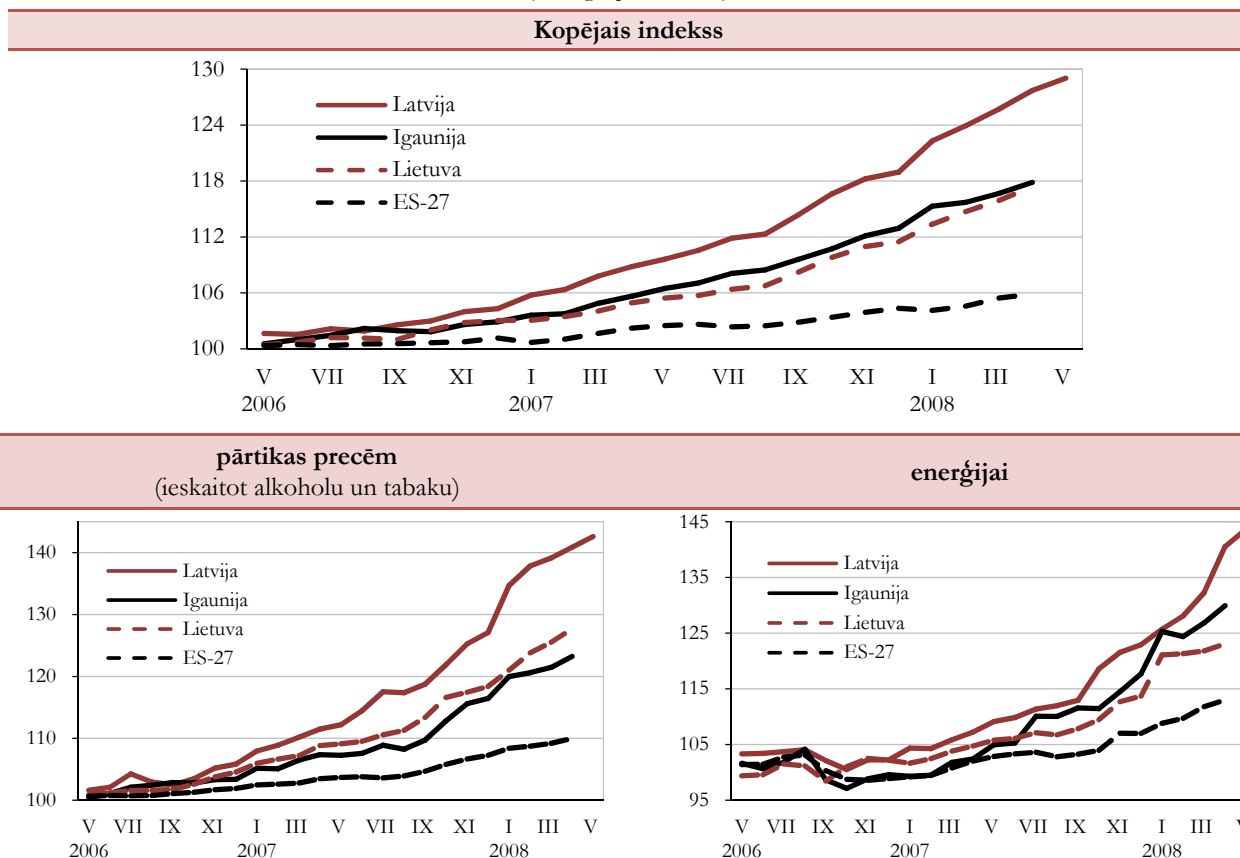
Tāpēc ir pamats domāt, ka gada otrajā pusē, administratīvi regulējamām cenām vairs tik strauji nepieaugot un samazinoties pārtikas produktu cenu palielinājumam, inflācijas tempi var samazināties.

Būtisks cenu palielinājums, sākot ar 2007. gada martu, ir vērojams visā Eiropas Savienībā. Tomēr tāpat kā iepriekšējos periodos arī 2008. gada aprīlī Latvijā bija augstākā patēriņa cenu inflācija Eiropas Savienībā.

4.16. attēls

Saskaņotais patēriņa cenu indekss pa mēnešiem

(2006. g. aprīlis = 100)

Tuvākajās kaimiņvalstīs inflācija janvārī – aprīlī bija salīdzinoši augstā līmenī, tomēr zemāka nekā Latvijā: Igaunijā – 4,3%, Lietuvā – 5,3%, Latvijā – 7,4%.

Tādējādi kopējā 12 mēnešu inflācija Igaunijā bija 11,8%, Lietuvā – 12,5%, bet Latvijā – 17,5 procenti.

2008. gada sākumā cenu kāpums Latvijā bija visstraujākais gandrīz visās preču un pakalpojumu

grupās salīdzinājumā ar pārējām Baltijas valstīm. Latvijā visstraujāk cenas pieauga precēm, pakalpojumiem un it īpaši pārtikai, kam cenas palielinājās par 10,4% (Lietuvā – par 7,7% un Igaunijā – par 5,7%).

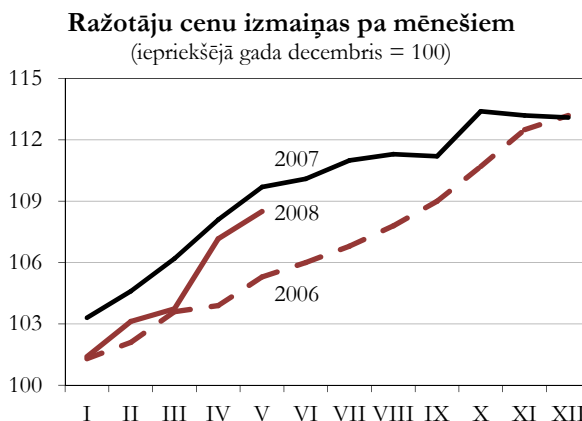
Visstraujākais cenu kāpums gada sākumā bija vērojams enerģijai. Latvijā tās cena pieauga par 13,8%, Igaunijā – par 10,2%, bet Lietuvā – par 8,3% (vidēji ES-27 enerģijas cena 1. ceturksnī pieauga par 5,5%).

4.2.2. Ražotāju cenas

Ražotāju cenas 2000.-2003. gados pieauga lēni. To svārstības galvenokārt bija saistītas ar valūtas kursa izmaiņām, jo eksporta produkcijas cenu izmaiņas lielā mērā nosaka kopējo ražotāju cenu izmaiņu dinamiku.

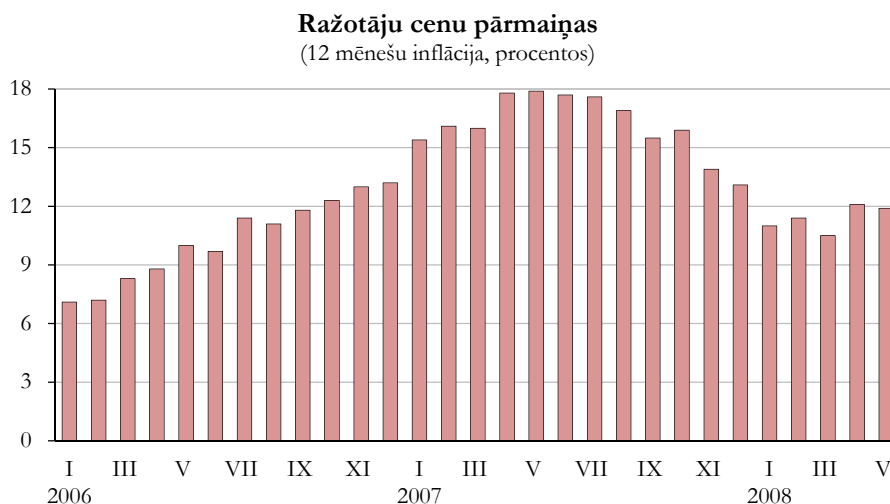
Tāpat kā patēriņa cenas arī ražotāju cenu kāpums ar 2004. gadu strauji palielinājās, sākumā atpaliekot no PCI tempa, bet jau 2006. gadā pārsniedzot to. Kā rāda dati par 2007. gadu, ražotāju cenu pieaugums bija straujāks nekā iepriekšējā gadā, bet gada otrajā pusē cenu kāpums būtiski samazinājās.

4.17. attēls

Kopējais ražotāju cenu pieaugums 2008. gada maijā salīdzinājumā ar iepriekšējā gada maiju bija 11,9%, kas bija mazāk nekā iepriekšējā gadā (17,9%).

4.18. attēls

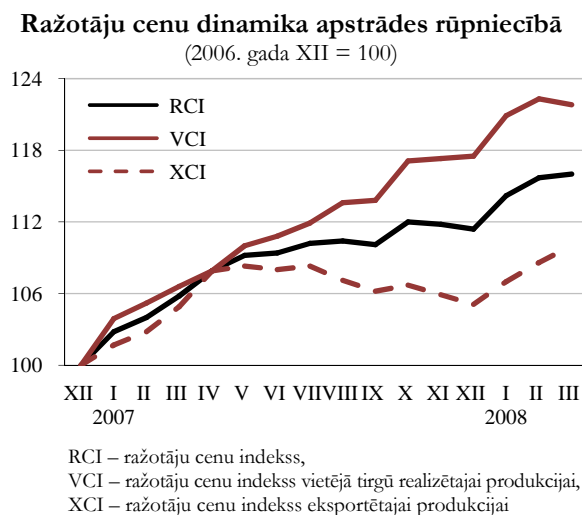

Ražotāju cenu pieaugumu tempu samazinājums sākās jau 2007. gada vidū, pakāpeniski samazinoties ekonomiskās izaugsmes tempiem. Ražotāju cenu būtiskais palielinājums 2008. gada aprīlī (pieaugums par 3,3% pret 2008. gada martu) saistīts galvenokārt ar tarifu pieaugumu elektroenerģijai. Ražotāju cenu pieaugums apstrādes rūpniecībā aprīļa mēnesī bija tikai 1 procents.

2007. gadā un 2008. gadā vietējā tirgū realizētās produkcijas cenu pieaugums bija vienāds, bet 2008. gada sākumā straujāk pieauga eksporta cenas.

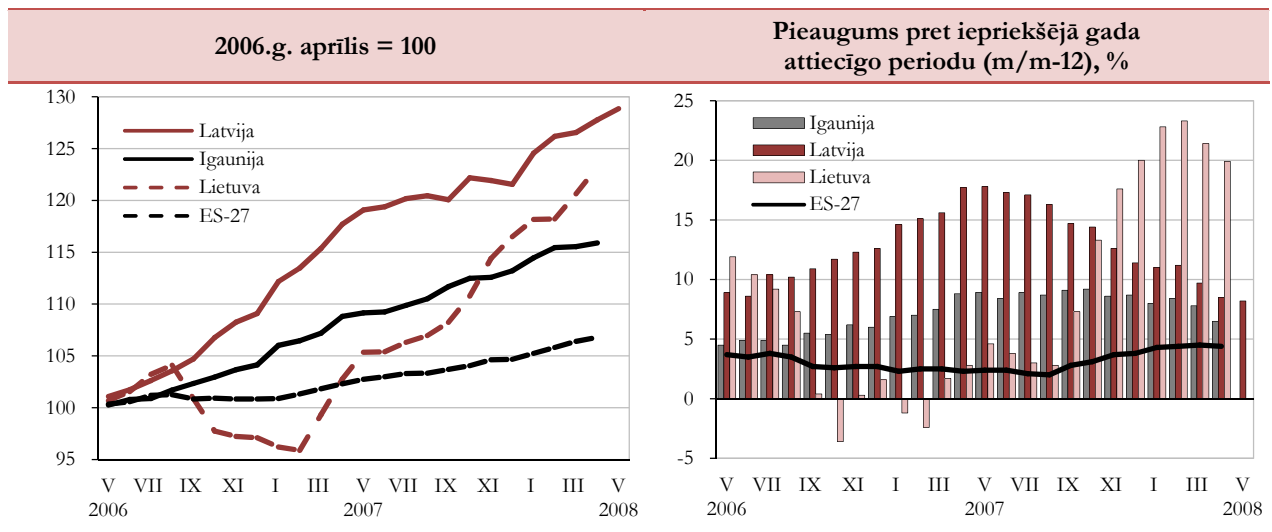
Ražotāju cenu indeksa dinamika apstrādes rūpniecībā Latvijā nedaudz atšķiras no kopējās ES dinamikas. ES apstrādes rūpniecības cenas sāka straujāk pieaugt 2007. gada rudenī, kad Latvijā to pieauguma tempi sāka samazināties. Paaugstināti ražotāju cenu indeksi ES saglabājās arī 2008. gada sākumā.

4.19. attēls

4.20. attēls

Ražotāju cenu indekss pa mēnešiem apstrādes rūpniecībā

Tomēr atšķirīgā cenu izmaiņu dinamika būtībā neuzlabo Latvijas ražotāju konkurētspēju, jo Latvijas

ražotāju cenu pieaugums tomēr ir straujāks nekā vidēji ES.

4.3. Maksājumu bilance

4.3.1. Tekošais kants

Latvijai ir raksturīgs relatīvi liels maksājumu bilances tekošā konta deficīts. Galvenais deficīta iemesls ir izteikti negatīvā tirdzniecības bilance. Apmēram septīto daļu no tās dzēš pozitīvā pakalpojumu bilance. Pārsvārā negatīvo tekošā konta saldo nosedz ārvalstu tiešās investīcijas un citas ilgtermiņa kapitāla plūsmas. Latvijas Bankas rezerves aktīvi pieaug.

Līdz ar straujo iekšējā pieprasījuma pieaugumu kopš 2006. gada sākās arī būtisks maksājumu bilances tekošā konta deficīta palielinājums. Tas no 12,5% no IKP 2005. gadā palielinājās līdz 26,6% 2007. gadā.

Savukārt 2007. gada otrajā pusē, piebremzējoties iekšējam pieprasījumam, iezīmējas jauna tendence – preču eksports palielinājās straujāk nekā preču imports, kā rezultātā maksājumu bilances tekošā konta deficīts 2007. gada 4. ceturksnī samazinājās līdz 17,7% no IKP. 2008. gada 1. ceturksņa dati arī liecina par tekošā konta uzlabošanos tirdzniecības deficīta samazinājuma dēļ (skatīt 4.4. tabulu).

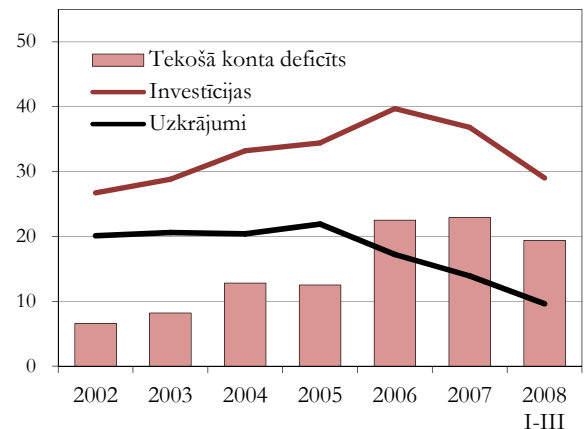
Latvijā iekšzemes pieprasījums ir lielāks nekā iekšzemes kopprodukts, tāpēc veidojas tekošā konta deficīts. Tas nozīmē, ka, lai finansētu iekšzemes investīcijas, jāizmanto arī ārvalstu ietaupījumi.

Kā redzams 4.21. attēlā, līdz 2006. gadam nacionālie ietaupījumi caurmērā bija 20% līmenī pret IKP. 2006. gadā tie samazinājās līdz 17,2% un 2007. gadā līdz 13,7%, ko noteica mājaimniecību ekscesīvā aizņemšanās un būtisks privātā patēriņa

pieaugums. Arī investīciju līmenis Latvijā ir augsts, kas 2007. gadā sasniedza gandrīz 40 procentu.

4.21. attēls

Tekošā konta deficīts, investīcijas un uzkrājumi (% no IKP)

Stabili augstā iekšzemes pieprasījuma pieauguma pamatā bija vairāki faktori. Īpaši jāizceļ ārvalstu kapitāla ieplūde, kas pārsvārā caur finanšu sfēru stimulēja kredītēšanas tempu pieaugumu. Diemžēl gan piesaistītais ārvalstu kapitāls, gan iekšzemes ietaupījumi lielā mērā tika novirzīti investīcijās nekustamajā īpašumā, mazākā mērā preču ražošanas nozaru attīstībai. Tas nozīmē, ka preču ražošana kapitāla piesaistes ziņā vāji konkurē ar citiem sektoriem, it īpaši nekustamā īpašuma sektoru.

4.4. tabula

Latvijas maksājumu balance (procentos no iekšzemes kopprodukta)					
	2005	2006	2007	2007 I-III	2008 I-III
A. Tekošais kants	-12,5	-22,5	-22,9	-26,6	-19,4
Tirdzniecības balance	-18,9	-25,6	-24,5	-27,4	-21,1
eksports	33,5	30,7	29,9	34,1	32,5
imports	-52,4	-56,3	-54,4	-61,5	-53,6
Pakalpojumu balance	3,8	3,3	3,7	3,0	3,2
Neto ienākumi	-1,1	-2,7	-3,6	-2,7	-3,3
Neto kārtējie pārvedumi	3,7	2,4	1,5	0,4	1,8
B. Kapitāla kants	1,3	1,2	2,1	2,1	1,1
C. Finanšu kants*	16,3	30,5	27,1	31,6	26,1
Tiešās investīcijas	3,6	7,5	7,2	8,9	7,1
ārvalstīs	-0,8	-0,9	-0,8	0,3	-0,1
Latvijā	4,4	8,3	8,0	8,6	7,2
Portfeļieguldījumi**	-1,3	0,2	-0,7	-2,5	9,4
aktīvi	-1,3	-1,3	-1,3	-3,6	1,5
pasīvi	0,0	1,5	-0,2	1,1	7,8
Citi ieguldījumi	14,0	22,6	20,6	24,4	8,8
aktīvi	-2,7	-9,7	-22,3	-27,9	13,4
pasīvi	16,7	32,2	43,0	52,4	-4,7
D. Novirze	-1,9	0,6	-2,7	-5,4	-2,0
E. Rezerves aktīvi	-3,2	-9,9	-3,6	-1,6	-5,9

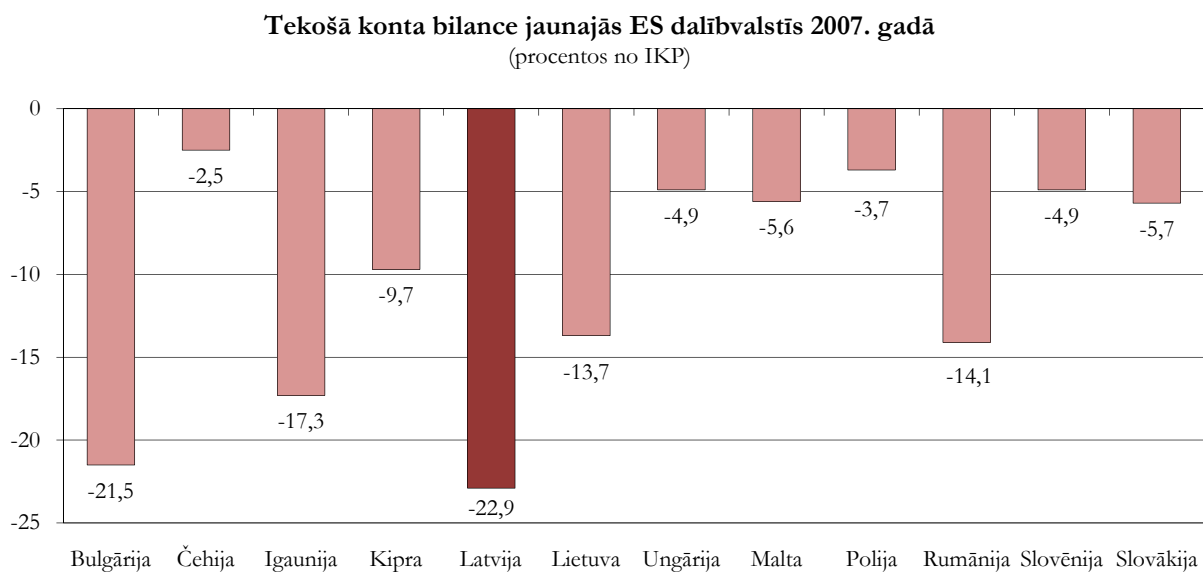
* bez rezerves aktīviem

** portfeļieguldījumi un atvasinātie finanšu instrumenti

Visās ES jaunajās dalībvalstīs ir negatīva uzkrājumu – investīciju balance, kas pārsvarā ir saistīta ar augsto investīciju līmeni. Iekšzemes uzkrājumi ir par maziem, lai realizētu tautsaimniecības restrukturizāciju un modernizāciju.

2007. gadā Latvijas tekošā konta deficīta līmenis attiecībā pret IKP joprojām bija augstākais ES jauno dalībvalstu starpā (skatīt 4.22. attēlu).

4.22. attēls

Avots: Eurostat novērtējums

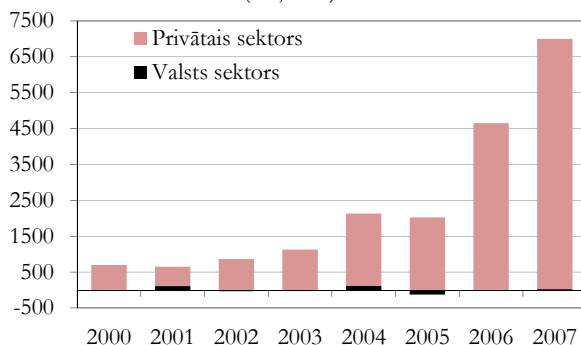
4.3.2. Finanšu plūsmas

Ārējā sektora sabalansēšanai liela tekošā konta deficīta gadījumā ir svarīgi, kā tiek nosepts tekošā konta deficīts, kāds ir finanšu plūsmu raksturs.

Latvijā līdz ar pārejas procesa uzsākšanu sākās pastiprināta ārvalstu kapitāla ieplūde, ko nodrošināja finanšu plūsmu liberalizācija. Latvijā nav noteikti nekādi ierobežojumi nacionālās valūtas konvertējamībai. Ārvalstu kompānijas var brīvi izvest savus ieguldījumus un peļņu pēc nodokļu nomaksas. Tāpat katrs Latvijas iedzīvotājs var brīvi izmantot ārvalstu kompāniju finanšu pakalpojumus. Nav noteikti nekādi ierobežojumi darījumos ar vērtspapīriem. Nepastāv ierobežojumi nekustamā īpašuma pirkšanā un pārdošanā.

4.23. attēls

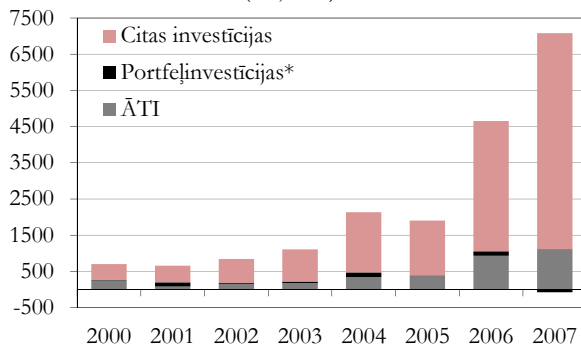
Ārvalstu investīciju ieplūde Latvijas ekonomikā
(milj. latu)

Galvenais ārvalstu investīciju piesaistītājs ir privātais sektors. Sākot ar 2004. gadu, tās strauji palielinājās, un 2007. gadā to apjoms salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieauga pusotru reizi, bet salīdzinājumā ar 2004. gadu tās ir palielinājušās gandrīz 3,5 reizes. Savukārt 2008. gada 1. ceturksnī bija vērojama daudz lēnāka investīciju ieplūšanas intensitāte, un salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu ārvalstu tiešās investīcijas saglabājās tādā pašā līmenī.

4.24. attēls

Ārvalstu investīciju ieplūde Latvijas ekonomikā
sadalījumā pa investīciju veidiem
(milj. latu)

* portfeļinvestīcijas un atvasinātie finanšu instrumenti

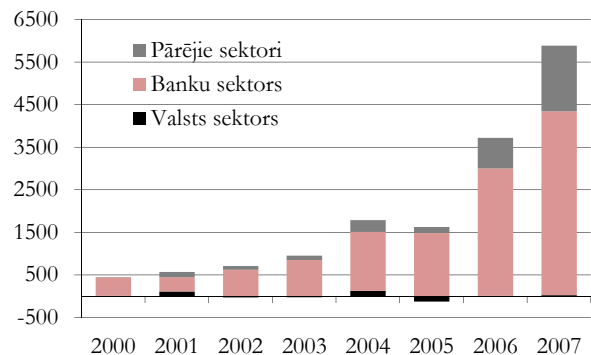
Tai skaitā būtiski ir palielinājušās arī ārvalstu tiešās investīcijas, it īpaši 2006. gadā un 2007. gadā. Trīs gados (2005-2007) to apjoms ir trīskāršojies, un tās nosedza 35-37% no tekošā konta negatīvā saldo.

Portfeļinvestīciju daļa ienākošās finanšu plūsmās ir neliela un pēdējos trīs gados nepārsniedz 10% no tām. 2008. gada 1. ceturksnī portfeļieguldījumu saldo bija stipri pozitīvs, jo Latvijas valdība piesaistīja finansējumu obligāciju un parādzīmju veidā.

Būtisku daļu no kopējām ārvalstu investīcijām veido „citas investīcijas” – finanšu darījumi, kurus neietver tiešajās un portfeļinvestīcijās. Tie ir tirdzniecības kredīti, aizdevumi un aizņēmumi, nauda un noguldījumi un tml. 2006. gadā un 2007. gadā būtiski pieauga privātā sektora (ieskaitot komercbankas) piesaistīto ārvalstu finanšu līdzekļu apjoms aizņēmumu veidā. Trīs gados tās pieauga 4,4 reizes. Savukārt 2008. gada 1. ceturksnī pirmo reizi pēdējo četru gadu laikā bija vērojama negatīva „citu investīciju” plūsma. To lielā mērā ietekmēja nerezidentu noguldījumu samazinājums monetārās finanšu iestādēs un privātā sektora aizņēmumu līmeņa kritums. Ir jāatzīmē, ka 2007. gadā apmēram 80% no visiem aizņēmumiem bija ilgtermiņa raksturs.

4.25. attēls

Ienākošās ārvalstu investīciju plūsmas
sadalījumā pa sektoriem*
(milj. latu)

* bez ārvalstu tiešajām investīcijām

Piesaistītais kapitāls 2007. gadā par 63% pārsniedza IKP apjomu, bet Latvijas parāds pārējai pasaulei bija 126%, tai skaitā valdības – 5,6%. Savukārt summa, ko Latvijai ir parādā pārējā pasaule, sastāda 84% no IKP.

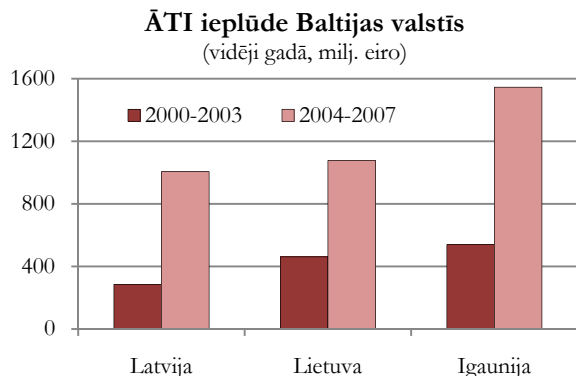
4.3.3. Ārvalstu tiešās investīcijas

Kopš neatkarības atgūšanas ārvalstu tiešām investīcijām (ĀTI) ir bijusi būtiska nozīme Latvijas tautsaimniecības izaugsmē. Saskaņā ar 2006. gada datiem kompāniju ar ārvalstu kapitāla līdzdalību ražoto preču un pakalpojumu klāsts sastādīja 54,5% no IKP, veidoja 55,4% no Latvijas eksporta apjoma, tās nodarbināja 12,5% no nodarbināto skaita. Tādējādi sekmīgai ārvalstu tiešo investīciju piesaistei ir tieša

pozitīva ietekme uz Latvijas makroekonomisko stabilitāti un konkurētspēju.

Līdz ar Latvijas iestāšanos ES palielinājās ārvalstu tiešo investīciju intensitāte. Pēdējo četru gadu laikā (2004.-2007.) ārvalstu uzņēmēju ieguldījumi Latvijas tautsaimniecībā tiešo investīciju veidā ir gandrīz trīs reizes lielāki nekā laika periodā no 2000.-2003. gadam. Šādas tendences ir raksturīgas visām Baltijas valstīm, kas liecina par ģeopolitiskā stāvokļa nozīmīgumu ĀTI piesaistē.

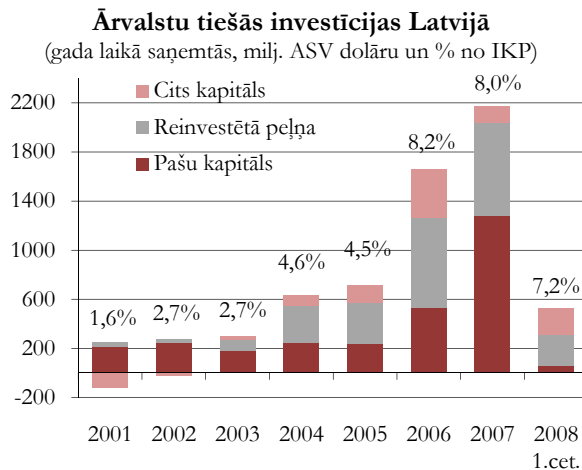
4.26. attēls

Aktīvāki ir kļuvuši arī Latvijas investori ārējā pasaulē. Kopš 2004. gada Latvijas uzņēmēji tiešo investīciju veidā vidēji gadā ir ieguldījuši 124 milj. eiro, t.i., gandrīz sešas reizes vairāk nekā pirms iestāšanās ES. 2008. gada 1. ceturksņa beigās Latvijas uzkrātās ĀTI ārvalstīs sasniedza 432,4 milj. latu, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, tās ir palielinājušās par 74%. Gandrīz puse no Latvijas investīcijām ir veiktas Šveicē (pārsvārā tirdzniecības nozarē) un Lietuvā (tirdzniecībā un finanšu starpniecībā). Pēdējā laikā Latvijas uzņēmēji aktīvāki ir kļuvuši arī Krievijā. Latvijas investīcijas Krievijas ekonomikā 2008. gada 1. ceturksņa beigās veidoja 10% no Latvijas uzkrātām ĀTI.

2007. gadā ienākošo ĀTI apjoms sasniedza 1116,8 milj. latu (2172,5 milj. ASV dolāru), bet 2008. gada trīs mēnešos ĀTI plūsmas (galvenokārt pašu kapitāla un reinvestētās peļņas veidā) par 14,6% pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda plūsmas.

4.27. attēls

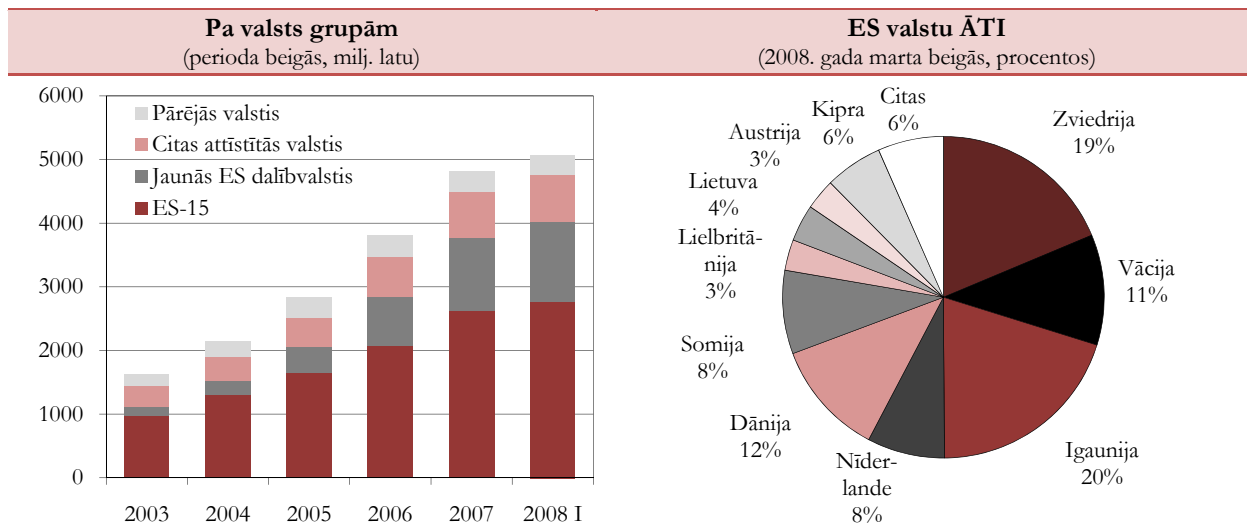

Saskaņā ar Latvijas starptautisko investīciju bilanci 2007. gada beigās uzkrātās ĀTI Latvijas ekonomikā sasniedza 5297,8 milj. latu jeb gandrīz 38% no IKP. Jāatzīmē, ka ĀTI daļa uzkrātā ārvalstu kapitāla struktūrā ar katru gadu samazinās, kas ir saistīts ar straujāku ārvalstu kapitāla ieplūdi citu investīciju (galvenokārt banku aizņēmumu) veidā. 2007. gada beigās ĀTI daļa nerezidentu aktīvos Latvijas ekonomikā veidoja 23 procentus.

Latvijā uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju ģeopolitiskā struktūra kopš 2004. gada būtiski nav mainījusies: lielākoties tās ir ES valstu investīcijas. 2007. gada beigās ES valstu investīcijas veidoja 78,5% no visām uzkrātām ĀTI, trešdaļa no tām ir jauno ES dalībvalstu investīcijas.

4.28. attēls

Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas

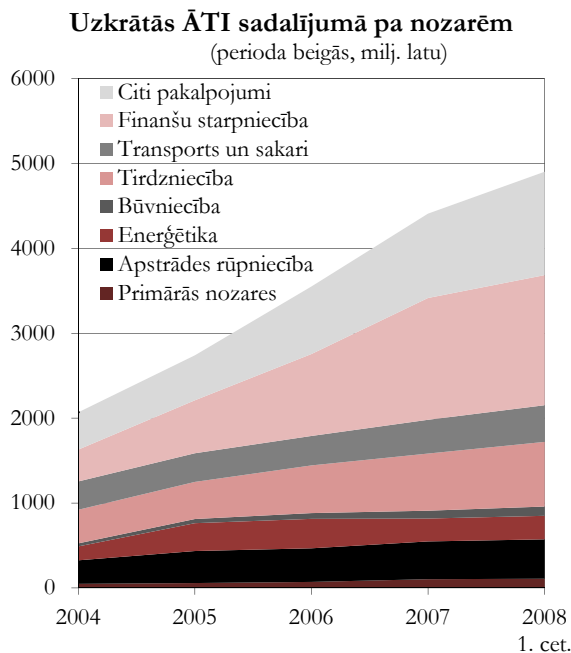
Lielākās ieguldītājvalstis ir Zviedrija, Igaunija, Vācija un Dānija. Šo četru valstu uzkrātās ĀTI 2007. gada marta beigās veidoja 61,5% no visām uzkrātām ĀTI Latvijas ekonomikā. Katrai no minētajām valstīm ir izteikti dominējošas nozares. Zviedrijas ĀTI koncentrējas finanšu pakalpojumu nozarē (45%), gandrīz 70% Igaunijas ĀTI arī ir finanšu pakalpojums. Savukārt Vācijas uzņēmēji pārsvarā ir ieguldījuši enerģētikas nozarē (31% no Vācijas uzkrātām ĀTI Latvijas ekonomikā).

Kopš Latvijas iestāšanās ES uzkrātās ĀTI gan preču, gan pakalpojumu sfērā vairāk nekā dubultojās. Preču ražošanas sfērā īpaši straujš ĀTI pieaugums bija enerģētikas nozarē – gandrīz 5 reizes, būvniecībā – vairāk nekā 5 reizes. Apstrādes rūpniecībā ĀTI dinamika nebija tik strauja, – tās palielinājās pusotras reizes.

Līdz 2004. gada beigām uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju nozaru struktūrā lielākais īpatsvars bija komercpakalpojumu nozarei, bet, jau sākot ar 2005. gadu, vadošās pozīcijas ĀTI piesaistē ieņem finanšu pakalpojumi. Nozares daļa uzkrāto ĀTI struktūrā 2008. gada marta beigās bija 31 procents.

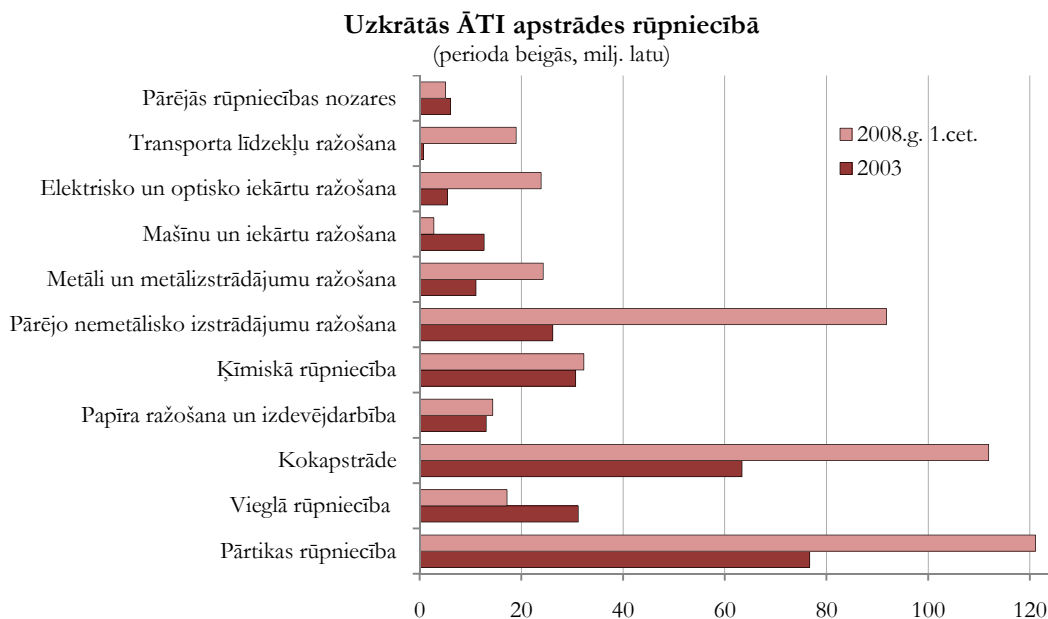
2007. gadā uzkrātās ĀTI pieauga par 27%, tai skaitā preču ražošanas sfērā – par 3% un pakalpojumu sfērā – par 31%. Arī 2008. gada 1. ceturksnī straujāks ĀTI pieaugums bija pakalpojumu sfērā. Lielākos ārvalstu investīciju apjomus joprojām piesaista divas nozares – finanšu starpniecība un operācijas ar nekustamo īpašumu. 2007. gadā ārvalstu tiešās investīcijas šajās nozarēs veidoja gandrīz 70% no gada laikā saņemtajām ĀTI. Lielu ieguldījumu tika veikti tirdzniecībā, kur uzkrātās ĀTI 2007. gadā pieauga par 17,7% un 2008. gada 1. ceturksnī – par 13%. Stabili augsti ĀTI pieauguma tempi (38% 2007. gadā un 17% 2008. gada 1. ceturksnī) saglabājās būvniecības nozarē.

4.29. attēls

ĀTI pieauguma tempi apstrādes rūpniecībā ir samērā mēreni. Kopumā nav izteiktas atšķirības starp ĀTI dinamiku pirms un pēc Latvijas iestāšanās ES. Tai pašā laikā ĀTI piesaistē nozīmīgas izmaiņas ir vērojamas apstrādes rūpniecības apakšnozaru griezumā. Salīdzinot ar 2003. gada beigām, gandrīz uz pusi samazinājās uzkrātās ĀTI vieglajā rūpniecībā un ķīmiskajā rūpniecībā, bet mašīnu un iekārtu ražošanā – vairāk nekā piecas reizes. Savukārt būtiski ir pieaugušas ĀTI tādās nozarēs kā elektrisko un optisko izstrādājumu ražošana (4 reizes), pārējo nemetālisko izstrādājumu ražošana (4 reizes), transporta līdzekļu ražošana (18 reizes).

4.30. attēls

Ārvalstu investoriem vispievilcīgākās apstrādes rūpniecības nozares ir pārtikas rūpniecība, kokapstrāde un pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas nozare. Uzkrātās ĀTI šajās nozarēs 2008. gada marta beigās veidoja 70% no visām uzkrātām ĀTI apstrādes rūpniecībā. Jāatzīmē, ka tās ir zemo un vidēji zemo tehnoloģiju nozares, kas liecina par to, ka ārvalstu kapitāla piesaistē Latvijā joprojām nozīmīgas ir relatīvi zemās darbaspēka izmaksas un dabas resursu pieejamība. Lielākus ieguldījumus apstrādes rūpniecībā pēdējo četru gadu laikā ir veikuši Dānijas, Somijas, Vācijas, Zviedrijas un Nīderlandes investori.

Latvijā nozīmīgs darbs tiek veikts investīciju vides uzlabošanā. Liela loma šajā procesā ir Latvijas Investīciju un attīstības aģentūrai, kas tika dibināta 1993. gadā kā bezpeļņas organizācija valsts akciju sabiedrība „Latvijas Attīstības aģentūra” un 2003. gadā tika reorganizēta par valsts aģentūru „Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra” (LIAA). Viena no svarīgākajām LIAA darbības prioritātēm investīciju piesaistes jomā ir tādu projektu piesaiste, kuri ir balstīti uz zināšanām un tehnoloģijām. LIAA investīciju piesaistes stratēģija ir orientēta uz kvalitatīvu ienākošo investīciju projektu apkalpošanu un proaktīvu darbību investīciju projektu piesaistē, uzrunājot potenciālos investorus atbilstoši Latvijas tautsaimniecības attīstības stratēģijā noteiktajām prioritātēm.

LIAA mērķis ir gadā piesaistīt jaunas ārvalstu investīcijas Latvijas ekonomikā apmēram 25 milj. latu apmērā, radot orientējoši 500 jaunu darba vietu. 2008. gada laikā uzsāks ražošanu tādi LIAA piesaistītie investīciju projekti kā:

- **LEAX Baltix** Rēzeknē, ātrumkārbu detaļu ražošana Volvo un Scania kravas mašīnām,

120 darba vietu, investīciju apjoms ir 5 milj. eiro;

- **Brabantia Latvia** SIA Talsu rajona Ģibuļu pagastā, Brabantia zīmola mājsaimniecības preču ražošana (gludināmie dēļi un maizes kastes), investīciju apjoms – 8 milj. eiro, 77 darba vietas pirmajā gadā ar iespējamo investīciju un darba vietu dubultošanos nākotnē;
- **Heimdal Gruppen** Ventspils Brīvēstā, moduļmāju ražotne, 120 darba vietu, investīciju apjoms – 15 milj. eiro.

Jāatzīmē, ka šie ir īstenošanas stadijā esošie projekti, darbs ar tiem tika uzsākts 2006.-2007. gados. Pašreiz, kaut LIAA strādā ar vairākiem nozīmīgiem investīciju projektiem izpētes stadijā, ir jāņem vērā, ka ražotņu pārvietošanas vilnis no Rietumeiropas uz Austrumeiropu ir nopietni mazinājies. 90. gados un 2000. gadu sākumā interesi investēt Latvijā galvenokārt noteica būtiskā izmaksu starpība starp Latviju un vecajām ES dalībvalstīm. Taču pēdējo gadu laikā ir būtiski mainījušies apstākļi, kas iepriekš piesaistīja investorus: ir pieaugušas izmaksas, būtiski samazinājusies darbaspēka pieejamība. Mainījās arī iemesli, kāpēc Latvijai būtu izdevīgi piesaistīt ĀTI. Iepriekš galvenais ieguvums bija radītās darba vietas, bet pašreiz galvenais iespējamais ieguvums būtu pāreja no t.s. „zemo ienākumu lomatām” uz „ekonomikas intelektualizāciju”, proti, nozarēm ar augstu pievienoto vērtību, kas nodrošina labi atalgotas darba vietas un ekonomikas ilgtermiņa konkurētspēju. Taču jāņem vērā, ka šādi projekti ir izvirzīti par prioritāti daudzās citās valstīs un ir nepieciešami konkurētspējīgi apstākļi to piesaistei.

4.4. Finanšu un kapitāla tirgi

4.4.1. Monetārā politika un valūtas maiņas kurss¹

Likums „Par Latvijas Banku”² nosaka, ka Latvijas Bankas galvenais mērķis ir saglabāt cenu stabilitāti valstī. Centrālā banka ir neatkarīga savu lēmumu pieņemšanā un to īstenošanā, tā nav pakļauta valdības vai tās institūciju lēmumiem un rīkojumiem. Latvijas Bankas uzraudzību veic Saeima.

Kopš 1994. gada februāra vidus Latvijas Banka, neoficiāli piesaistot lata kursu SDR³ valūtu grozam (1 SDR = Ls 0,7997), *de facto* īsteno fiksētā nacionālās valūtas maiņas kursa politiku. Ar 2005. gada 1. janvāri ir mainīta lata piesaiste no SDR uz eiro

(1 EUR = Ls 0,702804). Lata piesaistes maiņu noteica Latvijas plāni pievienoties Eiropas valūtas kursa mehānismam II (VKM II) un pēc nepieciešamo kritēriju izpildes iestāties Ekonomikas un monetārajā savienībā (EMS)⁴ (skatīt 4.2. ielikumu).

Latvija no 2005. gada 2. maija ir pievienojusies VKM II ar jau pastāvošo lata kursu pret eiro, proti, 1 EUR = 0,702804 LVL. VKM II ietvaros valūtas kursam tiek pieļautas standarta svārstības +/-15% apmērā no centrālā jeb piesaistes kursa. Tomēr Latvija uzņemas vienpusēji nodrošināt valūtas kursa svārstības +/-1% apmērā, saglabājot līdzšinējo, finanšu tirgum ierasto lata svārstību koridora platumu, kāds pastāvējis kopš lata piesaistes SDR 1994. gadā un tika saglabāts, 2005. gada 1. janvārī latu piesaistot eiro.

¹ Nodaļā izmantoti *Finanšu un kapitāla tirgus komisijas* un Latvijas Bankas dati.

² Latvijas Banka ir valsts centrālā banka.

³ Speciālās aizņēmuma tiesības (Special Drawing Rights – SDR; valūtas kods saskaņā ar starptautisko valūtu klasifikatoru ISO 4217 – XDR).

⁴ Dalība EMS ir noteikta ES pievienošanās līgumā, bet Latvijai ir iespējas izvēlēties sev piemērotāko laika plānu eiro ieviešanai.

4.2. ielikums

Latvijas Nacionālais eiro ieviešanas plāns

Lai nacionālajā limenī nodrošinātu eiro ieviešanas tehnisko un juridisko bāzi, 2005. gada vasarā tika izveidota atbilstoša eiro ieviešanas projekta organizatoriskā struktūra un 2006. gadā Ministru kabinets apstiprināja *Latvijas Nacionālo eiro ieviešanas plānu*, kas paredz veikt virkni pasākumu – naudas un maksājumu sistēmas, finanšu sistēmas, valsts pārāda vadības, budžeta uzskaites un statistikas, uzņēmējdarbības vides un patērētāju aizsardzības, nodokļu un sociālā nodrošinājuma normatīvās bāzes pielāgošanai un tehniskās darbības nodrošināšanai, kā arī sabiedrības informēšanai.

Līdz ar *Latvijas Nacionālā eiro ieviešanas plāna* apstiprināšanu tika apstiprināts arī *Pasākumu plāns vienotās Eiropas valūtas ieviešanai Latvijā*, kas ir plāna 1. pielikums. Pasākumu plāns nosaka vispārīgos un praktiskos eiro ieviešanas pasākumus, atbildīgās institūcijas un noteikto darbu izpildes termiņus.

Ministru kabinetā apstiprinātais eiro ieviešanas laika grafiks paredzēja Latvijas pievienošanos EMS 2008. gada 1. janvārī. Ņemot vērā, ka augstās inflācijas dēļ izvirzītais mērķis ir kļuvis nesasniedzams, Latvijas valdība 2007. gada septembrī pārskatīja līdzšinējos plānus un nolēma eiro ieviešanas mērķa datumu nosaukt ne vēlāk kā 24 mēnešus pirms paredzamās eiro ieviešanas – tad, kad *Latvijas Konverģences programma* ietvertās 3 gadu prognozes tuvosies Māstrihtas kritēriju izpildei. Saskaņā ar Finanšu ministrijas informāciju eiro ieviešana Latvijā iespējama laikā no 2011.–2013. gadam.

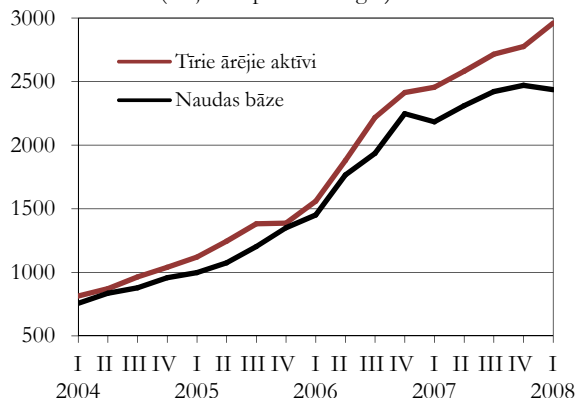
Ir jāatzīmē, ka eiro ieviešana Latvijā būs ES daudzpusējo attiecību jautājums, kas skar visu ES valstu kopīgās intereses. Tāpēc Ministru kabinetā apstiprinātais eiro ieviešanas laika grafiks iegūš oficiālu statusu tikai pēc visu sarunu un citu formālo procedūru pabeigšanas. Kad Eiropas padome pieņems lēmumu, ka Latvija ir gatava piedalīties EMS, Latvijā nacionālo valūtu nomainīs eiro un Latvijas Banka pārtrauks īstenot neatkarīgu monetāro politiku. Līdz tam brīdim Latvijas nauda būs lati.

Latvijas Banka darbojas līdzīgi tā sauktajai valūtas padomei, brīvi pērkot un pārdodot ārvalstu valūtu. Latvijas Bankai ir izdevies iegūt uzticību bez formālas valūtas padomes sistēmas izmantošanas un pieredzi, vienlaicīgi izmantojot plašu tirgus orientētu monetāro instrumentu klāstu, kas ir pilnībā savietojams ar tiem monetārās politikas instrumentiem, kas pieejami Eiropas Centrālajai bankai.

Lai noturētu fiksētu valūtas kursu, ir nepieciešams pietiekams ārējo rezervju apjoms. Latvijā šajā ziņā nav bijis problēmu, – Latvijas Bankas tīrās ārējās rezerves pastāvīgi sedz Latvijas naudas bāzi un ir līdzvērtīgas valsts preču un nefaktorālo pakalpojumu importa 3-4 mēnešu apjomam (skatīt 4.31. attēlu).

4.31. attēls

**Latvijas Bankas tīrie ārējie aktīvi
un naudas bāze ceturkšņu griezumā**
(milj. latu perioda beigās)

Naudas bāzes (skaidrā nauda apgrozībā un noguldījumi Latvijas Bankā) segums ar tīriem ārējiem aktīviem 2007. gada beigās bija 123%. Salīdzinot ar 2006. gada beigām, Latvijas Bankas tīrie ārējie aktīvi bija pieauguši par 15 procentiem.

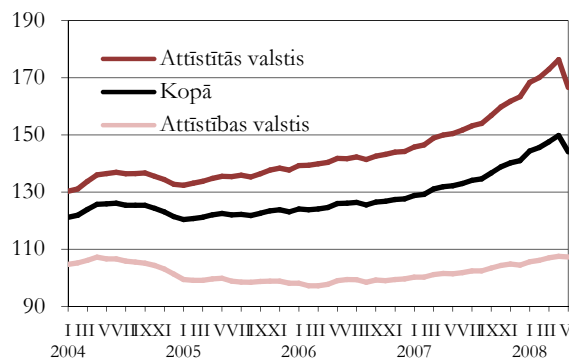
Ārvalstu valūtas rezerves tiek ieguldītas drošos un likvīdos finanšu instrumentos, galvenokārt ASV, eiro zonas valstu, Lielbritānijas un Japānas valdību, to aģentūru un starptautisko organizāciju emitētajos

parāda vērtspapīros. Latvijas Bankas ārējās rezerves (ietverot arī zelta krājumus) 2007. gada beigās bija 5758 milj. ASV dolāru (2006. gada beigās – 4509 milj. ASV dolāru, 2003. gada beigās – 1535 milj. ASV dolāru).

Latvijas Banka aprēķina lata reālo efektīvo kursu¹ pret 13 galveno tirdzniecības partnervalstu valūtām². Tas parāda Latvijas relatīvo eksporta konkurētspēju pasaules tirgos (skatīt 4.32. attēlu).

4.32. attēls

Lata reālā efektīvā kursa* indekss
(pa mēnešiem)

* Aprēķināts, izmantojot patēriņa cenu indeksu. Lata reālā efektīvā kursa indeksa bāze ir 1995. gada decembris (1995 = 100).

Kopš 2005. gada salīdzinoši augstās inflācijas dēļ lata reālajam kursam ir tendence pieaugt attiecībā pret attīstīto valstu valūtām, bet kopš 2006. gada vidus arī pret attīstības valstu valūtām. Lata reālā efektīvā kursa pieaugums nav izdevīgs eksportētājiem.

¹ Lata reālais kurss ietver lata nominālā kursa izmaiņas pret Latvijas tirdzniecības partnervalsts valūtu, kā arī patēriņa cenu izmaiņas Latvijā salīdzinājumā ar patēriņa cenu izmaiņām tirdzniecības partnervalstī. Reālo kursu aprēķina, nominālā kursa indeksu dalot ar ārvalstu un iekšzemes cenu indeksu attiecību.

² Attīstīto valstu grupā ietilpst ASV, Dānija, Francija, Itālija, Lielbritānija, Nīderlande, Somija, Vācija un Zviedrija, savukārt attīstības valstu grupā – Igaunija, Krievija, Lietuva un Polija.

4.4.2. Tirgus struktūra un attīstība

Latvijas finanšu un kapitāla tirgū lielākais īpatsvars aktīvu kopsummā (96%) ir banku aktīviem.

2007. gada decembra beigās Latvijā darbojās 21 banka un četras ārvalstu banku filiāles. Banku pakalpojumus Latvijā var sniegt arī Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) valstīs reģistrētās kredītiestādes vai to filiāles, kas iesniegušas pieteikumus Finanšu un kapitāla tirgus komisijā (turpmāk – FKTK)¹.

Latvijas banku sistēma ir nostabilizējusies, lielākajām banku apvienošanām un pārpirkšanām notiekot 1998.-2001. gadā. Gandrīz visas bankas ir privātas. Latvijas valstij pilnībā pieder tikai *Latvijas Hipotēku un zemes banka*. Ārvalstu akcionāriem pieder 78% no kopējā banku apmaksātā pamatkapitāla.

2007. gada decembra beigās banku aktīvi sasniedza 21,9 milj. latu (2006. gada beigās – 15,9 milj. latu). Banku kredītportfeli aptuveni puse ir uzņēmumiem izsniegtie kredīti, bet 46% ir mājsaimniecībām izsniegtie kredīti.

Komerbankas strādā ar peļņu. 2007. gadā tā bija 371,3 milj. latu (neauditēti dati), kas ir par 40% jeb 105,4 milj. latu lielāka nekā 2006. gadā. Aktīvu atdeve (ROA)² 2007. gada decembra beigās bija 2%, savukārt kapitāla atdeve (ROE)³ – 24,2% (2006. gada beigās attiecīgi – 2,1% un 26,3%).

2007. gada decembra beigās Latvijā darbojās 15 **apdrošināšanas sabiedrību**, no kurām četras veica dzīvības apdrošināšanu un 11 – nedzīvības apdrošināšanu, kā arī 7 ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāles. Latvijas finanšu un kapitāla tirgū apdrošināšanas sabiedrību īpatsvars aktīvu kopsummā ir nedaudz zem 2 procentiem.

Kopējais apdrošināšanas tirgū parakstīto bruto prēmiju apmērs 2007. gadā bija 306,8 milj. latu, kas bija par 50% vairāk nekā 2006. gadā, un izmaksāto bruto atlīdzību apmērs bija 130,5 milj. latu jeb par 37% lielāks nekā 2006. gadā.

Iestāšanās ES ir veicinājusi konkurences pieaugumu šajā sektorā. Kopš 2004. gada 1. maija ES nebanku finanšu institūcijām, lai piedāvātu savus pakalpojumus Latvijā, vairs nav jāsaņem licence vai jāatver filiāle Latvijā. Ārvalstu kompānijām tagad ir atļauts meitas uzņēmumu Latvijā aktīvus apdrošināt ne tikai pie vietējiem apdrošinātājiem, un tas ir samazinājis nekustamā īpašuma apdrošināšanas apjomu pieaugumu Latvijas tirgū. Līdz 2007. gada 31. decembrim saņemti 317 iesniegumi no 27 Eiropas Ekonomikas zonas valsts apdrošināšanas uzraudzības institūcijām par šajās valstīs licencēto apdrošinātāju izteikto gribu izmantot pakalpojumu sniegšanas brīvības principu Latvijā.

Investīciju piesaistē svarīga ir **vērtspapīru tirgus** loma. Latvijā šobrīd ir radīta nepieciešamā vērtspapīru

tirgus attīstības tiesiskā bāze, kas atbilst ES direktīvu prasībām, un izveidotas tās funkcionēšanai nepieciešamās institūcijas. Tomēr fondu tirgus Latvijā ir vāji attīstīts, un tā ietekme uz valsts ekonomisko attīstību ir neliela.

2007. gada beigās Rīgas Fondu biržā (RFB)⁴ Latvijas uzņēmumu tirgus kapitalizācija bija 1475 milj. latu jeb 10,6% no IKP (2006. gada beigās – 1430 milj. latu jeb 12,8% no IKP, 2005. gada beigās – 1492 milj. latu jeb 16,5% no IKP, 2004. gada beigās – 849 milj. latu jeb 11,4% no IKP). Biržas sarakstos 2008. gada pirmajā pusē bija iekļautas 39 uzņēmumu akcijas (2006. gada beigās – 40).

2007. gada beigās RFB indekss *OMX Rīga* (2000. gada 1. janvāris = 100) bija 595 punkti (2006. gada beigās – 656, 2005. gada beigās – 676, 2004. gada beigās – 414). Rīgas Fondu biržas indeksam *OMX Rīga* pagājušajā gadā, palielinoties akciju cenām un vērtspapīru tirgum Baltijā, bija stabila tendence pieaugt līdz septembra vidum, kad 5. oktobrī indekss sasniedza 764,5 punktu atzīmi – savu visu laiku augstāko vērtību, kas bija par 16,6% vairāk nekā gada sākumā. Situācija pasaules finanšu tirgos pēc ziņām par krīzi ASV nekustamo īpašumu tirgū, kā arī Baltijas valstu makroekonomiskā situācija būtiski ietekmēja arī Latvijas vērtspapīru tirgu: akciju cenas sāka kristies, un kopējo tendenci tirgū atspoguļoja arī *OMX Rīga* indekss, kas gada beigās bija zem 600 punktu atzīmes, un 2008. gada pirmajā pusē tas turpināja kristies.

Latvijas vērtspapīru tirgus straujākas attīstības labad nepieciešams, lai biržā akciju tirdzniecību uzsāktu jauni, lieli uzņēmumi, piemēram, „Lattelecom”. Svarīgi arī, lai jau kotētie uzņēmumi palielina brīvā publiskā apgrozībā investoriem pieejamo akciju daudzumu. Biržā kotētajiem uzņēmumiem arī jāuzlabo to korporatīvā pārvaldība un investoru attiecības. Rīgas Fondu biržas aplēses liecina, ka 2007. gadā ne mazāk kā 60-70% akciju iegādes un pārdošanas darījumu veikuši ārvalstu investori gan ar vietējo, gan ārvalstu biedru starpniecību.

Ar 2001. gada 1. jūliju finanšu sektora uzraudzību veic **Finanšu un kapitāla tirgus komisija**. Tā ir pārņēmusi līdzšinējās Latvijas Bankas Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes, Vērtspapīru tirgus komisijas un Valsts apdrošināšanas uzraudzības inspekcijas funkcijas. FKTK ir izveidota, lai veicinātu ieguldītāju, noguldītāju un apdrošināto personu interešu aizsardzību, kā arī finanšu un kapitāla tirgus attīstību un stabilitāti.

Latvijas banku darbību regulējošie normatīvie akti visos būtiskos aspektos atbilst ES banku direktīvu prasībām. Dažos gadījumos regulējošās prasības ir stingrākas, nekā tas ir noteikts ES direktīvās.

¹ Līdz 2007. gada 31. decembrim no EEZ valstīm bija saņemti 181 paziņojums par šo valstu banku vēlni sākt sniegt finanšu pakalpojumus Latvijā, neatverot filiāli.

² ROA – peļņas/zaudējumu attiecība pret aktīviem.

³ ROE – peļņas/zaudējumu attiecība pret kapitālu un rezervēm.

⁴ Rīgas Fondu birža ir vienīgā licencētā fondu birža Latvijā, kas piedāvā tirdzniecību ar publiskā apgrozībā esošiem vērtspapīriem, vērtspapīru kotēšanu un informācijas pakalpojumus. 2008. gada februārī ASV lielākā vērtspapīru birža *NASDAQ Stock Market, Inc.* pabeidza iegādes un apvienošanās darījumu ar līdzšinējo Rīgas Fondu biržas īpašnieku *OMX AB*, tādējādi izveidojot pasaules lielāko biržu kompāniju *NASDAQ OMX Group, Inc.*

Piemēram, minimālā kapitāla pietiekamības prasība ir 10% (Direktīva 2000/12/EC nosaka šī rādītāja minimālo līmeni 8% apmērā), augstākas nosacītās riska svēršanas pakāpes ir noteiktas prasībām pret B zonas valstu centrālajām valdībām un kredītiestādēm. Bankas un apdrošināšanas sabiedrības gatavo gada pārskatus saskaņā ar starptautiskajiem grāmatvedības standartiem.

Atbilstoši *Noguldījumu garantiju likumam* pakāpeniski tiek paaugstināts maksimālās garantētās atlīdzības apjoms vienam noguldītājam par noguldījumiem vienā bankā (no 2006. gada 1. janvāra līdz 2007. gada 31. decembrim – 15 000 eiro, no 2008. gada 1. janvāra – 20 000 eiro). Sākot ar 2003. gada 1. janvāri, tādā pašā apmērā kā fiziskām personām atlīdzība tiek garantēta arī juridiskām personām.

2007. gada beigās *Noguldījumu garantiju fondā* bija uzkrāti 66,6 milj. latu (2006. gada beigās – 48,6 milj. latu). Jāatzīmē, ka kopš fonda darbības sākuma tā līdzekļi nav izmantoti garantēto atlīdzību izmaksai, jo šajā laika periodā Latvijā nav bijis neviena banku vai

krājaizdevu sabiedrību noguldījumu nepieejamības gadījuma.

Lai garantētu apdrošināto aizsardzību Latvijā, 1999. gadā tika izveidots *Apdrošināto aizsardzības fonds*. 2007. gada beigās šajā fondā bija uzkrāti 3,7 milj. latu (2006. gada beigās – 2,5 milj. latu). Kopš 2002. gada ir spēkā *Ieguldītāju aizsardzības likums*, kas nosaka, ka ieguldītājiem ir tiesības saņemt kompensāciju, ja ieguldījumu pakalpojumu sniedzēji (bankas un brokeru sabiedrības) nespēj pildīt savas saistības.

4.4.3. Noguldījumi un kredīti

Sākot ar 2007. gada otro pusi, ir vērojama monetāro rādītāju pieauguma tempa samazināšanās (skatīt 4.5. tabulu, 4.33. un 4.34. attēlu). Situācija pasaules finanšu tirgos pēc ziņām par krīzi ASV nekustamo īpašumu tirgū, kā arī Latvijas makroekonomiskā situācija un 2007. gada martā valdības apstiprinātais *Inflācijas samazināšanas plans* ir piebremzējis iepriekšējos gados vērojamo straujo monetāro pamatrādītāju pieaugumu.

4.5. tabula

Latvijas banku sistēmas monetārie rādītāji
(perioda beigās)

	2005	2006	2007	2008*
	(milj. latu)			
Tīrie ārējie aktīvi	-1326,6	-2634,7	-4482,8	-4711,3
Tīrie iekšējie aktīvi	5311,2	8114,6	10654,1	10828,3
Iekšzemes kredīti	6441,3	9877,4	13018,2	13210,8
valdībai (neto)	266,3	100,5	-87,4	-348,5
uzņēmumiem un privātpersonām	6175,0	9776,9	13105,6	13559,3
Pārējie aktīvi (neto)	-1130,1	-1762,8	-2364,2	-2382,6
Plašā nauda M2X	3984,7	5479,9	6171,3	6117,0
Skaidrā nauda apgrozībā (bez atlikumiem banku kasēs)	786,4	969,3	900,0	842,7
Privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi	3198,3	4510,6	5271,3	5274,2
tajā skaitā:				
pieprasījuma noguldījumi	2020,2	2974,5	2864,9	2663,1
termiņnoguldījumi	1178,1	1536,1	2406,4	2611,1
(pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, procentos)				
Iekšzemes kredīti	63,1	53,3	31,8	22,9
tajā skaitā:				
uzņēmumiem un privātpersonām	63,6	58,3	34,0	25,3
Plašā nauda M2X	38,9	37,5	12,6	8,7
Skaidrā nauda apgrozībā (bez atlikumiem banku kasēs)	21,8	23,3	-7,1	-9,7
Privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi	43,9	41,0	16,9	12,4
Iekšzemes kopprodukts (faktiskajās cenās)	21,8	23,3	24,9	19,3

* marta beigās

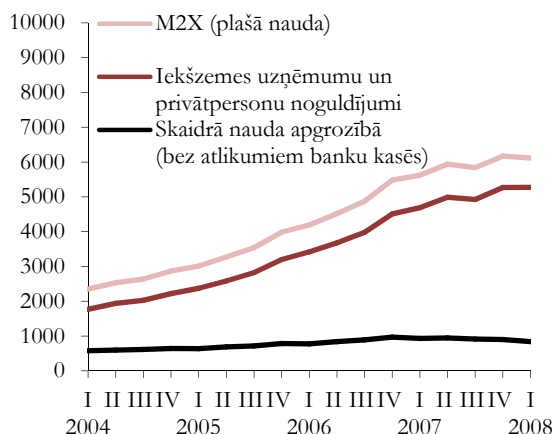
2007. gada beigās, salīdzinot ar 2006. gada beigām, no rezidentiem piesaistīto uzņēmumu un privātpersonu **noguldījumu apjoms** pieauga par 17%.

No 2004.-2006. gadam noguldījumu apjoms vidēji gadā pieauga par 30-40 procentiem.

No visiem rezidentu piesaistītajiem noguldījumiem nedaudz vairāk par 50% ir noguldījumi latos, pārējie – ārvalstu valūtās. Noguldījumos dominē pieprasījuma noguldījumi, kuru īpatsvars kopējā noguldījumu struktūrā 2007. gada beigās bija 54% (2006. gada beigās – 66%).

4.33. attēls

Plašās naudas (M2X) un tās sastāvdaļu dinamika ceturkšņu griezumā
(perioda beigās, milj. latu)

Latvijā ir relatīvi augsts nerezidentu noguldījumu īpatsvars kopējā noguldījumu apjomā. 2007. gada beigās, salīdzinot ar 2006. gada beigām, to apjoms pieauga par 53%, attiecīgi palielinājās arī nerezidentu noguldījumu īpatsvars kopējā noguldījumu apjomā no 40% līdz 46 procentiem.

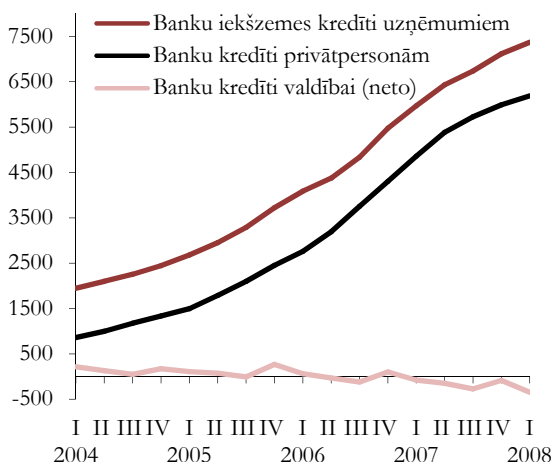
Salīdzinoši augstais īstermiņa depozītu un nerezidentu noguldījumu īpatsvars ir zināms riska faktors. Strauja noguldījumu apjoma samazināšanās ekonomisko satricinājumu rezultātā varētu būtiski ietekmēt Latvijas banku sistēmu kopumā. Tomēr stingrās banku sistēmas uzraudzības un kontroles dēļ šāda varbūtība ir neliela. Lielākā daļa no nerezidentu

piesaistītajiem pasīviem tiek izvietoti likvīdos aktīvos, un risks, kas saistīts ar straujām izmaiņām šo noguldījumu apjomā, tiek labi pārvaldīts. Uzticību bankām sekmē arī *Noguldījumu garantiju likums*.

No 2004.-2006. gadam uzņēmumiem un privātpersonām izsniegto kredītu apjoms ik gadu pieauga par 50-60%, un to veicināja gan ekonomiskās darbības aktivizēšanās, gan ārvalstu kapitāla ieplūšana.

4.34. attēls

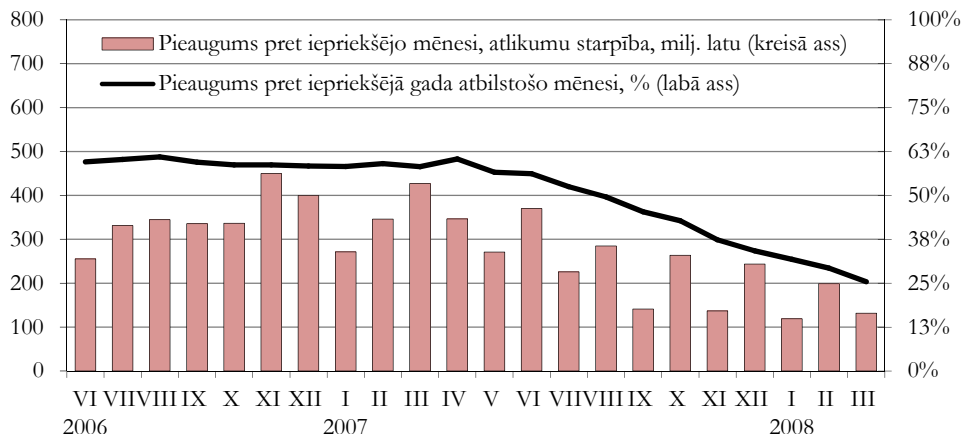
Iekšzemes uzņēmumiem, privātpersonām un valdībai banku izsniegto kredītu dinamika ceturkšņu griezumā
(perioda beigās milj. latu)

Sākot ar 2007. gada otro pusi, ir vērojams kreditēšanās pieauguma tempu kritums (skatīt 4.35. attēlu). Kreditēšanās pieauguma tempu kritums ir saistāms ar piesardzīgāku lielāko Latvijas komercbanku kreditēšanas politiku, ko ir ietekmējusi gan situācijas pasliktināšanās pasaules finanšu tirgos, gan arī 2007. gada martā valdības apstiprinātā *Inflācijas ierobežošanas pasākumu plāna* īstenošana.

4.35. attēls

Rezidentu finanšu iestādēm, nefinanšu sabiedrībām un māsaimniecībām izsniegtie kredīti (kopā)

Inflācijas ierobežošanas pasākumu plāns attiecībā uz kreditēšanu paredzēja šādas prasības: komercbankām

un lizinga pakalpojumu sniedzējiem noteikt klienta maksāspēju un izsniegt aizdevumus, balstoties tikai uz

tā legālajiem ienākumiem; izveidot vienotu kredītņēmēju reģistru; izsniedzamajiem kredītiem noteikt obligātu pirmo iemaksu ne mazāku par 10-15% no kredīta lieluma; noteikt maksimālo kredīta apjomu pret ķīlas vērtību; ieviest obligātu legālo ienākumu uzrādīšanu, veicot atsevišķus darījumus un pirkumus par naudas summu virs 100 minimālajām darba algām, kā arī stimulēt uzkrājumus.

Arī Latvijas Banka sakarā ar pieaugošo iekšzemes pieprasījumu, lai bremsētu kredītu pieauguma tempu, kopš 2004. gada marta vairākkārt paaugstināja refinansēšanas likmi un rezervju normu. Tomēr Latvijā šo pasākumu ietekmi ierobežo fiksētā valūtas kursa režīms, kā arī vairāki specifiski faktori, tādi kā banku salīdzinoši vieglā pieeja ārvalstu resursiem un salīdzinoši liels ārvalstu valūtās izsniegto kredītu īpatsvars kredītu struktūrā.

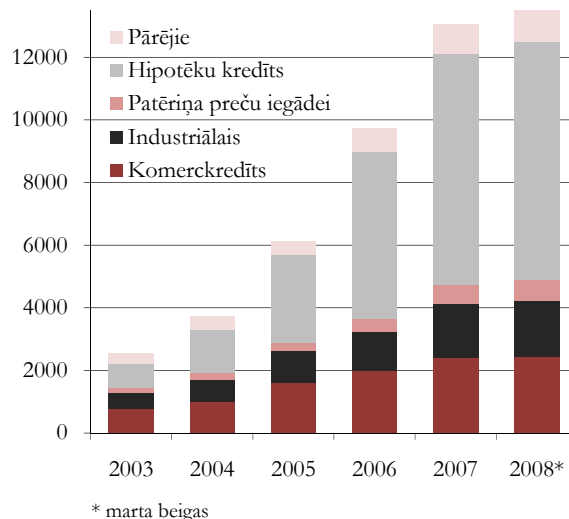
Mainoties ekonomiskai situācijai, Latvijas Banka 2008. gada 17. janvārī un 24. aprīlī nolēma samazināt rezervju normu banku saistībām virs 2 gadiem attiecīgi no 8% uz 7% un no 7% līdz 6%. Arī valdība ir „mīkstinājusi” dažus no 2007. gada martā noteiktajiem pasākumiem, tai skaitā valdība ir akceptējusi grozījumus *Kreditēstāžu likumā* un grozījumus *Patērētāju tiesību aizsardzības likumā*, kas paredz atcelt 10% obligāto pirmo iemaksu kredīta saņemšanai.

Iekšzemes uzņēmumiem un privātpersonām izsniegto kredītu struktūrā lielākais īpatsvars ir hipotēku kredītiem. To īpatsvars banku kredītportfelī ir palielinājies no 22% 2002. gada beigās līdz 46% 2005. gada beigās un 56% 2007. gada beigās. Komerckredītu (uzņēmumu apgrozāmo līdzekļu palielināšanai) īpatsvars banku kredītportfeļa kopsummā 2007. gada beigās bija 18%, bet industriālo kredītu (pamatlīdzekļu iegādei un ilgtermiņa

ieguldījumu projektu finansēšanai) – 13% (skatīt 4.36. attēlu).

4.36. attēls

Iekšzemes uzņēmumiem un privātpersonām izsniegto kredītu apjoms un struktūra (perioda beigās, milj. latu)

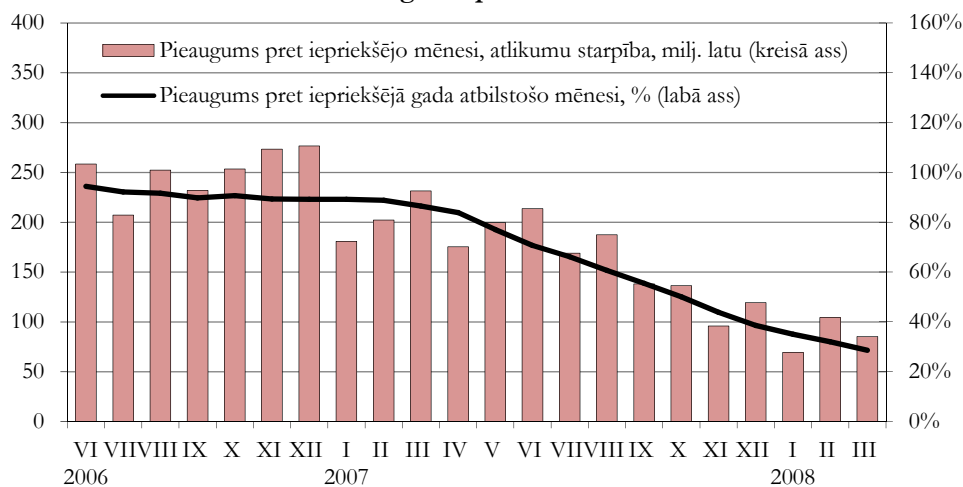

Izsniegto hipotēku kredītu apmērs 2006. gadā pieauga par 89%, bet 2007. gadā – par 39%. Kā redzams 4.37. attēlā, sākot ar 2007. gada otro pusi, ir vērojama hipotēku kredīta pieaugumu tempu samazināšanās.

Nozīmīgākie hipotēku kredītu pieauguma bremsējošie faktori ir nekustamā īpašuma cenu turpmākās samazināšanās gaidas, mājsaimniecību parādu nastas pieaugums, ko lielā mērā ietekmē augstās kredītu procentu likmes.

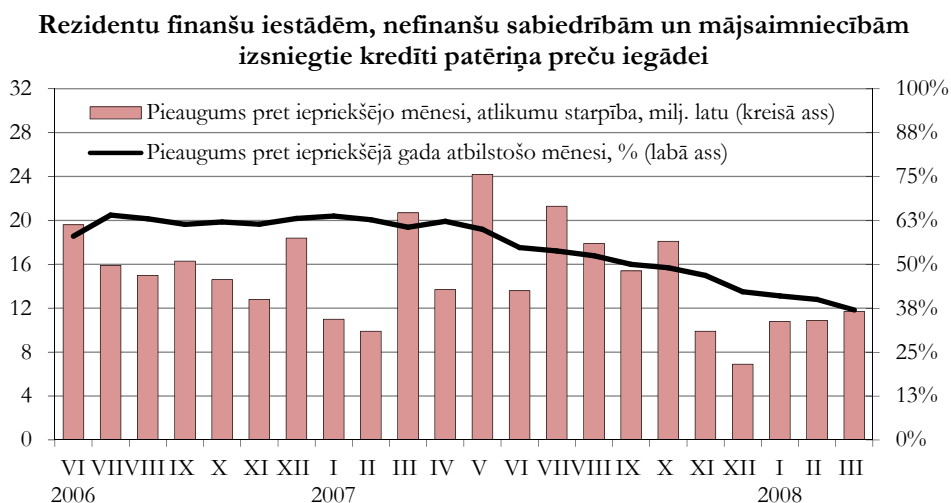
4.37. attēls

Rezidentu finanšu iestādēm, nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegtie hipotēku kredīti

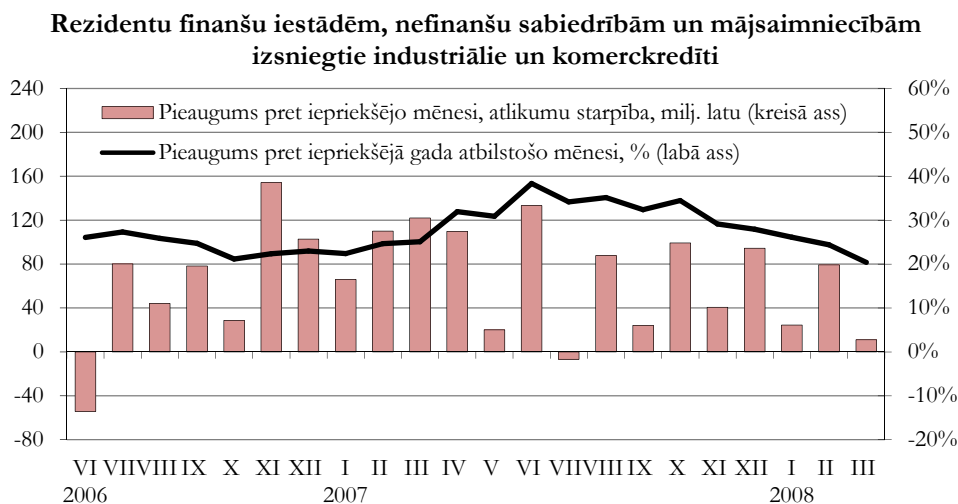
Samazinās arī pieauguma temps kredītiem patērētāja preču iegādei (skatīt 4.38. attēlu).

4.38. attēls

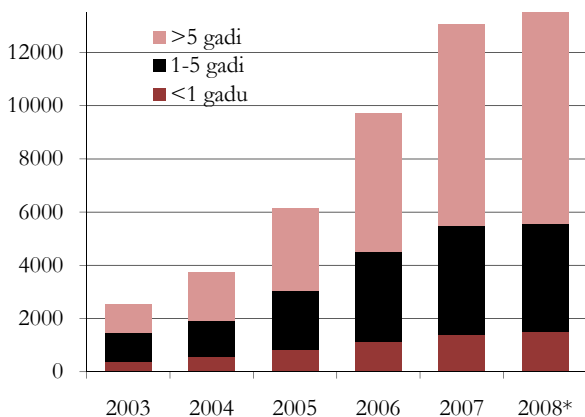
Rezidentu finanšu iestādēm, nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto industriālo un komercakredītu dinamika ir atspoguļota 4.39. attēlā.

4.39. attēls

4.40. attēls

**Iekšzemes uzņēmumiem un privātpersonām
izsniegto kredītu termiņstruktūra**
(perioda beigās, milj. latu)

* marta beigās

Ir vērojamas pozitīvas pārmaiņas aizdevuma termiņu un kredītportfeļa kvalitātes ziņā. Kopējā aizdevumu struktūrā samazinās īstermiņa un attiecīgi pieaug ilgtermiņa kredīti (skatīt 4.40. zīmējumu) 2007. gada decembra beigās ilgtermiņa kredītu īpatsvars kopējā kredītportfelī bija 58% (2006. gada decembra beigās – 54%).

Pieaugot kredītēšanas apjomam, kredītu kvalitāte nepasliktinās. 2007. gada decembra beigās banku izsniegto kredītu kvalitāte bija šāda: 99,2% izsniegto kredītu bankas novērtēja kā standarta un tikai 0,4% – kā ieņēmumus nenesošus kredītus (zemstandarta, šaubīgi, zaudēti)¹. Atbilstoši Latvijas Bankas prasībām ienākumus nenesošie kredīti tiek nodrošināti ar speciāliem uzkrājumiem, tādējādi šī kredītu daļa neapdraud banku stabilitāti. Speciālie uzkrājumi

¹ Salīdzinājumam: 2006. gada beigās 0,4% izsniegto kredītu novērtēti kā ienākumus nenesošie, 2005. gada beigās – 0,7%, 2004. gada beigās – 1,1%, 2003. gada beigās – 1,4 procenti.

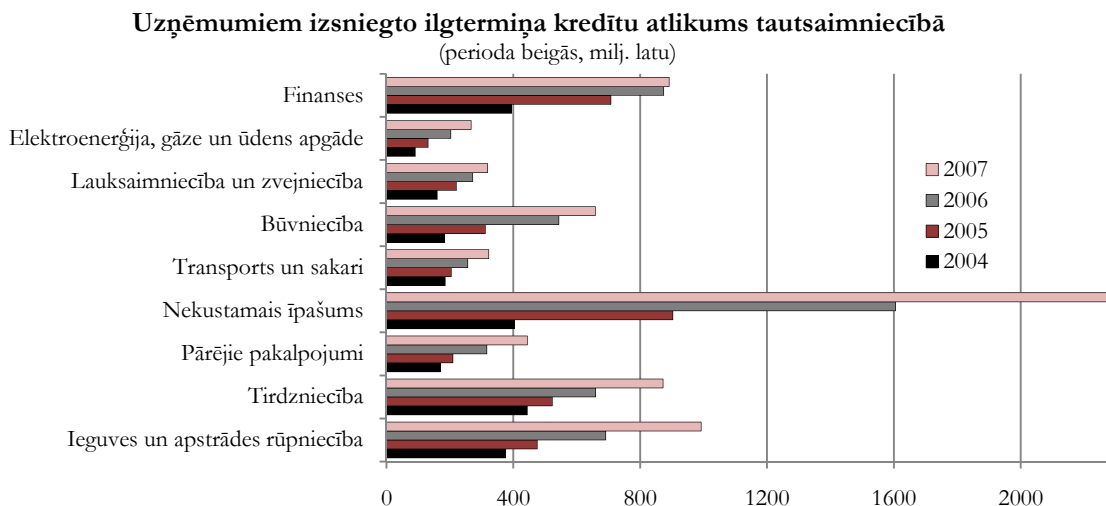
prasībām pret nebankām 2007. gada beigās sasniedza 72,5 milj. latu, kas pārsniedza ieņēmumus nenesošo kredītu apmēru par 30 procentiem.

Lielākās komercbanku kredītu saņēmējas tautsaimniecības nozaru aspektā 2007. gada beigās bija operācijas ar nekustamo īpašumu, apstrādes rūpniecība, finanšu starpniecība un tirdzniecība, kuras saņēma attiecīgi 33%, 14%, 13% un 12% no tautsaimniecības nozarēm izsniegto kredītu apmēra.

Ilgtermiņa kredītu atlikums no 2004. gada beigām līdz 2007. gada beigām visstraujāk pieauga nozarē

„Operācijas ar nekustamo īpašumu, noma, datorpakalpojumi, zinātne un citi komercpakalpojumi” – 5,7 reizes, būvniecībā – 3,6 reizes, nozarē „Elektroenerģija, gāze un ūdensapgāde” – 2,9 reizes, un ieguves un apstrādes rūpniecībā – 2,6 reizes. Savukārt 2007. gadā kreditēšana visstraujāk pieauga ieguves un apstrādes rūpniecībā – par 44% un operācijās ar nekustamo īpašumu – par 43% (skatīt 4.41. attēlu).

4.41. attēls

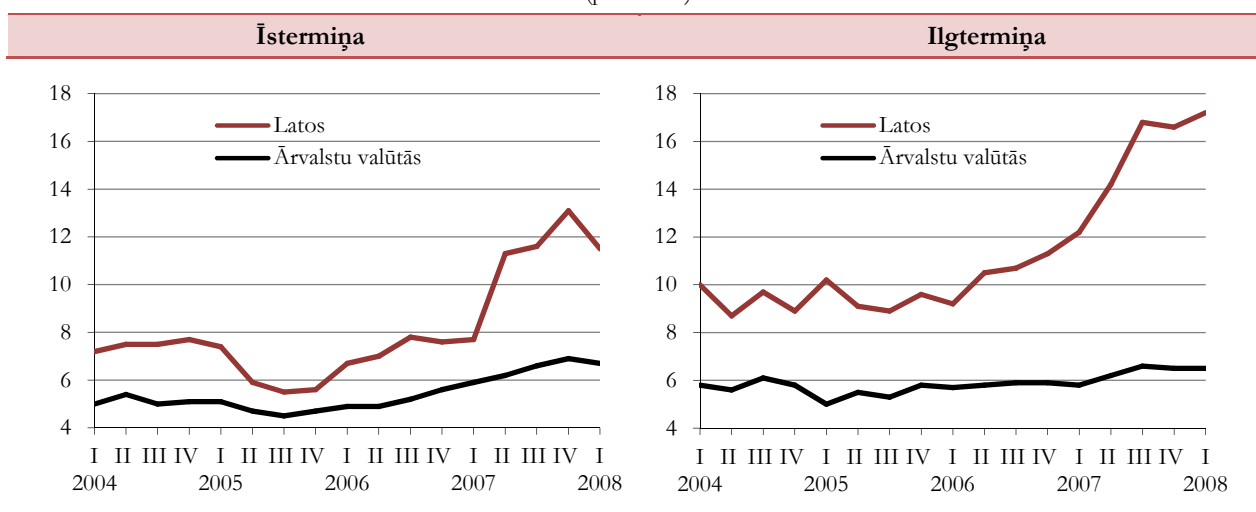

Kredītu procentu likmju dinamika ceturkšņu griezumā ir atspoguļota 4.42. attēlā. 2007. gadā latos izsniegto kredītu procentu likmes ir būtiski paaugstinājušās.

Uzņēmumiem un privātpersonām latos izsniegto īstermiņa¹ kredītu vidējā svērtā procentu likme 2008. gada 1. ceturksnī bija 11,5%, bet ilgtermiņa – 17,2%, eiro izsniegtajiem kredītiem – attiecīgi 6,7% un 6,5 procenti.

4.42. attēls

Vidējās svērtās procentu likmes izsniegtajiem kredītiem kredītiestādēs ceturkšņu griezumā
(procentos)

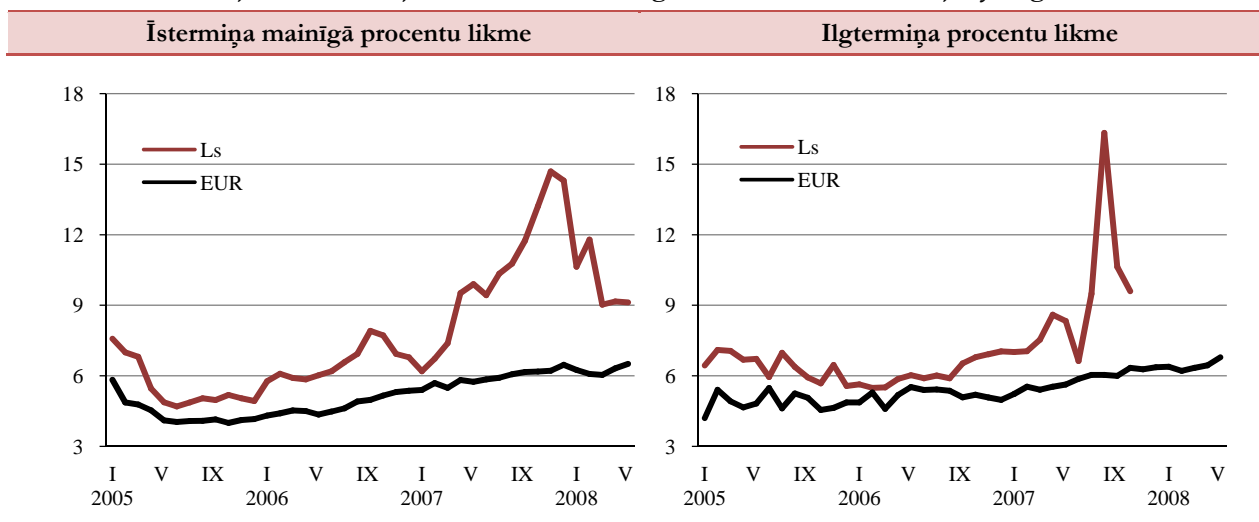
Savukārt vidējās svērtās gada likmes latos piesaistītajiem īstermiņa noguldījumiem kredītiestādēs 2008. gada 1. ceturksnī bija 6,6%, ilgtermiņa – 10,1%,

bet eiro piesaistītajiem noguldījumiem – attiecīgi 4,2% un 4,9 procenti.

¹ Īstermiņa un ar mainīgo % likmi.

4.43. attēls

Vidējās svērtās mājsaimniecībām izsniegto kredītu % likmes mājokļu iegādei

2007. gadā strauji ir pieaugušas procentu likmes mājsaimniecībām latos izsniegtajiem kredītiem, eiro valūtā ņemto kredītu procentu likmes pieaugums ir bijis daudz mērenāks. 2008. gada četros mēnešos ir vērojams īstermiņa mainīgās procentu likmes

samazinājums mājsaimniecībām latos izsniegtajiem kredītiem. Eiro valūtā ņemto kredītu procentu likmes pēc mērena pieauguma iepriekšējā gadā ir stabilizējušās.

5. DARBA TIRGUS

5.1. Nodarbinātība un bezdarbs

Latvijas straujā ekonomikas izaugsme pēdējo četrus gadus laikā pozitīvi ietekmēja situāciju darba tirgū – pieauga nodarbinātība, samazinājās bezdarba līmenis un palielinājās ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits. Laika periodā no 2005.-2007. gadam nodarbināto skaits vidēji ik gadu pieauga par 2,9%, bet bezdarba līmenis ir samazinājies no 10,4% 2004. gadā līdz 6% 2007. gadā. Rezultātā 2007. gadā nodarbinātības līmenis Latvijā sasniedza 68,4%, kas par 2,9 procentpunktiem pārsniedz ES-27 vidējo rādītāju.

Lisabonas stratēģijā ir noteikts mērķis līdz 2010. gadam ES dalībvalstīs sasniegt nodarbinātības līmeni 70% apmērā. To panākt ir izdevies Dānijai, Nīderlandei, Zviedrijai, Austrijai, Lielbritānijai, Kiprai un Somijai. Latvijas izvirzītais nodarbinātības mērķis Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā (skatīt 6.1. nodaļu) 2010. gadam ir par 3 procentpunktiem

zemākā līmenī, tas ir, 67%. Jau 2006. gadā sasniegtais tikai par 0,7 procentpunktiem atpalika no izvirzītā mērķa, bet 2007. gadā pārsniedza 2010. gadam nosprausto mērķi par 1,3 procentpunktiem.

Ja salīdzina nodarbinātības līmeni pa dzimumiem, var secināt, ka sieviešu nodarbinātība Latvijā ir augstāka nekā vidēji ES, turklāt šai atšķirībai ir tendence palielināties – 2004. gadā sieviešu nodarbinātības līmenis bija par 3 procentpunktiem augstāks nekā ES-27, bet 2007. gadā – par 6,1 procentpunktu. Savukārt vīriešu nodarbinātības līmenis līdz 2007. gadam atpalika no ES vidējā līmeņa (2004. gadā – par 4 procentpunktiem, 2006. gadā – par 1,2 procentpunktiem), bet, ņemot vērā tā ikgadējo pieaugumu, 2007. gadā tas sasniedza ES vidējo līmeni (72,5%).

5.1. tabula

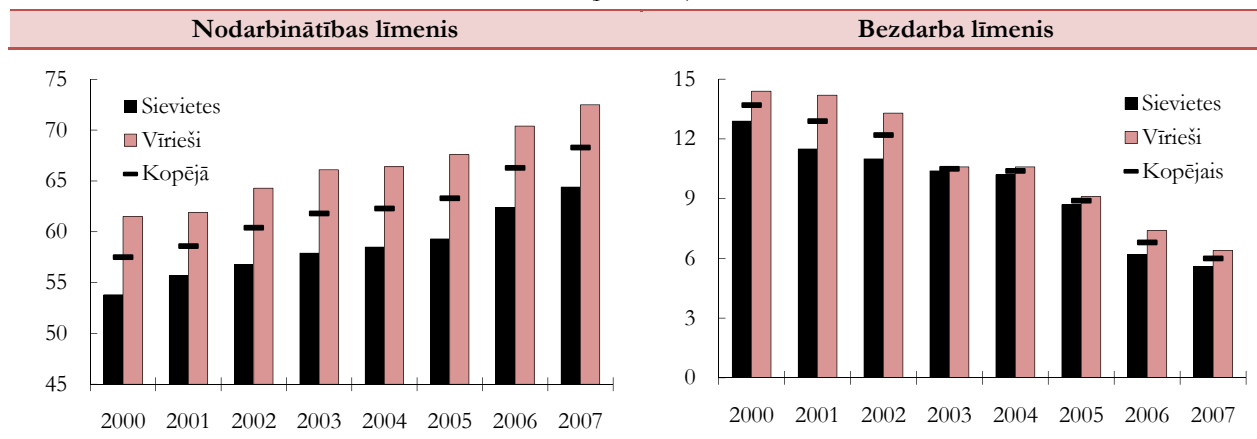
Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji*

Rādītāji	2000	2005	2006	2007
Iedzīvotāji vecumā 15-64 gadi (tūkst.)	1600,3	1583,8	1580,4	1573,4
Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji vecumā 15-64 gadi (tūkst.)	1074,7	1100,8	1126,1	1146,6
Nodarbināto skaits (tūkst.)	917,6	1003,6	1047,3	1075,5
Ekonomiskās aktivitātes līmenis (%)	67,2	69,5	71,3	72,9
Nodarbinātības līmenis (%)	57,3	63,4	66,3	68,4
Bezdarbnieki (darba meklētāji) (tūkst.)	158,3	99,1	79,9	72,1
Bezdarba līmenis (%)	14,4	8,7	6,8	6,0
Reģistrētie bezdarbnieki (perioda beigās, tūkst.)	93,3	78,5	68,9	52,3
Reģistrētā bezdarba līmenis (perioda beigās, %)**	7,8	7,4	6,5	4,9

* tabulā un turpmāk tekstā nodarbinātības rādītāji vecuma grupā 15-64 gadi un bezdarba rādītāji – 15-74 gadi.

** reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars ekonomiski aktīvajos iedzīvotājos, sākot ar 2002. gadu, pēc jaunās metodoloģijas

5.1. attēls

Nodarbinātība un bezdarbs Latvijā
(procentos)

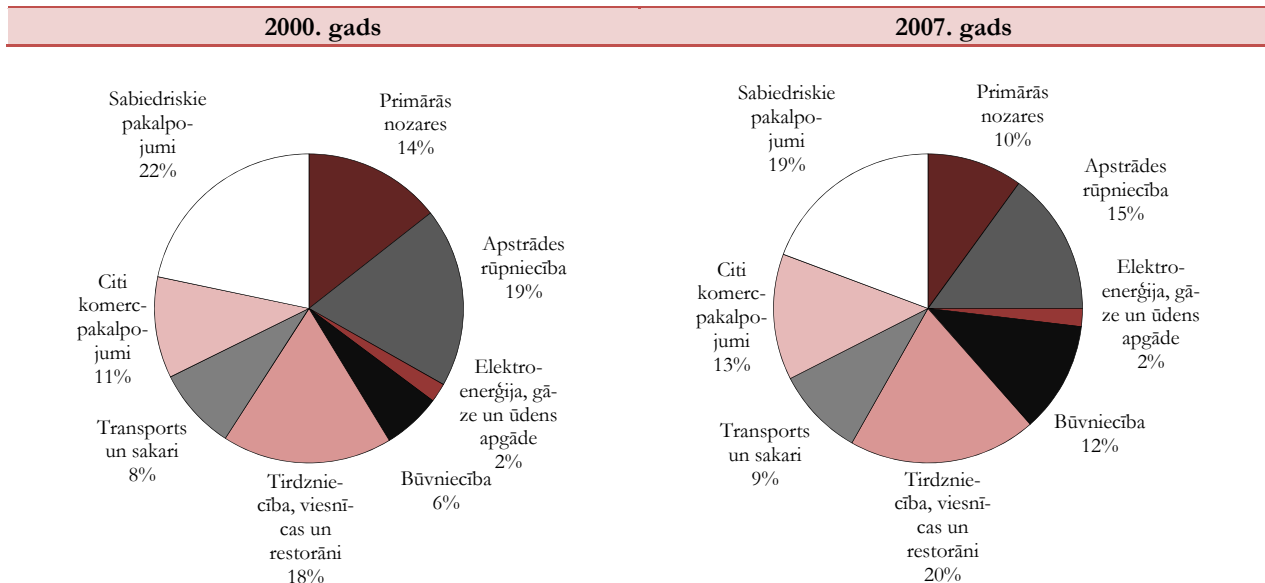
2007. gadā pilsētās bija nodarbināti 70,5% no nodarbināto kopskaita, laukos – 29,5%. Ir jāatzīmē, ka līdz 2007. gadam pieauga pilsētās nodarbināto īpatsvars, taču 2007. gadā bija vērojams laukos nodarbināto īpatsvara pieaugums. Pagaidām ir par agri spriest, vai šī tendence saglabāsies arī turpmāk, taču šis fakts liecina par to, ka, attīstoties uzņēmējdarbībai lauku reģionos un pieaugot lauku iedzīvotāju ekonomiskai aktivitātei, nodarbinātības līmenis lauku reģionos pieaug, kas ir vērtējams pozitīvi. Ja šāda

tendence saglabāsies, reģionālā nevienlīdzība starp pilsētām un laukiem mazināsies.

Nodarbināto iedzīvotāju struktūra 2007. gadā, salīdzinot ar 2000. gadu, pa tautsaimniecības nozarēm ir nedaudz izmainījusies (skatīt 5.2. attēlu). Straujāk palielinājies tirdzniecībā un būvniecībā nodarbināto skaits. Savukārt lauksaimniecībā, rūpniecībā un sabiedrisko pakalpojumu sektorā strādājošo skaits ir samazinājies.

5.2. attēls

Nodarbināto struktūra sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm (%)

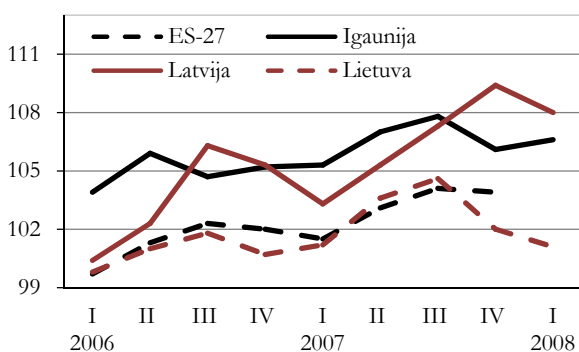

Avots: Eurostat

Nodarbinātības līmeņa ziņā Latvija 2007. gadā bija 11. vietā ES-27 dalībvalstu starpā, bet bezdarba līmeņa ziņā Latvijas pozīcija ir jūtami uzlabojusies salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem – 12. vieta ES-27 valstu starpā. Zemāks bezdarba līmenis bija Nīderlandē, Dānijā, Kīprā, Luksemburgā, Lietuvā, Austrijā, Īrijā, Igaunijā, Slovēnijā, Lielbritānijā un Čehijā.

5.3. attēls

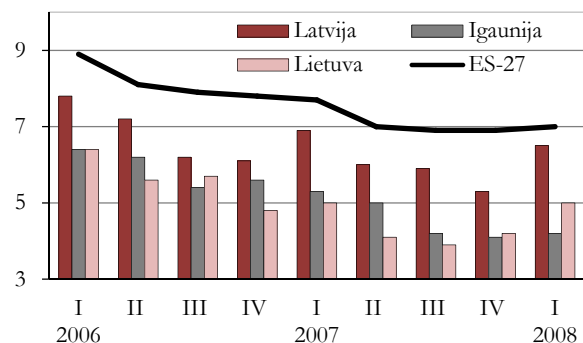
Nodarbināto skaita izmaiņas pa ceturkšņiem (2005.g. IV ceturksnis = 100, sezonāli neizlīdzināti dati)

Reģistrētā bezdarba līmenis Latvijā pēdējos gados pakāpeniski samazinās: 2004. gada beigās tas bija 8,5%, 2005. gada beigās – 7,4%, 2006. gada beigās – 6,5% un 2007. gada beigās – 4,9 procenti.

5.4. attēls

Bezdarba līmenis pa ceturkšņiem (sezonāli neizlīdzināti dati, procentos)

Zemākais reģistrētā bezdarba līmenis ir Rīgā, kā arī Jelgavā un Rīgas, Ogres, Saldus un Tukuma rajonos (attiecīgi 3,8%, 4,9%, 4,8%, 5%, 5,2% un 5,2%).

2007. gadā ilgstošo bezdarbnieku daļa kopējā bezdarbnieku skaitā (bezdarbnieki, kas nevar atrast

darbu viena gada laikā) bija 26,4%, bet pirms gada – 36,2 procenti.

Augstākais reģistrētā bezdarba līmenis joprojām saglabājas Latgales reģionā. 2007. gada beigās tas bija 14,4% un divos Latgales rajonos pārsniedza 20% līmeni (Ludzas rajonā – 23,4% un Rēzeknes rajonā – 22,6%). Augsto bezdarba līmeni nosaka vāji attīstītā uzņēmējdarbība, mazais pašnodarbināto skaits un sliktā satiksmes infrastruktūra.

Lielākā daļa no visiem bezdarbniekiem ir vienkāršo profesiju pārstāvji. Visaugstākais nodarbinātības līmenis ir iedzīvotājiem ar augstāko izglītību (2007. gadā – 87,1% no iedzīvotāju skaita ar augstāko izglītību). Lielākā daļa bezdarbnieku 2007. gadā bija 35-54 gadu vecuma iedzīvotāju vidū.

Bezdarbnieku skaita straujā samazināšanās kopš Latvijas iestāšanās ES notika ne tikai uz nodarbinātības līmeņa pieauguma rēķina. Kopš 2004. gada ir vērojama darbaspēka aizplūšana uz daļu no vecajām ES dalībvalstīm, kur darbaspēka tirgi ir atvērti jauno ES dalībvalstu pilsoņiem. Līdz ar to Latvijas darba tirgū ir izveidojies darbaspēka trūkums atsevišķās nozarēs.

Izaugsmes tempu samazinājums pagaidām vāji atspoguļojas nodarbinātības rādītājos, jo vēl arvien palielinās nodarbinātība.

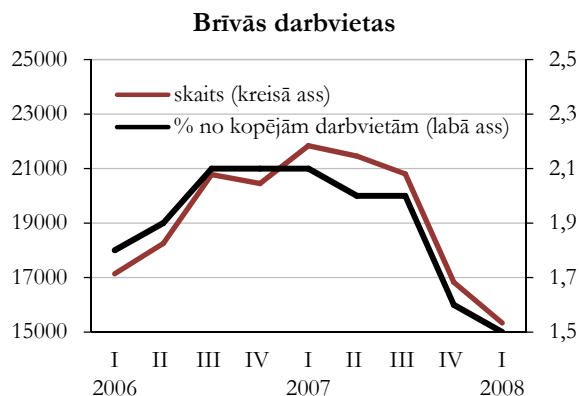
Nelielais nodarbināto skaita samazinājums 2008. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar 2007. gada 4. ceturksni, galvenokārt ir saistīts ar sezonālām svārstībām, jo gada sākumā vienmēr nedaudz samazinās nodarbināto skaits, turklāt šogad tas notika mazākā mērā nekā 2007. gada 1. ceturksnī.

Izmaiņas ir notikušas tikai bezdarba līmenī – tas ir palielinājies no 5,3% 2007. gada 4. ceturksnī uz 6,5% 2008. gada 1. ceturksnī. Šādu situāciju izraisīja tas apstāklis, ka 2008. gada sākumā būtiski ir palielinājies ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, ko daļēji var skaidrot ar motivācijas pieaugumu būt nodarbinātam

(būtisks algu pieaugums līdztekus dzīves dārdzības palielinājumam).

Tomēr jāatzīmē, ja ekonomiskās izaugsmes tempi nepalielināsies vai arī turpinās samazināties, pieprasījums darba tirgū var samazināties, straujāk pieaugs bezdarbnieku skaits. Nodarbinātības līmeņa izmaiņas laika ziņā vienmēr nedaudz, caurmērā par 2-4 mēnešiem, atpaliek no ekonomisko aktivitāšu izmaiņām.

5.5. attēls

Strauji samazinās brīvo darbvieta skaits. Brīvo darbvieta skaits sāka samazināties kopš 2007. gada 2. ceturkšņa. Tas nozīmē, ka jau kopš 2007. gada vidus vairums Latvijas uzņēmumu neplānoja ražošanas apjomu palielināšanos.

Nemot vērā minēto, turpmākajos gados lielu lomu spēlēs tas, cik efektīvi un veiksmīgi tiks īstenota strukturālā politika valstī un aktīvie nodarbinātības politikas pasākumi, kā arī izglītības atbilstības nodrošināšana darba tirgus prasībām.

5.2. Darbaspēka izmaksas

Produkcijas vienības darbaspēka izmaksas (ULC) ir viens no rādītājiem, kas raksturo kā valsts kopumā, tā arī atsevišķās nozares konkurētspēju. Šī rādītāja dinamika liecina, ka Latvijas konkurētspējas pozīcijas ES valstīs pasliktinās.

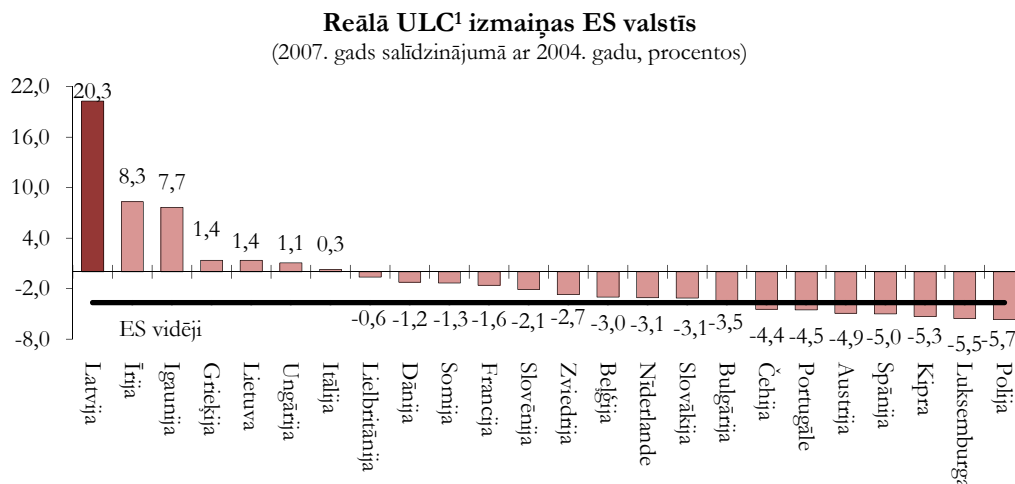
Laikā no 2004.-2007. gadam reālais ULC Latvijā pieauga par 20,3%, savukārt ES valstīs vidēji tas samazinājās par 3,7%. Reālā ULC pieaugums veidojas, ja darbaspēka izmaksas aug straujāk nekā produktivitāte.

Lai gan Latvijā pēdējos gados produktivitātes pieaugums ir viens no straujākiem ES valstu starpā, reālais ULC palielinās, jo algu pieaugums ir straujāks. Četru gadu laikā produktivitāte tautsaimniecībā

kopumā ik gadu pieauga vidēji par 6% jeb gandrīz četras reizes straujāk nekā ES valstīs. Savukārt darbaspēka izmaksu pieauguma tempi Latvijā ir bijuši septiņas reizes lielāki nekā vidēji ES valstīs.

Algu un produktivitātes dinamika liecina par konverģences procesa nevienmērīgumu, ko daļēji var izskaidrot ar algu ļoti zemo līmeni salīdzinājumā ar ES vidējiem rādītājiem. 2003. gadā tas bija vidēji 17% no ES līmeņa, bet 2007. gadā sasniedza 33%. Acīmredzami, ka produktivitātes konverģences process ir lēnāks nekā algu konverģences process un kopumā cenu konkurētspējas ziņā Latvijas pozīcijas ES valstīs pasliktinās.

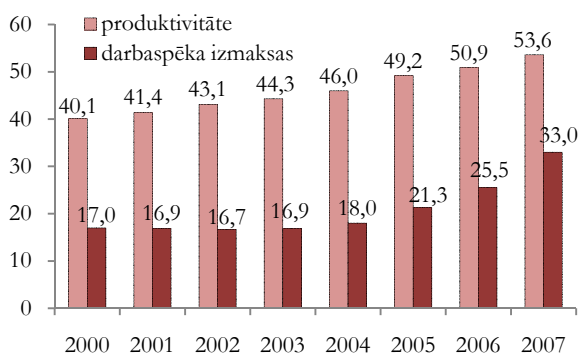
5.6. attēls

Avots: Eurostat

5.7. attēls

Produktivitātes un darbaspēka izmaksu konverģence
(ES-27 = 100)

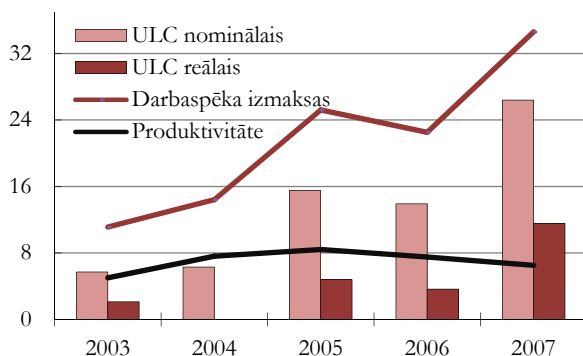

Avots: Eurostat

Straujais darbaspēka izmaksu pieaugums ir Latvijas darbaspēka aizplūdes un kapitāla ieplūdes sekas, kas savukārt ir padziļinātās integrācijas ES un pasaules tirgos rezultāts.

5.8. attēls

Darbaspēka izmaksu izmaiņas
(procentos pret iepriekšējo gadu)

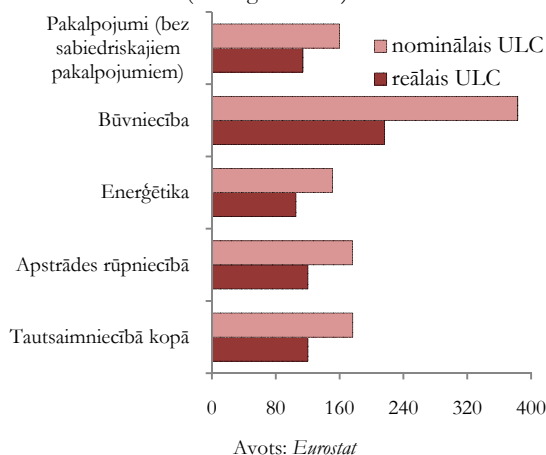
¹ nominālais ULC deflēts ar IKP deflatoru

Tautsaimniecībā kopumā nominālais ULC aug straujāk nekā reālais ULC, jo darbaspēka izmaksu pieaugums daļēji kompensējas ražotāju cenās. Tomēr 2007. gadā, salīdzinot ar 2006. gadu, reālais ULC pieaudzis gandrīz divas reizes straujāk nekā iepriekšējos divos gados. Tas nozīmē, ka, samazinoties iekšējam pieprasījumam un pieaugot konkurencei, ražotāju cenu kāpuma kompensējošais efekts pakāpeniski izsīkst.

Atšķirīga ir produkcijas vienības darbaspēka izmaksu dinamika pa nozarēm. Visās nozarēs produktivitātes pieauguma tempi atpaliek no darbaspēka izmaksu pieauguma tempiem, un produkcijas vienības darbaspēka izmaksas (kā nominālās, tā arī reālās) 2007. gadā pārsniedz 2003. gada līmeni.

5.9. attēls

ULC izmaiņas pa nozarēm
(2003. gads = 100)

Avots: Eurostat

2007. gadā visstraujāk reālais ULC pieauga būvniecībā (par 20,5%) un apstrādes rūpniecībā (par 12,3%). Jāatzīmē, ka atšķirībā no iepriekšējiem gadiem šādas ULC izmaiņas ir saistītas ne tikai ar darbaspēka izmaksu kāpumu, bet arī ar produktivitātes samazinājumu. Arī pakalpojumu nozarēs kopumā 2007. gadā reālā ULC pieauguma tempi bija gandrīz divreiz lielāki nekā iepriekšējos gados. Savukārt

enerģētikas, tirdzniecības un finanšu pakalpojumu nozarēs reālās darbaspēka izmaksas pieauga lēnāk nekā produktivitāte, un reālais ULC nedaudz samazinājās.

Kopumā jāsecina, ka pēdējos divos gados produkcijas vienības darbaspēka izmaksu pieaugumu ietekmēja ne tikai būtiskais algu palielinājums, bet arī

produktivitātes pieauguma tempu palēnināšanās. Tāpēc līdz ar turpmāku neizbēgamo algu konverģenci saglabāt cenu konkurētspēju starptautiskos tirgos fiksētā valūtas kursa apstākļos ir iespējams, vienīgi palielinot produktivitāti, it īpaši eksporta nozarēs.

5.3. Nodarbinātības politika

Latvijas nodarbinātības politikas pamatā ir ES nodarbinātības stratēģija un Eiropas Padomes Lisabonā formulētie ilgtermiņa nodarbinātības mērķi – 2010. gadā sasniegt ES caurmērā 70% nodarbinātības līmeni, t.sk. sievietēm 60% un pirmspensijas vecuma iedzīvotājiem 55-64 gadu vecuma grupā – 50 procentu līmenis.

Lai panāktu Eiropas nodarbinātības stratēģijas pamatmērķu sasniegšanu, Eiropas Padome 2005. gada jūlijā akceptēja integrēto pamatnostādņu paketi, kurā formulēti trīs prioritārie darbības virzieni:

- panākt vēl lielāku nodarbinātību un cilvēku noturēšanu darbā, palielināt darbaspēka piedāvājumu un modernizēt sociālās aizsardzības sistēmu;
- uzlabot strādājošo un uzņēmumu interešu pielāgošanos;
- vairost investīcijas cilvēkkapitālā, tādējādi paaugstinot iedzīvotāju izglītības līmeni un profesionālās prasmes.

Atbilstoši situācijai šie darbības virzieni tiek konkretizēti dalībvalstu nacionālajās Lisabonas programmās.

Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā 2005.-2008. gadam (tālāk – Programma) (skatīt 6.1. nodaļu) izvirzītas šādas Latvijas nodarbinātības politikas prioritātes:

- veicināt iekļaujošo darba tirgu, paplašinot aktīvo nodarbinātības pasākumu klāstu;
- stimulēt ekonomiskās aktivitātes mazāk attīstītajos reģionos;
- intensīvāk risināt nedeklarētās nodarbinātības problēmu un stimulēt iedzīvotājus darboties formālajā ekonomikā, paaugstinot neto algas personām ar zemiem ienākumiem un pastiprinot gan valsts kontroles institūcijas, gan sociālo partneru apvienības (arodbiedrības, nodarbināto apvienības, u.c.);
- paplašināt izglītības un apmācību iespējas.

Programmā paredzēts sasniegt Eiropas nodarbinātības stratēģijā formulētos mērķus vai būtiski tuvojies tiem un 2010. gadā sasniegt nodarbinātības līmeni 67% apmērā (sievietēm – 62%, 55-64 gadus iedzīvotāju grupai – 50%).

Straujā ekonomikas izaugsme pēdējo gadu laikā atspoguļojas arī darba tirgus rādītāju dinamikā. Nodarbinātības līmenis pieaudzis visās mērķa grupās. Programmā izvirzītie svarīgākie nodarbinātības

politikas mērķi 2008. gadam ir sasniegti jau 2006. gadā, bet nodarbinātības līmenis sievietēm un iedzīvotājiem 55-64 gadu vecuma grupā 2006. gadā sasniedza 2010. gadam izvirzīto mērķi. Latvijas darba tirgū 2007. gadā turpinājās nodarbinātības līmeņa pieauguma un bezdarba līmeņa samazināšanās tendence. Līdz ar darbaspēka emigrāciju uz ES vecajām dalībvalstīm, kuras atvērušas darba tirgu, pēdējos gados darba tirgū parādījās jauni pavērsieni. Atsevišķās tautsaimniecības nozarēs veidojās relatīvs darbaspēka trūkums.

Valsts politiku bezdarba samazināšanas un bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta jomā īsteno Nodarbinātības valsts aģentūra (NVA). Lai nodarbinātu lielāku iedzīvotāju skaitu, NVA organizē **aktīvos nodarbinātības pasākumus**. Regulāri divreiz gadā tiek veiktas darba devēju aptaujas darba tirgus īstermiņa prognozēšanas ietvaros, atbilstoši darba devēju pieprasījumam tiek organizēta bezdarbnieku profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana un citi aktīvie nodarbinātības pasākumi.

NVA īsteno tādus pasākumus bezdarba samazināšanai kā:

- bezdarbnieku profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana;
- pasākumi konkurētspējas paaugstināšanai;
- pasākumi noteiktām personu grupām.

Eiropas Sociālā fonda līdzfinansējums iepriekšējos gados ir ļāvis strauji palielināt aktīvos nodarbinātības pasākumos iesaistīto bezdarbnieku skaitu. 2003. gadā tajos tika iesaistīti 54,6 tūkst. bezdarbnieku, 2005. gadā – 179,6 tūkst., 2006. gadā – 166,4 tūkst., 2007. gadā – 64,6 tūkst. (viens bezdarbnieks var tikt iesaistīts vairākās aktivitātēs). Samazinoties bezdarba līmenim, samazinās pieprasījums pēc šiem pasākumiem, kā arī mainās to struktūra, pievēršot uzmanību to efektivitātes uzlabošanai.

Lielākā daļa dalībnieku iesaistīti pasākumos konkurētspējas paaugstināšanai (2007. gadā – 48,6 tūkst. darba meklētāju, iepriekšējā gadā – 145,7 tūkst.). Pārējie pasākumi īstenoti šādā apmērā: bezdarbnieku profesionālajā apmācībā, pārkvalifikācijā un kvalifikācijas paaugstināšanā iesaistīti 3,9 tūkst. bezdarbnieku, algotajos pagaidu darbos – 10,3 tūkst., pasākumos noteiktām personu grupām – 1,8 tūkst. bezdarbnieku.

Karjeras konsultāciju pakalpojumi sniegti 44,3 tūkst. personām, no tām 12,2 tūkst. bija bezdarbnieki un darba meklētāji.

Pasākumu noteiktām personu grupām ietvaros tiek realizēta bezdarbnieku subsidētā nodarbinātība.

2007. gadā pasākuma ietvaros 1405 bezdarbniekiem nodrošināta iespēja apgūt un pilnveidot profesionālās prasmes uz noteiktu laiku izveidotās darba vietās. Tiek īstenota invalīdu – bezdarbnieku un mērķa grupu bezdarbnieku subsidētā nodarbinātība, sekmējot šo grupu bezdarbnieku iekārtošanu pastāvīgā darbā. 2007. gadā ieviests jauns aktīvās nodarbinātības pasākums „Darba prasmju apguve”, kura mērķis ir piedāvāt bezdarbniekiem iespēju 3 mēnešu laikā konkrētā darba vietā pārbaudīt savu profesionālo piemērotību, kā arī gūt nepieciešamās prasmes, kas sekmētu iekārtošanos pastāvīgā darbā. NVA veic darba samaksu minimālās mēnešalgas apjomā, bet darba devējs – sociālās apdrošināšanas iemaksas, kā arī var veikt darba algas piemaksas.

2007. gada jūnijā tika pieņemti grozījumi *Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā*, paplašinot aktīvo nodarbinātības pasākumu loku. Lai veicinātu iedzīvotāju iekļaušanos darba tirgū, tiks veikti pasākumi reģionālās mobilitātes veicināšanai. Noteiktas jaunas pasākumu mērķa grupas, tādas kā ekonomiski neaktīvie iedzīvotāji, personas, kas aprūpē ģimenes locekļus, personas ar alkohola/narkotiku atkarības problēmām.

Sākot ar 2008. gadu, NVA papildus organizētajiem aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem plāno piedāvāt apmācības ne tikai bezdarbniekiem, bet arī nodarbinātajiem un pašnodarbinātajiem. Savu darbinieku kvalifikāciju uzņēmēji un nozaru asociācijas varēs paaugstināt, piesaistot Eiropas Sociālā fonda līdzfinansējumu. Atbalstam varēs pieteikties arī personas, kuras vēlas uzsākt savu mazo biznesu. Tām būs pieejamas nepieciešamās apmācības, kā arī dotācijas un aizdevumi pirmajiem uzņēmējdarbības pasākumiem.

Jauniešu iekļaušanai darba tirgū Profesionālās karjeras izvēles valsts aģentūra (PKIVA) sniedza individuālas un grupu konsultācijas izglītības un profesijas izvēlē, profesionālās piemērotības noteikšanā un karjeras plānošanā. Lai palīdzētu jauniešiem bezdarbniekiem integrēties darba tirgū, tie prioritāri tiek iesaistīti NVA organizētajos aktīvos nodarbinātības pasākumos. Institucionālo izmaiņu rezultātā PKIVA ar 2007. gada 1. septembri iekļauta NVA sastāvā, lai profesionālās karjeras izvēles pakalpojumus darba meklēšanas kontekstā koncentrētu vienā iestādē.

Jauniešu nodarbinātības veicināšana tiek veikta vairāku projektu ietvaros. Ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu tiek realizēti vairāki projekti jauniešu konkurētspējas paaugstināšanai, piemēram, pasākums „Darba prakšu vietu nodrošināšana jauniešiem bezdarbniekiem”.

Vairākus gadus tiek īstenots projekts „Nodarbinātības pasākums vasaras brīvlaikā personām, kuras iegūst izglītību vispārējās, speciālās vai profesionālās izglītības iestādēs”. Pasākuma mērķis ir sekmēt skolēnu vasaras nodarbinātību un radīt skolēniem iespēju apgūt darba pieredzi. Projektā NVA no valsts budžeta līdzekļiem finansē skolēnu darba algas 50% apmērā no valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas un sedz izmaksas darbu prakses

vadītājam. Darba devēju izmaksas bija skolēnu darba algas vismaz 50% apmērā no minimālās mēneša darba algas, nodokļu iemaksas, prēmijas, pusdienas u.c. 2007. gadā pasākumā bija iesaistīti 7,8 tūkst. skolēnu.

Latvijā vēl ir ievērojamas rezerves **sieviešu iesaistīšanai nodarbinātībā**. Bieži vien neelastīgas darba organizācijas, bērnu aprūpes iestāžu trūkuma vai citu iemeslu dēļ sievietes pamet darbu vai nespēj to uzsākt. Joprojām sieviešu un vīriešu nodarbinātības līmenis atšķiras, arī darba samaksā vērojama ievērojama starpība. Sieviešu īpatsvars, kuras veic zemu atalgotu darbu, ir būtiski lielāks nekā vīriešiem. Šis mērķgrupas piesaistei nodarbinātībā tiek īstenots pasākums „Motivācijas paaugstināšana un profesionālā apmācība bezdarbniekiem pēc bērna kopšanas atvaļinājuma”.

Sabiedrības novecošanās tendences liek pievērst lielāku uzmanību darba mūža pagarināšanai. Tiek domāts par **gados vecāku iedzīvotāju** noturēšanu vai iesaistīšanu darbā.

Lai gan nodarbinātības līmenis ir pieaudzis visos reģionos, joprojām pastāv ievērojamas **reģionālās atšķirības**. 2007. gadā starpība starp reģioniem ar augstāko un zemāko nodarbinātības līmeni, attiecīgi Rīgas un Latgales reģioniem, bija vairāk nekā 10 procentpunktu.

Plānošanas periodā 2007.-2013. gadam liela uzmanība pievērsta reģionālo atšķirību mazināšanai. Piemēram, aktivitātes „Vietējo nodarbinātības veicināšanas pasākumu plānu ieviešanas atbalsts” īstenošanā priekšroka tiks dota pašvaldībām ar augstu bezdarba līmeni.

Sakarā ar pieaugošo ekonomikas globalizāciju, tehnoloģiju straujo attīstību un negatīviem demogrāfiskiem procesiem Eiropas nodarbinātības stratēģijā arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta **darba tirgus elastības un nodarbinātības drošības jeb elast-drošības** (angļu valodā – *flexicurity*) jautājumiem. Eiropadome jau 2006. gada martā aicināja dalībvalstis lielāku vērību pievērst reformu ieviešanai darba tirgus un sociālās drošības politikās.

Elastdrošība aptver 4 darbības jomas, kurām, savstarpēji iedarbojoties, jāveicina darba tirgus elastība un nodarbinātības drošība. Nepieciešams panākt, lai darba likumdošana un līgumi būtu pietiekami elastīgi un atbilstu kā darba devēja, tā darba ņēmēja interesēm. Aktīvā darba tirgus politikām nepieciešamības gadījumā efektīvi jāveicina pāreja no vienas darba vietas uz otru vai arī no bezdarbnieka statusa uz nodarbinātību. Jāpilnveido mūžizglītības sistēmas, kas ļautu darba ņēmējam būt nodarbinātam visā darbības laikā. Vienlaicīgi jāveido moderna sociālās drošības sistēma, kas bezdarba gadījumā iedzīvotājiem sniegtu adekvātu palīdzību, kā arī veicinātu mobilitāti un drīzāku atgriešanos darba tirgū.

Svarīgi ir nodrošināt darba organizācijas modernizāciju un drošību darbā. Jāatzīmē, ka šajā ziņā situācija Latvijā atpaliek no citām ES dalībvalstīm. Nepieciešams uzlabot drošību darbā, joprojām samērā augsts ir nelaimes gadījumos darbā cietušo skaits, kā arī vērojama arodslimnieku skaita palielināšanās.

Latvijā ir relatīvi augsts **nedeklarētās nodarbinātības līmenis**, it sevišķi būvniecībā,

apstrādes rūpniecībā, lauksaimniecībā un transporta pakalpojumos, kura samazina sociālās nodrošināšanas pabalstus un liedz samazināt darba nodokļu slogu. Lai intensīvāk risinātu šo problēmu un stimulētu iedzīvotājus darboties formālajā ekonomikā, tiek palielināta neto darba alga strādājošiem ar zemu atalgojumu, paaugstinot minimālo algu un palielinot neapliekamā minimuma apmēru, kā arī nostiprinātas valsts kontroles institūcijas un aktivizēta sadarbība ar sociālajiem partneriem – arodbiedrībām un darba devēju asociācijām.

Nelegālās nodarbinātības samazināšanai stiprināta Valsts darba inspekcijas administratīvā kapacitāte. Uzsākta nodarbināto reģistra izveide.

Būtiska loma nodarbinātības aspektā ir **izglītības sistēmai, akcentējot mūžizglītības nepieciešamību**. Ieguldījumi cilvēku kapitālā ir izšķirošs faktors produktīvās kapacitātes paaugstināšanai, lai sekmētu virzību uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku. Šiem ieguldījumiem jānodrošina būtiski uzlabojumi izglītības sistēmas spējā pielāgoties darba tirgus mainīgajām prasībām, jāuzlabo visu līmeņu izglītības pieejamība, jāpalielina reģionālo pašvaldību un darba devēju līdzdalība un atbildība profesionālās izglītības pieejamības nodrošināšanā, jārada efektīva mūžizglītības sistēma.

Lisabonas stratēģija paredz, ka 2010. gadā vismaz 85% jauniešu vecumā no 20-24 gadu vecumam būs ieguvuši pilnu vidējo izglītību. Šajā jomā situācija Latvijā ir labāka nekā vidēji ES. Paredzams, ka izvirzītais mērķis 2010. gadam tiks sasniegts.

Izglītības sistēmas pilnveidei pēdējos gados veikts ievērojams darbs, šim nolūkam tiek izmantoti arī ES struktūrfondu līdzekļi. Tiek modernizēts profesionālās izglītības iestāžu materiāli tehniskais nodrošinājums, izveidots pasākumu kopums audzēkņu prakses nodrošināšanai. Lai celtu inženierzinātņu, dabas zinātņu, medicīnas un citu Latvijas attīstībai nepieciešamo jomu prestižu, lielāka uzmanība tiek pievērsta informācijas kampaņas izstrādei un realizācijai, kā arī no valsts budžeta finansēto studiju vietu skaita palielināšanai šajās jomās.

Aktuāls uzdevums ir samazināt no izglītības iestādēm atskaitīto audzēkņu skaitu, kuri neturpina mācības.

Nepieciešams aktivizēt mūžizglītības sistēmas attīstību. Atbilstoši ES mērķim vismaz 12,5% iedzīvotāju 25-64 gadu vecumā 2010. gadā jāpiedalās mūžizglītības pasākumos.

2007. gada februārī Ministru kabinets akceptēja *Mūžizglītības politikas pamatnostādnes 2007.-2013. gadam*. Šajā dokumentā formulēti mūžizglītības politikas pamatprincipi, mērķi, kā arī rīcības virzieni un plāns. Uzmanība pievērsta neformālās izglītības atzīšanai, kā arī mūžizglītības attīstībai reģionos. Tiek izstrādāta mūžizglītības programma pamatnostādņu īstenošanai tuvākajos gados.

Izmaiņas darba tirgū savlaicīgai darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma līdzsvarošanai izraisa nepieciešamību attīstīt **darba tirgus prognozēšanas** sistēmu. Ministru kabinets ir noteicis Ekonomikas

ministriju, sākot ar 2007. gada 1. jūliju, par atbildīgo iestādi darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas koordinēšanai valstī.

Ekonomikas ministrija ir uzsākusi darbu un izveidojusi institucionālo ietvaru darba tirgus prognožu izstrādei. Ministrijā ir izveidota Darba tirgus prognozēšanas koordinēšanas nodaļa. Tās uzdevums ir koordinēt darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognožu izstrādi un to pielietojumu.

Savukārt tiešā darba, tas ir, darba tirgus attīstības scenāriju un vidēja un ilgtermiņa prognožu izstrādes veikšanai ar Ministra kabineta akceptu tika paplašinātas valsts aģentūras „Latvijas Statistikas institūts” funkcijas (kopš 2007. gada 1. jūlija aģentūras nosaukums bija „Latvijas Statistikas un darba tirgus prognozēšanas institūts”).

Lai nodrošinātu valsts budžeta izdevumu ekonomiskāku izlietojumu un optimizētu valsts pārvaldes funkciju veikšanu, Ekonomikas ministrija iniciēja valsts aģentūras „Latvijas Statistikas un darba tirgus prognozēšanas institūts” reorganizāciju. Ministru kabinets akceptēja aģentūras pievienošanu Centrālajai statistikas pārvaldei ar 2007. gada 1. novembri, tai pārņemot aģentūras funkcijas.

2008. gada sākumā darbu uzsāka Ekonomikas ministrijas izveidotā Darba tirgus prognozēšanas konsultatīvā padome, kurā iekļauti ieinteresēto institūciju un sociālo partneru pārstāvji. Padomes uzdevums ir nodrošināt starpinstitucionālo sadarbību, izvērtējot sagatavotās prognozes un meklējot risinājumus tālākai rīcībai. Pirmajā darbības pusgadā padome ir izskatījusi sagatavotās sākotnējās darba tirgus vidēja termiņa prognozes līdz 2013. gadam, kā arī citus Ministru kabineta Neatliekamo darbu plāna izpildei sagatavotos ar darba tirgu saistītos dokumentus. Sēdēs tika skatītas Labklājības ministrijas sagatavotās darba tirgus īstermiņa prognozes, kā arī Iekšlietu ministrijas sagatavotā analīze par migrācijas jautājumiem salīdzinājumā ar abām Baltijas valstīm. Lai iegūtu pilnīgus, aktuālu darba tirgus situāciju raksturojošus datus, Centrālā statistikas pārvalde sagatavoja priekšlikumus problēmu risinājumam. Nākamās sēdēs šogad būtiskākie izskatāmie jautājumi attiecas uz darba tirgus prognozēšanai plānoto struktūrfondu atbalstu, Nodarbinātības valsts aģentūras un Centrālās statistikas pārvaldes darbību, lai pilnveidotu darba tirgus īstermiņa prognožu izstrādi nepieciešamo darba devēju aptauju metodoloģiju. Plānots diskutēt par darba tirgus prognozēšanā izmantoto datu iegūšanas pilnveides iespējām, izvērtējot citu institūciju datu iegūšanas metodoloģiju.

Lai izstrādātu darba tirgus attīstības scenārijus un prognozes, ir nepieciešams atbilstošs modelēšanas instrumentārijs. Ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu Labklājības ministrija pasūtīja pētījumu „Darba tirgus pieprasījuma ilgtermiņa prognozēšanas sistēmas izpēte un pilnveidošanas iespēju analīze”. Pētījuma rezultāti ietver darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognožu izstrādi nepieciešamo modelēšanas instrumentāriju. Ministru kabinets uzdeva Ekonomikas ministrijai uzsākt darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas

funkcijas izpildi, pārņemot minētā pētījuma rezultātus. Ministrija pēc instrumentārija saņemšanas jūnija beigās ir izvērtējusi tā izmantojamību un veikusi aprobāciju.

Pēc nepieciešamo pilnveidojumu veikšanas instrumentārijā ir sagatavotas sākotnējās darba tirgus vidēja termiņa prognozes līdz 2013. gadam. Ekonomikas ministrijas Informatīvo ziņojumu par prognozēm darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstībai vidējā termiņā, kas ietver šīs prognozes, Ministru kabinets akceptēja šī gada jūnijā.

Galvenie faktori, kas ietekmēs situāciju darba tirgū vidēja termiņa periodā līdz 2013. gadam:

- tautsaimniecības izaugsmes dinamika un raksturs, kas noteiks kopējā darbaspēka pieprasījuma palielinājumu un struktūru;
- nelabvēlīgā demogrāfiskā attīstība, kuras rezultātā samazinās iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā;
- iedzīvotāju līdzdalības līmeņa paaugstināšanās, ko savukārt ietekmē gan ekonomiskās izaugsmes tempi, gan valsts nodarbinātības politika.

Prognozes (3 attīstības scenāriji – vāja, mērena un dinamiska attīstības) izstrādātas 15 tautsaimniecības nozaru un 37 agregētu profesiju grupu griezumā. Iegūtie rezultāti ataino situāciju, kāda var veidoties darba tirgū, ja netiks veiktas izmaiņas izglītības sistēmas struktūrā.

Vājas un mērenas attīstības scenārija gadījumā, neraugoties uz iedzīvotāju skaita samazinājumu darbaspējas vecumā, produktivitātes pieaugums, kā arī pakāpenisks ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvara palielinājums nodrošinās kopējo pieprasījumu pēc darbaspēka. Dinamiskas attīstības scenārija gadījumā var rasties situācija, ka darbaspēka piedāvājums nespēs apmierināt pieprasījumu, ja nebūs atbilstoši pielāgota izglītības sistēma un stimuli tālākam produktivitātes kāpumam.

Lai novērstu iespējamās darba tirgus problēmas, kuras atklāj prognozes, galvenajiem darbības virzieniem būtu jābūt šādiem:

- savlaicīgi jāveic korekcijas izglītības sistēmā, it īpaši vidējās un vidējās profesionālās izglītības līmenī, un bezdarbnieku un darba meklētāju apmācībā;
- jāturpina pasākumi iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmeņa paaugstināšanai;
- jāveic operatīva un regulāra darba tirgus situācijas novērtēšana aktuālu darba tirgus problēmu konstatēšanai un savlaicīgai novēršanai;
- jāīsteno pasākumi Latvijas iedzīvotāju reemigrācijas veicināšanai.

6. EKONOMISKĀ POLITIKA UN STRUKTŪRPOLITIKAS PRIORITĀTES

6.1. Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008. gadam

Ministru kabinets 2005. gada 19. oktobrī apstiprināja *Latvijas nacionālo Lisabonas programmu 2005.-2008. gadam* (tālāk tekstā – Programma), kuras mērķis ir veicināt valsts izaugsmi un nodarbinātību. Programma ir politikas plānošanas dokuments, kas parāda, kā Latvija 2005.-2008. gadā, balstoties uz Eiropadomes 2005. gada jūlijā apstiprinātajām Integrētajām pamatnostādņēm, sasniegs Lisabonas stratēģijas mērķus¹.

Programma ir balstīta uz Latvijā pieņemtajiem politikas plānošanas dokumentiem un atspoguļo Latvijas būtiskākās problēmas Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanai, norāda galvenos rīcības virzienus un pasākumus problēmu risināšanai, kā arī mērķu sasniegšanas rezultatīvos rādītājus.

Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008. gadam nosaka, ka 2008. gadā Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju ir jāsasniedz 51% apmērā un 2010. gadā – 54% apmērā no ES vidējā līmeņa. Mērķa sasniegšanai 2005.-2008. gadā jānodrošina ikgadējais IKP pieaugums 6-8% apmērā.

Programmas izpildes² gaita liecina, ka tajā izvirzītie galvenie mērķi ir sasniedzami. Pēdējos gados Latvijā ir novērojama ļoti strauja izaugsme. Kopš 2004. gada IKP vidēji ik gadu ir palielinājies par 10,4%. Arī 2007. gadā turpinās strauja ekonomiskā izaugsme. IKP 2007. gada trīs ceturkšņos, salīdzinot ar 2006. gada attiecīgo periodu, pieauga par 11%. Šis straujais IKP pieaugums neapšaubāmi mazina Latvijas atpalicību no vecajām Eiropas Savienības valstīm.

Arī nodarbinātību raksturojošie rādītāji Latvijā strauji uzlabojas. Nodarbinātības līmenis 2006. gadā sasniedza 66,3%, tas ir, palielinājās par 3 procentpunktiem, salīdzinot ar 2005. gadu. Tas nozīmē, ka Latvija tuvojas Programmā nospraustajam mērķim

2010. gadā nodrošināt nodarbinātības līmeni 67% apmērā.

Neskatoties uz šiem panākumiem, Latvija skaidri apzinās esošās problēmas, veidojot attiecīgu politiku to risināšanai. Latvija atbalsta Eiropadomes 2006. gada un 2007. gada pavasara sanāksmēs pieņemtos lēmumus un tajās izteiktās rekomendācijas valstij. Tiek īstenoti pasākumi šo lēmumu izpildei.

Programmā ir minēti pieci galvenie ekonomiskās politikas pamatvirzieni Lisabonas mērķu sasniegšanai Latvijā, un tie ir:

- makroekonomiskās stabilitātes nodrošināšana;
- zināšanu un inovāciju stimulēšana;
- investīcijām un darbam labvēlīgas un piesaistošas vides veidošana;
- nodarbinātības veicināšana;
- izglītības un prasmju uzlabošana.

Katrā no šiem ekonomiskās politikas pamatvirzieniem ir definēti galvenie uzdevumi (prioritātes), noteikti konkrēti pasākumi ar izpildes termiņiem un, ja valdība lēmusi, arī finansējums. Programma ņem vērā ES nostādni par nepieciešamību atdalīt ekonomisko augsmi no resursu izmantošanas, lai tautsaimnieciskie un sociālie panākumi netiktu gūti uz dabas resursu pārmērīgas izmantošanas un vides kvalitātes pasliktināšanās rēķina.

Latvijas mērķis ir uzturēt stabilu **makroekonomisko vidi**, kas ir nepieciešams nosacījums izaugsmes un darbavietu nodrošināšanai. Programmā 2005.-2008. gadam ir definēti šādi galvenie uzdevumi makroekonomiskās stabilitātes uzturēšanai:

- konsekventi ievērot Māstrihtas fiskālo kritēriju izpildi Latvijā un nodrošināt pakāpenisku valdības budžeta deficīta samazināšanos;
- ieviest vidēja termiņa (3-5 gadi) budžeta plānošanu un stratēģisko plānošanu ministrijās un atbilstoši tai budžeta veidošanu balstīt uz rīcībpolitikas mērķu un rezultātu finansēšanu;
- veicināt saskaņotu darba samaksas un darba ražīguma pieaugumu, lai neradītu papildu ekonomikas nestabilitāti, vienlaikus ņemot vērā inflācijas sekas;
- nodrošināt sekmīgu Latvijas pievienošanos eirozonai.

Viens no galvenajiem ekonomikas attīstības riskiem Latvijā ir augstā inflācija un lielais tekošā konta deficīts, kura pamatā ir augstais iekšzemes pieprasījums.

¹ 2000. gada martā Lisabonā Eiropadome apstiprināja ES stratēģiskās attīstības dokumentu (Lisabonas stratēģiju), kurā kā galvenais mērķis tika noteikts desmit gadu laikā izveidot ES par viskonkurētspējīgāko un dinamiskāko uz zināšanām balstīto ekonomiku pasaulē, kas nodrošinātu ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi ar vairāk un labākām darba vietām un lielāku sociālo kohēziju. 2005. gada martā Eiropadome apstiprināja atjaunoto Lisabonas stratēģiju, paredzot nepieciešamību koncentrēt tās politiku uz izaugsmi un nodarbinātību. Tika nolemts, ka katrai dalībvalstij ir jāizstrādā nacionālās reformu programmas 2005.-2008. gadam. Savukārt 2005. gada jūlijā Eiropadome apstiprināja Integrētās pamatnostādnes izaugsmei un nodarbinātībai, kurās apvienotas Vispārējās ekonomikas politikas un Nodarbinātības vadlīnijas, un tās ir pamats nacionālo reformu programmu izstrādei.

² Ministru kabinets 2007. gada 9. oktobrī atbalstīja Ekonomikas ministrijas izstrādāto *Ziņojumu par progresu Latvijas nacionālās Lisabonas programmas 2005.-2008. gadam īstenošanā*, kurā ir izvērtēts progress Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanā.

Valdība ir izstrādājusi un sākusi realizēt *Inflācijas samazināšanas plānu*, kas ir vērsti uz iekšējā pieprasījuma ierobežošanu.

2006. gadā turpinājās jau iepriekšējos gados sekmīgi realizētā fiskālā konsolidācija, kas nodrošināja to, ka vispārējās valdības budžeta deficīts 2006. gadā bija 0,3% no IKP. *Inflācijas samazināšanas plāns* paredz, ka 2007. gadā un 2008. gadā ir jāsasniedz bezdeficīta budžets, bet 2009. gadā un 2010. gadā ir plānots veidot budžetu ar pārpalikumu. Tomēr līdz ar likumu „Grozījumi likumā „Par valsts budžetu 2007. gadam”” Saeima ir apstiprinājusi 2007. gadam valsts budžetu ar 0,4% pārpalikumu, un valdība plāno 2008., 2009. un 2010. gadā sasniegt vēl lielāku budžeta pārpalikumu nekā 2007. gadā (skatīt 4.1.1. nodaļu).

Ministru kabinets ir pieņēmis lēmumu par maksimāli pieļaujamo valsts budžeta kopējo izdevumu apjomu 2008.-2010. gadam. Ir paredzēts arī palielināt sabiedriskā sektora efektivitāti, nepalielinot strādājošo skaitu tajā. Lai nodrošinātu mērķtiecīgu attīstību un efektīvu valsts budžeta līdzekļu izlietojumu, ministrijas ievieš stratēģisko plānošanu, kā rezultātā budžeta veidošana tiek balstīta uz rīcībpolitikas mērķu un rezultātu finansēšanu.

Vispārējās valdības parāda līmenis Latvijā joprojām ir viens no zemākajiem Eiropas Savienībā, un paredzams, ka tā līmenis vidējā termiņā saglabāsies ievērojami zem Māstrihtas līgumā noteiktā valdības kopējā parāda apjoma kritērija.

Latvijas valsts finanšu ilgtspējas novērtējums ir pozitīvs, un, atbilstoši ECOFIN novērtējumam, Latvija ierindota starp valstīm ar zemu valsts finanšu ilgtspējas risku.

Tiek īstenots *Latvijas Nacionālais eiro ieviešanas plāns*, kas paredz veikt virkni pasākumu saistībā ar normatīvo aktu sakārtošanu naudas un maksājumu sistēmu, finanšu sistēmas, valsts parāda vadības, budžeta uzskaites un statistikas, uzņēmējdarbības vides un patērētāju aizsardzības, nodokļu un sociālā nodrošinājuma normatīvās bāzes sakārtošanai un tehniskās darbības nodrošināšanai, kā arī sabiedrības informēšanai. Ministru kabinets 2007. gada 25. septembra sēdē apstiprināja atbilstoši pašreizējai situācijai valstī aktualizēto Latvijas nacionālo eiro ieviešanas plānu un tā pielikumu Nr. 1 „Pasākumu plāns vienotās Eiropas valūtas ieviešanai Latvijā”.

Ekonomika, kas balstās uz **zināšanām un inovācijām**, ir pamats Latvijas tautsaimniecības attīstībai un konkurētspējai. Programmas galvenie uzdevumi 2005.-2008. gadā ir šādi:

- paaugstināt valsts un sekmēt privātā sektora ieguldījumus zinātniskajā darbībā un attīstībā;
- nodrošināt zinātnes intelektuālā potenciāla atjaunošanos, pilnveidojot doktorantūras grantu sistēmu un modernizējot zinātnisko infrastruktūru;
- veicināt zināšanu un tehnoloģiju pārnesei ražošanā (t.sk. biznesa inkubatori, tehnoloģiskie parki);

- paaugstināt interneta pieejamību un ieviest elektronisko parakstu, kā arī nodrošināt plašākus publiskos pakalpojumus e-vidē.

Programmā noteikts mērķis, ka kopējiem izdevumiem pētniecībai un attīstībai 2010. gadā jābūt 1,5% apjomā no IKP. Lai sasniegtu šo mērķi, saskaņā ar *Zinātniskās darbības likumu* katru gadu valsts budžetā paredzēts finansējuma pieaugums zinātniskajai darbībai ne mazāk par 0,15% no IKP jeb caurmērā ik gadu par 10-15 milj. latu, vienlaikus pilnveidojot normatīvajos aktos noteikto kārtību, kādā tiek piešķirts valsts finansējums zinātniskajai darbībai. Paredzēta būtiska zinātniskās infrastruktūras modernizācija zinātniskajos institūtos un augstskolās un valsts zinātnisko institūtu reorganizācija.

Valsts finansējums pētniecībai un attīstībai 2006. gadā bija 29,8 milj. latu un 2007. gadā – 32,4 milj. latu.

Zinātniskās darbības intelektuālā potenciāla atjaunošanai tiek īstenota nacionālā programma „*Atbalsts doktorantūras programmu īstenošanai un pēcdoktorantūras pētījumiem*”. Lai sekmētu zinātniskās darbības intelektuālā potenciāla atjaunošanu un attīstību, ir paredzēts līdz 2013. gadam sasniegt ikgadējo sagatavoto jauno doktoru skaita pieaugumu līdz 500 zinātņu doktoru gadā (2006. gadā tika aizstāvētas 106 doktora disertācijas).

Latvija atbilstoši Programmā noteiktajam uzlabo pasākumu aktivitātes, kas saistās ar tehnoloģiju pārnesei, sadarbības stiprināšanu starp izglītības, pētniecības iestādēm un rūpniecības nozarēm (skatīt 6.5. nodaļu).

Komersabiedrībām ir iespēja iesniegt projektus Izglītības un zinātnes ministrijā atbalsta saņemšanai projektu īstenošanai *EUREKA programmas* ietvaros. Tiek īstenota *Tirgus orientēto pētījumu programma*, kuras ietvaros tiek atbalstīti tādi pētniecības projekti, kuru mērķis ir veicināt zinātnes un ražošanas integrāciju.

Tehnoloģiju un zināšanu pārnesei sekmēšanai tiek atbalstīta tehnoloģiju pārnese kontaktpunktu darbība Latvijas augstskolās, kā arī nodrošināta *Inovāciju rosīšanas centra* darbība.

2007. gadā ir uzsākta *Inovācijas centru un biznesa inkubatoru attīstības programmas* īstenošana. Tās mērķis ir veicināt inovāciju infrastruktūras pilnveidošanu, atbalstīt inovācijas centrus un biznesa inkubatoru izveidi un darbību. Programmas ietvaros ir atbalstīti 11 inovācijas centru un biznesa inkubatoru projektu.

Nākamajā finanšu perspektīvas periodā 2007.-2013. gadam tiek plānots īstenot jaunas programmas, kas vērstas uz sadarbības veicināšanu starp rūpniecības un pētniecības nozarēm, tādas kā atbalsts kompetenču centriem, tehnoloģiju pārnesei veicināšana, atbalsts biznesa inkubatoriem, kā arī programmu realizācijas turpināšana inovāciju atbalstam privātajā sektorā.

Valdība ir izvirzījusi vairākus uzdevumus informācijas sabiedrības (skatīt 6.6. nodaļu) straujākai attīstībai. Pirmais, kas jānodrošina, – un daudz jau ir izdarīts – ir brīva konkurence informācijas un elektronisko sakaru pakalpojumu tirgū. Ir sasniegts progress interneta lietotāju skaita pieauguma ziņā –

2005. gadā 31% mājsaimniecību bija interneta pieeja, savukārt 2006. gadā – 42%. Platjoslas piekļuve internetam 2005. gadā bija 14% mājsaimniecību, 2006. gadā – 23%. 2006. gadā 80% uzņēmumu ir pieejams internets. Mazāks progress ir valsts pakalpojumu pieejamībā un šo pakalpojumu izmantošanā no uzņēmumu puses.

Lai attīstītu un pilnveidotu elektroniskās valsts pārvaldes infrastruktūru un pakalpojumu klāstu un kvalitāti:

- tiek veidotas integrētās valsts informācijas sistēmas, kas ietver pakalpojumu elektronizāciju un iestāžu informācijas sistēmu integrāciju. Nākotnē plānots, ka valsts un pašvaldību reģistri tiks savienoti vienotā sistēmā;
- tiek veidots vienots valsts portāls, kas būs galvenais piekļuves kanāls publiskā sektora elektroniskajiem pakalpojumiem;
- tiek turpināta ar elektronisko parakstu saistīto normatīvo aktu izvērtēšana un attiecīgo normatīvo aktu izstrāde. Kopš 2006. gada 4. oktobra jebkuram Latvijas iedzīvotājam ir nodrošināta iespēja iegādāties akreditēta sertifikācijas pakalpojumu sniedzēja valsts a/s „Latvijas Pasts” nodrošinātos droša elektroniskā paraksta radīšanas līdzekļus;
- izveidota elektronisko iepirkumu sistēma, kuru uztur *Elektronisko iepirkumu valsts aģentūra*;
- tiek veidoti jauni publiskie interneta pieejas punkti un veicināta informācijas sabiedrības pakalpojumu sniegšana, piemēram, digitālās bibliotēkas projekts, paplašinot digitālā satura pieejamības iespējas iedzīvotājiem.

Ik gadu arvien labāki kļūst nosacījumi **investīcijas un darbu veicinošas vides** nodrošināšanai. Reformas uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai dažādās aptaujās tiek novērtētas pozitīvi. Pasaules Bankas grupas veiktajā pētījumā *Uzņēmējdarbība 2008. gadā (Doing Business in 2008: How to reform)* starp 178 valstīm Latvijas uzņēmējdarbības vide ir ierindota 22. vietā, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir par 2 vietām augstāk, pateicoties paveiktajam nodokļu, licencēšanas un uzņēmumu likvidācijas jomās.

Pētījumā *Uzņēmējdarbības Globalais Monitorings*, ko ik gadu veic *Rīgas ekonomikas augstskola*, noskaidrots, ka Latvijas uzņēmējdarbībā strauji pieaug jauno uzņēmēju (vecumā no 18 līdz 34 gadiem) skaits, – no 8% 2005. gadā līdz 11% 2006. gadā. Latvijā no visiem agrīnās stadijas uzņēmumiem 27% pārstāv jaunieši vecumā no 18 līdz 24 gadiem.

Programmā kā prioritārie virzieni investīcijām un darbam labvēlīgas un piesaistošas vides veidošanā 2005.-2008. gadā ir izvirzīti šādi galvenie uzdevumi:

- sekmēt uzņēmējdarbības kultūru, samazināt administratīvos šķēršļus un slogu, radīt MVU atbalstošu vidi;
- pastiprināt konkurences uzraudzību un nodrošināt efektīvu konkurenci sabiedriskajos pakalpojumos;

- uzlabot un attīstīt transporta infrastruktūru, palielināt savienojumu skaitu ar citiem Eiropas infrastruktūras tīkliem;
- paātrināt administratīvi teritoriālo reformu;
- atbalstot 2006. gada pavasara Eiropadomes lēmumus, nodrošināt efektīvu, drošu un ilgtspējīgu enerģijas piegādi.

Latvija atbalsta ES iniciatīvas „*labāks regulējums*” (angļu valodā – *better regulation*) īstenošanas instrumentu ieviešanu gan Eiropas Kopienas līmenī, gan ES dalībvalstu nacionālajā līmenī.

Latvijā administratīvā sloga ietekmes novērtējumam ir izveidota normatīvo aktu anotāciju sistēma *Valsts kancelejas* pārraudzībā. Iniciatīvas „*labāks regulējums*” ietvaros 2007. gadā tiek īstenoti pilotprojekti administratīvā sloga noteikšanai tādās jomās kā nodokļu likumdošana, darba likumdošana, būvniecība, darījumi ar nekustamo īpašumu, degvielas tirgus u.c.

Kopš 1999. gada tiek izstrādāts ikgadējais *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns*. Pasākumu plānā ietvertās problēmas un to risinājumi tiek identificēti, cieši sadarbojoties ar uzņēmējus pārstāvošajām organizācijām (skatīt 6.4. nodaļu).

2007. gada plānā ir iekļauti 27 pasākumi. Svarīgākie jautājumi, kas tiek risināti šī plāna ietvaros, ir valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes izvērtējums, darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas uzlabošana, darba vides prasību novērtēšanas kārtības vienkāršošana, efektīvāka darba strīdu risināšana, nekustamā īpašuma reģistrācijas sistēmas efektīvizēšana un reģistrācijas procedūru vienkāršošana, Valsts zemes dienesta infrastruktūras attīstīšana, plānošanas un būvniecības informācijas sistēmas izveide, būvju kadastrālās uzmērīšanas procesa attīstība, informācijas aprites uzlabošana u.c.

Jaunais *Maksātspējas likums* spēkā stājās 2008. gada 1. janvārī, un tas nodrošina tiesiskos nosacījumus parādniķu un kreditoru interešu sabalansēšanai, mainot maksātspējas situācijās piemērojamās procedūras, principus un mērķus, paredzot labvēlīgākus tiesiskos nosacījumus parādniķu maksātspējas atjaunošanai un saimnieciskās darbības turpināšanai.

Konkurences aizsardzības jomā (skatīt 6.8. nodaļu) līdz šim prioritāte ir bijusi vēršanās pret smagākajiem *Konkurences likuma* pārkāpumiem – aizliegto vienošanos slēgšanu un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Likuma pārkāpuma nozīmības ziņā šī prioritāte joprojām saglabājas, tomēr aizvien aktuālāks kļūst uzņēmumu apvienošanās ietekmes uz konkurenci novērtējums, jo straujās ekonomiskās izaugsmes apstākļos vērojama intensīva uzņēmumu apvienošanās konkurētspējas nodrošināšanai kā iekšzemes tirgū, tā arī ārpus tā. Izstrādātas izmaiņas *Konkurences likumā*, kas ievieš būtiskas ietekmes ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumu.

Lai uzlabotu MVU piekļuvi finansējumam (skatīt 6.7. nodaļu), vairāk uzmanības tiek pievērsts finansējuma piešķiršanai uzņēmējdarbības attīstībai

agrīnajā stadijā un finanšu pieejamībai riska kapitāla veidā, kā arī līdzfinansējumam komersantu attīstības projektiem īpaši atbalstāmajās teritorijās. Tiek plānots finanšu atbalsts uzņēmējdarbībai un inovācijām no struktūrfondiem 480 milj. eiro apmērā 2007.-2013. gada finanšu perspektīvas periodā.

Latvija atbalsta 2006. gada pavasara Eiropadomes sanāksmes lēmumu attiecībā uz **enerģētikas politiku**. Ir svarīgi uzlabot enerģijas piegādes drošību un dažādot enerģijas avotus, tādējādi mazinot ES dalībvalstu atkarību no viena enerģijas piegādātāja. Latvija pilnībā atbalsta ideju izstrādāt kopīgu ES enerģētikas politiku un izmantot saskaņotu pieeju attiecībām ar trešajām valstīm un krīzes menedžmenta sistēmas izveidi. Latvija ir īpaši ieinteresēta ES vienotajā enerģijas tirgū integrēt Baltijas valstu tirgu, kas pašlaik ir no tā izolēts. Pastāv sadarbības projekti starp kaimiņvalstīm, kas tiek izstrādāti vai kuru īstenošana notiek, lai mazinātu enerģētisko izolāciju no pārējām ES dalībvalstīm.

Valdība ir akceptējusi *Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007.-2016. gadam*, kuras paredz vairākus stratēģiskus pasākumus, lai mazinātu valsts enerģētisko atkarību, tai skaitā jaunas elektrostacijas būvniecību Latvijā un atjaunojamo energoresursu, īpaši biomasas izmantošanas palielināšanu enerģijas ražošanā (skatīt 6.3.2. nodaļu).

Par drošu dabas gāzes piegādi perspektīvā ļauj spriest tas, ka Latvijai ir potenciāls pazemes gāzes glabāšanai līdz 70 miljardu m³ apjomā, kas varētu būt izpētīts un izmantots gāzes uzglabāšanai nākotnē.

No 2007. gada 1. jūlija Latvijas elektroenerģijas tirgus ir atvērts visiem patērētājiem. Savukārt ir plānots iekšējo gāzes tirgu atvērt līdz 2010. gadam. Tādā veidā tiks radītas iespējas konkurencei enerģijas tirgū.

Ņemot vērā ES realizēto politiku klimata pārmaiņu samazināšanas jomā, kā arī Latvijai aktuālo energoapgādes drošības jautājumu, ilgtspējīga energoresursu izmantošana ir viena no valsts prioritātēm. Tāpēc valdība atbalsta energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumus, koģenerācijas un atjaunojamo energoresursu izmantošanu, kā arī veicina vides tehnoloģiju attīstību. Latvija atbalsta 2007. gada Eiropadomes sanāksmes lēmumu attiecībā uz ES kopēja atjaunojamo energoresursu mērķa noteikšanu 20% apmērā no ES kopējā energoresursu patēriņa līdz 2020. gadam ar nosacījumu, ka ES dalībvalstis tiek pilnībā iesaistītas šī mērķa sadalē pa dalībvalstīm. Tomēr Latvija saskata daudzus riskus no ekonomiskā, tehniskā, vides aizsardzības un resursu ilgtspējīgas attīstības aspekta.

Ir jāatzīmē, ka, ņemot vērā Eiropas Komisijas 2007. gada 13. jūlijā pieņemto Lēmumu Nr. K(2007)3409 attiecībā uz grozījumiem Latvijas siltumnīcefekta gāzu emisiju kvotu sadales plānā, kopējais samazinājums no Latvijai nepieciešamā un plānotā emisijas kvotu apjoma sasniedz 55%. Latvijas valstij ir radušās pamatotas bažas par Latvijas tautsaimniecības attīstību un cenu pieaugumu saistībā ar nepieciešamā kvotu daudzuma pirkšanu, un šobrīd

Latvija plāno celt prasību Eiropas Kopienas Pirmās instances tiesā pret Eiropas Komisiju par minētā lēmuma atcelšanu.

Lai arī ekonomiskās izaugsmes iespaidā **nodarbinātība** Latvijā pēdējos gados ir pieaugusi, tomēr darba tirgū ir izteiktas nodarbinātības un bezdarba reģionālās atšķirības, strādājošo kvalifikācijas neatbilstība darba tirgus prasībām, relatīvi augsts nedeklarētās nodarbinātības līmenis, paaugstināts bezdarba līmenis jauniešiem, personām pēc bērna kopšanas atvaļinājuma, invalīdiem, iedzīvotājiem ar vājām latviešu valodas zināšanām u.c. sociālās atstumtības riska grupām.

Programmā 2005.-2008. gadam ir definēti šādi nodarbinātības veicināšanas galvenie uzdevumi:

- veicināt iekļaujošu darba tirgu;
- veicināt ekonomiskās aktivitātes vāji attīstītos reģionos;
- samazināt nedeklarēto nodarbinātību.

Dzīves cikla pieeja nodarbinātībai, aktīvo nodarbinātības pasākumu uzlabošana un dažādošana līdz ar darba tirgus institūciju, nodarbinātības partnerības un sociālā dialoga attīstību ir pamatelementi, kas veido Programmas nodarbinātības politikas pasākumu kopumu. Latvijas mērķis ir 2008. gadā sasniegt nodarbinātības līmeni 65% apmērā, tai skaitā sievietes – 61%, vecākiem cilvēkiem – 48% un 2010. gadā – atbilstoši 67%, 62% un 50% apmērā.

Kā jau minēts, pēdējo gadu laikā, pateicoties straujai ekonomikas attīstībai, aktīvo darba tirgus pasākumu pilnveidošanai un dažādošanai u.c. faktoriem, darba tirgus rādītāji Latvijā ievērojami uzlabojās. Jau 2006. gadā tika sasniegti visi Programmā plānotie svarīgākie nodarbinātības politikas mērķi 2008. gadam un daļēji 2010. gadam (nodarbinātības līmenis sievietēm un iedzīvotājiem 55-64 gadu vecuma grupā). Tomēr nodarbinātības līmenis, iedzīvotāju līdzdalības līmenis un citi darba tirgus rādītāji joprojām vēl atpaliek no vairākās ES dalībvalstīs sasniegtā līmeņa. Vienlaicīgi sakarā ar darbaspēka emigrāciju atsevišķas tautsaimniecības nozares sāk izjust darba roku trūkumu.

Lai pilnīgāk nodarbinātu esošos darbaspēka resursus, tiek paplašināti aktīvie nodarbinātības pasākumi. Kopumā valsts finansētos aktīvajos nodarbinātības pasākumos iesaistīto bezdarbnieku skaits pastāvīgi pieaug (2003. gadā – 54,6 tūkst., 2006. gadā – 166,4 tūkst.) galvenokārt uz pasākumu konkurētspējas paaugstināšanas rēķina.

2006. gadā ir paplašināti un uzsākti vairāki jauni pasākumi, kas saistīti ar jauniešu, pirmspensijas vecuma cilvēku un sieviešu pēc bērna kopšanas atvaļinājuma, kā arī invalīdu un citu sociālās atstumtības riska grupu iedzīvotāju iekļaušanu darba tirgū.

Lai uzlabotu iedzīvotāju konkurētspēju darba tirgū, NVA papildus organizētajiem aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem no 2008. gada plāno piedāvāt apmācības ne tikai bezdarbniekiem, bet arī nodarbinātajiem un pašnodarbinātajiem. Eiropas

Sociālā fonda līdzfinansējumam savu darbinieku apmācībai varēs pieteikties uzņēmēji un nozaru asociācijas. Tāpat personām, kuras vēlas uzsākt mazo biznesu, būs pieejamas nepieciešamās apmācības, kā arī dotācijas un aizdevumi pirmajiem uzņēmējdarbības pasākumiem.

Atbalsts uzņēmējdarbības attīstībai īpaši atbalstāmajās teritorijās tiek sniegts gan nacionālā finansējuma ietvaros (*Reģionālais fonds*), gan izmantojot ES līdzekļus, veicinot šajās teritorijās saimniecisko darbību, radot jaunas un saglabājot esošās darba vietas.

Pieaugošā uzņēmēju aktivitāte un sasniegtie rezultāti rādītāji norāda uz uzņēmējdarbības aktivitātes pieaugumu īpaši atbalstāmajās teritorijās. Tādēļ plānošanas periodam no 2007.-2013. gadam Eiropas Savienības struktūrfondu ietvaros tiek izstrādāta jauna atbalsta programma uzņēmējdarbības attīstībai īpaši atbalstāmajās teritorijās.

Latvijā ir relatīvi augsts nedeklarētās nodarbinātības līmenis. Nelegālās nodarbinātības samazināšanai Ministru kabinets ir apstiprinājis *Pasākumu plānu 2005.-2009. gadam*. Darbs tiek veikts trīs galvenajos virzienos – *Valsts darba inspekcijas* administratīvās kapacitātes paaugstināšanai un kontroles pilnveidošanai, kontrolējošo institūciju sadarbības pilnveidošanai, sabiedrības informēšanas un tiesiskās kultūras veicināšanas pasākumu veikšanai.

Viens no efektīvākajiem līdzekļiem, lai stimulētu iedzīvotājus darboties formālā ekonomikā, ir paaugstināt neto algas personām ar zemiem ienākumiem. Tāpēc gan 2006. gadā, gan 2007. gadā valdība palielināja minimālo mēneša darba algu un ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo minimumu, atvieglojumu par apgādībā esošām personām. Ar 2008. gada 1. janvāri ir palielināta minimālā darba alga līdz 160 latiem.

Ieguldījumi cilvēkkapitālā – **izglītības un prasmju uzlabošanā** – ir izšķirošs faktors produktīvās kapacitātes paaugstināšanai, lai sekmētu virzību uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku.

Programma 2005.-2008. gadam izglītības un prasmju uzlabošanā paredz šādus galvenos uzdevumus:

- nostiprināt sadarbību starp valsts pārvaldes iestādēm, izglītības iestādēm un darba devējiem izglītības sistēmas piedāvājuma koriģēšanā atbilstoši darba tirgus vajadzībām;
- paaugstināt izmaksu efektivitāti visās izglītības pakāpēs un veidos;
- uzlabot visu līmeņu izglītības pieejamību un samazināt to audzēkņu skaitu, kas nepabeidz mācības vai neiegūst profesionālo kvalifikāciju;
- paaugstināt mūžizglītības pieejamību un iedzīvotāju motivāciju šajā jomā;
- paaugstināt tehnoloģisko prasmju un dabaszinātņu zināšanu līmeni kopumā, pilnveidot profesionālās orientācijas sistēmu un nodrošināt profesionālās orientācijas pakalpojumu pieejamību visiem iedzīvotājiem mūžizglītības kontekstā.

Lai nodrošinātu izglītības un prasmju uzlabošanu, tiek nostiprināta sadarbība starp valsts pārvaldes iestādēm, izglītības iestādēm un darba devējiem izglītības sistēmas piedāvājuma koriģēšanā atbilstoši darba tirgus vajadzībām, paaugstināta izmaksu efektivitāte visās izglītības pakāpēs un veidos, uzlabota visu līmeņu izglītības pieejamība, paaugstināts tehnoloģisko prasmju un dabaszinātņu zināšanu līmenis kopumā, pilnveidota mūžizglītības sistēma.

Programmā ir izvirzīts mērķis palielināt jauniešu izglītības līmeni, kas kvantitatīvi noteikts 2010. gadam: jauniešu skaita īpatsvars (20-24 gadu vecumā), kuriem ir vismaz vidējā izglītība, – 85%. Šis rādītājs atbilst ES noteiktam mērķa rādītājam 2010. gadam. Latvija jau pašreiz pārsniedz analoģo ES vidējo rādītāju par jauniešu īpatsvaru (20-24 gadu vecumā), kuriem ir vismaz vidējā izglītība. 2006. gadā to īpatsvars sasniedza 81% salīdzinājumā ar 77,7% ES 25 dalībvalstīs.

Tiek realizēti vairāki pasākumi, lai visi obligātās izglītības vecuma bērni būtu iekļauti izglītības sistēmā (pašreiz vidēji 95%). 2006./2007. mācību gadā ir īstenotas speciālas izlīdzinošās izglītības programmas, kas deva iespēju skolēniem, kuri pabeidza 9. klasi ar liecību, gada laikā iegūt apliecību par pamatzglītību. Samazinās to skolēnu skaits, kuri beidz 9. klasi ar liecību, t.i., neiegūst pamatzglītību.

Gan 2005./2006. akadēmiskajā gadā, gan 2006./2007. akadēmiskajā gadā ir palielināts valsts budžeta finansēto vietu skaits atbilstoši darba tirgus vajadzībām tādās izglītības tematiskajās grupās kā inženierzinātnes un tehnoloģija, dabas zinātnes un matemātika, veselība, veselības un sociālā aprūpe.

Tiek veidota mūžizglītības sistēma, kas nodrošinātu iedzīvotājiem iespēju pielāgoties mainīgā darba tirgus apstākļiem. 2007. gada 13. februārī Ministru kabineta sēdē tika apstiprinātas *Mūžizglītības politikas pamatnostādnes 2007.-2013. gadam*. Mūžizglītības stratēģijas ieviešana tiek īstenota, piedāvājot visiem Latvijas iedzīvotājiem, kas vēlas vai kam ir obligāti noteikta izglītības iegūšana, izglītību, kura nodrošina iekļaušanos darba tirgū, aktīvu līdzdalību pilsoniskajā sabiedrībā un personības izaugsmi. Ir izstrādāts *Rīcības programmas Mūžizglītības politikas pamatnostādņu 2007.-2013. gadam ieviešanai 2007.-2010. gadam projekts*, kas atspoguļo pasākumu kopumu, to izpildes laika plānojumu un esošās un nepieciešamās izmaksas to īstenošanai.

Eiropas Savienības **struktūrfondu izmantošana** sekmē Lisabonas stratēģijā nosprausto mērķu sasniegšanu Latvijā. Aptuveni 60% no struktūrfondu 2004.-2006. gada plānošanas perioda finanšu resursiem ir novirzīti Lisabonas stratēģijas prioritāšu īstenošanai. Līdzīgi 2007.-2013. gada struktūrfondu un Kohēzijas fonda plānošanas periodā Lisabonas stratēģijas prioritāšu īstenošanai ir plānots novirzīt aptuveni 61% no kopējā piešķirtā finansējuma.

Arī nākamā septiņu gadu darbam Latvijas prioritātes ir skaidras – konkurētspējas celšana un uz zināšanām balstītas tautsaimniecības attīstība. Valdība

laika periodā no 2007.-2013. gadam ir identificējusi tādas galvenās prioritātes turpmākai valsts attīstībai kā izglītots un radošs cilvēks, uzņēmumu tehnoloģiskā izcilība un elastība, zinātnes un pētniecības attīstība (*Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013. gadam*).

Lai nodrošinātu **Lisabonas stratēģijas realizācijas koordināciju un uzraudzību**, valdība ir izstrādājusi mehānismu izpildes monitoringam Latvijā un izveidojusi:

- *Lisabonas stratēģijas uzraudzības padomi*, lai nodrošinātu Lisabonas stratēģijā noteikto uzdevumu izpildi Latvijā. To vada Ministru kabineta apstiprināts Lisabonas stratēģijas ieviešanas un uzraudzības koordinators – ekonomikas ministrs. Padomes sastāvā ir iekļauti ar Lisabonas procesu saistītie ministri, Saeimas, pašvaldību, sociālo partneru pārstāvji. Padomes uzdevumi ir koordinēt *Latvijas nacionālās Lisabonas programmas* izstrādi un iesaistīt programmas izstrādē valsts institūcijas, Saeimu, pašvaldības un sociālos partnerus, kā arī uzraudzīt programmas izpildes gaitu un informēt sabiedrību par tās noteikto uzdevumu izpildi. Jāatzīmē, ka *Lisabonas stratēģijas uzraudzības padome* tika paplašināta 2007. gadā, iekļaujot tajā Īpašu uzdevumu ministru Eiropas Savienības līdzekļu apguves lietās un Saeimas Eiropas lietu komisijas pārstāvi;
- *Lisabonas stratēģijas konsultatīvo darba grupu*, lai nodrošinātu *Latvijas nacionālās Lisabonas programmas* izstrādi un ieviešanu starpinstitūciju līmenī. To vada Ekonomikas ministrijas valsts sekretārs. Darba grupas sastāvā ir iekļauti ar Lisabonas procesu saistīto ministriju augstākās ierēdniecības pārstāvji.

Lisabonas stratēģijas uzraudzības padomes un *Lisabonas stratēģijas konsultatīvās darba grupas* sanāksmes notiek vismaz reizi ceturksnī.

Ar Lisabonas stratēģiju saistītie jautājumi ir apspriesti Saeimas komisijās, Tautsaimniecības padomē, Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības sadarbības padomē, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienībā, semināros, konferencēs, u.c. ES Informācijas aģentūra organizē regulāras diskusijas par Lisabonas stratēģijas jautājumiem.

Jāatzīmē, ka Eiropas Komisijas novērtējums par nacionālās Lisabonas programmas īstenošanu Latvijā, kā arī rekomendācijas un ieteikumi Latvijai tika izskatīti gan Konsultatīvās darba grupas, gan Lisabonas stratēģijas uzraudzības padomes sanāksmēs. Sanāksmju laikā tika diskutēti priekšlikumi Eiropas Komisijas rekomendāciju un ieteikumu izpildei.

2007. gada vasarā Ekonomikas ministrija pasūtīja pētījumu „*Latvijas nacionālās Lisabonas programmas īstenošanas progress izvērtēšana*”, lai izvērtētu šīs programmas 2005.-2008. gadam īstenošanas gaitu, pasākumu ietekmi uz Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanu Latvijā un izstrādātu rekomendācijas jauniem pasākumiem un turpmākai politikai. Šī pētījuma ietvaros tika organizētas apaļā galda diskusijas, pieaicinot ekspertus u.c.

Lai sasniegtu *Latvijas nacionālās Lisabonas programmas 2005.-2008. gadam* mērķus, svarīgs ir sociālais dialogs. Tāpēc Programma paredz vairākus pasākumus tā uzlabošanai kā valsts, tā reģionālā līmenī. ESF līdzfinansētās nacionālās programmas „*Atbalsts kapacitātes stiprināšanai par darba tirgus un dzimumu līdztiesības politikas ieviešanu atbildīgajās institūcijās, informācijas izplatīšanai un izpratnes paaugstināšanai*” ietvaros tiks stiprinātas nodarbinātības partnerībā iesaistītās institūcijas, tai skaitā Latvijas Darba devēju konfederācija un Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība. Programmas ietvaros tiek stiprināta arī Latvijas pašvaldību un Latvijas Pašvaldību savienības kapacitāte, lai nodrošinātu nodarbinātības partnerības un sociālā dialoga attīstību pašvaldību līmenī.

6.1. ielikums

Eiropas Komisijas vērtējums par Programmas īstenošanu un rekomendācijas Latvijai

Eiropas Komisija uzskata, ka galvenie Latvijas ekonomiskās politikas izaicinājumi ir šādi:

- nepieciešams pievērst lielāku uzmanību konkrēto pasākumu izstrādei, lai nodrošinātu makroekonomisko stabilitāti un samazinātu ekonomikas pārkaršanas riskus;
- noteikt prioritātes pētniecības un attīstības (R&D) stratēģijā, kā arī palielināt privātā sektora līdzdalību;
- palielināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot darbaspēka prasmes.

Eiropas Komisijas rekomendācijas Latvijai ir šādas:

- nodrošināt ierobežotāku fiskālo politiku, rūpīgāk izvēloties izdevumu prioritātes un nodrošinot algu attīstību, kas ir līdzvērtīga produktivitātes pieaugumam, samazinot ekonomikas pārkaršanas riskus un makroekonomikas nestabilitātes draudus;
- panākt lielāku progresu attiecībā uz pētniecības un inovāciju politiku, lai sasniegtu noteiktos ambiciozos mērķus. Tas īpaši attiecas uz sadarbības veicināšanu starp pētniecības, izglītības iestādēm un uzņēmumiem;
- attiecībā uz elastdrošības pieeju palielināt darbaspēka piedāvājumu un produktivitāti, uzlabojot mobilitāti reģionos, kā arī nodrošināt izglītības un apmācības sistēmas atbilstību darba tirgus prasībām, ieviešot mūžizglītības sistēmu un aktīvā darba tirgus politiku.

Papildus Latvijai ir jāpievērš lielāka uzmanība uzlabojumu veikšanai regulējošajā vidē, it īpaši nosakot skaidru labāka regulējuma politiku, bērna aprūpes pakalpojumu pieejamības uzlabošanai.

2007. gada 12. decembrī Eiropas Komisija publicēja ikgadējo *Progress ziņojumu*, kurā tika novērtēts progress Lisabonas stratēģijas īstenošanā ES un ES

dalībvalstīs. Šajā ikgadējā progressa ziņojumā Eiropas Komisija nāca klajā ar rekomendācijām katrai ES dalībvalstij. Eiropas Komisijas vērtējuma kopsavilkums

par Programmas īstenošanu un rekomendācijas Latvijai ir atspoguļotas 6.1. ielikumā.

Konsekventi īstenota ekonomiskā politika, kas vērsta uz jaunas, uz zināšanām balstītas ekonomikas izveidošanu un nodarbinātības veicināšanu, dod Latvijai iespēju sasniegt Lisabonas stratēģijā izvirzītos mērķus.

2008. gada 13.-14. martā pavasara Eiropadome, apstiprinot *Integrētas pamatnostādnes izgausmei un nodarbinātībai 2008.-2010. gadam* un ES Padomes valstu specifiskās rekomendācijas, aizsāka jauno Lisabonas

stratēģijas ciklu 2008.-2010. gadam. Katrai ES dalībvalstij ir jāatjauno sava nacionālā Lisabonas programma, kurā ir jāizvērtē iepriekšējā Lisabonas stratēģijas ciklā (2005.-2008.g.) veiktie pasākumi un to efektivitāte, kā arī jāizvirza jaunie uzdevumi un pasākumi 2008.-2010. gadam, balstoties uz atjaunotām Integrētām pamatnostādnēm un ES Padomes valstu specifiskajām rekomendācijām. Ir uzsākta *Latvijas nacionālās Lisabonas programmas* atjaunošana, kura līdz š.g. 15. oktobrim ir jāiesniedz Eiropas Komisijai.

6.2. Latvijas iekļaušanās ES ekonomiskajā un struktūrpolitikā

6.2.1. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošana

Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij ir pieejams ES strukturālo fondu finansālais atbalsts, kas ir ES reģionālās izlīdzināšanas politikas īstenošanas instruments.

Mērķus, kā Latvija paredzējusi izlietot struktūrfondu atbalstu, nosaka Attīstības plāns jeb Vienotais programmdokuments (*Single Programming Document, VPD*). Vienotais programmdokuments struktūrfondu Mērķa 1 programmai 2004-2006 Latvijai tika apstiprināts ar Eiropas Komisijas 2004. gada 17. jūnija lēmumu C(2004) 2121.

Kopējie struktūrfondu ietvaros pieejamie līdzekļi, uz ko varēja pretendēt finansējuma saņēmēji, veidojās no ES struktūrfondu finansējuma un nacionālā finansējuma (valsts un pašvaldību budžeta līdzfinansējuma), – attiecīgi 75% ES struktūrfondu finansējuma un 25% valsts un pašvaldību budžeta līdzekļu. Lai pretendētu uz struktūrfondu atbalstu, finansējuma saņēmējam jānodrošina arī savs līdzfinansējums.

No 2004.-2006. gadam Latvijai struktūrfondu programmu ietvaros kopējais pieejamais finansējums bija 845 milj. EUR (ES struktūrfondu finansējums – 625 milj. EUR un valsts budžeta finansējums – 220 milj. EUR).

ES struktūrfondu finansējums – 625 milj. EUR veidojas no tādiem fondiem kā:

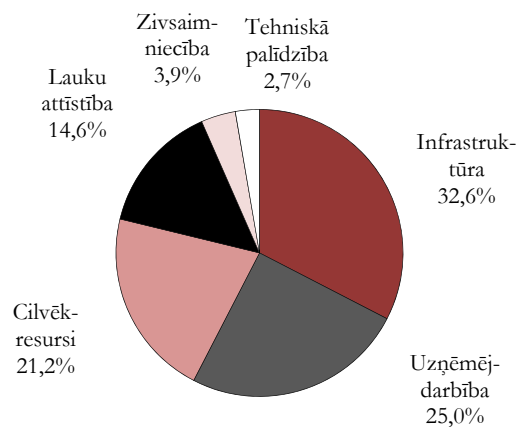
- Eiropas Reģionālās attīstības fonds (369 milj. EUR);
- Eiropas Sociālais fonds (139 milj. EUR);
- Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda Vadības nodaļa (93 milj. EUR);
- Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments (24 milj. EUR).

Struktūrfondu atbalsta sadalījums pa nozarēm rāda, ka lielākā finansējuma daļa (32,6%) ir paredzēta infrastruktūras projektiem un uzņēmējdarbības attīstības veicināšanas projektiem (25%).

Kā liecina Īpašu uzdevumu ministra Eiropas Savienības līdzekļu apguves lietās informatīvais ziņojums¹ par Vienotā programmdokumenta aktivitāšu ieviešanas gaitu un finansējuma izlietojumu struktūrfondu finansējuma saņēmējiem jeb projektu īstenotājiem līdz 2008. gada 31. martam izmaksāti 304 milj. latu jeb 69% no kopējā pieejamā SF finansējuma.

6.1. attēls

**Struktūrfondu atbalsta sadalījums
pa nozarēm 2004.-2006. gadam**

Līdz 2008. gada 31. martam struktūrfondu izdevumi deklarēti Eiropas Komisijā 268,9 milj. latu apmērā (61,2% no kopējā valstij piešķirtā SF finansējuma). Jānorāda, ka 2008. gada 1. ceturksnī EK deklarēti vien ERAF līdzekļi 7,2 milj. latu jeb 2,7% apmērā no ERAF kopējā finansējuma, līdz ar to kopējais struktūrfondu deklarēto līdzekļu apjoms 2008. gada 1. ceturksnī ir zems – 1,6% no kopējā struktūrfondu finansējuma. EK veikusi atmaksas Latvijas valsts budžetā ERAF ietvaros EK deklarētajā apjomā. Papildus ZVFI ietvaros 2008. gada

¹ Īpašu uzdevumu ministra Eiropas Savienības līdzekļu apguves lietās 2008. gada 13. maija informatīvais ziņojums „Par Eiropas Savienības finanšu resursu (Struktūrfondu un Kohēzijas fonda) apguvi”

1. ceturksnī EK atmaksājusi 0,7 milj. latu (4,1% no ZVFI finansējuma), līdz ar to kopējais EK veikto

atmaksu pieaugums 2008. gada 1. ceturksnī ir 1,8 procentpunkti jeb 7,9 milj. latu.

6.1. tabula

ES struktūrfondu apguve līdz 2008. gada 31. martam

	SF finansējums	Izmaksāts SF finansējuma saņēmējiem		Eiropas Komisijas deklarētie Kopienas izdevumi		No Eiropas Komisijas saņemtie maksājumi	
	milj. latu	milj. latu	% no finansējuma	milj. latu	% no finansējuma	milj. latu	% no finansējuma
ERAF	268,50	163,43	60,9	145,47	54,2	145,47	54,2
ESF	89,50	64,93	72,6	56,43	63,1	50,76	56,7
ELVGF	64,55	59,80	92,6	53,03	82,2	50,83	78,8
ZVFI	17,10	15,90	93,0	13,96	81,6	13,51	79,0
Kopā	439,65	304,06	69,2	268,89	61,2	260,57	59,3

Lai nodrošinātu to, ka Latvijas budžetā tiks atmaksāti visi Latvijai piešķirtie SF līdzekļi, līdz 2008. gada beigām EK jādeklarē 175,1 milj. eiro (123,1 milj. latu) ERAF finansējuma, 47,1 milj. eiro (33 milj. latu) ESF finansējuma, 16,4 milj. eiro (11 milj.

latu) ELVGF finansējuma un 4,5 milj. eiro (3,2 milj. latu) ZVFI ietvaros.

Ekonomikas ministrijas pārziņā esošo Attīstības plāna pasākumu un prioritāšu progress ir parādīts 6.2. un 6.3. tabulā.

6.2. tabula

EM pārziņā esošo ERAF aktivitāšu apguve līdz 2008. gada 31. martam

Nr.	Aktivitāte	Aktivitātes kopējais finansējums, ieskaitot virssaistības, milj. latu	Līdz 2008. gada 31. martam veiktās izmaksas, milj. latu	Izpilde, %
1.1.4.1.	Siltumapgādes sistēmu uzlabošana, samazinot sēra saturu kurināmajā	4,393	2,343	53,3
1.1.4.2.	Siltumapgādes sistēmu modernizācija atbilstoši vides prasībām un energoefektivitātes paaugstināšana gan siltumapgādes sistēmas ražošanas un sadales pusē, gan gala patērētāja pusē	12,195	6,575	53,9
1.1.5.	Kultūras un vēstures mantojuma efektīva izmantošana tūrisma attīstībā	10,214	3,287	32,2
2.1.2.	Atbalsts paraugu un pilotmodeļu izstrādāšanai	3,873	1,846	47,7
2.2.1.1.	Investīcijas privātajā infrastruktūrā ražošanas procesu un produkcijas modernizēšanai	81,972	63,263	77,2
2.2.2.	Atbalsts privātās infrastruktūras investīcijām koplietošanas iekārtās (testēšanas, sertificēšanas laboratorijām un līdzīgām aktivitātēm)	4,168	2,782	66,7
2.2.3.	Atbalsts privātās infrastruktūras investīcijām sabiedriskās lietošanas tīklu (ceļi, elektrība, ūdens utt.) pieejamības nodrošināšanai	4,215	2,296	54,5
2.3.1.	Atbalsts uzņēmumu līdzdalībai starptautiskos gadatirgos un pasākumos	3,697	0,850	23,0
2.3.2.	Finansiālais atbalsts MVU ārējo konsultāciju pakalpojumu izmantošanai un pieredzes apmaiņai	2,565	2,647	103,2
2.4.1.	Aizdevumi (tajā skaitā mikrokredīti) komercdarbības uzsākšanai	10,285	10,289	100,0
2.4.2.	Aizdevumu garantiju sistēmas attīstība	3,618	3,614	99,9
2.4.3.	Riska kapitāla fonds	10,285	4,114	40,0
KOPĀ ERAF		151,480	103,906	68,6

Lai izlīdzinātu dalībvalstu starpā pastāvošās atšķirības, pēc iestāšanās ES Latvijai ir pieejami **Kohēzijas fonda** līdzekļi, kas aizvieto pirms iestāšanās pieejamos ISPA līdzekļus. Fonda ietvaros palīdzību var saņemt tās ES dalībvalstis, kuru IKP

rādītājs uz vienu iedzīvotāju ir zemāks par 90% no vidējā ES rādītāja. Kohēzijas fonda pamatmērķi ir sniegt atbalstu vides aizsardzības pasākumiem un transporta infrastruktūras uzlabošanai.

6.3. tabula

EM pārziņā esošo ESF aktivitāšu apguve līdz 2008. gada 31. martam

Nr.	Aktivitāte	Aktivitātes kopējais finansējums, ieskaitot virrresursus, milj. latu	Līdz 2008. gada 31. martam veiktās izmaksas, milj. latu	Izpilde, %
3.1.1.1.	Atbalsts nodarbināto kvalifikācijas celšanai, pārkvalifikācijai un tālākizglītībai	3,209	2,188	68,2
3.1.1.2.	Nodarbināto kvalifikācijas celšana un pārkvalifikācija, nodrošinot nozarei specifiskas apmācības	2,019	0,846	41,9
3.1.3.	Apmācības, konsultācijas un finansiālais atbalsts komercdarbības un pašnodarbinātības uzsākšanai	5,780	3,339	57,8
KOPĀ ESF		11,008	6,373	57,9

Tāpat kā struktūrfondu, arī Kohēzijas fonda līdzekļi tiek piešķirti tikai kā līdzfinansējums pasākumiem, ko finansiāli atbalsta dalībvalsts. ES līdzfinansējums no šī fonda tika noteikts 80-85% apjomā. Turklāt, ja finansējums tiek saņemts arī no struktūrfondu, ES ieguldījums var sasniegt pat 90% no kopējām projektu izmaksām. Projektu kopējām izmaksām ir jābūt vismaz 7 milj. latu (10 milj. eiro).

Kohēzijas fonda līdzekļu izlietojumu nosaka Ietvara dokuments (*Reference Framework Document*), kas ir saskaņots ar Eiropas Komisiju 2003. gada decembrī. Atšķirībā no Vienotā programmdokumenta, kurā ir noteiktas tikai prioritārās atbalsta jomas, Ietvara dokumentā ir noteikti konkrēti projekti, kuriem tiks piešķirts finansējums. Salīdzinājumā ar ISPA Kohēzijas fondam ir plašāks ieguldījumu loks:

- transporta sektors – autoceļi, dzelzceļi, ostas, lidostas, sabiedriskais transports;

- vides sektors – sadzīves atkritumu apsaimniekošana (reģionālie poligoni), notekūdeņu attīrīšana, dzeramā ūdens apgāde.

Kopējais Latvijai pieejamais Kohēzijas fonda finansējums laika posmā no 2000.-2006. gadam sastāda 710 milj. EUR, no tā 310 milj. EUR – pašlaik īstenojamo projektu finansējums (bijušie ISPA projekti), 230 milj. EUR – 2004. gada Kohēzijas fonda projektu pieteikumi, 170 milj. EUR – 2005. un 2006. gadā iesniedzamo Kohēzijas fonda (KF) projektu pieteikumu finansējums.

Līdz 2008. gada 31. martam EK pieprasīti 435,9 milj. eiro jeb 61,3% no kopējā Kohēzijas fonda finansējuma. No EK saņemti 415,5 milj. eiro jeb 58,5% no Latvijai apstiprinātā Kohēzijas fonda finansējuma 2004.-2006. gada programmēšanas periodā. Savukārt projektu izpildītājiem noslēgto līgumu ietvaros izmaksāti 365,9 milj. eiro jeb 51,5% no KF finansējuma.

6.4. tabula

Kohēzijas fonda apguve līdz 2008. gada 31. martam

Pieejamais finansējums	Eiropas Komisijas apstiprinātie projekti (uzņemtas saistības)		Izmaksāts KF finansējuma saņēmējiem		No Eiropas Komisijas pieprasītie maksājumi		No Eiropas Komisijas saņemtie maksājumi	
milj. eiro	milj. eiro	% no pieejamā finansējuma	milj. eiro	% no uzņemtajām saistībām	milj. eiro	% no uzņemtajām saistībām	milj. eiro	% no uzņemtajām saistībām
Vides ministrija	353,2	49,7	163,7	46,4	196,7	55,7	184,0	52,1
Satiksmes ministrija	353,9	49,8	201,1	56,8	237,6	67,2	230,1	65,0
Finanšu ministrija	3,7	0,5	1,2	33,9	1,5	41,9	1,4	38,1
Kopā	710,8	710,8	366,0	51,5	435,9	61,3	415,5	58,5

Vides nozarē ir apstiprināti 20 Kohēzijas fonda projektu, t.sk. 17 infrastruktūras projektu un 3 tehniskās palīdzības projekti ar kopējo Kohēzijas fonda finansējumu 217,6 milj. EUR apmērā (projektu kopējais finansējums – 366,2 milj. EUR).

Transporta nozarē ir apstiprināti 14 Kohēzijas fonda projektu, t.sk. 11 infrastruktūras projektu un

3 tehniskās palīdzības projekti ar kopējo Kohēzijas fonda finansējumu 312,2 milj. EUR apmērā (projektu kopējais finansējums – 563,6 milj. EUR).

Kohēzijas Fonda projektu īstenošana noris stabili. Ir pabeigta daļa projektu, bet atsevišķu projektu uzsākšana ir aizkavējusies par diviem gadiem. Vairākiem KF projektiem ieviešana saskaņā ar Eiropas

Komisijas lēmumiem vai finanšu memorandiem ir paredzēta līdz 2008.-2009. gadam. Galvenās problēmas vides un transporta nozares projektu ieviešanā joprojām ir būtisks cenu pieaugums būvniecības sektorā, kas ir sadārdzinājis lielāko daļu projektu, kuri plānoti un uzsākti iepriekšējos gados. Būtiskais cenu pieaugums skaidrojams gan ar degvielas cenu, gan būvmateriālu cenu straujo kāpumu, kā arī darbaspēka izmaksu pieaugumu, ko noteicis kopējais pieprasījuma pieaugums būvniecības sektorā. Būtisku pieaugumu sekmē arī konkurences trūkums būvniecības nozarē.

2007.-2013. gada plānošanas periods¹

Finansējums no minētajiem finanšu avotiem bija pieejams laika posmā no 2004.-2006. gadam. Šis daudzgadu budžeta plānošanas periods, ko dēvē arī par finanšu perspektīvu un kas vecajām ES dalībvalstīm ilga no 2000.-2006. gadam, beidzās 2006. gadā, un gan plānus par ES izdevumiem, gan likumdošanu un citus dokumentus, kas nosaka ES finanšu līdzekļu izmantošanu, vairs nevar piemērot jaunā finansējuma sadalei un apguvei pēc 2006. gada beigām. Finanšu perspektīvas periods parasti ilgst 5 līdz 7 gadus, un patlaban notiek dokumentu gatavošana, lai nodrošinātu ES fondu līdzfinansējuma izlietošanu nākamajam periodam, kas ilgs no 2007.-2013. gadam.

Lai nodrošinātu struktūrfondu un Kohēzijas fonda kvalitatīvu apguvi, ir jāsagatavo visi nepieciešamie plānošanas dokumenti un normatīvie akti, kas nodrošinātu SF un KF apguves uzsākšanu. Latvijai līdzekļi bija pieejami, sākot ar 2007. gada 1. janvāri, tomēr plānošanas dokumentu izstrāde, saskaņošana un apstiprināšana ievilkās, kas neļāva uzsākt savlaicīgu finanšu apguvi.

Lai uzsāktu SF un KF līdzekļu efektīvu apguvi, atbilstoši SF un KF vispārējās regulas projektam tiek piedāvāts programmēšanu īstenot 3 līmeņos (ES līmeņa stratēģija jeb *Kopienas stratēģiskās vadlīnijas*, dalībvalstu stratēģija jeb *Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments* un dalībvalstu *darbības programmas* (turpmāk – DP)).

Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments 2007.-2013. gadu periodam (turpmāk – NSID) ir Latvijas līmeņa galvenais SF un KF plānošanas dokuments, kas nodrošina kohēzijas politikas sasaisti ar nacionālajām prioritātēm un pamato šo prioritāšu izvēli, kā arī nosaka fondu apguves stratēģiju, vadības ietvaru, nodrošina koordināciju starp DP un citiem finanšu instrumentiem.

NSID ir sagatavots, ņemot vērā *Nacionālajā attīstības plānā*, par kura izstrādi atbild Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, kā arī Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā (skatīt 6.1. nodaļu) noteiktos mērķus un rīcības virzienus, kā arī ievērojot Saeimas apstiprinātajā ilgtermiņa konceptuālajā dokumentā „Latvijas izaugsmes modelis: Cilvēks pirmajā vietā” noteikto.

SF un KF vispārējais vadības ietvars un plānošanas dokumenti tiek izstrādāti, savstarpēji tos saskaņojot ar ES fondu vadībā iesaistītajām institūcijām un konsultējoties ar partneriem (sociālajiem partneriem, reģionu pārstāvjiem, NVO) par visām pusēm pieņemamu redakciju. Par NSID ieviešanu atbildīgo institūciju noteikta Finanšu ministrija, kurai, sākot ar 2007. gadu, reizi ceturksnī jāsniedz informatīvs ziņojums Ministru kabinetam par NSID ieviešanu.

NSID uzsver, ka 2007.-2013. gadu perioda svarīgākais uzdevums, kas veicams ar SF un KF palīdzību, ir radīt nepieciešamos priekšnoteikumus, kā arī tiešā veidā panākt izmaiņas, kas nodrošinātu zināšanu ietilpīgas ekonomikas veidošanos valstī. Līdz ar to SF un KF investīcijas 2007.-2013. gada periodā Latvijā visbūtiskāk ir novirzīt tiem pasākumiem, kas attīsta zināšanas kā galveno izaugsmes resursu un veido labvēlīgus dzīves apstākļus cilvēkam kā šī resursa turētājam.

Lai sasniegtu šo mērķi, SF un KF investīcijas tiek plānotas atbilstoši trim tematiskām asīm:

- cilvēku resursu attīstība un efektīva izmantošana;
- konkurētspējas palielināšana un virzība uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku;
- sabiedrisko pakalpojumu un infrastruktūras uzlabošana kā priekšnoteikums valsts un tās teritorijas līdzsvarotai attīstībai.

NSID, uz ko balstīta Latvijas valstij 2007.-2013. gada periodā pieejamo 4,53 miljardu eiro vērtu SF un KF Fondu finansējuma sadale, Ministru kabinetā apstiprināta 2007. gada 19. jūnijā. 20. septembrī to apstiprināja arī Eiropas Komisija, lai varētu uzsākt programmas, kā arī līdzekļu apguvi.

Kā horizontālā prioritāte noteikta teritorijas līdzsvarota attīstība, makroekonomiskā stabilitāte, vienādas iespējas, ilgtspējīga attīstība, informācijas sabiedrība.

Mērķu sasniegšanai SF un KF investīcijas plānots vadīt ar trīs darbības programmu palīdzību, kurās jau daudz detalizētāk nosaka finansējuma saņēmējus, atbalstāmās aktivitātes un nozares. Tās ir:

- Eiropas Sociālā fonda darbības programma „Cilvēkresursi un nodarbinātība”;
- Eiropas Reģionālās attīstības fonda darbības programma „Uzņēmējdarbība un inovācijas”;
- Eiropas Reģionālās attīstības fonda un Kohēzijas fonda darbības programma „Infrastruktūra un pakalpojumi”.

Šīs programmas ir apstiprinātas gan Ministru kabinetā, gan Eiropas Komisijā, tādējādi ļaujot uzsākt pieejamo līdzekļu apguvi un atbalsta programmu izsludināšanu.

DP finansēšanas avoti ir Eiropas Reģionālās attīstības fonds – 53,9% no kopējā SF un KF piešķiruma, Eiropas Sociālais fonds – 12,1% no kopējā piešķiruma, kā arī Kohēzijas fonds – 34% no

¹ Avots: Finanšu ministrija

kopējā piešķiruma (skatīt 6.5. tabulu). Tam līdzās nodrošināms valsts budžeta, kā arī privātais līdzfinansējums.

6.5. tabula

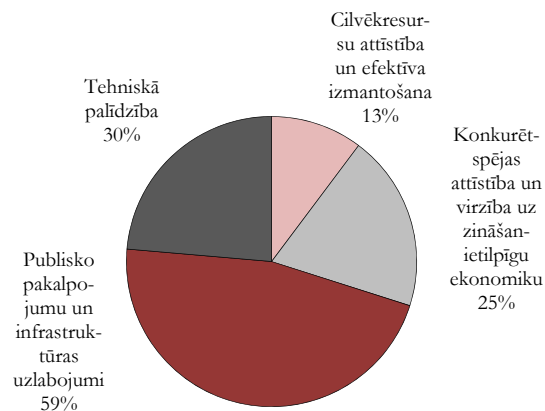
**2007.-2013. finanšu perspektīvas gadā
Latvijai pieejamais finansējums**
(milj. EUR)

Fonds	Piešķirums	% no kopējā piešķiruma
ERAF	2 440	53,9
ESF	551	12,1
KF	1 540	34,0
Kopā	4 531	100,0

Kopumā Latvijas valstij no struktūrfondu un Kohēzijas fondu finansējuma pieejami 4,53 miljardi EUR. Atbalsta sadalījums pa nozarēm rāda, ka lielākā finansējuma daļa (59%) ir paredzēta infrastruktūras projektiem un uzņēmējdarbības attīstības veicināšanas projektiem (25%) (skatīt 6.2. attēlu).

6.2. attēls

**ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda piešķiruma
sadalījums starp Valsts stratēģiskā
ietvardokumenta 2007.-2013. gadam projekta
tematiskajām asīm un pasākumiem**

Ekonomikas ministrijas kompetencē esošās aktivitātes apkopotas 6.2. ielikumā.

6.2. ielikums

Ekonomikas ministrijas pārziņā esošās aktivitātes

Ekonomikas ministrija kā viena no nozaru ministrijām ir atbildīga par tās pārziņā esošo pasākumu un aktivitāšu vadību.

Ekonomikas ministrijas pārziņā ir šādi pasākumi un aktivitātes:

1. darbības programma „Cilvēkresursi un nodarbinātība”:
 - atbalsts nodarbināto apmācībām komersantu konkurētspējas veicināšanai – atbalsts partnerībās organizētām apmācībām;
 - mikroaizdevumi uzņēmējdarbības uzsācējiem ieguldījuma fonda ietvaros;
 - atbalsts nodarbināto apmācībām komersantu konkurētspējas veicināšanai – atbalsts komersantu individuāli organizētām apmācībām;
 - augstas kvalifikācijas darbinieku piesaiste;
2. darbības programma „Uzņēmējdarbība un inovācijas”:
 - kompetences centri;
 - tehnoloģiju pārneses kontaktpunkti un centri;
 - jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde;
 - finansējuma pieejamība;
 - stratēģisko investoru piesaiste;
 - uzņēmējdarbības atbalsts un aprīkojuma uzlabojumi;
3. darbības programma „Infrastruktūra un pakalpojumi”:
 - tūrisms;
 - daudzdzīvokļu māju energoefektivitāte un pieejamība;
 - enerģētika.

Ekonomikas ministrijas kompetencē esošās 2. darbības programmas aktivitātes paredz sniegt atbalstu nelauksaimnieciskai uzņēmējdarbībai. Līdzekļi šo prioritāšu ietvaros tika piešķirti valsts atbalsta programmu veidā atbilstoši Komercedarbības atbalsta kontroles likuma normām.

Ekonomikas ministrijas kompetencē esošo atbalsta programmu ieviešanu nodrošina Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra.

Kopā Ekonomikas ministrijas aktivitātēm 2007.-2013. gadā ir pieejami 555,14 milj. latu, kas sadalās šādi:

1. darbības programma „Cilvēkresursi un nodarbinātība”: 38,54 milj. latu;
2. darbības programma „Uzņēmējdarbība un inovācijas”: 373,51 milj. latu;
3. darbības programma „Infrastruktūra un pakalpojumi”: 143,09 milj. latu.

Līdz 2008. gada 19. maijam Ministru kabinets ir apstiprinājis 8 Ministru kabineta noteikumus par aktivitāšu ieviešanu ar kopējo finansējumu 93,67 milj. latu apmērā, kas ietver:

- 63% no ESF finansējuma;
- 13% no ERAF finansējuma;
- 26% no KF finansējuma.

Šobrīd 6 MK noteikumu projekti ir saskaņošanas stadijā par kopējo finansējumu 169,1 milj. latu apmērā.

6.2.2. Ārējās tirdzniecības politika

Kopēja tirdzniecības politika tiek īstenota ES ietvaros, kur Eiropas Komisija kā divpusēji, tā

daudzpusēji 27 ES dalībvalstu vārdā sarunās ar tirdzniecības partneriem pauž vienotu ES nostāju, kas ar dalībvalstīm saskaņota ES Padomes ārējās

tirdzniecības politikas jautājumu komitejā jeb tā sauktajā 133. panta komitejā.

Lai nodrošinātu tirdzniecības politikas ieguldījumu izaugsmē un jaunu darba vietu radīšanā Eiropā, tiek īstenota EK ārējās konkurētspējas stratēģija „Globālā Eiropa: konkurence pasaulē” (*“Global Europe: Competing in the World”*).

2008. gada pirmajā pusē aktīvs darbs risinājās visās ES kopējās tirdzniecības politikas dimensijās – kā daudzpusējās, tā divpusējās attiecībās, lai sasniegtu galvenos mērķus, kas vērsti uz vispārēju tirdzniecības liberalizāciju, ES konkurētspējas celšanu un tradicionāli demokrātisko vērtību stiprināšanu, jo īpaši attīstības valstu reģionālās sadarbības un attīstības kontekstā:

- daudzpusējās attiecībās ES saglabā prioritāti tirdzniecības liberalizācijā daudzpusējā līmenī un joprojām ir galvenais virzītājspēks PTO daudzpusējās sarunās un jaunu valstu iestāšanās procesā;
- ES dalībvalstu sarunas par jaunās paaudzes padziļināto brīvās tirdzniecības līgumu noslēgšanu ar trešajām valstīm, kā arī asociācijas līgumu un ekonomiskās partnerības līgumu noslēgšanu;
- iedibināts jauns augsta līmeņa dialogs ar Ķīnu par sadarbību tirdzniecības attiecību stiprināšanā, lai sabalansētu ES tirgus atvērtību Ķīnas eksportam ar augsto tarifu un tarifu pīķu atcelšanu attiecībā uz ES precēm Ķīnas tirgū;
- aktīvi tiek īstenota atjaunotā tirgus pieejamības stratēģija, kas paredz virkni pasākumu tirdzniecības šķēršļu identificēšanai, prioritizēšanai un novēršanai, palīdzot ES eksportētājiem trešo valstu tirgos. Turpinās valsts iepirkuma un intelektuālā īpašuma tiesību iniciatīvu realizācija, lai veicinātu ES uzņēmumu piekļuvi trešo valstu valsts iepirkumu pasūtījumiem un aizsargātu ES IPR intereses trešo valstu tirgos;
- Transatlantiskās Ekonomikas padomes iniciatīvas, lai padziļinātu ES un ASV ekonomiskās attiecības.

Daudzpusējās attiecības

Daudzpusējās tirdzniecības sistēmas stiprināšana PTO ietvaros ir ES kopējās tirdzniecības politikas prioritāte. Nodrošinot globāli saistošus tirdzniecības noteikumus, tiek sekmēta starptautiskās tirdzniecības vides caurspīdība, kas ir nozīmīga ES ārējai konkurētspējai, kā arī pasaules ekonomikas ilgtspējīgai attīstībai un stabilitātei.

Pašlaik PTO ietvaros turpinās darbs pie 2001. gadā Kataras galvaspilsētā Dohā uzsāktā **daudzpusējā tirdzniecības liberalizācijas raunda (DDA)** nozīmīgākajiem jautājumiem attiecībā uz visaptverošu globālās lauksaimniecības un rūpniecības preču, kā arī pakalpojumu tirdzniecības, tirdzniecības veicināšanas u.c. nosacījumu uzlabošanu.

No DDA attīstības redzējuma ir pozitīvi, ka PTO dalībvalstis kopumā ir izrādījušas politisku apņēmību

sarunas noslēgt līdz 2008. gada beigām. Lai to izdarītu, nozīmīgi ir panākt vienošanos par rūpniecības preču tirgus pieejamības un lauksaimniecības sarunu elementiem, kur joprojām saglabājas būtiskas attīstīto un jaunattīstības valstu viedokļu atšķirības. Rūpniecības preču tirgus pieejamības sarunās tas attiecas uz tarifu samazināšanas formulas koeficientiem un atvieglojumiem jaunattīstības valstīm, savukārt lauksaimniecības sarunās galvenie atvērtie jautājumi saglabājas attiecībā uz attīstīto valstu iekšzemes atbalsta samazinājumiem, jutīgo un tropisko produktu tirdzniecības nosacījumiem u.c.

Līdztekus šo sarunu jomu attīstībai nozīmīga ir arī progresa panākšana citos DDA elementos, t.sk. attiecībā uz pakalpojumiem, ar tirdzniecību saistītā intelektuālā īpašuma tiesību jautājumiem un tirdzniecības noteikumiem. Šobrīd vislielākā PTO dalībvalstu viedokļu konverģence ir tirdzniecības veicināšanas (skatīt 6.3. ielikumu), kā arī tirdzniecības un vides jautājumos. Tieši vides jautājumi, ņemot vērā globālo sasīšanu un klimata pārmaiņas, šobrīd tiek uzskatīti par būtisku un neatņemamu nākotnes starptautiskās tirdzniecības elementu. Galvenais PTO uzdevums šajā kontekstā ir radīt īpaši labvēlīgus apstākļus videi draudzīgu pakalpojumu un preču, kā arī to ražošanā izmantojamo tehnoloģiju starptautiskajai tirdzniecībai, piemēram, tarifu un netarifu samazināšana tirdzniecībā ar vides precēm un pakalpojumiem, intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība un standartu, tai skaitā preču marķējuma, izstrāde.

Vairākas starptautiskās organizācijas ir veikušas prognozes attiecībā uz sagaidāmiem ieguvumiem no DDA. Ņemot vērā pašreizējo sarunu attīstības gaitu, ir skaidrs, ka to iespējamā amplitūda var būt diezgan ievērojama, un tas ir atkarīgs no PTO valstu vienošanās par globālo tirdzniecību kropļojošo pasākumu samazināšanas apmēru.

Saskaņā ar Kārnegija starptautiskā miera fonda 2006. gadā veikto pētījumu *“Winners and Losers: Impact of the Doha Round on Developing Countries”* pie dažādiem DDA attīstības scenārijiem tā radīto ieguvumu pārdale PTO dalībvalstu starpā varētu būt ļoti nevienmērīga. Balstoties uz šī pētījuma rezultātiem, sagaidāms, ka vislielākās ieguvējas no DDA būs ekonomiski strauji augošās jaunattīstības valstis, jo īpaši Ķīna un citas Āzijas valstis. To potenciālie ieguvumi varētu svārstīties 0,8-1,2% robežās no IKP, turklāt apmēram 90% no tiem veidos rūpniecības preču tirgus pieejamības nosacījumu uzlabošanās. Savukārt attīstīto valstu sagaidāmie ieguvumi no DDA būs relatīvi mazāki (apmēram 0,5% no IKP), vairāk gūstot no rūpniecības preču un pakalpojumu tirdzniecības liberalizācijas. Tāpat šī pētījuma ietvaros noteikts, ka salīdzinājumā ar pašreizējo situāciju, noslēdzot DDA sarunas, zaudējumus nedaudz zem 1% no IKP piedzīvos nabadzīgākās Subsahāras Āfrikas valstis.

Saskaņā ar minēto pētījumu jauno ES dalībvalstu, t.sk. Latvijas, ieguvumi no DDA varētu būt lielāki nekā ES caurmērā, ko sekmētu visaptveroša tarifu un

netarifu barjeru samazināšana, caurspīdīgāka muitas un citu tirdzniecības procedūru noteikšana (izcelsmes noteikumi, importa licencēšanas procedūras, investīciju

ierobežojumi, preču muitas vērtības noteikšana u.c.), kā arī tirgus pieejamības uzlabošanās trešo valstu preču un pakalpojumu tirgos.

6.3. ielikums

Tirdzniecības veicināšana – nozīmīgs instruments starptautiskās tirdzniecības sekmēšanai

Tirdzniecības veicināšana ir salīdzinoši jauna daudzpusējās tirdzniecības liberalizācijas sarunu joma, kas PTO darba kārtībā iekļauta 2001. gadā Dohā notikušajā 4. PTO Ministru konferencē. Saskaņā ar tajā apstiprinātās deklarācijas 27. paragrāfu šo sarunu mērķis ir vienoties par nosacījumiem, kas atvieglotu starptautiskās preču tirdzniecības plūsmas. Lai to nodrošinātu, pašlaik notiek esošo PTO normu pilnveidošana un skaidrošana attiecībā uz tranzīta brīvību (GATT V pants), importa un eksporta procedūrām (GATT VII pants), PTO dalībvalstu tirdzniecības noteikumu administrēšanu un publicēšanu (GATT X pants), kā arī tehniskās palīdzības palielināšanu un kapacitātes celšanu jaunattīstības un vismazāk attīstītajās valstīs u.c. Balstoties uz sarunu gaitā panāktiem rezultātiem, norit daudzpusēja tirdzniecības veicināšanas nolīguma izstrāde, kas ietvertu noteikumus attiecībā uz minētajiem aspektiem.

Nemot vērā starptautisko pārvadājumu lomu valsts ekonomikā un to nākotnes attīstības potenciālu, tirdzniecības veicināšana ir viena no Latvijas prioritātēm DDA sarunās. Šajā sakarā, lai nodrošinātu starptautisko kravu pārvadājumu attīstību caur valsts teritoriju un padarītu Latviju par zīmīgu tranzīta koridora daļu starp Rietumiem un Austrumiem, svarīgi ir PTO ietvaros panākt brīvu un nediskriminētu piekļuvi tranzīta ceļiem un transporta veidiem trešajās valstīs, īpaši Krievijā, kas ir nozīmīgs valsts ārējās konkurētspējas elements. Saistībā ar to būtiski ir panākt arī cauruļvadu kā transporta veida definēšanu, PTO dalībvalstu tirdzniecības noteikumu vienādošanu un caurspīdības nodrošināšanu tajos.

Tirgus pieejamības nosacījumu uzlabošana daudzpusējās tirdzniecības sistēmas ietvaros tiek nodrošināta arī caur tā sauktajiem **iestāšanās procesiem PTO**, kandidātvalstīm uzņemoties tās prasībām atbilstošas saistības. Pašreiz iestāšanās procesā PTO atrodas 28 valstis, to starpā tādi Latvijai nozīmīgi tirdzniecības partneri kā Krievija un Baltkrievija. Vienlaikus jāatzīmē, ka, pabeidzot iestāšanās sarunas, š.g. 16. maijā **Ukraina** kļuva par pilntiesīgu 152. PTO dalībvalsti. Tādējādi šobrīd Latvijas tāpat kā ES ārējās tirdzniecības attiecības ar Ukrainu balstās uz PTO līgumtiesiskās bāzes pamata, kas savukārt ir noteikts kā priekšnoteikums savstarpējo ekonomisko attiecību padziļināšanai, abām pusēm noslēdzot padziļinātu jaunās paaudzes brīvās tirdzniecības līgumu.

No pārējām Latvijai nozīmīgākajām kandidātvalstīm vistuvāk iestāšanās PTO procesa noslēgšanai ir Krievija.

Lai gan **Krievija** pastāvīgi apstiprina vēlmi tuvākajā laikā iestāties PTO, vēl joprojām ir virkne nopietnu jautājumu, kuros ir jāpanāk vienošanās gan divpusēji ar atsevišķām PTO dalībvalstīm (Gruziju un Saūda Arābiju), gan daudzpusēji ar visām PTO dalībvalstīm. Daudzpusējā līmenī saskaņojamie jautājumi joprojām ir sanitārie un fitosanitārie pasākumi, atbalsts lauksaimniecības ražošanai u.c. Savukārt Eiropas Komisija attiecībās ar Krieviju, lai arī oficiāli divpusējās sarunas par preču un pakalpojumu tirgus pieejamību tika pabeigtas 2004. gadā, daudzpusējo iestāšanās sarunu ietvaros uztur jautājumus par Krievijas diskriminējošiem dzelzceļa kravu pārvadājumu tarifiem un eksporta nodevām neapstrādātiem kokmateriāliem, un, pateicoties Latvijas un citu ES dalībvalstu ciešajai sadarbībai, tie ir izvirzīti starp ES prioritātēm Krievijas iestāšanās sarunās PTO. Pie otrā gan jāatzīmē, ka līdz šim ES un Krievijai nav izdevies panākt vienošanos attiecībā uz eksporta nodevu apmēriem, un 2008. gada 1. aprīlī Krievijā atkārtoti tās paaugstināja (pirmoreiz 2007. gada 1. jūlijā), tādējādi negatīvi ietekmējot ES, t.sk. Latvijas koksniecības uzņēmumu starptautisko

konkurētspēju.

Divpusējās attiecības Eiropas Savienības kopējās tirdzniecības politikas ietvaros

Latvijas tirdzniecības attiecības ar trešajām valstīm regulē Eiropas Savienības noslēgtie līgumi.

ES ir noslēgusi virkni preferenciālo līgumu ar trešajām valstīm, tādus kā:

- Eiropas Ekonomikas Zonas līgums ar Īslandi, Lihtenšteinu un Norvēģiju;
- Brīvās tirdzniecības līgumi ar Farēru salām, Šveici, Meksiku;
- Asociācijas līgumi ar Čīli, Vidusjūras valstīm¹ un dažām aizjūras valstīm un teritorijām;
- Muitas ūnijas ar Turciju un Andoru;
- Stabilizācijas un asociācijas līgumi ar Maķedoniju, Horvātiju, Serbiju, Melnkalni un Albāniju;
- Tirdzniecības, attīstības un sadarbības līgums ar Dienvidāfriku.

ES dalībvalstis papildus jau iepriekš uzsāktajām sarunām par brīvās tirdzniecības līgumiem (BTL) ar Vidusjūras reģiona valstīm, Persijas jūras līča sadarbības padomes valstīm² (turpmāk – GCC), asociācijas līguma sarunām ar *Mercosur* valstīm³ (turpmāk – *Mercosur*) un sarunām par ekonomiskās partnerības līgumu (turpmāk – *EPA*) ar Āfrikas, Karību un Klusā okeāna reģiona valstīm (turpmāk – *ACP*) ir vienojušās par jaunas paaudzes padziļinātu BTL sarunu uzsākšanu ar Korejas Republiku, Indijas Republiku, Dienvidaustrumāzijas asociācijas valstīm⁴ (turpmāk – *ASEAN*) un Ukrainu, kā arī par BTL

¹ Alžīrija, Ēģipte, Izraēla, Jordānija, Libāna, Maroka, Palestīnas Pašpārvalde, Sirija, Tunisija

² Bahreina, Kuveita, Omāna, Katara, Saūda Arābija, Apvienotie Arābu Emirāti

³ Argentīna, Brazīlija, Paragvaja, Urugvaja

⁴ Birma, Bruneja, Filipīnas, Indonēzija, Kambodža, Laosa, Malaizija, Singapūra, Taizeme un Vjetnama

ietverošu asociācijas līgumu sarunu uzsākšanu ar Centrālamerikas¹ un Andu Kopienas² valstīm.

Tāpat Eiropas Kopienas (turpmāk – Kopiena) dalībvalstis ir vienojušās par padziļināta BTL

noslēgšanas sarunu uzsākšanu ar Krievijas Federāciju pēc tās iestāšanās PTO.

6.4. ielikums

ES divpusējās attiecības ar trešajām valstīm

ES–Krievijas ekonomisko sadarbību regulē Partnerības un sadarbības līgums (*Partnership and Cooperation Agreements – PCA*), par kura darbības termiņa pagarināšanu puses vienojās 2007. gada 26. oktobrī Mafrā, Portugālē ES un Krievijas vadītāju tikšanās laikā. Šobrīd notiek jauna ES–Krievijas ietvarlīguma izstrāde. Latvijai prioritārās BTL sarunas ar Krieviju ir pilnībā atkarīgas no Krievijas iestāšanās PTO procesa virzības. ES dalībvalstis, tai skaitā Latvija, atbalsta iespējami ātru Krievijas iestāšanos PTO, taču sarunu rezultāti ir svarīgāki par iestāšanās ātrumu. Ņemot vērā Kopienas nostāju, kas paredz BTL sarunu procesu ar Krieviju uzsākt tikai pēc Krievijas uzņemšanas PTO, 2008. gada 26. maijā ES Ministru Padome ir apstiprinājusi mandātu par sarunu uzsākšanu ar Krieviju par jaunā ietvarlīguma noslēgšanu. Jaunais ietvarlīgums risinās tirdzniecības barjeru jautājumu starp ES un Krieviju, koncentrējoties uz normatīvo regulējumu.

Līdz ar **Ukrainas** iestāšanos PTO tika izpildīts priekšnosacījums sarunu uzsākšanai starp ES un Ukrainu par Padziļināta sadarbības līguma (*Enhanced Agreement*) noslēgšanu, kas nomainīs Partnerības un sadarbības līgumu (*Partnership and Cooperation Agreements – PCA*). Sarunas par tā noslēgšanu tika uzsāktas jau 2007. gada 5. martā, un to ietvaros notika vairākas neformālas sarunu kārtas, kurās sarunu partneri pārrunāja savstarpējās intereses, kā arī vienojās par plānotā padziļinātā brīvās tirdzniecības līguma aprisēm Padziļinātā sadarbības līguma ietvaros. Tomēr formāli sarunas par ES–Ukrainas Padziļinātā sadarbības līguma slēgšanu tika atklātas 2008. gada 18. februārī Kijevā (Ukraina).

Latvijai ir īpašas ekonomiskās intereses BTL noslēgšanā starp Kopieni un Ukrainu, ņemot vērā, ka šāds līgums ar Ukrainu pastāvēja pirms Latvijas iestāšanās ES un veicināja tranzīta un tirdzniecības attīstību. Latviju sevišķi interesē ievērojama birokrātisko prasību samazināšana un citu netarifu barjeru likvidēšana iekļūšanai Ukrainas tirgū.

ES ekonomiskā sadarbība ar ASV norit Transatlantiskās Ekonomiskās Padomes iniciatīvas ietvaros. ES un ASV ir savstarpēji lielākie tirdzniecības partneri, kā arī ir lielākās pasaules ekonomikas, kas aptver 57% no pasaules iekšzemes kopprodukta. Lai padziļinātu transatlantiskās ekonomiskās attiecības, 2005. gada 20. jūnijā ES–ASV augstākā līmeņa sarunu laikā tika pieņemta ES un ASV iniciatīva ekonomiskās integrācijas un izaugsmes veicināšanai. Iniciatīva paredz veicināt sadarbību starp augsta līmeņa regulatoriem, veidot atvērtākus un konkurētspējīgākus finanšu tirgus, veicināt investīcijas ilgtermiņa attīstībai, sadarboties intelektuālā īpašuma aizsardzības jomā, tajā skaitā trešajās valstīs, atbalstīt un veicināt inovācijas un tehnoloģisko attīstību, veicināt tirdzniecības drošību, neierobežojot tirdzniecības plūsmu, kā arī attiecinot bezvīzu režīmu uz visām ES dalībvalstīm, vest sarunas aviācijas jomā par jauna līguma noslēgšanu, stiprināt sadarbību pakalpojumu jomā, kā arī nodrošināt abpusēju pieeju valsts pasūtījumu tirgiem.

2007. gada 30. aprīlī ES–ASV samītā Vašingtonā tika pieņemts jauns dokuments „Transatlantiskās ekonomikas stiprināšana starp ES un ASV”. Dokuments paredz veicināt sadarbību tādās jomās kā intelektuālais īpašums, tirdzniecības drošība, finanšu tirgi, inovācijas un tehnoloģijas, kā arī investīcijas. Samita laikā tika izveidota Transatlantiskā ekonomiskā padome, kas uzrauga un veicina ekonomiskās sadarbības realizāciju starp ES un ASV. Padomes uzdevums ir panākt ES un ASV regulējumu harmonizēšanu, kā arī veicināt abu pušu tirdzniecības un uzņēmēju dialoga attīstību.

Latvija turpinās atbalstīt iniciatīvas realizēšanu, pievēršot uzmanību ārējās tirdzniecības veicināšanai, investīciju jomai un uzņēmēju sadarbībai.

ES un Ķīnas ekonomiskais dialogs balstās uz 1985. gadā noslēgto ES–Ķīnas Tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības līgumu, kura ietvaros ir izveidota Apvienotā tirdzniecības komiteja.

Lai atbalstītu Ķīnas ekonomiskās un tirdzniecības reformas un integrāciju pasaules tirdzniecības sistēmā, 2004. gadā tika uzsākta ES – Ķīnas sadarbības programma, kas ir visaptverošākā šāda veida PTO programma Ķīnā. Programma sastāv no 6 elementiem (muita un importa/eksporta regulatorās sistēmas, lauksaimniecība, tehniskās barjeras tirdzniecībai, pakalpojumi, likumdošanas aspekti un intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība, kā arī politikas attīstība, sadarbība un caurspīdīgums).

2007. gadā ES un Ķīna uzsāka sarunas par jauna PCA noslēgšanu, kas cita starpā paredz Tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības līguma atjaunošanu. Lai sabalansētu ES – Ķīnas tirdzniecības plūsmu, 2007. gada novembrī notikušajā ES – Ķīnas samītā puses vienojās par augsta līmeņa ekonomiskā un tirdzniecības dialoga mehānisma izveidi, kas papildinās un veicinās esošo ES – Ķīnas dialogu attīstību. Pirmā abu pušu tikšanās šī dialoga ietvaros notika 2008. gada 25. aprīlī Pekinā. Tās laikā ES un Ķīna apmainījās ar viedokļiem tādās jomās kā sadarbība tirdzniecības un investīciju jomā, sabalansēta ekonomiskā attīstība, inovāciju un tehnoloģiju pārnesē un starptautiskā ekonomiskā attīstība. Detalizētākas diskusijas izvērtās par enerģētikas jautājumiem, tirdzniecību ar augstajām tehnoloģijām, intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzību, tirdzniecības veicināšanu. Plānots, ka par šiem jautājumiem ekonomiskā un tirdzniecības dialoga mehānisma ietvaros tiks diskutēti arī turpmāk, papildus iekļaujot arī tādus jautājumus kā tirgus pieejamība, transports, regulatorie jautājumi un standarti.

2007. gadā ES uzsāka sarunas par BTL noslēgšanu ar **Dienvīdkoreju, ASEAN valstīm un Indiju**. Šobrīd vistālāk attīstījušās BTL sarunas ar **Dienvīdkoreju**. Plānots, ka BTL noslēgšana ar Dienvīdkoreju un Indiju varētu notikt 2008. gadā.

Sarunas ar **Vidusjūras reģiona valstīm** par Brīvās tirdzniecības līgumu noslēgšanu tika uzsāktas 1995. gadā, lai līdz 2010. gadam izveidotu Kopienas un Vidusjūras reģiona valstu brīvās tirdzniecības zonu. Paredzēts, ka BTL būs asimetrisks – Vidusjūras reģiona valstīm būs jāuzņemas mazāks saistību līmenis.

Sarunas ar **GCC valstīm** par BTL noslēgšanu 2002. gadā tika atsāktas, aptverot arī pakalpojumu tirdzniecības un investīciju nosacījumus. Šī BTL mērķis ir PTO normām atbilstoša, uz attīstību vērsta asimetriska preču un pakalpojumu tirdzniecības atvēršana, ņemot vērā GCC valstu attīstības līmeni.

¹ Kostarika, Salvadora, Gvatemala, Honduras un Nikaragva, kā arī Panama pēc tās iesaistīšanās Centrālamerikas ekonomiskās integrācijas procesā

² Bolīvija, Ekvadora, Kolumbija un Peru

6.4. ielikuma turpinājums

Sobrīd no **Rietumbalkānu valstīm** Stabilizācijas un asociācijas līgumus ar ES ir parakstījušas Albānija, Melnkalne, Horvātija, Maķedonija un Serbija. Sarunas ir pabeigtas par līguma noslēgšanu arī ar Bosniju-Hercegovinu, tomēr tas netiek parakstīts politiskās situācijas dēļ. Šo līgumu mērķis ir izveidot brīvās tirdzniecības zonu starp ES un Rietumbalkānu valstīm.

Turpina attīstīties ES un Latīņamerikas un Karību jūras valstu stratēģiskās partnerattiecības, kuru ietvaros notiek sarunas par brīvās tirdzniecības līgumu noslēgšanu ar **Andu Kopienas** valstīm, **Mercosur** valstīm, kā arī **Centrālamerikas** valstīm.

2008. gada 25. aprīlī Kito (Ekvadorā) noslēdzās ES un **Andu Kopienas** trešā sarunu kārtā par Asociācijas līguma noslēgšanu. Sarunu laikā puses ir izskatījušas jautājumus par nākotnes līguma mērķiem un pamatprincipiem, kā arī politisko dialogu un sadarbību, aptverot dažādas jomas (tirdzniecība, transports un infrastruktūra, sociālie jautājumi, zinātniskā un tehniskā sadarbība, reģionālā integrācija, vide, kultūra u.c.).

Sarunās par ES un **Centrālamerikas valstu** asociācijas līguma noslēgšanu 2008. gada 14.-18. aprīlī Salvadorā norisinājās trešā ES-Centrālamerikas Asociācijas nolīguma sarunu kārtā, kuras galvenais mērķis bija sarunu partneru politisko atbalstu transformēt tehniska līmeņa sarunās.

ES un četru **Mercosur** valstu ekonomiskās attiecības balstās uz Starpreģionu Ietvara līgumu, kas tika parakstīts 1996. gadā un paredz sadarbību tirdzniecības, ekonomikas, muitas, statistikas, intelektuālā īpašuma, integrācijas, starpinstitūciju sadarbības un izglītības un zinātnes jautājumos. 1999. gada novembrī tika uzsāktas un joprojām notiek starp ES un **Mercosur** valstīm par **ES – Mercosur asociācijas līguma noslēgšanu**. Līguma mērķis ir veicināt ES un **Mercosur** valstu sadarbību tirdzniecības, ekonomikas, muitas, statistikas, intelektuālā īpašuma, integrācijas, starpinstitūciju sadarbības un izglītības un zinātnes jautājumos, kā arī paredz ES-Mercosur valstu Brīvās tirdzniecības telpas izveidi. Kopš 2004. gada ir notikušas tikai tehniska rakstura sarunas, un to tālāka attīstība ir atkarīga no PTO Dohas attīstības raunda sarunu virzības.

2008. gada 16.-17. maijā Līmā, Peru notika ES un Latīņamerikas samits, kura ietvaros tika pieņemts lēmums, ka sarunas ar Centrālamerikas, Andu Kopienas valstīm un Mercosur tiks aktivizētas.

EPA līgumu sarunu ietvaros līdz 2007. gada beigām ar 35 **ACP valstīm** ir noslēgti pilni vai pagaidu nolīgumi. Pārējām 32 ACP valstīm būs pilna piekļuve Eiropas tirgum kā vismazāk attīstītajām jaunattīstības valstīm. Pilns EPA nolīgums līdz šim ir noslēgts tikai ar Karību jūras reģiona valstīm¹. Līdz ar to visas Karību reģiona valstis ar 2008. gada 1. janvāri ir ieguvušas neierobežotu (bez nodokļiem un kvotām) piekļuvi ES tirgum, izņemot atsevišķus lauksaimniecības produktus, kuriem ir piešķirts pārejas periods. Karību jūras reģiona valstis līdz ar EPA piemērošanu apņemas pakāpeniski atvērt tirgu precēm un produktiem ar Kopienas izcelsmi.

EPA sarunu galvenais mērķis ir sekmēt ACP valstu pakāpenisku integrāciju globālajā ekonomikā, ko paredzēts īstenot, vienojoties par asimetriskiem tirdzniecības nosacījumiem, tā palielinot šo reģionu valstu tirdzniecības kapacitāti un veicinot reģionu savstarpējo integrāciju.

Latvijas ekonomiskās sadarbības līgumi ar trešajām valstīm un trešo valstu reģioniem

Lai aktivizētu divpusējo ekonomisko sadarbību pēc iestāšanās ES, Latvija ir noslēgusi divpusējās ekonomiskās sadarbības līgumus ar Krievijas Federāciju, Ķīnas Tautas Republiku, Baltkrievijas Republiku, Ukrainu, Kazahstānas Republiku, Azerbaidžānas Republiku, Gruziju, Moldovas Republiku, Uzbekistānas Republiku, Kirgizstānas Republiku.

2007. gada 13. septembrī tika noslēgts Latvijas Republikas valdības un Kirgizstānas Republikas valdības ekonomiskās, rūpnieciskās, zinātniskās un tehniskās sadarbības līgums.

Šie līgumi ir svarīgākie divpusējo ekonomisko sadarbību regulējošie jumta līgumi, kas aptver sadarbību rūpniecībā, tūrismā, transporta jomā, farmācijā, lauksaimniecībā, finansiālo pakalpojumu jomā, komunikācijās, profesionālajā apmācībā, investīciju politikā, tehnoloģiju un inovāciju u.c. jomās, tādējādi veicinot ekonomiskās sadarbības attīstību.

Noslēgtie Latvijas un trešo valstu ekonomiskās sadarbības līgumi paredz Starpvaldību komisijas vai/un Apvienotās komitejas izveidošanu, kas nodrošina šo līgumu darbības uzraudzību un analīzes iespējas, kā uzlabot turpmāko sadarbību (skatīt 6.5. ielikumu).

Baltijas Jūras valstu padome (turpmāk – BJVP)

ir viens no Baltijas jūras reģiona valstu sadarbības forumiem, kas īsteno reģionālo sadarbību dažādās jomās. Viens no BJVP mērķiem ir reģiona konkurētspējas celšana un ilgtspējīga attīstība.

BJVP dalībvalstis ir Dānija, Igaunija, Īslande, Krievija, Latvija, Lietuva, Norvēģija, Polija, Somija, Vācija un Zviedrija.

Latvija no 2007. gada 1. jūlija līdz 2008. gada 30. jūnijam ir prezidējošā BJVP valsts.

BJVP ietvaros ir izveidota virkne darba grupu – Ekonomiskās sadarbības darba grupa, Baltijas Jūras reģiona enerģētikas sadarbības darba grupa (BASREC), Muitas sadarbības un robežšķērsošanas darba grupa, Biznesa padomdevēju padome u.c.

BJVP Ekonomiskās sadarbības darba grupas (ESDG) darbu Latvijas prezidentūras laikā organizē Ekonomikas ministrija.

Latvijas prezidentūras laikā BJVP ESGD ir noteiktas šādas prioritātes:

- inovācijas,
- konkurētspēja un klasteru veidošana Baltijas jūras reģionā,
- tirdzniecības un investīciju šķēršļi.

¹ Antigvu un Barbudu, Bahamu Salu Sadraudzību, Barbadosu, Belizu, Dominikas Sadraudzību, Dominikānas Republiku, Grenādu, Gajānas Republiku, Haiti, Jamaiku, Sentkitsas un Nevisas Federāciju, Sentlūsiju, Sentvinsentu un Grenadīnas, Surīnamas Republiku un Trinidādas un Tobāgo Republiku

6.5. ielikums

Latvijas un trešo valstu starpvaldības komisiju darbības aktivitātes

2008. gada 8. aprīlī Rīgā notika Latvijas-Krievijas starpvaldību komisijas Ekonomisko jautājumu darba grupas sanāksme, kurā tika izskatīti jautājumi par ekonomisko sadarbību, līgumtiesiskās bāzes attīstību, sadarbību enerģētikas, finanšu, informācijas tehnoloģiju, vides un citās jomās, kā arī reģionālo un pierobežu sadarbību.

2007. gada jūlijā, sadarbojoties Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamerai un Latvijas Darba devēju konfederācijai, ir izveidota Latvijas – Krievijas Sadarbības padome, kuras mērķis ir dot papildu impulsu ekonomisko attiecību aktivizācijai un turpmākai to paplašināšanai, kā arī paaugstināt Starpvaldību komisijas darba efektivitāti.

2007. gada 13.-14. novembrī Pekinā notika Latvijas – Ķīnas Apvienotās komitejas 6. sēde, kuras ietvaros Latvijas un Ķīnas institūciju pārstāvji pārrunāja abu valstu ekonomiskās sadarbības aktuālos jautājumus, tajā skaitā transporta, tranzīta un loģistikas jomā, rūpniecībā, inovāciju jomā un Eiropas Savienības un Ķīnas ekonomiskā dialoga ietvaros u.c. Ķīna ir uzskatāma par vienu no perspektīvākajiem Latvijas ārējās ekonomiskās sadarbības partneriem ārpus ES un citiem jau tradicionālajiem tirgiem, tādēļ eksporta palielināšana uz Ķīnu ir izaicinājums Latvijas uzņēmējiem. Plašas iespējas piedāvā divpusējās sadarbības attīstība transporta, tranzīta un loģistikas jomā. Latvija ir ieinteresēta konteinerkravu apkalpošanā tranzītā starp ES un Ķīnu.

2008. gada 28.-29. aprīlī Rīgā notika Latvijas – Uzbekistānas starpvaldību komisijas ekonomiskās un rūpnieciskās sadarbības jautājumos 1. sēde, kuras laikā tika pārrunāta abu valstu ekonomiskā sadarbība tādās jomās kā transports, standartizācija un sertifikācija, mazais bizness un privātā uzņēmējdarbība, IT, lauksaimniecība, izglītība, tūrisms un investīcijas.

Latvija ir ieinteresēta tirdzniecības iespēju paplašināšanā un ekonomisko attiecību attīstībā ar Uzbekistānu. Lai arī pašreizējā abu valstu ekonomiskā sadarbība ir vērtējama kā salīdzinoši mazaktīva, pastāv plašas divpusējās ekonomiskās sadarbības padziļināšanas iespējas nākotnē. Perspektīvākās sadarbības jomas – pārtikas rūpniecība, tai skaitā zivirūpniecība, ķīmiskā rūpniecība, īpaši farmācija, kā arī transports, tranzīts un loģistika, kas gan ir jāskata kontekstā ar tranzīta iespējām caur Krieviju.

2008. gada 22. maijā Rīgā notika Latvijas Republikas un Kirgizstānas Republikas starpvaldību komisijas ekonomiskās, rūpnieciskās, zinātniskās un tehniskās sadarbības jautājumos 1. sēde, kuras laikā tika pārrunāti jautājumi par sadarbību tādās jomās kā uzņēmējdarbība, rūpniecība, lauksaimniecība, tūrisms, transports, finanses, kā arī citas perspektīvās jomas turpmākās tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības aktivizācijai un paplašināšanai.

Starpvaldību komisijas 1. sēde notika vienlaikus ar Kirgizstānas premjerministra I. Čudinova un uzņēmēju pavadošās delegācijas vizīti Latvijā. Tās ietvaros 2008. gada 22. maijā tika organizēts Latvijas-Kirgizstānas uzņēmēju biznesa forums un divpusējās uzņēmēju tikšanās. Par Latvijas uzņēmējiem perspektīvākajām sadarbības jomām var tikt uzskatītas rūpniecība, transports un tūrisms.

Latvija ir ieinteresēta aktīvākā abu valstu ekonomiskās sadarbības attīstībā, tai skaitā tirdzniecības iespēju paplašināšanā, kā arī savstarpējās investīciju plūsmas veicināšanā. Latvijas ārējās tirdzniecības bilance ar Kirgizstānu ir pozitīva, turklāt pēdējo gadu laikā abu valstu tirdzniecībā ir vērojama pieauguma tendence.

2008. gada 26.-27. maijā Astanā, Kazahstānā notika Latvijas Republikas un Kazahstānas Republikas Starpvaldību komisijas ekonomiskās, zinātniskās un tehniskās sadarbības jautājumos 2. sēde, ko no Latvijas puses vadīja ekonomikas ministrs K. Gerhards. Vienlaikus ar Starpvaldību komisiju š.g. 27. maijā Astanā un 28. maijā Almatī notika Latvijas un Kazahstānas uzņēmēju apaļā galda diskusijas.

Sēdē izskatīto jautājumu galvenie virzieni bija abu valstu uzņēmēju sadarbības paplašināšanas iespējas visās savstarpējo interešu jomās, transporta plūsmu veicināšana caur Latvijas ostām un dzelzceļu, kā arī sadarbības padziļināšanas iespējas tādās jomās kā tūrisms, finanšu pakalpojumi, IT, lauksaimniecība, u.c.

Kazahstāna tradicionāli ir uzskatāma par stratēģiski nozīmīgu Latvijas ārējās ekonomiskās sadarbības partneri ārpus Eiropas Savienības, turklāt pēdējo gadu laikā pieaug Latvijas uzņēmēju interese par uzņēmējdarbības projektu īstenošanas iespējām šajā Centrālāzijas valstī.

2008. gada otrajā pusē tiek plānotas vairāku noslēgto ekonomiskās sadarbības līgumu Starpvaldību komisiju sēdes: ar Azerbaidžānu, Ukrainu, un Baltkrieviju.

Lai gan starp Latviju un Krieviju ir noslēgta vienošanās par ekonomisko sadarbību, perspektīvā ir ekonomiskās sadarbības veicināšana ar Krievijas Federācijas reģioniem.

2008. gada 9. aprīlī tika parakstīta Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijas un Vologdas apgabala (Krievijas Federācija) valdības Vienošanās par ekonomisko sadarbību. Šobrīd norit darbs, lai tiktu noslēgta Vienošanās par ekonomisko sadarbību ar Krievijas Federācijas Jaroslavas apgabala valdību un Baškortostānas Republikas valdību.

Latvijas un Krievijas ekonomisko attiecību veicināšana tiek apspriesta arī citos formātos.

2008. gada 15.-16. janvārī Rīgā notika BJVP ESDG otrā tikšanās, kuras ietvaros noritēja ESDG seminārs par inovācijām un klasteru attīstības politiku Baltijas jūras reģionā, kā arī ESDG kārtējā sanāksme. Seminārā tika skatīti tādi jautājumi kā valsts sektora loma klasteru attīstības veicināšanā, jaunu klasteru veidošanas iespējas Baltijas jūras reģionā. BJVP ESDG sanāksmes laikā tika apspriestas BJVP ESDG turpmākās sadarbības formas Latvijas prezidentūras BJVP laikā.

2008. gada 13.-14. maijā Siguldā notika BJVP ESDG trešā sanāksme, kurā tika izskatīti jautājumi par ESDG un ekonomiskās sadarbības nākotnes perspektīvām (sadarbības jomas, iespējamie projekti),

sadarbību ar Barenca jūras Eiroarktisko padomi (BEAC), ESDG 2007.-2008. gada Pārskata ziņojumu, ESDG darbības organizāciju Dānijas prezidentūras ietvaros 2008.-2009. gadā.

No 2008. gada 1. jūlija prezidentūru BJVP pārņem Dānija.

ES sektorālie līgumi

Tērauds ir īpaša stratēģiska prece, ņemot vērā tā daudzpusējās izmantošanas iespējas dažādās nozarēs, kā arī spēju to apstrādāt. 2007. gadā tērauda ražošanas pasaulē sasniedza 1,3 mljrd. tonnu un salīdzinājumā ar 2006. gadu pieauga par 8%. Ražošanas apjomu kāpumu nodrošināja Āzijas valstis, it īpaši Ķīna, kur

tērauda izlaide pieauga par 16,5%, ņemot vērā augsto pieprasījumu.

ES šobrīd piemēro kvantitatīvos ierobežojumus pret atsevišķu tērauda izstrādājumu importu no Krievijas un Kazahstānas. 2007. gada oktobrī ES un Krievija noslēdza līgumu par tērauda tirdzniecību 2007. gadam un 2008. gadam, tajos paredzēts ikgadējs kvotu pieaugums. Attiecībā uz Kazahstānu pašlaik tiek piemēroti autonomi pasākumi. 2008. gada 16. maijā Ukraina kļuva par PTO dalībvalsti, līdz ar to iepriekš noteiktie kvantitatīvie ierobežojumi attiecībā uz Ukrainas tērauda preču importu ES tika atcelti. Arī pēc Krievijas, Kazahstānas iestāšanās PTO ES tērauda līgumi ar šīm valstīm automātiski zaudēs spēku.

Tērauda plūsmas monitoringa nolūkā atsevišķu tērauda izstrādājumu importam no visām trešajām valstīm ES papildus piemēro Iepriekšējās uzraudzības sistēmu.

Tekstila nozare ir sociāli jutīga nozare, kurai raksturīga intensīva darbaspēka izmantošana, tai ir liela nozīme gan reģionālajā attīstībā, gan starptautiskajā tirdzniecībā. Šobrīd Eiropas tekstila nozarē ir vērojama tendence, ka preču ražošana ar mazāku pievienoto vērtību tiek pārvietota uz valstīm ar lētākām izmaksām, savukārt Eiropā saglabājas un tiek attīstīta ražošana ar augstāku pievienoto vērtību, t.sk. dizaina izstrāde, jaunu materiālu un tehnoloģiju izmantošana.

Kopš 2005. gada 1. janvāra PTO dalībvalstu starpā vairs netiek piemēroti kvantitatīvie ierobežojumi attiecībā uz tekstilpreču tirdzniecību. ES kvantitatīvos ierobežojumus šobrīd piemēro Baltkrievijas un Ziemeļkorejas tekstilpreču importam, savukārt dubultās kontroles uzraudzības sistēma (licencēšana) bez kvantitatīvajiem ierobežojumiem attiecas uz atsevišķu Uzbekistānas, kā arī Ķīnas izcelsmes tekstilpreču importu.

Tirdzniecības aizsardzības instrumenti

Eiropas Savienībā tāpat kā lielākajā daļā citu pasaules valstu ekonomiku, kas importē preces un pakalpojumus, darbojas tirdzniecības aizsardzības instrumentu (antidempings, pretsubsīdiju pasākumi un iekšējā tirgus aizsardzības pasākumi) (turpmāk tekstā – TAI) sistēma.

Antidempinga un pretsubsīdiju pasākumu mērķis ir aizsargāt Eiropas Savienības vietējos ražotājus pret zaudējumiem, kurus nodara trešo valstu uzņēmumu negodīga konkurence vai valdību piešķirtās aizliegtās eksporta subsīdijas. Iekšējā tirgus aizsardzības pasākumu piemērošanai izšķirošais pamats ir tāds importa pieaugums, kas nodara būtiskus zaudējumus vietējiem ražotājiem, bet nav negodīgas konkurences pazīmes.

Latvijā ir gan TAI procedūrās skarto preču ražotāji, gan patērētāji, taču visbūtiskākās Latvijas intereses ir saistītas ar TAI pakļauto preču importu un rūpniecisko lietošanu. Latvijai no importa un lietotāju interešu viedokļa 2008. gada pirmajā pusē būtiskākās ir šādas tirdzniecības aizsardzības lietas:

- antidempinga pārbaude attiecībā uz Krievijas un Ukrainas izcelsmes amonija nitrāta importu. Latvija neatbalsta antidempinga pasākumu ieviešanu, jo tas kā izejviela ir būtisks lauksaimniecībai, un šīs valstis ir galvenie importa avoti;
- antidempinga pārbaude attiecībā uz rūpnieciski audzētu lašu importu no Norvēģijas. Latvija neatbalsta antidempinga pasākumu piemērošanu, jo Latvija pati sevi nespēj nodrošināt ar pietiekamu šī produkta daudzumu, un Norvēģijas laši ir viskonkurētspējīgākā importa alternatīva.

Tāpat kā ES piemēro tirdzniecības aizsardzības pasākumus, arī citas trešās valstis kādu no aizsardzības mehānismiem var piemērot gan pret visiem ES attiecīgā produkta eksportētājiem (piemēram, iekšējā tirgus aizsardzības pasākumi), gan pret kādas ES dalībvalsts konkrētā produkta eksportētājiem (piemēram, antidempinga pasākumi).

Visbūtiskākos zaudējumus trešās valsts tirgū Latvijas uzņēmums ir cietis no ASV spēkā esošajiem antidempinga pasākumiem pret tērauda stieņu importu no Latvijas. 2007. gada 4. jūnijā pēc ES lūguma tika izveidots PTO Strīdu izskatīšanas institūcijas Panelis, kurš izskata ASV praktizētās antidempinga pārbažu veikšanas atbilstību PTO normām, kas cita starpā skar arī Latvijas uzņēmumu. ASV savos lēmumos dempinga starpības noteikšanai ir izmantojusi tā saukto *zeroing* metodi. Ja ASV šo metodi nebūtu izmantojusi pret Latvijas uzņēmumu, konstatētā dempinga starpība būtu niecīga vai tās vispār nebūtu. PTO Paneļa starpposma ziņojums šajā strīdu izšķiršanas procesā ir gaidāms šajā gadā.

6.2.3. ES iekšējais tirgus

Eiropas Savienības iekšējais tirgus – Eiropas integrācijas stūrakmens – ir atzīts par vienu no ES vērienīgākajiem un veiksmīgākajiem projektiem. Šobrīd ES iekšējais tirgus aptver 30 valstis (ieskaitot Eiropas Ekonomikas zonas valstis – Norvēģiju, Īslandi un Lihtenšteinu) ar aptuveni 500 milj. patērētāju. Ir daudz paveikts, lai Eiropas Kopienas dibināšanas Līgumā ietvertās četras brīvības – personu brīva pārvietošanās, preču, pakalpojumu un kapitāla brīva aprīte – kļūtu par realitāti. Ir izveidots vienots noteikumu kopums komersantiem, atcelta robežkontrole, izveidota konkurētspējīgāka komercdarbības vide, patērētājiem nodrošināts plašāks preču un pakalpojumu klāsts, radītas jaunas darba vietas, iedzīvotājiem nodrošināta iespēja dzīvot, strādāt, mācīties un doties pensijā citā valstī, rasta iespēja ieviest vienotu valūtu, nodrošināti daudzi citi labumi. Tomēr iekšējā tirgus potenciāls joprojām nav izmantots pilnībā, un tā pilnveidošana aizvien turpinās, veicinot ES ekonomikas ilgtspējīgu, stabilu attīstību un iedzīvotāju labklājību.

Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 28.-30. un 43.-55. pantā noteikto principu ieviešanu saistībā ar brīvu preču un pakalpojumu apriti un tiesībām veikt komercdarbību Latvijā uzrauga un koordinē Ekonomikas ministrija, pastāvīgi identificējot normas, kas potenciāli vai faktiski var kavēt Eiropas Savienības iekšējā tirgus brīvību īstenošanu, tajā skaitā izvērtējot vēl izstrādes stadijā esošos normatīvos aktus.

Tehnisko noteikumu procedūras paziņošanas ietvaros (direktīvas 98/34/EK un 98/48/EK), kura nosaka Eiropas Savienības dalībvalstu pienākumu iesniegt Eiropas Komisijai un pārējām ES dalībvalstīm un Eiropas Ekonomikas zonas valstīm izvērtēšanai tehnisko noteikumu projektus, lai preventīvi izvērtētu un novērstu tādu prasību noteikšanu normatīvajos aktos, kuras varētu radīt šķēršļus brīvai preču apritei, kā arī brīvai informācijas sabiedrības pakalpojumu apritei, Latvija 2007. gadā Eiropas Komisijai ir iesniegusi 8 tehnisko noteikumu projektus.

Kopumā no 2004. gada 1. maija līdz 2008. gada 1. maijam Latvija informēja Eiropas Komisiju par 50 tehnisko noteikumu projektiem, par kuriem Eiropas Komisijas iebildumi saņemti 11 gadījumos. Vairumā gadījumu Eiropas Komisijas iebildumi ir bijuši saistīti ar to, ka normatīvo aktu projektos netiek ietverts savstarpējās atzišanas princips, kas nosaka, ka Latvijā atzīst produktus, kas ražoti vai likumīgi laisti aprītē kādā no ES dalībvalstīm vai Turcijā vai likumīgi ražoti kādā no Eiropas Brīvas tirdzniecības asociācijas valstīm, kas ir Eiropas ekonomikas zonas līguma līgumslēdzēja puse.

Savstarpējās atzišanas princips faktiski ir vienīgais tiesiskais instruments neharmonizētajā nacionālā tehnisko noteikumu un standartu piemērošanas jomā. Eiropas Komisija, atzīstot problēmas, kādas pastāv savstarpējās atzišanas principa piemērošanas jomā, 2007. gada februārī nāca klajā ar *Priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai*, ar ko tiks noteiktas procedūras valstu tehnisko noteikumu piemērošanai citā dalībvalstī likumīgi tirgotiem ražojumiem. Regulas mērķis ir uzlabot veidu, kā savstarpējās atzišanas princips darbojas praksē, kā arī sniegt valsts institūcijām nepieciešamos instrumentus principa korektai ieviešanai ikdienas praksē, bet biznesa pārstāvjiem izmantot priekšrocības, ko sniedz savstarpējās atzišanas princips. Regula neaptver Īslandes, Norvēģijas, Lihtenšteinas, Turcijas preces. Konceptuāla vienošanās par regulas projektu starp Eiropas Savienības dalībvalstīm jau ir panākta, un plānots, ka tā tiks pieņemta vēl Slovēnijas prezidentūras laikā – līdz 2008. gada jūlijam.

Latvijā **iekšējā tirgus direktīvu** ieviešana risinās veiksmīgi, un direktīvu pārņemšanas efektivitātes ziņā ir sasniegti augsti rezultāti, atpaliekot vienīgi no Slovākijas. Uz 2007. gada 10. decembri Latvijas normatīvajos aktos bija pārņemti 99,4% iekšējā tirgus direktīvu (par 10 direktīvām nav paziņoti direktīvas ieviešanas pasākumi), jau šobrīd nodrošinot 2009. gada Lisabonas mērķi pārņemt 99% direktīvu prasību jeb pieļaut direktīvu transponēšanas deficītu 1% apmērā.

Lai veicinātu komercdarbību un inovācijas, viena no Latvijas prioritātēm Eiropas Savienībā ir **brīvas pakalpojumu** aprites veicināšana. Starp ES tiesību aktu iniciatīvām Latvijai būtiskākā ir Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū, kuras prasības nacionālajā likumdošanā dalībvalstīm jāievieš līdz 2009. gada beigām. Direktīvas mērķis ir radīt nepieciešamo tiesisko regulējumu, lai veicinātu komercdarbības tiesību un brīvas pakalpojumu aprites īstenošanu ES iekšējā tirgū. Direktīva dos pozitīvu ieguldījumu saistībā ar pārrobežu pakalpojumu sniegšanu, kā arī komercdarbības vides uzlabošanā, jo īpaši administratīvo šķēršļu mazināšanā.

Saskaņā ar direktīvas prasībām līdz 2009. gada beigām Ekonomikas ministrijai sadarbībā ar iesaistītajām valsts iestādēm ir nepieciešams izveidot vienas pieturas aģentūras (vienotus kontaktpunktus), nodrošinot pakalpojumu sniedzējam iespēju veikt administratīvās procedūras attālināti ar elektronisku līdzekļu starpniecību, kā arī atvieglot informācijas pieejamību saistībā ar valsts prasībām un procedūrām ne tikai pakalpojumu sniedzējiem, bet arī saņēmējiem. Šobrīd aktīvi risinās vienas pieturas aģentūras koncepcijas izstrādi.

Lai atvieglotu komercdarbības uzsākšanu un veikšanu, tiek pārskatītas pastāvošās administratīvās barjeras, attiecīgi likvidējot vai vienkāršojot prasības atļauju/licenču izsniegšanai – samazinot maksu par to saņemšanu, izsniedzot tās uz nenoteiktu laiku, kā arī radot iespēju nokārtot nepieciešamās procedūras elektroniski. Atsevišķās jomās licences ir aizstātas ar paziņošanu par komersanta darbību. Saskaņā ar Direktīvu 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū līdz 2009. gada beigām tiks izstrādāti grozījumi pastāvošajos normatīvajos aktos administratīvo barjeru likvidēšanai pakalpojumu jomā. Likumdošanas pārskatīšanas rezultāti tiks arī iesniegti Eiropas Komisijai, kas izvērtēs ierobežojumu pamatotību un norādīs uz nepieciešamajiem uzlabojumiem. Atbilstoši Direktīvas 2006/123/EK prasībām no 2006. gada 28. decembra Latvijas likumdošanā netika izstrādātas un ieviestas tāda veida jaunas prasības, kas regulē nosacījumus attiecībā uz piekļuvi komercdarbības uzsākšanai pakalpojumos, ko aptver Direktīva 2006/123/EK, kā arī nosacījumi attiecībā uz šādu pakalpojumu sniegšanu īstermiņā, ja, vienīgais, tās nav pamatotas ar īpašām sabiedriskām interesēm.

2008. gada pirmajā pusē tika turpināta iedzīvotāju informēšanas kampaņa dažādās Latvijas pilsētās par **SOLVIT koordinācijas tīklu**, kas darbojas kā alternatīvs mehānisms Eiropas Ekonomiskās zonas iekšējā tirgus problēmu risināšanā. SOLVIT idejas pamatā ir rast ātru un reālu risinājumu iekšējā tirgus problēmām, kas ir radušās valsts iestāžu darbības rezultātā, nepareizi piemērojot ES tiesību normas. SOLVIT risina gan iedzīvotāju, gan uzņēmēju problēmas, un šis ir bezmaksas pakalpojums.

Kopš 2008. gada sākuma Latvijas SOLVIT koordinācijas centrs izskatīšanai saņēmis 12 lietu, no

kurām 6 vēl tiek risinātas. 10 sūdzību iesnieguši iedzīvotāji, bet no uzņēmumiem saņemtas 2 sūdzības. Tā kā SOLVIT tīkla panāktais risinājums atšķirībā no tiesas sprieduma nav saistošs valsts iestādei, kas pārkāpj ES normatīvos aktus, būtisks rādītājs ir sekmīgi atrisināto lietu īpatsvars: 2007. gadā – 80%, 2008. gada pirmajā pusē – jau 83,3 procenti.

6.3. Nozaru attīstības politika

6.3.1. Rūpniecības attīstības politika

Viens no galvenajiem tautsaimniecības attīstības mērķiem Latvijā ir izveidot efektīvu un konkurētspējīgu rūpniecību, kas nodrošinātu augstus un stabilus izaugsmes tempus. Rūpniecībai ir vitāli svarīga loma ārējās tirdzniecības bilances uzlabošanā. Rūpniecības politika Latvijā tiek veidota, ņemot vērā Eiropas Savienības politikas attīstības virzienus, vienlaicīgi sadarbībā ar rūpniecības uzņēmumus pārstāvošām organizācijām identificējot un risinot vietējiem rūpniecības uzņēmumiem aktuālos jautājumus. Rūpniecības politika ir cieši saistīta ar inovāciju, uzņēmējdarbības, izglītības un citām politikas jomām.

2007. gada 28. jūnijā Ministru kabinets apstiprināja *Komercdarbības konkurētspējas un inovāciju veicināšanas programmu 2007.-2013. gadam*. Programma ietver pasākumus inovāciju, komercdarbības, mazo un vidējo uzņēmumu un rūpniecības nozaru attīstības veicināšanai. Programma ir izstrādāta, lai panāktu Latvijas ekonomiskās politikas lielāku koordināciju šajā stratēģiski svarīgajā politikas virzienā, kas līdz šim tika realizēta Nacionālās inovāciju programmas 2003.-2006. gadam, Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības programmas 2004.-2006. gadam un Latvijas rūpniecības attīstības pamatnostādņu ietvaros. Programmas īstenošanas laika periods ļauj to sekmīgi koordinēt ar Latvijas Nacionālajā attīstības plānā ietvertajiem pasākumiem un ES Finanšu perspektīvas 2007.-2013. gadam piedāvātajām strukturālo fondu izmantošanas iespējām.

Viens no *Komercdarbības konkurētspējas un inovāciju veicināšanas programmas 2007.-2013. gadam* rīcības virzieniem ir **rūpnieciskā dizaina** attīstības veicināšana. Sākot ar 2007. gadu, ar LIAA starpniecību tiek īstenotas aktivitātes, kuru mērķis ir uzlabot rūpniecības uzņēmumu un profesionālā dizaina pakalpojumu sniedzēju sadarbību. 2007. gadā tika veikts dizaina audits 15 mazos un vidējos uzņēmumos, lai novērtētu situāciju saistībā ar tā lietošanu uzņēmumu darbībā un jaunu produktu izstrādē, kā arī sniegtu rekomendācijas uzņēmumiem par iespējām uzlabot to konkurētspēju izmantojot rūpnieciskā dizaina piedāvātās iespējas. Iesaistītie uzņēmumi pārstāvēja gan mikro, gan mazo, gan arī vidējo uzņēmumu kategorijas tādās nozarēs kā apģērbi, tekstilpreču un mēbeļu ražošana, metālapstrāde,

Līdz šim iedzīvotāji visbiežāk ir sūdzējušies par profesionālās kvalifikācijas un diplomu atzīšanu (piemēram, Latvijas iedzīvotāja vēlas strādāt Vācijā par zobārsti), kā arī Eiropas Savienības pilsoņu ģimenes locekļu tiesībām uzturēties un strādāt dalībvalstīs.

poligrāfija, saldumu ražošana u.c. Lai arī situācija analizētajos uzņēmumos ir dažāda, tiek secināts, ka pastāv ievērojamas iespējas integrēt dizainu uzņēmumu kopējā stratēģijā un produktu izstrādes ciklā. Tāpat uzņēmumu apsekojums liecina, ka dažādu apstākļu dēļ uzņēmumi nepiesaista profesionālus dizainerus visā produkta attīstības ciklā.

2008. gadā, balstoties uz dizaina audita rezultātiem, LIAA īstenošs zināšanu pārneses pilotprojektus dizaineru un produkcijas ražotāju sadarbības veicināšanai. Rezultātā tiks izstrādāts vismaz viens jauna dizainprodukta prototips katrā no iesaistītajiem uzņēmumiem.

2008. gadā ir uzsācis darbu Latvijas industriālā dizaina portāls www.designlatvia.lv, kura mērķis ir kļūt par sadarbības un informācijas apmaiņas platformu dizaina un ražošanas sektoru pārstāvjiem. Galvenie portāla uzdevumi ir dizaineru un ražotāju kontaktu veidošana, informācijas sniegšana par dizaina projektiem Latvijā un pasaulē, sadarbības iespējām un veiksmīgu dizaina projektu popularizācija.

2008. gadā pie Ekonomikas ministrijas darbu uzsāks *Dizaina konsultatīvā padome*. Padomes darbības mērķis ir veicināt dizaina attīstību tautsaimniecības konkurētspējas paaugstināšanā, lai paaugstinātu produktu un pakalpojumu pievienoto vērtību. Padome sastāv no dažādu nozaru ministriju, augstskolu, institūciju, apvienību, organizāciju un asociāciju pilnvarotiem pārstāvjiem. Vieni no galvenajiem padomes uzdevumiem ir izstrādāt priekšlikumus dizaina attīstības veicināšanai un identificēt problēmas, kas traucē dizaina attīstību Latvijā, piedāvāt konkrētus risinājumus situācijas uzlabošanai, kā arī sekot līdzi priekšlikumu realizācijai.

2008. gada jūnijā ir plānots uzsākt Ekonomikas ministrijas un Aizsardzības ministrijas kopīgu pētījumu par **militārās nozares un ar to saistīto nozaru attīstību Latvijā**. Tā ietvaros tiks izvērtēta uzņēmumu kapacitāte iekļauties piegādēs bruņoto spēku vajadzībām un militārās rūpniecības piegādes ķēdēs, kā arī sniegtas politikas rekomendācijas konkurētspējas paaugstināšanai, tai skaitā ieteikumi *offset* (kompensācijas darījumi) politikas sakārtošanai Latvijā. Militārās rūpniecības attīstības jautājumi pašlaik ir aktuāli ES līmenī, kur kā prioritāte ir izvirzīta konkurētspējīgas Eiropas aizsardzības tehnoloģiju un rūpniecības bāzes attīstība. *Offset* politikas jomā tiek izstrādāts Eiropas *offset* darījumu ētikas kodekss, kura

mērķis ir veicināt *offset* darījumu atklātumu un mazināt to negatīvo ietekmi uz konkurenci.

Turpinās starpvalstu sadarbības projekta BSR InnoNet (Baltijas jūras valstu inovāciju tīkls) īstenošana. Projekts orientējas uz sadarbību **klasteru politikas** veidošanas jomā, kontaktu, pieredzes apmaiņas un sadarbības veicināšanu klasteru starpā, kā arī klasteru analīzi reģionā. Projekta koordinējošā institūcija ir Ziemeļu Inovāciju centrs, Latviju projektā pārstāv Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra un Ekonomikas ministrija, dažādās projekta aktivitātēs iesaistot arī pārstāvjus no citām valsts institūcijās un privātā sektora.

Viens no projekta uzdevumiem ir izstrādāt un uzsākt vienu vai vairākas starpvalstu inovāciju un klasteru veicināšanas programmas. 2008. gadā tiek uzsākta divu šādu starpvalstu pilotprogrammu īstenošana.

Viena no paredzamajām starpvalstu programmām ir orientēta uz sadarbības attīstīšanu reģiona valstu klasteru starpā. Šī sadarbība var būt gan horizontāla, kas ietver sadarbības un kontaktu veidošanu līdzīgu klasteru starpā, gan arī starpsektoru sadarbība, kur tiek iesaistīti klasteri dažādos pievienotās vērtības ķēdes līmeņos vai arī klasteri no atšķirīgām jomām, kas potenciāli var viens otru papildināt un veicināt sinerģijas veidošanos. Pilotprogramma orientējas uz četrus nozaru – pārtikas, bioenerģijas, informācijas tehnoloģiju un kokapstrādes un mēbeļu klasteru sadarbības veicināšanu Baltijas jūras reģionā. Pēc pilotprogrammas rezultātu izvērtēšanas 2009. gadā ir paredzēts uzsākt pilna apmēra programmas realizāciju, kuras mērķis ir veidot sadarbību Baltijas jūras reģiona klasteru starpā, lai konkursa kārtībā varētu pieteikties dažādu nozaru klasteriem.

Otra nozīmīga joma, kurā tiek izstrādāta starpvalstu programma, saistās ar kapacitātes paaugstināšanas jautājumiem. Plānots izveidot starpvalstu programmu, kuras ietvaros tiktu nodrošināta klasteru attīstībā iesaistīto personu un institūciju savstarpējā pieredzes apmaiņa un apmācības. Mērķa auditorija šādai programmai ir klasteru koordinatori un personāls, kā arī valsts aģentūras un institūcijas, kas realizē klasteru veicināšanas politiku. Pirmo apmācības moduli īstenošana sākas 2008. gada vasarā.

Klasteru attīstība ir izvirzīta kā nozīmīga prioritāte Eiropas Savienības līmenī. 2008. gada janvārī Stokholmā notika ES Prezidentūras Eiropas klasteru konference, kuras ietvaros tika pieņemts Eiropas klasteru memorands. Dokuments ir paredzēts kā deklarācija, kas uzsver klasteru nozīmi inovāciju attīstībā Eiropā un aicina ES dalībvalstis nacionālā un reģionālā līmenī, kā arī ES institūcijas ES līmenī sekmēt klasteru attīstību, sniedz rekomendācijas klasteru atbalsta iniciatīvu īstenošanā.

6.3.2. Enerģētikas politika

Enerģētikas politikas galvenie virzieni ir vērsti uz valsts energoapgādes drošības paaugstināšanu, veicinot primāro energoresursu piegāžu dažādošanu un radot apstākļus elektroenerģijas ģenerēšanas pašnodrošinājuma pieaugumam, kā arī ar jaunu starpsavienojumu palīdzību novēršot reģiona elektroenerģijas tirgus izolāciju. Būtiska nozīme ir arī konkurences apstākļu radīšanai, atjaunojamo un vietējo energoresursu izmantošanas veicināšanai un apkārtējās vides aizsardzībai.

2006. gada 27. jūnijā Ministru kabinets apstiprināja *Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007.-2016. gadam*. Pamatnostādnes ietver valdības politiku, attīstības mērķus un prioritātes enerģētikas jomā gan vidējā termiņā, gan arī ilgtermiņā.

Elektroapgāde 2007. gadā 86% Latvijā ražotās elektroenerģijas saražo AS „Latvenergo”, kas nodrošina arī elektroenerģijas importu un piegādi patērētājiem. No 2005. gada 1. septembra elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora funkcijas veic AS „Augstsprieguma tīkls”. Kopš 2007. gada 1. jūlija elektroenerģijas sadales sistēmas operatora funkcijas veic AS „Latvenergo Sadales tīkls”. Abu akciju sabiedrību vienīgais īpašnieks ir AS „Latvenergo”. Vēl Latvijā darbojas vairāk nekā simts mazo elektrostaciju un 15 licencētu elektroenerģijas sadales un tirdzniecības uzņēmumu.

Latvijai kā ES dalībvalstij ir jānodrošina, ka valstī tiek ievērotas ES tiesību aktos enerģētikas nozarē noteiktās vienotās prasības (skatīt 6.6. ielikumu). Elektroapgādes jomā tas nozīmē, ka elektroenerģijas nozare Latvijā darbojas atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 26. jūnija direktīvas 2003/54/EK par vienotiem noteikumiem elektroenerģijas iekšējam tirgum un Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 18. janvāra direktīvas 2005/77/EK par pasākumiem, lai nodrošinātu elektroapgādes drošumu un ieguldījumus infrastruktūrā, nosacījumiem.

Ministru kabinets 2004. gada 23. jūlijā akceptēja „Pamatnostādnes Latvijas elektroenerģijas tirgus priekšnosacījumu izveidei”, kurā definēti pamatprincipi Latvijas elektroenerģijas tirgus atvēršanas modelim, tirgus atvēršanai nepieciešamie priekšnosacījumi, tirgus dalībnieki, to pamatfunkcijas, pienākumi un tiesības, nozares perspektīvās struktūras un regulēšanas principi, kā arī formulētas problēmas, kas pašlaik kavē Latvijas elektroenerģijas tirgus atvēršanu un elektroenerģijas lietotāju izvēles tiesību īstenošanu. Pamatnostādņu projekts sagatavots, ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2003/54/EK par vienotiem noteikumiem elektrības iekšējam tirgum. Lai radītu tiesisko vidi efektīvi funkcionējošam, konkurētspējīgam elektrības tirgum, pamatojoties uz pamatnostādnēm, 2005. gada 5. maijā Saeima pieņēma *Elektroenerģijas tirgus likumu*.

6.6. ielikums

Normatīvo aktu saskaņošana ar ES direktīvām.

Likumdošanas aktu saskaņošanā ar ES likumdošanu galvenie virzieni ir naftas un naftas produktu rezerves, piegādes drošība un energoefektivitāte, kā arī tirgus principu ieviešanas turpināšana enerģētikā:

- **piegādes drošība un naftas produktu rezervju izveidošana.** 2006. gada 27. jūnijā tika pieņemta Valsts naftas produktu rezervju koncepcija. 2006. gada 27. jūnijā Ministru kabinets akceptēja Ministru kabineta noteikumus Nr. 541 „Naftas produktu rezerves izveidošanas un uzglabāšanas kārtība”, kas reglamentē komersantu veidojamo naftas produktu rezervju kārtību;
- **elektroenerģijas sektors.** Tiesisko regulējumu efektīvi funkcionējošam elektroenerģijas tirgum, kurā visiem elektroenerģijas lietotājiem droši, kvalitatīvi un par pamatotām cenām tiek piegādāta elektroenerģija un nodrošinātas tiesības brīvi izvēlēties elektroenerģijas tirgotāju, kā arī tiek veicināta elektroenerģijas ražošana, izmantojot atjaunojamās energoresursus un radīti priekšnosacījumi elektroapgādes drošuma paaugstināšanai, veido Elektroenerģijas tirgus likums un saskaņā ar to izdotie Ministru kabineta noteikumi. 2008. gada 15. maijā stājās spēkā likums „Grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā” Grozījumi paredz, ka gadījumā, ja no elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora ziņojuma izriet, ka valsts elektroapgādes drošumu apdraud ražošanas jaudu nepietiekamība, valdība izsludina konkursu par jaunu ražošanas jaudu ieviešanu vai esošo iekārtu rekonstrukciju. Konkursa uzvarētājs iegūs tiesības saņemt maksājumus par jaunajām elektroenerģijas jaudām. Vienlaikus attiecīgais elektroenerģijas ražotājs būs tiesīgs piedalīties elektroenerģijas tirgū un pārdot saražoto elektroenerģiju par vienošanās cenu jebkuram elektroenerģijas tirgus dalībniekam.
- **gāzes sektors.** 2005. gada 26. maijā Saeimā pieņemts likums „Grozījumi Enerģētikas likumā”, ar kuru noteikti dabas gāzes tirgus darbības principi. Likuma mērķis ir radīt apstākļus konkurencei dabas gāzes tirgū Latvijā, kā arī saskaņot regulējošos normatīvos aktus ar Eiropas Savienības likumdošanas prasībām. Likuma pārejas noteikumi paredz, ka likuma normu, kas regulē dabas gāzes tirgus darbības principus, spēkā stāšanās laiku un kārtību, nosaka ar īpašu likumu. Atsevišķu Enerģētikas likuma pantu spēkā stāšanās kārtības likums nosaka, ka šis Enerģētikas likuma normas stāties spēkā ar 2010. gada 1. janvāri. Dabas gāzes piegādi un lietošanu regulē Ministru kabineta 2008. gada 12. februāra noteikumi Nr. 99 „Dabas gāzes piegādes un lietošanas noteikumi”.

Pašreiz Latvijas **dabas gāzes tirgū** darbojas viens komersants – AS „Latvijas Gāze”, kas saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas izdotajām licencēm veic dabas gāzes pārvadi, sadali, uzglabāšanu un tirdzniecību. Sašķidrinātās naftas gāzes apgādē konkurē apmēram 70 uzņēmumu.

2005. gada 26. maijā pieņemtie grozījumi *Enerģētikas likumā* paredz pamatnosacījumus dabas gāzes tirgus atvēršanai un ir izstrādāti, ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2003/55/EK par vienotiem noteikumiem dabas gāzes iekšējam tirgum. Likums ietver jautājumus, kas skar sistēmu darbību, tirgus dalībnieku pienākumus un tiesības, kā arī konkurences iespējas dabas gāzes tirgū. Saeima ar speciālu likumu ir noteikusi, ka šie grozījumi stāties spēkā 2010. gada 1. janvārī.

Dalībvalstīs, izvēloties regulētu pieejas kārtību, veic nepieciešamos pasākumus, lai piešķirtu dabas gāzes uzņēmumiem un kvalificētajiem lietotājiem iekšpus vai ārpus teritorijas, kas aptver savstarpēji saistītu sistēmu, tiesības piekļūt sistēmai, par pamatu ņemot publicētos tarifus un citus noteikumus un pienākumus, kas jāievēro, izmantojot sistēmu.

Lai aktualizētu regulējumu **siltumapgādē**, 2006. gada 30. novembrī Ministru kabinets pieņēma noteikumus Nr. 971 „Siltumenerģijas piegādes un lietošanas noteikumi”, kuros noteikta kārtība, kādā energoapgādes komersants piegādā un siltumenerģijas lietotājs lieto siltumenerģiju, un kārtība, kādā piegādātājs ir tiesīgs pārtraukt siltumenerģijas piegādi lietotājam, kurš nav samaksājis par saņemto siltumenerģiju vai nav izpildījis citas saistības pret piegādātāju.

Investīcijas enerģētikas sektorā

Valsts atbalsts enerģētikā tiek sniegts tikai projektiem, kuri saistīti ar siltumapgādes sistēmu

sakārtošanu. 2007. gada budžetā Ekonomikas ministrijai paredzētās enerģētikas politikas apropriācijas ietvaros bija paredzētas mērķdotācijas pašvaldību budžetiem 5 milj. latu apmērā, lai atbalstītu siltumenerģijas ražošanas, pārvades un sadales efektivitātes paaugstināšanu, kā arī veicināt sabiedrisko ēku energoefektivitāti. Minētais finansējums tika piešķirts 42 pašvaldību projektiem Pašvaldību energoefektivitātes programmas projektu konkursa kārtībā.

Lai paaugstinātu siltumenerģijas ražošanas efektivitāti, samazinātu siltumenerģijas zudumus pārvades un sadales sistēmās un sekmētu importēto fosilo kurināmā veidu aizvietošanu ar atjaunojamajiem vai cita veida vietējiem kurināmajiem, Kohēzijas fonda izmantošanas ietvaros Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi Ministru kabineta noteikumu projektu „Noteikumi par darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.5.2.1. aktivitāti „Pasākumi centralizētās siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanai””, kas nosaka kārtību, kādā piešķir finansējumu darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.5. prioritātes „Vides infrastruktūras un videi draudzīgas enerģētikas veicināšana” 3.5.2. pasākuma „Enerģētika” 3.5.2.1. aktivitātes „Pasākumi centralizētās siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanai” ietvaros.

Lai būtiski paaugstinātu elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanas apjomus no atjaunojamiem energoresursiem, dažādotu primāro enerģijas resursu piegādes un paaugstinātu elektroenerģijas pašnodrošinājumu, tādējādi mazinot Latvijas atkarību no primāro enerģijas resursu importa, Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi Ministru kabineta noteikumu projektu „Noteikumi par darbības programmas

„Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.5.2.2. aktivitāti „Atjaunojamo energoresursu izmantojošu koģenerācijas elektrostaciju attīstība””, kas noteiks kārtību, kādā piešķirams finansējums darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.5. prioritātes „Vides infrastruktūras un videi draudzīgas enerģētikas veicināšana” 3.5.2. pasākuma „Enerģētika” 3.5.2.2. aktivitātes „Atjaunojamo energoresursu izmantojošu koģenerācijas elektrostaciju attīstība” ietvaros.

Darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.5. prioritātes „Vides infrastruktūras un videi draudzīgas enerģētikas veicināšana” 3.5.2. pasākuma „Enerģētika” ietvaros ir paredzēts līdzfinansējums no Eiropas Savienības Kohēzijas fonda līdzekļiem 127 400 000 EUR apmērā (no DPP).

VPD 1.1.4.2. apakšaktivitātes atklātā projektu iesniegumu konkursa „Siltumapgādes sistēmu modernizācija atbilstoši vides prasībām un energoefektivitātes paaugstināšana gan siltumapgādes sistēmas ražošanas un sadales pusē, gan gala patērētāja pusē” ietvaros tika iesniegti un izvērtēti 87 projektu iesniegumi, Eiropas reģionālās attīstības fonda (ERAF) līdzfinansējums tika piešķirts 29 projektu iesniegumiem. Projektos ir paredzēta siltumapgādes sistēmu modernizācija atbilstoši vides prasībām un energoefektivitātes paaugstināšana gan siltumapgādes sistēmas ražošanas un sadales pusē, gan gala patērētāja pusē. Savukārt VPD 1.1.4.1. apakšaktivitātes nacionālās programmas „Siltumapgādes sistēmu uzlabošana, samazinot sēra saturu kurināmajā” ietvaros ir apstiprināti un tiek ieviesti 6 projektu iesniegumi.

Atbalstot centralizēto siltumapgādes sistēmu rekonstrukciju, kā arī siltummezglu un citu siltumu regulējošo ierīču izbūvi un siltuma zudumu samazināšanu ēkās, tika izdots ekonomikas ministra 2007. gada 23. aprīļa rīkojums Nr. 192 „Par pašvaldību energoefektivitātes programmu”, ar kuras starpniecību atklāta pašvaldību projektu konkursa ietvaros tika nodrošināta likumā „Par valsts budžetu 2007. gadam” Ekonomikas ministrijas programmā 29.00.00 „Enerģētikas politika” pašvaldībām mērķdotāciju veidā piešķirtās apropriācijas 5 milj. latu apmērā apguve.

6.3.3. Būvniecības politika

Valsts politikas uzdevums būvniecībā ir radīt nosacījumus, lai tautsaimniecības vajadzībām tiktu celtas videi draudzīgas, veselībai nekaitīgas, mūsdienīgas būves, ietaupot enerģiju un resursus. Galvenais būvniecības politikas mērķis ir konkurētspējīgas būvniecības nozares attīstība, sekmējot kvalitatīvu un energoefektīvu būvniecību, izveidojot efektīvu informācijas aprites sistēmu un nodrošinot efektīvu būvniecības normatīvo aktu izstrādi atbilstoši ES prasībām un tirgus interesēm.

Būvniecības nozares attīstības veicināšanai izvirzīti šādi uzdevumi:

- uzņēmējdarbības vides uzlabošana, mazinot administratīvos šķēršļus būvniecībā;
- būvniecības institucionālās sistēmas optimizēšana;
- būvniecības procesa atklātuma un sabiedrības informētības palielināšana;
- būvniecības nozares konkurētspējas veicināšana.

Lai gan pieaugusi inflācija un pastāv citi faktori, kas apdraud makroekonomikas stabilitāti, kopumā būvniecības sektora attīstības tendences iepriekšējos gados ir bijušas ar pieaugošu tendenci (skatīt. 6.7. ielikumu).

Lai stiprinātu valsts kontroli un novērstu kontrolējošo institūciju funkciju pārkāpšanos būvniecībā un enerģētikā un veicinātu valsts iestāžu darbības efektivitāti, Ministru kabinets 2007. gada 4. decembrī pieņēma lēmumu ar 2008. gada 1. janvāri apvienot *Valsts energoinspekciju* un *Valsts būvinspekciju*.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2007. gada 4. decembra noteikumiem Nr. 831 „Valsts būvinspekcijas nolikums”, sākot ar 2008. gada 1. janvāri, *Valsts būvinspekcija* veic *Būvniecības likumā*, likumā „Par hidroelektrostaciju hidrotehnisko būvju drošumu”, *Enerģētikas likumā* un likumā „Par bīstamo iekārtu tehnisko uzraudzību” noteiktās funkcijas.

Optimizējot būvniecības institucionālo struktūru, izveidota un ar 2008. gada 1. janvāri darbu uzsāka *Būvniecības, enerģētikas un mājokļu valsts aģentūra*, kuras galvenajos uzdevumos ietilpst:

- apkopot informāciju būvniecības, enerģētikas un mājokļu jomā, lai nodrošinātu energoresursu bilanci sagatavošanu un analīzi, uzturētu un aktualizētu būvniecības informatīvo sistēmu, būvkomersantu reģistru un būvprakses un arhitektu prakses sertifikātu reģistru, enerģētikas, kā arī mājokļu monitoringa sistēmas;
- izstrādāt būvniecības un enerģētikas tehnisko normatīvu projektus un standartu projektus reglamentētajā jomā;
- sadarbībā ar Iepirkumu uzraudzības biroju izstrādāt metodiskus materiālus publiskiem iepirkumiem būvniecībā;
- izstrādāt ziņojumus par pētījumiem un veiktajām analīzēm mājokļu, būvniecības un enerģētikas jomā, u.c.

2008. gada 13. martā Saeima pieņēma *Ēku energoefektivitātes likumu*, stājās spēkā 2008. gada 16. aprīlī. Likuma mērķis ir veicināt energoresursu racionālu izmantošanu un uzlabot ēku energoefektivitāti. Ar likumu tiek pārņemtas Eiropas direktīvas *par ēku energoefektivitāti*¹ prasības un ieviesta ēku energosertificēšana.

¹ Eiropas Padomes un Parlamenta 2004. gada 31. marta direktīva 2002/91/EK par ēku energoefektivitāti.

6.7. ielikums

Būvniecības attīstības tendences

2007. gadā būvniecības apjomi sasniedza 1609,7 milj. latu, kas ir par 12,8% lielāki nekā 2006. gadā. Būvniecības apjomi pēdējo piecu gadu laikā ir pieauguši gandrīz 3,5 reizes (no 524,7 milj. latu 2002. gadā līdz 1609,7 milj. latu 2007. gadā). 2007. gadā jaunās būvniecības apjomi salīdzināmajās cenās ir palielinājušies par 21,3%, jeb par 157,6 milj. latu, remonta un rekonstrukcijas darbu apjomi – attiecīgi par 3,6% jeb par 24,5 milj. latu. Sevišķi ir pieaugusi dzīvojamo ēku būvniecība – vairāk nekā 6 reizes (uzbūvētā lietderīgā platība no 187,6 tūkst. m² 2002. gadā līdz 1188,4 tūkst. m² 2007. gadā). 2008. gada 1. ceturksnī, pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem uzbūvētas dzīvojamās ēkas ar lietderīgo platību 258,9 tūkst. m².

Mainoties tirgus situācijai, 2007. gada beigās būvniecības izmaksu pieaugums palēninājās. Sakarā ar darba samaksas lielo īpatsvaru vislielākais izmaksu pieaugums bija vērojams biroju ēku renovācijā (par 31,8%, salīdzinot ar 2007. gada 1. ceturksni, un par 5,3%, salīdzinot ar iepriekšējo ceturksni). Savukārt zemākais izmaksu pieaugums bija viesnīcu celtniecībā – attiecīgi par 14% un 2,4 procentiem.

2008. gadā celtniecības izmaksas turpinās pieaugt, tomēr ne tik strauji kā iepriekš. Sadārdzināšanos veicina energoresursu cenu kāpums, bet mazina konkurences palielināšanās gan būvnieku, gan arī būvmateriālu tirgotāju starpā.

Spriežot pēc 2007. gada 4. ceturksnī izsniegto būvatļauju skaita, var prognozēt, ka 2008. gadā:

- samazināsies mājokļu būvniecība, it īpaši ģimenes, nedaudz arī daudzdzīvokļu māju būve;
- pieaugs biroju ēku, tirdzniecības un sakaru, bet it īpaši rūpnieciskās ražošanas un noliktavu ēku būvniecība.

Samērā nozīmīgi aktivizēsies inženierbūvju – ostu un hidrobūvju, maģistrālo cauruļvadu, sakaru un elektropārvades līniju, kā arī rūpniecības kompleksu būvniecība.

Darbspēka aizplūšanas sekas bija izjūtas līdz pat 2007. gada beigām un izraisīja nepārtrauktu darba samaksas pieaugumu, tomēr, samazinoties būvniecības apjoma pieauguma tempiem, atbrīvosies daļa no līdz šim būvniecībā nodarbinātā mazkvalificētā darbspēka, jo pieaugošā konkurence rosinās būvuzņēmējus meklēt risinājumus, kā samazināt izmaksas un paaugstināt produktivitāti.

Saskaņā ar CSP sniegto informāciju šā gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar 2007. gada 4. ceturksni, būvniecības izmaksas Latvijā pieauga vidēji par 5,1%. Strādnieku darba samaksa palielinājās par 6,4%, mašīnu un mehānismu uzturēšanas un ekspluatācijas izmaksas – par 2,9%, būvmateriālu cenas – par 1,6 procentiem.

2007. gadā pārtrauktas 226 publiskā iepirkuma procedūras būvniecībā. Salīdzinot konkurenci publisko iepirkumu jomā, jāsecina, ka 2007. gadā konkurence ir palielinājusies. 2006. gadā vidējais pretendentu skaits bija 2,4, savukārt 2007. gadā tas ir palielinājies līdz 3,2.

2007. gadā reģistrētas 293 sarunu procedūras par „darbiem, kas neparedzamu apstākļu dēļ kļuvuši nepieciešami iepriekš noslēgtā līguma izpildei” – papildu būvdarbiem. 2006. gadā reģistrēta tikai 161 sarunu procedūra.

Ar likumu Latvijā tiek ieviesta ēku energosertificēšana – process, kurā nosaka ēkas energoefektivitāti¹ un izsniedz ēkas energosertifikātu. Pagājušajā gadsimtā uzceltās daudzstāvu dzīvojamajās ēkās siltumenerģijas patēriņš apkurei vidēji ir aptuveni 180 kWh/m² gadā. Attiecībā uz jaunbūvēm saskaņā ar likuma deleģējumu tiks noteiktas energoefektivitātes minimālās prasības,

kas attieksies arī uz rekonstruējamām ēkām, kuru kopējā platība ir lielāka par 1000 kvadrātmetriem un kuru kopējās rekonstrukcijas izmaksas pārsniedz 25% no attiecīgo ēku kadastrālās vērtības vai kuru rekonstrukcijas darbi skar 25% no šādu ēku būvapgoma.

6.8. ielikums

2007. gada un 2008. gada 1. ceturksnī pieņemtie vai sagatavotie normatīvie akti būvniecībā

2007. gadā ir izdoti šādi normatīvie akti:

- Ministru kabineta 2007. gada 22. maija noteikumi Nr. 331 „Paredzētās būves publiskā apspriešana”;
- Ministru kabineta 2007. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 420 „Grozījumi Ministru kabineta 1997. gada 1. aprīļa noteikumos Nr. 112 „Vispārīgie būvnoteikumi”;
- Ministru kabineta 2007. gada 3. jūlija noteikumi Nr. 457 „Noteikumi par Eiropas tehnisko apstiprinājumu”;
- Ministru kabineta 2007. gada 16. oktobra noteikumi Nr. 694 „Būvniecības, enerģētikas un mājokļu valsts aģentūras nolikums”;
- Ministru kabineta 2007. gada 16. oktobra noteikumi Nr. 709 „Noteikumi par LBN 261-07 „Ēku iekšējo elektroinstalāciju izbūvi”;
- Ministru kabineta 2007. gada 11. decembra noteikumi Nr. 866 „Noteikumi par LBN 201-07 „Būvju ugunsdrošība”;
- Ministru kabineta 2007. gada 4. decembra noteikumi Nr. 831 „Valsts būvinspekcijas nolikums”.

2008. gada 1. ceturksnī ir sagatavoti grozījumi vairākos Ministru kabineta noteikumos saistībā ar vairākiem būvnormatīviem:

- Ministru kabineta 1997. gada 23. decembra noteikumi Nr. 451 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 203-07 „Betona un dzelzsbetona konstrukciju projektēšanas normas”;
- Ministru kabineta 1998. gada 21. aprīļa noteikumi Nr. 139 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 205-97 „Mūra un stiegrota mūra konstrukciju projektēšanas normas”;
- Ministru kabineta 1999. gada 13. aprīļa noteikumi Nr. 140 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 206-99 „Koka konstrukciju projektēšanas normas”;
- Ministru kabineta 1998. gada 20. oktobra noteikumi Nr. 409 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 211-98 „Daudzstāvu daudzdzīvokļu dzīvojamie nami”.

¹ Ēkas energoefektivitāte ir relatīvs enerģijas daudzums, kas raksturo konkrētās ēkas apkurei, ventilācijai, dzesēšanai, apgaismojumam un karstā ūdens apgādei nepieciešamās enerģijas patēriņu. Ēkas energoefektivitāti izsaka kilovatstundās uz kvadrātmetru gadā (kWh/m² gadā).

Ekonomikas ministrija 2008. gadā izstrādās Latvijas būvnormatīva LBN 204 „Tērauda konstrukciju projektēšana” projektu un 2009. gadā – LBN 215 „Alumīnija konstrukciju projektēšana” projektu. Šie noteikumu projekti tiks izstrādāti, pamatojoties uz LVS EN 1993:2005 – *Tērauda konstrukciju projektēšana un LVS EN 1999:1998 – Alumīnija konstrukciju projektēšana*.

Nemot vērā Eiropas Savienības tiesību aktu harmonizācijas tendences ES dalībvalstīs, Latvija ir ieinteresēta vienotas ES normatīvo aktu bāzes attīstībā līdzīgi standartizācijas jomai. Būvniecības nozarē šāda harmonizēta sistēma saskaņā ar *Padomes 1988. gada 21. decembra Direktīvu 89/106/EEK par dalībvalstu normatīvo un administratīvo aktu tuvināšanu attiecībā uz būvīzstrādājumiem* veidojas un attīstās ļoti veiksmīgi. Šī harmonizētā tehnisko noteikumu sistēma būvniecībā nodrošina brīvas preču kustības pamatprincipa īstenošanu.

Astoņdesmitajos gados par būvniecības pakalpojumu jomu, kurā bija cerības bez dažādiem šķēršļiem panākt harmonizētu noteikumu pieņemšanu un kura ir visai tuva būvīzstrādājumiem, tika atzīta būvkonstrukciju projektēšana. Kā risinājums tika piedāvāts Eirokodekss (*Eurocode*) – Vienota būvkonstrukciju projektēšanas noteikumu sistēma. Tā sastāv no 10 saimēm, no kurām 3 (EN 1990:2006, EN 1991:2006 un EN 1998:2005) ir t.s. horizontālās saimes, kas aptver konstrukciju projektēšanas pamatprincipus, iedarbes uz konstrukcijām un seismiski izturīgu konstrukciju projektēšanu. Septiņas saimes ir dažādu konstrukciju projektēšanas noteikumi (LVS EN 1992:2004 – *Betona konstrukciju projektēšana*, LVS EN 1993:2005 – *Tērauda konstrukciju projektēšana*, LVS EN 1994:2004 – *Tērauda un betona kompozīto konstrukciju projektēšana*, LVS EN 1995:2004 – *Koka konstrukciju projektēšana*, LVS EN 1996:2006 – *Mūra konstrukciju projektēšana*, LVS EN 1997:2004 – *Ģeotehniskā projektēšana*, LVS EN 1999:1998 – *Alumīnija konstrukciju projektēšana*). Eirokodeksa sistēma aptver 58 standartizācijas dokumentus.

Lai nodrošinātu pilnīgu Eirokodeksa standartu adaptāciju, ir sagatavots *Eirokodeksa nacionālās ieviešanas plāns 2008.-2011. gadam*. Ar šo plānu tiek paredzēta Eirokodeksa standartu tulkošana un nacionālo pielikumu izstrāde, lai īstenotu būvniecības normatīvu sistēmas modernizāciju un pilnveidotu būvniecības standartizācijas sistēmu.

2008. gadā paplašināts Būvīzstrādājumu atbilstības novērtēšanas paziņoto (notificēto) institūciju skaits Latvijā. Eiropas Komisija 2008. gada 7. aprīlī atzina Latvijas Lauksaimniecības universitātes Meža un koksnes produktu pētniecības un attīstības institūta Testēšanas laboratoriju par ES paziņoto (notificēto) institūciju būvīzstrādājumu direktīvas 89/106/EEC ietvaros. Šādi tiek apliecināta MeKA testēšanas laboratorijas kompetence veikt būvīzstrādājumu atbilstības vērtēšanu un tiesības izsniegt starptautiski, arī ārpus ES, atzītus testēšanas pārskatus reglamentētajā sfērā par koka izstrādājumu un

konstrukciju mehāniskajām īpašībām un to reakciju uz uguni.

Lai panāktu būvniecības procesa caurspīdīgumu un uzlabotu būvniecības procesa kontroli, turpinās *Būvniecības informācijas sistēmas* (BIS) izstrādi. Tās ieviešana ir viena no galvenajām Ekonomikas ministrijas prioritātēm būvniecības jomā. Tas, ka ar būvniecības procesu saistītie dokumenti un lēmumi būs vienā centralizētā sistēmā, nodrošinās gan vienveidīgu būvniecības procedūru piemērošanu pašvaldībās, gan iespēju operatīvi veikt pašvaldību un būvvaldes izdoto lēmumu uzraudzību un kontroli.

2007. gadā pašvaldību būvvalžu darbiniekiem, arhitektiem, būvinženieriem un citiem speciālistiem ir organizēti 15 semināri un informācijas dienas, sniegti 9 plaši ziņojumi, piedaloties citu organizāciju semināros un konferencēs par situāciju būvniecības nozarē, risinājumiem kvalificēta darbaspēka trūkuma jautājumā, inflācijas ietekmes mazināšanu, vietējo būvmateriālu ražošanas aktualitātēm, nelegālo nodarbinātību un pasākumiem tās mazināšanā, darba samaksu un sociālā dialoga attīstīšanu, 2007. gada rezultātiem un plāniem 2008. gadam.

Sadarbībā ar Krievijas Arhitektu savienības pārstāvniecību Baltijas valstīs organizēti pasākumi – Latvijas arhitektūras gada labāko darbu skate Dailes teātrī, Starptautiskās arhitektūras dienas Jūrmalā, konference „Ūdens un arhitektūra”, kā arī Latvijas arhitektūras izstāde Sanktpēterburgā Rīgas dienu ietvaros devuši iespēju arhitektiem iepazīt citu paveikto, to starpā arī Nīderlandes, Lielbritānijas, Romas arhitektūras lielmeistaru darbu un nākotnes pilsētu ieceres.

Ar NVO „Apeiron” līdzdalību sagatavots un realizēts vides pieejamības monitorings, konkurss par humānāko būvi „ZELTA KRUKIS 2007” un gada balvas „Zelta kruķis” piešķiršana par humānāko ēku vairākās kategorijās. Izdots pielikums *VIDES PEEJAMĪBAS LIETAS* 2007. gada 7. decembra laikrakstam DIENA (Nr. 286 (5026));

Saskaņā ar grozījumiem *Būvniecības likumā* un Ministru kabineta 2005. gada 28. jūnija noteikumiem Nr. 453 „Būvkomersantu reģistrācijas noteikumi” no 2005. gada 1. jūlija līdz 2007. gada 31. decembrim *Būvkomersantu reģistrā* pavisam ir reģistrēti 5806 būvkomersanti, no tiem 2005. gadā – 1250, 2006. gadā – 2759 un 2007. gadā – 1797. No reģistra 2007. gadā svītroti 562 komersanti, atjaunoti reģistrā – 129. Uz 2008. gada 15. maiju *Būvkomersantu reģistrā* 2008. gada četros mēnešos ir reģistrēti 511 būvkomersanti, savukārt Ekonomikas ministrijas uzturētajā sertificēto speciālistu kopējā reģistrā iekļautas ziņas par 7158 sertificētām personām, no tām 193 sertificēti speciālisti reģistrēti 2008. gada 1. ceturksnī.

Būvniecības vispārējo pārraudzību un koordināciju valstī veic Ekonomikas ministrija, bet atsevišķu jomu pārraudzība ietilpst citu ministriju kompetencē. Satiksmes ministrijas kompetencē ir autoceļu būvniecība (AS „Latvijas Autoceļu direkcija”), dzelzceļi, ostas un telekomunikācijas, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas kompetencē – teritorijas plānošana.

Labklājības ministrija, Tieslietu ministrija, Iekšlietu ministrija, Vides ministrija, Veselības ministrija un Zemkopības ministrija nosaka atsevišķas prasības būvēm vai to būvniecībai, Kultūras ministrijas padotībā esošā Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija nosaka prasības kultūras pieminekļu rekonstrukcijai un restaurācijai.

Būvniecības tiešo pārraudzību savā administratīvajā teritorijā veic 553 pašvaldības (7 lielo pilsētu, 53 pilsētu, 35 novadu un 432 pagasta pašvaldības), kuras šim nolūkam izveidojušas savas būvvaldes vai deleģējušas pārraudzības pilnvaras citām. Latvijas pašvaldībās 2007. gadā darbojās 147 būvvaldes ar 99 būvinspektoriem.

Nelegālās nodarbinātības, „aplokšņu algu” un nodokļu maksājumu pārkāpumu mazināšanai *Valsts ieņēmumu dienests* 2007. gadā veicis 432 apsekošanas fiziskām personām piederošajos privātmāju būvobjektos, kuros būvniecību veic 105 juridiskās personas un 555 fiziskās personas. Apsekošanas laikā konstatētas 460 personas, ar kurām nav noslēgti darba līgumi vai kuras veic neregistrētu saimniecisko darbību. Juridiskajām personām piederošos būvobjektos veiktas 326 darba devēju tematiskās pārbaudes, t.sk. 110 pārbaudes ēkās, kur notiek remonts, un 66 pārbaudes privātmāju būvobjektos, bet pēc pārbaudēm būvobjektos veiktas arī 109 darba devēju pārbaudes birojos, VID iestādēs vai grāmatvedības pakalpojumu sniedzēju uzņēmumos. No kopā

veiktajām 435 darba devēju tematiskajām pārbaudēm pārkāpumi konstatēti 190 pārbaudēs.

Ekonomikas ministrijas mājas lapā ir nodrošināta aktuāla informācija par jaunumiem būvniecībā un informatīvajiem pasākumiem, kā arī pieeja būvniecības jomas politikas un normatīvajiem dokumentiem, būvniecības procesa kārtībai, ražotāja pienākumiem un procedūrai, informācijai par valsts iepirkumiem būvniecībā, būvniecības, arī vides pieejamības kontroles tiesību piešķiršanas un atjaunošanas kārtību, būvkomersantu reģistrācijas kārtību, kā arī saņemamas nepieciešamās pieteikumu veidlapas.

Kopš Ēku energoefektivitātes likuma spēkā stāšanās 2008. gada 16. aprīlī Ekonomikas ministrijas mājas lapa ir papildināta ar informāciju par ēku energoefektivitāti un tās aprēķinu metodēm.

6.3.4. Tūrisma politika

Latvijas tūrisma valsts politikas galvenie mērķi ir uzlabot tūrisma nozares konkurētspēju un, veicinot ilgtspējīgu tūrisma izaugsmi, radīt jaunas darba vietas, sekmēt reģionu līdzsvarotu attīstību, saglabāt kultūrvēsturisko un dabas mantojumu, veicināt sabiedrības sociālo integrāciju.

Tūrisma attīstības valsts politikas noteikšanai un īstenošanai Latvijā ir radīta politikas plānošanas dokumentu (skatīt 6.9. ielikumu) un tūrisma normatīvo aktu (skatīt 6.10. ielikumu) sistēma, kas regulāri tiek pilnveidota.

6.9. ielikums

Latvijas tūrisma attīstības politikas pamatnostādnes

Pamatnostādnes ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas nosaka tūrisma attīstības politikas pamatprincipus un Latvijas tūrisma attīstības politikas mērķi 2004.-2008. gadam – tūrisma īpatsvara pieaugumu Latvijas iekšzemes kopproduktā.

Tā sasniegšanai ir noteikti šādi rīcības virzieni:

- Latvijas kā atšķirīga, droša un atpazīstama tūristu galamērķa pozicionēšana;
- ienākošā un vietējā tūrisma attīstība;
- sadarbības veicināšana.

Latvijas tūrisma attīstības programma 2006.-2008. gadam

Programma ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kura mērķis ir nodrošināt tūrisma nozares pievienotās vērtības ikgadējo pieaugumu 10-15% apmērā un tūrisma nozares īpatsvara IKP pieaugumu par 20% (faktiskajās cenās).

Latvijas Tūrisma attīstības rīcības plāns 2008. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 2008. gada 9. jūlija rīkojumu Nr. 403) ir izstrādāts atbilstoši Pamatnostādnēs un Programmā noteiktajiem rīcības virzieniem un ietver konkrētus pasākumus tūrisma attīstības veicināšanai, nosaka atbildīgās institūcijas, paredzamo finansējumu, izpildes termiņus un izpildes novērtēšanas rādītājus. Rīcības plānā ietverts arī salīdzinošs pārskats par noteikto mērķu sasniegšanu 2004.-2007. gadā.

Ar Ministru kabineta 2004. gada 11. augusta rīkojumu Nr. 559 apstiprinātās *Latvijas tūrisma attīstības politikas pamatnostādnes* (turpmāk – Pamatnostādnes) nosaka tūrisma attīstības politikas pamatprincipus, izvirza tūrisma attīstības mērķus un galvenos rīcības virzienus šo mērķu sasniegšanai.

Pamatnostādnēs izvirzīto mērķu sasniegšanas nodrošināšanai ir izstrādāta *Latvijas tūrisma attīstības programma 2006.-2008. gadam* (turpmāk – Programma), kas apstiprināta ar Ministru kabineta 2006. gada 5. jūlija rīkojumu Nr. 505.

Konkrēti tūrisma attīstību veicinoši pasākumi piešķirtā valsts budžeta ietvaros tiek noteikti ikgadējā rīcības plānā.

No Latvijas tūrisma attīstības perspektīvas viedokļa vissvarīgākais darbs 2008. gadā ir izstrādāt jaunu vidēja termiņa tūrisma nozares politikas plānošanas dokumentu – *Latvijas Tūrisma attīstības politikas pamatnostādnes 2009.-2015. gadam*. Šajā dokumentā plānots noteikt stratēģiskos virzienus tūrisma nozares ilgtspējīgai un konkurētspējīgai attīstībai, tādējādi palielinot tūristu plūsmu un ienākumus no tūrisma, kā arī kopumā veicinot Latvijas tautsaimniecības attīstību, iedzīvotāju sociālekonomisko labklājību un starptautisko integrāciju.

Programmā un Plānā ir ietverti horizontāli tūrisma attīstības pasākumi, kuru īstenošanu veic Ekonomikas ministrija, Tūrisma attīstības valsts aģentūra

(turpmāk – Aģentūra), citas ministrijas un valsts un sabiedriskajām organizācijām. institūcijas sadarbībā ar pašvaldībām, privāto sektoru

6.10. ielikums

Izmaiņas tūrisma reglamentējošos normatīvajos aktos

Pamatojoties uz 2006. gada 16. februārī Saeimā pieņemtajā likumā „Grozījumi Tūrisma likumā” doto deleģējumu, izstrādāts Ministru kabineta noteikumu projekts par tūristu gida sertificēšanas un pakalpojumu sniegšanas kārtību, kuru mērķis ir nodrošināt tūristu gida – fiziskās personas sertificēšanas un tūristu gida pakalpojumu sniegšanas kārtību, lai nodrošinātu kvalitatīvu tūristu gida pakalpojumu sniegšanu vietējiem un ārvalstu tūristiem Latvijā, un Ministru kabineta noteikumu projekts – „Grozījums Ministru kabineta 2006. gada 6. jūnija noteikumos Nr. 460 „Noteikumi par specialitāšu, apakšspecialitāšu un papildspecialitāšu sarakstu reglamentētajām profesijām”, kas ir iesniegts apstiprināšanai Ministru kabinetā.

Lai nodrošinātu Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 29. panta izpildi, kas nosaka patērētāja tiesības, ja sniegts liguma noteikumiem neatbilstošs pakalpojums, apstiprināšanai Ministru kabinetā ir iesniegts noteikumu projekts „Grozījumi Ministru kabineta 2007. gada 23. janvāra noteikumos Nr. 67 „Noteikumi par kompleksa tūrisma pakalpojuma sagatavošanas un īstenošanas kārtību, klientam sniedzamo informāciju un kompleksā tūrisma pakalpojuma sniedzēja un klienta tiesībām un pienākumiem”.

2008. gada 2. februārī tika pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr. 66 „Grozījumi Ministru kabineta 2003. gada 29. novembra noteikumos Nr. 666 “Latvijas Tūrisma konsultatīvās padomes nolikums”.

2007. gadā Ekonomikas ministrija turpināja darbu pie Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības nolīguma projekta saskaņošanas par sadarbību tūrisma jomā. Nolīgums tika pieņemts ar Ministru kabineta 2008. gada 30. jūnija noteikumiem Nr. 477 „Par Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības nolīgumu par sadarbību tūrisma jomā”. Tas paredz sadarbību tādos virzienos, kā grupu un individuālā tūrisma attīstības veicināšana, tūrisma publiskā un privātā sektora sadarbības veicināšana, informācijas apmaiņa, sadarbība starptautisko organizāciju, t.sk. Apvienoto Nāciju Pasaules Tūrisma organizācijas (turpmāk – ANPTO), ietvaros, žurnālistu un ekspertu delegāciju apmaiņa, kā arī apmācību un pētījumu veikšana. Nolīguma īstenošanai tiks izveidota Apvienotā tūrisma komiteja.

2008. gada jūnijā Ministru kabinetā apstiprināts Ekonomikas ministrijas izstrādātais rīkojuma projekts „Par privatizācijas ieņēmumu novirzīšanu Latvijas konferenču un korporatīvo pasākumu tūrisma produktu atpazīstamības veicināšanai”. Rīkojums paredz novirzīt no valsts īpašuma objektu privatizācijā gūto ienākumu atskaitījumiem norādītā mērķa realizēšanai papildus apstiprinātajam 2008. gada tūrisma politikas ieviešanas budžetam 294 tūkst. latu.

Kā liecina Ekonomikas ministrijas izstrādātais Ministru kabineta 2008. gada 8. jūlija sēdē, 2007. gadā informatīvais ziņojums „Pārskats par tūrisma attīstību Latvijā turpinājās strauja tūrisma nozares izaugsme Latvijā 2007. gadā”, kas izskatīts un pieņemts zināšanai (skatīt 6.11. ielikumu).

6.11. ielikums

Latvijas tūrisma attīstības rādītāji 2007. gadā

2007. gadā Latvijā tūrisma nozares īpatsvars IKP bija 1,6 % (2006. gadā – 1,7 %).

2007. gadā ārvalstu ceļotāju robežšķērsojumu skaits sasniedza 5,2 milj., kas ir par 12,7% vairāk nekā 2006. gadā. Arī ārvalstu ceļotāju izdevumi Latvijā 2007. gadā ir palielinājušies, sasniedzot 338 milj. latu, kas salīdzinājumā ar 2006. gadu ir par 27% vairāk. Par 11% palielinājies tūrisma nozarē nodarbināto skaits, 2007. gadā sasniedzot 35,6 tūkstošus.

Tūrisma nozares pieaugumu 2007. gadā veicinājuši galvenokārt šādi faktori:

- Latvijas kā jauna tūristu galamērķa nostiprināšanās pēc iestāšanās Eiropas Savienībā;
- Eiropas Savienības finanšu resursu pieejamība;
- īstenotie Latvijas tūrisma mārketinga pasākumi augsti prioritārajās, prioritārajās un perspektīvajās valstīs;
- tiešo avioreisu skaita pieaugums;
- zemo izmaksu aviolīniju pakalpojumu skaita un apjoma paplašināšanās;
- tūristu klases viesnīcu skaita pieaugums.

Neraugoties uz šīm pozitīvajām tendencēm, tūrisma maksājumu bilances rādītāji joprojām ir negatīvi – Latvijas iedzīvotāju izdevumi ārvalstīs 2007. gadā par 146,8 milj. latu pārsniedz ārvalstu ceļotāju izdevumus Latvijā. Ārvalstu ceļotāju vidējais uzturēšanās ilgums Latvijā no 1,5 diennaktīm 2006. gadā ir samazinājies līdz 1,4 diennaktīm 2007. gadā, nesasniedzot plānoto ikgadējo pieaugumu līdz 2,5 diennaktīm.

2008. gadā valsts budžeta programmas „Tūrisma politikas ieviešana” īstenošanai ir piešķirti 1,28 milj. latu, kas tiks izlietoti atbilstoši Pamatnostādnēs noteiktajām prioritātēm – Latvijas kā tūristu galamērķa pozīciju stiprināšanai, tūrisma infrastruktūras uzlabošanai, jaunu tūrisma produktu attīstības veicināšanai un sadarbības paplašināšanai.

2008. gada pirmajā pusē notika vairākas Ekonomikas ministrijas un citu ministriju vadības tikšanās ar tūrisma nozares sociālajiem partneriem, lai apspriestu dažādus tūrisma attīstības aktuālos jautājumus, t.sk. kūrortu attīstību, trūkumus ārvalstu ceļotāju deklarēšanas sistēmā, Latvijas ārējo ekonomisko (t.sk. tūrisma) pārstāvību.

Neraugoties uz publiskā un privātā sektora aktivitātēm nozares attīstības veicināšanai, tūrisma pakalpojumu piedāvājums atpaliek no arvien pieaugošā pieprasījuma, tāpēc ir vērojama sniegto pakalpojumu kvalitātes samazināšanās. Savukārt augstā inflācija valstī ir ietekmējusi tūrisma pakalpojumu cenu pieaugumu, un līdz ar to ir pasliktinājusies sniegto pakalpojumu vērtības atbilstība cenai, kas līdz šim bija viens no būtiskajiem Latvijas pievilcības faktoriem ārvalstu tūristu skatījumā.

No Latvijas tūrisma attīstības perspektīvas viedokļa svarīgs darbs 2008. gadā Ekonomikas ministrijai un Aģentūrai ir saistīts ar nepieciešamo normatīvo aktu projektu (t.sk. kritēriju) izstrādi Eiropas reģionālās

attīstības fonda līdzekļu (42,3 milj. EUR) saņemšanai un apguvei 2007.-2013. gadā Darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.4. prioritātes „Kvalitatīvas vides dzīvei un ekonomiskai aktivitātei nodrošināšana” 3.4.2. pasākumam „Tūrisms”. Pasākuma mērķis ir veicināt Latvijas kā tūristu galamērķa nostiprināšanos un konkurētspējas

palielināšanos, radot labvēlīgus apstākļus kompleksai nacionālās nozīmes tūrisma produktu attīstībai. Pasākuma ietvaros ir plānotas divas aktivitātes: 3.4.2.1. „Nacionālās nozīmes tūrisma produkta attīstība” un 3.4.2.2. „Tūrisma informācijas sistēmas attīstība” (skatīt 6.12. ielikumu).

6.12. ielikums

Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzekļu izmantošana

3.4.2. Pasākums „Tūrisms”

3.4.2.1. aktivitāte „Nacionālās nozīmes tūrisma produkta attīstība”

3.4.2.1.1. apakšaktivitāte „Valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļu saglabāšana, atjaunošana un infrastruktūras pielāgošana tūrisma produkta attīstībai” (projektu iesniegšana no 2008. gada 19. maija līdz 18. jūlijam (papildu informācija: http://www.liaa.gov.lv/?object_id=3163)):

- mērķis – veicināt nacionālās nozīmes kultūras tūrisma produktu attīstību, nodrošinot starptautiski atzītu Latvijas kultūrvēsturisko vērtību tūrisma infrastruktūras uzlabošanu;
- ERAF finansējuma apjoms – 10 542 060 latu;
- ieviešanas veids – atklāta projektu iesniegumu atlase;
- potenciālās investīciju vietas – valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļi atbilstoši Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas sarakstam uz 2007. gada 1. janvāri;
- finansējuma saņēmēji – pašvaldības;

3.4.2.1.2. apakšaktivitāte „Nacionālās nozīmes velotūrisma produkta attīstība”:

- mērķis – veicināt velotūrisma produkta attīstību, izveidojot veloceliņu infrastruktūru, ievērojot tūristu drošības un tūrisma resursu ilgtspējības nodrošināšanas prasības;
- ERAF finansējuma apjoms – 4 919 628 latu;
- ieviešanas veids – atklāta projektu iesniegumu atlase;
- finansējuma saņēmēji – pašvaldības;

3.4.2.1.3. apakšaktivitāte „Nacionālās nozīmes kultūras, aktīvā, veselības un rekreatīvā tūrisma produkta attīstība”:

- mērķis – veicināt starptautiski konkurētspējīgu un atpazīstamu tūrisma produktu attīstību Latvijā, investējot jaunu tūrisma produktu radīšanā vai esošo kvalitātes būtiskā uzlabošanā;
- ERAF finansējuma apjoms – 13 528 098 latu;
- ieviešanas veids – atklāta projektu iesniegumu atlase;
- finansējuma saņēmēji – komersanti un pašvaldības;

3.4.2.2. aktivitāte „Tūrisma informācijas sistēmas attīstība”:

- mērķis – izveidot kompleksu tūrisma informācijas nesēju sistēmu, kas ceļotājiem nodrošinātu ērtu tūrisma objektu atrašanu un informācijas iegūšanu;
- ERAF finansējuma apjoms – 790 499,88 latu;
- ieviešanas veids – ierobežota projektu iesniegumu atlase;
- finansējuma saņēmējs – Tūrisma attīstības valsts aģentūra.

Tūrisma attīstības valsts politiku īsteno **Tūrisma attīstības valsts aģentūra** (skatīt 6.13. ielikumu).

6.13. ielikums

Tūrisma attīstības valsts aģentūras aktivitātes 2008. gadā

Aģentūras aktivitātes tūrisma politikas īstenošanai nosaka tās rīcības plāns 2008. gadam, kas sastādīts, pamatojoties uz Aģentūras darbības stratēģiju 2007.-2009. gadam, Programmu, Pamatnostādnēm.

Lai veicinātu stratēģijā noteikto darbības virzienu – Latvijas tūrisma tēla atpazīstamības veicināšana un Latvijas kā tūristu galamērķa popularizēšana starptautiskajā tūrisma tirgū – izpildi, Aģentūra:

- ir uzsākusi tiešā mārketinga aktivitāšu realizēšanu 13 tūrisma mērķa tirgos. Attiecīgajos tirgos tiek apzināti tūrisma uzņēmumi un plašsaziņas līdzekļi, tiek veidotas un uzturētas aktuālas datu bāzes, organizētas tikšanās ar potenciālajiem sadarbības partneriem;
- veic pārrunas par informācijas stendu uzstādīšanu augsti prioritāro mērķa tirgu – Zviedrijas un Somijas – lidostās, ostu terminālos un tūrisma informācijas centros, lai tūristiem nodrošinātu nepārtrauktu informācijas pieejamību par tūrisma iespējām Latvijā;
- turpina popularizēt Latviju kā pievilcīgu tūrisma galamērķi un ir piedalījusies 15 starptautiskos tūrisma gadatirgos, organizējusi žurnālistu vizītes un vairākus darba seminārus tūrisma profesionāļiem un izdevusi informatīvos materiālus. Savukārt preses konferencēs, ko Aģentūra, sadarbojoties ar Ārlietu ministriju un aviokompāniju „airBaltic”, organizēja astoņās NVS valstīs, plašsaziņas līdzekļu un tūrisma industrijas pārstāvji tika informēti par jaunajām ceļošanas iespējām, ko šo valstu iedzīvotājiem dod Latvijas pievienošanās Šengenas līguma zonai;

6.13. ielikuma turpinājums

- tāpat kā 2007. gadā arī 2008. gada februārī organizēja starptautisku darba semināru tūrisma profesionāļiem „Buy Latvia, Buy the Baltics”. Pasākuma mērķis bija esošos un potenciālos Latvijas un Baltijas tūrisma produktu pārdevējus iepazīstināt ar tūrisma iespējām Latvijā un Baltijā, parādīt tūrisma produktus, to daudzveidību, dot iespēju tūrisma profesionāļiem tikties ar Baltijas valstu tūrisma produktu un pakalpojumu sniedzējiem, kā arī iepazīties ar tūrisma produktu piedāvājumu ne tikai prezentācijās, bet arī klātienē, dodoties 35 dažādās vairākdienu ekskursijās pa visu Latviju. Ņemot vērā lielo interesi (vairāk nekā 200 ārvalstu un 100 Latvijas tūrisma nozares pārstāvju no vairāk nekā 100 ārvalstu tūrisma firmām un 78 Baltijas valstu tūrisma firmām), šāds pasākums tiks rīkots arī 2009. gadā;
- kopā ar Lietuvas un Igaunijas nacionālo tūrisma organizāciju jau otro gadu pēc kārtas organizē „Baltijas ceļojumu maratonu” ar mērķi popularizēt jaunus tūrisma produktus, iepazīt tūrisma piedāvājumu, kā arī veicināt Baltijas valstu reģiona vietējā tūrisma attīstību. Maratonā ir iekļauti 36 tūrisma objekti (pa 12 no katras valsts);
- ir uzsākusi darbu pie ārvalstu tūristu aptaujas organizēšanas un pētījumu veikšanas par 10 mērķa tirgiem (Lielbritānijas, Vācijas, Lietuvas, Igaunijas, Polijas, Krievijas, Zviedrijas, Somijas, Francijas, Spānijas). Pētījumos iegūtie dati būs noderīgi turpmāko Aģentūras mārketinga aktivitāšu plānošanai un īstenošanai izvirzītajos mērķa tirgos, kā arī tūrisma nozares pārstāvjiem;
- Latvijas tūrisma pakalpojumu kvalitātes līmeņa celšanai arī 2008. gadā turpina Latvijas tūrisma pakalpojumu kvalitātes sistēmas izstrādi. Kvalitātes sistēmas ieviešanai Latvijā par pamatu tiks izmantota Šveicē izstrādātā tūrisma pakalpojumu kvalitātes sistēma, kas jau ir ieviesta un veiksmīgi darbojas vairākās citās Eiropas valstīs;
- rūpējoties par drošu tūrisma Latvijā, 2008. gadā turpina uzturēt iepriekšējā gadā ieviesto bezmaksas „Tūristu karsto tālruni – 22033000”, kas dod iespēju ārvalstu tūristus informēt par dažādām konfliktsituācijām, kas saistītas ar tūrisma pakalpojumu sniedzējiem Latvijā, kā arī sniegt informatīvu palīdzību 24 stundas diennaktī. Papildus veikti tālruņa līnijas popularizēšanas pasākumi;
- turpina piedalīties Eiropas Komisijas projektā „Eiropas izcilākie tūristu galamērķi”, kura ietvaros tiek nodrošināta plaša publicitāte labākajam Latvijas tūristu galamērķim. Projekta mērķis ir pievērst uzmanību Eiropas tūristu galamērķu daudzveidībai, atšķirīgajām un kopīgajām vērtībām, kā arī atbalstīt galamērķus, kuros ekonomisko izaugsmi nodrošina ilgtspējīga tūrisma attīstība. 2008. gadā EDEN projekta tēma ir „Tūrisms un nemateriālais mantojums”. Tika sagatavots un Eiropas Komisijā apstiprināts projekta pieteikums, līdz ar to arī 2008. gadā tika organizēts konkurss par labāko Latvijas tūristu galamērķi un izvērtēti 13 pieteikumi. Par izcilāko Latvijā tika atzīts Rēzeknes rajona padomes iesniegtais pieteikums „Latgales podnieki – māla pavēlnieki”. Uzvarētāja apbalvošana Eiropas līmenī notiks 2008. gada rudenī Eiropas tūrisma foruma ietvaros.

Par prioritāriem 2008. gadā tūrisma jomā uzskatāmi šādi darbības virzieni, kas atspoguļojas arī Aģentūras darba plānā un veicamajās aktivitātēs:

- Latvijas kā Baltijas tūrisma centra pozīciju nostiprināšana;
- informācijas sistēmas pilnveidošana un interneta lomas palielināšana;
- mārketinga aktivitāšu pielāgošana mērķa tirgiem;
- tūrisma pakalpojumu kvalitātes veicināšana;
- jaunu tūrisma produktu attīstības veicināšana.

Eiropas Ceļojumu komisijas dati par tūrisma attīstības tendencēm Eiropas valstīs liecina, ka pēdējo gadu laikā būtiski pieaugusi interneta nozīme lēmumu pieņemšanā par ceļojumu galamērķa izvēli (no 5% 2005. gadā līdz 32% 2007. gadā). 2007. gadā Aģentūras veiktās ārvalstu tūristu aptaujas rezultāti liecina, ka internetu informācijas iegūšanai pirms došanās uz Latviju ir izmantojuši 23,6% ārvalstu tūristu. Pamatojoties uz interneta nozīmīgumu ceļojumu galamērķu izvēles lēmumu pieņemšanā, 2008. gadā

Aģentūra ir sākusi pilnveidot valsts tūrisma portālu www.latviatourism.lv, lai tas kļūtu par modernu un efektīvu mārketinga instrumentu.

Lai nodrošinātu tālāku Latvijas tūrisma nozares starptautisko integrāciju, valsts interešu pārstāvniecību un labākās prakses pārņemšanu, tiek attīstīta starptautiskā sadarbība, piemēram, dalība AN PTO Eiropas ceļojumu komisijā, Eiropas Komisijas Tūrisma padomdevējas komitejas un Ilgtspējīga tūrisma grupas darbā.

6.4. Uzņēmējdarbības vide

Latvijā tiek konsekventi uzlabota uzņēmējdarbības vide, pilnveidojot tiesisko ietvaru, saskaņojot to ar Eiropas Savienības prasībām un uzraugot administratīvo procedūru ietekmi uz uzņēmējdarbību. Ir panāktas ievērojamas reformas un uzlabojumi uzņēmumu reģistrēšanā, nodokļu politikā, muitas likumdošanā, procedūrās un robežšķērsošanā, būvniecībā un nekustamā īpašuma attīstībā u.c. jomās.

Reformas uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai dažādās aptaujās tiek novērtētas pozitīvi.

Regulāra un sistemātiska uzņēmējdarbības vides uzlabošana ir svarīga arī Latvijas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai citu valstu vidū. 2007. gadā publicētajā Pasaules Bankas ziņojumā „Doing Business 2008 :How to reform” Latvija 178 valstu vidū ir ierindota augstajā 22. vietā pasaulē. Uzņēmējdarbības vide vērtēta 10 aspektos, un Latvijas vērtējums ir šāds:

- 3. vieta – līgumu darbība;
- 13. vieta – kredīta pieejamība;
- 19. vieta – ārējā tirdzniecība;
- 20. vieta – nodokļu maksāšana;

- 30. vieta – uzņēmējdarbības uzsākšana;
- 51. vieta – investoru tiesību aizsargāšana;
- 64. vieta – uzņēmējdarbības izbeigšana;
- 82. vieta – licenču iegūšana;
- 85. vieta – īpašuma reģistrācija;
- 96. vieta – darbinieku pieņemšana darbā un atļaušana no darba.

Viens no efektīviem mehānismiem uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai Latvijā ir kopš 1999. gada izstrādātais ikgadējais ***Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns***. *Pasākumu plāns* ir starpministriju politikas plānošanas dokuments, kurā ietverti uzņēmējdarbības vides politikas rīcības virzieni, uzdevumi, veicamie pasākumi, atbildīgās institūcijas, rādītāji uzdevumu izpildes novērtēšanai un izpildes termiņi. *Pasākumu plānā* ietvertās problēmas un to risinājumi tiek identificēti, cieši sadarbojoties ar uzņēmējus pārstāvošajām organizācijām – Latvijas Mazo un vidējo komersantu un amatniecības konsultatīvo padomi, Tautsaimniecības padomi, Ārvalstu investoru padomi Latvijā, kā arī izvērtējot uzņēmējdarbības vides pētījumos identificētās problēmas. *Pasākumu plāns* ietver tiesību aktu izmaiņas, procedūru pārskatīšanu un vienkāršošanu, koordinācijas uzlabošanu starp dažādām institūcijām, informācijas sagatavošanu un publicēšanu, kā arī valsts iestāžu darbinieku apmācību.

Pasākumu plāna rīcības virzieni un veicamie uzdevumi ietver tādas jomas kā nodokļu politika un administrēšana, uzņēmējdarbības tiesiskās vides pilnveidošana, procedūru skaita un nepieciešamā laika samazināšana, informācijas pieejamības uzlabošana.

Pasākumu plānā 2008. Gadam, kurš tika apstiprināts Ministru kabinetā 2008. gada 29. aprīlī, ietverti 32 pasākumi nodokļu sistēmas uzlabošanai, nodarbinātības veicināšanai, būvniecības procesa vienkāršošanai un uzlabošanai, nekustamā īpašuma reģistrācijas procesa vienkāršošanai, efektīvas valsts pārvaldes nodrošināšanai, u.c.. Ar *Pasākumu plānu* var iepazīties ministrijas interneta mājas lapā <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=17804>.

Būtiskākie pasākumi ir:

- reinvestētās peļņas neaplikšana ar nodokļiem;
- investīciju veicināšana uzņēmumu attīstībā un inovācijās;
- PVN pārmaksas atmaksas sistēmas uzlabošana;
- vienas pieturas aģentūras principa izveide darba atļauju un uzturēšanās atļauju saņemšanai;
- stimuli komersantiem ar brīvības atņemšanu notiesāto personu nodarbināšanai ieslodzījumu vietās;
- uzņēmumu līdzdalības nodrošināšana administratīvo šķēršļu mazināšanā;
- darba nespējas lapu atmaksas kārtības reformu veikšana;
- būvniecības saskaņošanas procedūru vienkāršošana;
- būvniecības prasību pārskatīšana neliela apjoma publiskajām ēkām;

- nekustamā īpašuma reģistrācijas procedūru vienkāršošana;
- vienotas informācijas pieejas punkta izveide saistībā ar licencēm un atļaujām.

Š.g. augustā tiks sagatavots informatīvais ziņojums par *Pasākumu plāna* izpildes gaitu.

Š.g. 7. aprīlī tika noslēgts **sadarbības memorands** starp Latvijas Darba devēju konfederāciju (turpmāk – LDDK), Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru (turpmāk – LTRK) un Ekonomikas ministriju.

Sadarbības memoranda ietvaros puses vienojās izveidot darba grupu priekšlikumu izstrādei nepieciešamajiem grozījumiem uzņēmumu ienākuma nodokļa (turpmāk – UIN) un nekustamā īpašuma nodokļa (turpmāk – NĪN) regulējošajos normatīvajos aktos. Lai izvērtētu šo priekšlikumu ietekmi uz uzņēmumu saimnieciskās darbības rezultātiem, LDDK un LTRK no saviem biedriem izveido *Aprēķinu un modeļēšanas grupu*.

Ar ekonomikas ministra 2008. gada 14. aprīļa rīkojumu Nr. 176 tika izveidota darba grupa 2008. gada 7. aprīlī noslēgtā *sadarbības memoranda* mērķu īstenošanai, kurā ir iekļauti Ekonomikas ministrijas, Finanšu ministrijas, LDDK, LTRK un Tautsaimniecības padomes pārstāvji. Darba grupas uzdevums bija līdz š.g. 13. jūnijam sagatavot priekšlikumus nepieciešamajiem grozījumiem UIN un NĪN normatīvajos aktos, lai sekmētu uzņēmumu konkurētspēju, savukārt EM sagatavotie priekšlikumi līdz 30. jūnijam jāiesniedz Finanšu ministrijai un Ministru kabinetā.

Š.g. 13. maija Ministru kabineta sēdē tika atbalstīts likumprojekts „Grozījumi likumā „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu””, ar kuru paredzēts samazināt darba devēja apmaksāto darba nespējas dienu skaitu no 14 uz 10.

Reizi gadā tiek rīkotas **Ārvalstu investoru padomes Latvijā** (ĀIPL) tikšanās ar augstākajām valdības amatpersonām. No valdības puses augsta līmeņa tikšanos vada Ministru prezidents un piedalās arī valdības ministri, kā arī augstākā līmeņa ministriju un padotības iestāžu amatpersonas, kuras ir atbildīgas par uzņēmējus interesējošajām administratīvajām un regulējošajām jomām. Savukārt no ĀIPL puses piedalās ārvalstu investori un to pārstāvji Latvijā.

Kopš otrās augsta līmeņa apspriedes ĀIPL ieteikumi tiek iekļauti *Pasākumu plānā*.

Š.g. 5.-6. jūnijā notika divpadsmitā Latvijas valdības un Ārvalstu investoru padomes Latvijā augsta līmeņa tikšanās, kurā tika pārrunāta:

- darbaspēka plānošana;
- enerģētikas politika;
- Latvijas makroekonomiskās situācijas nākotnes perspektīva un nodokļu politika;
- ilgtspējīga plānošana pašvaldībās.

2007. gada martā Eiropadome apstiprināja Komisijas *Rīcības programmu administratīvā sloga samazināšanai ES*. Programmā ir ietverts mērķis

samazināt **administratīvo slogu** ES par 25% līdz 2012. gadam. Šīs programmas mērījumu galvenais elements ir administratīvais slogs, ar ko nākas saskarties uzņēmējiem, sniedzot no ES normatīvajiem aktiem izrietošos informācijas pieprasījumus (administrative costs).

Komisijas projekta īstenotāji – konsorcijs kompānijas *Capgemini*, *Ramboll management* un *Deloitte* strādā visās ES dalībvalstīs. Mērījumi tika uzsākti 2007. gada augustā un aptver vairāk nekā 40 normatīvos aktus 13 prioritārajās jomās (komercdarbības regulējums, veselības aizsardzība, pārtikas produktu marķēšana, darba vides un darba attiecību regulējums, nodokļu (PVN) regulējums, statistika, vide, lauksaimniecība un lauksaimniecības maksājumi, zvejniecība, transports, finanšu pakalpojumi, kohēzijas politika un publiskais iepirkums). Sākotnēji prioritārajās jomās tika identificētas 340 informācijas sniegšanas prasības, kas izriet no ES normatīvajiem aktiem.

Pēc Eiropas Komisijas sniegtās informācijas ir aprēķināts, ka vislielākais informācijas sniegšanas prasību skaits ~80% izriet no komercdarbības likumdošanas, finanšu pakalpojumu, vides, pārtikas drošības, farmācijas, nodokļu (PVN) jomām.

Latvijā kopš 2007. gada augusta projektu īsteno auditorkompānija *Deloitte Latvia*. Lai nodrošinātu sadarbību ar Komisiju, kopš 2007. gada aprīļa Ekonomikas ministrija darbojas kā *Vienotais kontaktpunkts*. Sadarbības nodrošināšanai ar citām ministrijām, kuru jomās ES normatīvo aktu informācijas sniegšanas prasības tiek apzinātas un veikti ES līmeņa administratīvā sloga mērījumi, 2007. gada jūnijā tika izveidota starpministriju darba grupa EM pārstāvja vadībā.

2007. gada laikā un 2008. gada sākumā ir apzināti un izvērtēti tie nacionālie normatīvie akti, ar kuriem tiek pārņemti 13 prioritārajās jomās mērāmo ES tiesību aktu, un ir apzinātas informācijas sniegšanas prasības, kas pārņemtas dalībvalstu normatīvajos aktos. Kopumā dalībvalstu nacionālajās likumdošanās ir provizorisks apzinātas vairāk nekā 6000 informācijas sniegšanas prasību, no tām 558 ir informācijas sniegšanas prasības, kas nacionālajos normatīvajos aktos ir paredzētas papildus ES direktīvās noteiktajām.

Nacionālo normatīvo aktu apzināšanu un informācijas sniegšanas pienākumu uzskaitījumu saistībā ar Latviju veic *Deloitte Latvia* sadarbībā ar nozaru ministrijām un Ekonomikas ministriju. Rezultāti ir iesniegti Eiropas Komisijā, līdz ar to apstiprinātie informācijas sniegšanas pienākumu uzskaitījuma rezultāti varētu būt pieejami vasarā.

Šobrīd projekta pirmais etaps – informācijas sniegšanas prasību apzināšana – ir gandrīz pabeigts. Projekta nākamais etaps – informācijas prasību kvantitatīvie mērījumi (jeb informācijas sniegšanas pienākumu pārvēršana monetārā izteiksmē) Latvijā notiks 2 jomās – vides jomā un nodokļu (PVN) jomā. Plānots, ka kopumā ES kvantitatīvie mērījumi tiks pabeikti un priekšlikumi normatīvo aktu pilnveidošanai tiks izstrādāti līdz 2008. gada beigām.

Ar Ministru kabineta 2008. gada 3. jūnija rīkojumu Nr. 305 tika apstiprinātas Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādnes 2008.-2013. gadam, kurās ietvertas sadaļas:

- politikas plānošanas un darbības rezultāti;
- pārvaldes kvalitāte: pakalpojumi un institucionālā sistēma;
- pārvaldes darbības tiesiskums;
- cilvēkresursu attīstība valsts pārvaldē;
- sabiedrības līdzdalība un sadarbība valsts pārvaldē.

Pamatnostādnēs ietvertie rīcības virzieni paredz *labākas pārvaldības (better regulation)* ieviešanu valsts pārvaldē, pilnveidojot institūciju pakalpojumu kvalitāti, e-pārvaldes un e-pakalpojumu attīstību, kvalitātes vadības sistēmu attīstību, administratīvo procedūru vienkāršošanu un administratīvā sloga mazināšanu, kā arī valsts un privātā sektora sadarbības uzlabošanu. Pamatnostādnēs nostiprināts arī Latvijas nacionālais mērķis administratīvā sloga samazināšanai 25% apmērā no novērtētā. Pamatojoties uz MK rīkojumu par pamatnostādņu apstiprināšanu, tiks sagatavota virkne dokumentu, kas nodrošinās nosprausto mērķu sasniegšanu, tai skaitā tādu kā, koncepcija par labākas pārvaldības politikas īstenošanu, koncepcija par vienas pieturas aģentūras principa ieviešanu administratīvajām procedūrām saimnieciskās darbības veicējiem, u.c.

6.5. Inovācijas un jaunās tehnoloģijas

Izvērtējot ES dalībvalstu progresu inovācijas politikas ieviešanā, Eiropas Komisija 2008. gada pavasarī ir publicējusi jauno Eiropas Inovācijas rezultātīvo rādītāju ziņojumu (*European Innovation Scoreboard 2007*)¹. Eiropas Savienības ietvaros vislabākie rezultātīvie rādītāji ir Zviedrijai un Somijai. Savukārt

starp jaunajām dalībvalstīm vislabākie rādītāji inovācijas politikas ieviešanā ir Igaunijai un Čehijai.

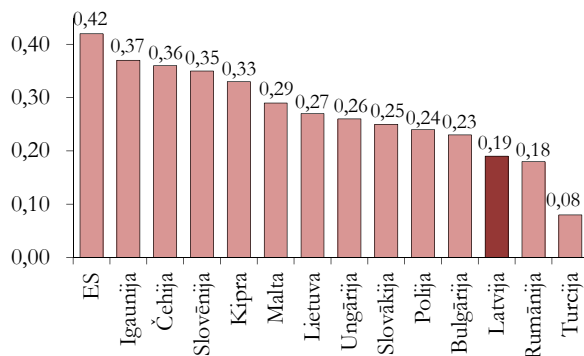
Latvijas inovācijas indekss pēdējos gados nav būtiski mainījies, un Latvija ierindojas 35. vietā no 37 apskotajām ES dalībvalstīm un asociētajām valstīm. Izvērtējot inovācijas indeksa rādītājus, jāsecina, ka Latvijai salīdzinoši labāki rādītāji ir jomās, kas raksturo iespējamo inovācijas potenciālu, piemēram, absolventu skaits dabaszinātņu nozarēs, tālākapmācībā iesaistīto skaits, izdevumi informācijas tehnoloģiju jomā, riska kapitāla pieejamība. Vienlaicīgi tādi rādītāji kā augsto

¹ Ziņojumā iekļauti 25 rādītāji, kas raksturo cilvēkresursu attīstību, jaunu zināšanu radīšanas un ieviešanas procesus, kā arī nodrošinājumu ar nepieciešamo finansējumu. Rādītāji kopā veido inovācijas indeksu, kas ļauj salīdzināt dalībvalstu sasniegumus inovācijas politikas ieviešanas jomā.

tehnoloģiju nozaru produktu eksports, nodarbināto skaits vidējo un augsto tehnoloģiju nozarēs, Eiropas un starptautisko patentu skaits ir vieni no zemākajiem starp dalībvalstīm, un tas norāda uz nepilnībām nacionālajā inovācijas sistēmā un tieši uz nepietiekamo kapacitāti zināšanu pārvēršanā konkurētspējīgā produktā.

6.3. attēls

ES jauno dalībvalstu un kandidātvalstu 2007. gada inovācijas indekss

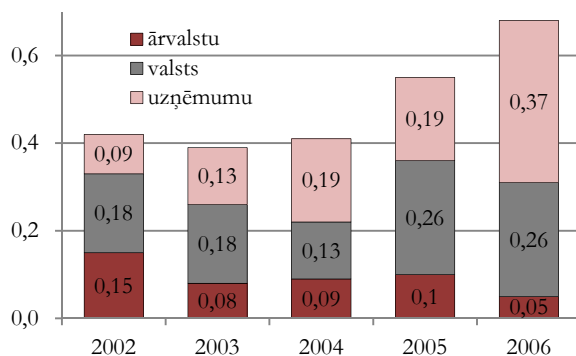

Avots: Eiropas Komisija, European Innovation Scoreboard 2007

Latvijā kopējais finansējums 2006. gadā pētniecībai un attīstībai bija 0,7% no IKP jeb 78,2 milj. latu (valsts finansējums – 0,26% no IKP; uzņēmējdarbības sektora finansējums – 0,37% no IKP jeb 41,2 milj. latu), savukārt ES valstīs vidēji 1,84%. Lisabonas stratēģijas noteiktais mērķis ir līdz 2010. gadam panākt investīciju pieaugumu pētniecībā un attīstībā līdz 3% no IKP, tajā skaitā privātā sektora investīcijas – 2% no IKP. Latvijas kopējais finansējums pētniecībai un attīstībai ir viens no zemākajiem rādītājiem ES un būtiski atpaliek no noteiktā mērķa.

6.4. attēls

Finansējums pētniecībai un attīstībai Latvijā no 2002. -2006. gadam pa sektoriem (% no IKP)

Avots: CSP

Komercdarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programmā 2007.-2013. gadam ir noteikts mērķis veicināt nacionālās inovācijas sistēmas kapacitātes un efektivitātes palielināšanos. Programmā inovācijas attīstībai noteikti šādi galvenie uzdevumi:

- veicināt zināšanu un tehnoloģiju pārnesi ražošanā;
- palielināt inovācijas kapacitāti, veidojot inovatīvai darbībai labvēlīgu institucionālo vidi, sekmējot zinātnes, izglītības un privātā sektora sadarbību;
- atbalstīt jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi, tajā skaitā sekmējot komersantu izpratni par intelektuālo īpašumu un tā aizsardzību.

Komercdarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programmā noteikto uzdevumu īstenošanai tiek turpinātas gan iesāktās aktivitātes, lai sekmētu rūpniecisko pētījumu veikšanu, jaunu produktu izstrādi un ieviešanu tirgū, gan uzsāktas vairākas jaunas aktivitātes.

Komersabiedrībām ir iespēja iesniegt projektus Izglītības un zinātnes ministrijā atbalsta saņemšanai projektu īstenošanai EUREKA programmas ietvaros. EUREKA programma ir Eiropas Savienības programma komercdarbību un zinātnisko institūciju starptautiskas sadarbības veicināšanai, lai sekmētu augsto tehnoloģiju, jaunu, konkurētspējīgu produktu un pakalpojumu izstrādi. Komersabiedrības var saņemt līdz 91000 latu sadarbības pētniecības projekta īstenošanai, un atbalsta intensitāte var būt 75% no rūpniecisko pētījumu veikšanas izmaksām un 50% no projektēšanas darbu izmaksām. 2007. gadā tika atbalstīti 11 projektu 342 523 latu apmērā.

Izglītības un zinātnes ministrija turpina īstenot Tīrģus orientēto pētījumu programmu, kuras ietvaros tiek atbalstīti tādi pētniecības projekti, kuru mērķis ir veicināt zinātnes un ražošanas integrāciju. Finansējumu var saņemt Zinātnisko institūciju reģistrā reģistrētas zinātniskās institūcijas 70% apmērā no attiecināmajām izmaksām, un atlikušie 30% jāpiesaista no komersabiedrībām. Programmas ietvaros 2007. gadā atbalstīti 17 projektu, 2008. gadā tīrģus orientēto pētījumu projektiem ir pieejams finansējums 1 milj. latu apmērā.

Ekonomikas ministrija 2008. gadā turpina īstenot inovācijas centru un biznesa inkubatoru attīstības programmu. Tās mērķis ir veicināt inovāciju infrastruktūras pilnveidošanu un nodrošināt inovācijas centru un biznesa inkubatoru pakalpojumu sniegšanu jauniem uzņēmumiem. Programmas ietvaros atklāta projektu konkursa rezultātā tika atbalstīti 11 inovācijas centru un biznesa inkubatoru projektu. 2007. gada laikā programmas īstenošanas rezultātā inkubatoros tika izveidoti 69 uzņēmumi, no kuriem 61 uzņēmums ir reģistrēti 2007. gadā. Šajos uzņēmumos tika izveidotas 136 jaunas darba vietas, kā arī inkubatora

uzņēmumi samaksāja nodokļus 241,3 tūkst. latu apmērā.

Tehnoloģiju pārneses sekmēšanai 2008. gada 26. februārī Ministru kabinets izdeva noteikumus Nr. 129 „Noteikumi par darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” papildinājuma 2.1.2.1.2. apakšaktivitāti „Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkti””, kuros paredzēts turpināt sniegt atbalstu tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu darbībai augstskolās, lai sekmētu zinātnieku un uzņēmēju sadarbību, kas nodrošinātu valsts pētniecības institūciju pētniecības rezultātu efektīvu ieviešanu ražošanā. 2007. gadā kontaktpunktu ietvaros sagatavoti 34 patenti pieteikumi un 134 komercializācijas piedāvājumi, noslēgti 23 sadarbības līgumi ar uzņēmējiem.

Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra 2008. gadā uzsāka īstenot valsts atbalsta programmu „Augstas kvalifikācijas darbinieku piesaiste”, kuras ietvaros komersantiem ir pieejams atbalsts šāda līmeņa inženieru, zinātnieku vai citu kvalificētu speciālistu piesaistīšanai konkrētu tehnoloģisku problēmu risināšanai vai jaunu produktu attīstīšanai uzņēmumos. Programma tiek līdzfinansēta no Eiropas Sociālā fonda līdzekļiem. Kopējais aktivitātes ietvaros pieejamais finansējums ir 9,8 milj. latu, no kuriem 4,9 milj. latu plānoti kā publiskais finansējums un 4,9 milj. latu – kā privātais līdzfinansējums. Pirmās projektu konkursu kārtas laikā no 2008. gada 21. aprīļa līdz 30. maijam uzņēmēji ir iesnieguši 7 projekta pieteikumus.

Tiek turpināta valsts atbalsta programma, kas sekmētu privātā sektora investīcijas pētniecībā un jaunu produktu izstrādi un ieviešanu ražošanā, īstenošanai nepieciešamo normatīvo aktu izstrāde.

2008. gadā ir plānots uzsākt īstenot valsts atbalsta programmas:

- jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādei;
- rūpnieciskā īpašuma aizsardzībai;
- jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešanai ražošanā;
- kompetences centru izveidei un darbībai;
- zinātnes tehnoloģiskā parka izveidei un darbībai.

Īpaša uzmanība tiek pievērsta pasākumiem, kuru mērķis ir sekmēt pēc iespējas plašākas sabiedrības izpratni par inovāciju un tās lomu konkurētspējas veicināšanā. Reģionālās inovācijas dienas ir viens no instrumentiem sabiedrības izpratnes veidošanai. Tāpat kā iepriekšējos gados arī 2008. gadā plānots rīkot informatīvus seminārus inovācijas popularizēšanai Latvijas reģionos. Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras rīkoto semināru mērķis ir skaidrot inovācijas jēdzienu un nozīmi uzņēmējdarbības attīstīšanā, rosināt uzņēmējus un vietējās pašvaldības meklēt sadarbības veidus uzņēmējdarbības veicināšanai un attīstīšanai, kā arī skaidrot inovatīvas uzņēmējdarbības veidošanas nepieciešamību un iespējas.

Nozīmīgs pasākums jaunu inovatīvu komersantu veidošanai ir Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras organizētais biznesa ideju konkurss „Ideju kauss” sadarbībā ar citiem partneriem. Tā ietvaros dalībniekiem ir iespēja iegūt ekspertu padomus un kontaktus sava biznesa uzsākšanai, kā arī piesaistīt pamatkapitālu savas uzņēmējdarbības uzsākšanai. 2008. gadā konkurss notiek otro reizi, par tā popularitāti liecina iesniegto biznesa ideju skaits, proti, 2007. gadā – 269 idejas, 2008. gadā – 376 idejas.

6.6. Informācijas sabiedrība

Informācijas sabiedrība ir sabiedrības attīstības fāze, kas balstās uz brīvu savstarpēju informācijas apmaiņu un attīsta uz zināšanām balstītu ekonomiku. Informācijas sabiedrību veido tehnoloģiskā bāze (infrastruktūra, programmatūra), sabiedrībai pieejamo informācijas pakalpojumu klāsts, kā arī indivīdu prasmju un zināšanu līmenis. Informācijas un telekomunikāciju tehnoloģiju attīstības rezultātā informācija un zināšanas arvien plašāk tiek izmantotas darbā un darba attiecībās, mācībās, kā arī sadzīvē.

Informācijas sabiedrības izveide ir viena no prioritātēm Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā 2005.-2008. gadam (skatīt 6.1. nodaļu).

Galvenie plānotie pasākumi IKT veicināšanā un informācijas sabiedrības veidošanā ir šādi:

- sekmēt plašu IKT pielietojumu valsts un pašvaldību dienestos, MVU un māsaimniecībās (skatīt 6.14. ielikumu);
- nodrošināt tīklu un informācijas drošību, kā arī saskaņotību un savstarpējo izmantojamību, lai izveidotu informācijas telpu bez robežām;

- veicināt platjoslas tīkla izvietojšanu, tostarp reģionos ar sliktu piekļuvi pakalpojumiem, lai attīstītu zināšanu ekonomiku.

Pēc Ekonomikas ministrijas novērtējuma, 2006. gadā IKT¹ nozares īpatsvars IKP sasniedza

¹ IKT sektors ir noteikts atbilstoši OECD definīcijai, kura paredz šādu ekonomisko darbības veidu (NACE) iekļaušanu: IKT ražošana (biroja tehnikas ražošana; datoru un citu informācijas apstrādes iekārtu ražošana; izolēto vadu un kabeļu ražošana; elektronu un elektronstaru lampu un citu elektronisko komponentu ražošana; televīzijas un radio raidītāju un aparatūras ražošana telefona un telegrāfa sakariem; televīzijas un radiouztvērēju, skaņas vai video kasetes vai reproducēšanas aparatūras un līdzīgu preču ražošana; instrumentu un aparātu ražošana mērīšanai, pārbaudei, izmēģināšanai, navigācijai un citiem mērķiem; rūpnieciskā procesa kontroles un vadības iekārtu projektēšana un montāža) un IKT pakalpojumu sniegšana, tajā skaitā vairumtirdzniecība (sadzīves elektroiekārtu, aparatūras un elektropreču vairumtirdzniecība; datoru, perifērisko iekārtu un programmatūras vairumtirdzniecība un citu biroja mašīnu un iekārtu vairumtirdzniecība; citu elektrisko un elektronisko iekārtu un detaļu vairumtirdzniecība, pārējo rūpniecībā, tirdzniecībā un navigācijā izmantojamo mašīnu un piederumu vairumtirdzniecība), telekomunikācijas (telekomunikācijas) un pakalpojumi (datoru un biroja tehnikas iznomāšana; konsultēšana ar datoraparāturu saistītos jautājumos; standartprogrammatūras izstrādāšana un izplatīšana, programmmēšana pēc pasūtījuma, konsultēšana programmatūras jautājumos; datu apstrāde; datu bāzu un interneta portālu uzturēšana un ekspluatācija; datoru un biroja tehnikas remonts un ekspluatācija; citas ar datoriem saistītas darbības).

6,5%. Pēc CSP datiem, 2006. gadā IKT sektorā Latvijā darbojās 2910 uzņēmumu, kas nodarbināja 23 750 strādājošo, uzņēmumu apgrozījums sasniedza 2,2 miljardus latu, personāla izmaksas – 129 milj. latu. IKT ražošanas pievienotā vērtība sasniedza 29 milj. latu, IKT pakalpojumu sniegšana – 603 milj. latu. IKT ārējās tirdzniecības bilance bija negatīva – -246,9 milj. latu, jo imports būtiski pārsniedza eksportu, kas bija attiecīgi 337,6 milj. latu un 90,6 milj. latu.

Atbilstoši „European Information Technology Observatory 2007” datiem 2006. gadā Latvijas izdevumi IKT sasniedza 9,89% no IKP, tajā skaitā izdevumi informācijas un telekomunikāciju tehnoloģijām – 2,34% no IKP, izdevumi telekomunikācijām – 7,55% no IKP. Salīdzinājumam – Igaunijā izdevumi IKT sasniedza 9,66% no IKP, Lietuvā – 6,72% no IKP.

6.14. ielikums

Datoru un interneta lietošana Latvijā

Atbilstoši CSP apsekojuma „Datoru un interneta lietošana mājāsaimniecībās” datiem 2007. gadā no visām mājāsaimniecībām datori bija 49% mājāsaimniecību (mājāsaimniecības, kurās dzīvo vismaz 1 persona vecumā no 16-74 gadiem) un interneta pieslēgums – 51% mājāsaimniecību. Regulāri (pēdējos 3 mēnešos) datoru lietoja 58% iedzīvotāju (iedzīvotāji vecumā no 16-74 gadiem) un internetu – 56% iedzīvotāju. Platjoslas interneta pieslēgums bija 32% no visām mājāsaimniecībām. Lai piekļūtu internetam, mājāsaimniecībās visvairāk tika izmantoti galda datori – 38% un mobilie telefoni ar interneta iespējām – 30 procentu.

2007. gada janvārī datori bija 93% uzņēmumu ar 10 un vairāk darbiniekiem, interneta pieslēgums – 84% šādu uzņēmumu, sava mājas lapa internetā – 38% šādu uzņēmumu. Saziņai ar valsts un pašvaldību institūcijām internetu izmantoja 44% uzņēmumu ar 10 un vairāk darbiniekiem. No visiem uzņēmumu darbiniekiem datoru regulāri lietoja 28%, bet internetam pieslēgtu datoru – 24% darbinieku.

2006./2007. mācību gada sākumā uz 100 pilna laika studentiem augstskolās un koledžās bija 11,6 datori, profesionālās izglītības iestādēs uz 100 audzēkņiem – 8,8, bet vispārīgizglītojošās skolās – 7,3 datori. No mācību iestāžu kopskaita interneta pieslēgums bija visās augstskolās un koledžās, 86% profesionālās izglītības iestāžu, 97% vispārīgizglītojošo skolu.

Līdz ar iestāšanos ES Latvijai ir kļuvušas saistošas Eiropas Savienības iniciatīvas (skatīt 6.15. ielikumu), kas attiecas uz informācijas sabiedrības veidošanu.

6.15. ielikums

Eiropas Savienības iniciatīvas informācijas sabiedrības veidošanā

Lai atbalstītu digitālās ekonomikas attīstību, 2005. gada 1. jūnijā Eiropas Komisija uzsāka jaunu iniciatīvu, kas ir stratēģija turpmākajiem 5 gadiem – „i2010: Eiropas informācijas sabiedrība 2010”. Tās mērķis ir veicināt izaugsmi un darba vietu veidošanos ar informācijas sabiedrību un medijiem saistītajās nozarēs. Iniciatīva ietver 3 prioritātes:

- izveidot ES atvērtu un konkurētspējīgu vienotu tirgu informācijas sabiedrības un mediju pakalpojumiem;
- palielināt ES investīcijas informācijas un telekomunikāciju tehnoloģiju pētniecībā par 80%;
- panākt visas Eiropas sabiedrības pārtapšanu par informācijas sabiedrību.

2006. gada 25. aprīlī Eiropas Komisija nāca klajā ar iniciatīvai „i2010” atbilstošo rīcības plānu „i2010. E-pārvaldības rīcības plāns: paātrināt e-pārvaldību Eiropā par labu visiem”, kas koncentrēts uz tādiem svarīgiem e-pārvaldības mērķiem laikposmam līdz 2010. gadam kā visu ES iedzīvotāju iekļaušana informācijas izmantošanā, plaša informatīvo pakalpojumu klāsta pieejamības nodrošināšana, elektroniskās valsts iepirkumu sistēmas izveidošana, sasniedzot 50% darījumu slēgšanu elektroniski un informācijas pieejamības nodrošināšana saistībā ar visiem valsts iepirkumiem u.c.

2007. gada 6. jūnijā Eiropas Komisija ir pieņēmusi paziņojumu saistībā ar vispārējo politiku cīņai ar kibernetizāciju, paredzot specifiskus pasākumus, lai uzlabotu koordināciju starp likumus piemērojošām institūcijām un starp likumus piemērojošām institūcijām un privātā sektora operatoriem, kam ir svarīga loma cīņā pret kibernetizāciju internetā. Paziņojums paredz arī virkni pasākumu nacionālā, Eiropas un starptautiskā līmenī.

2007. gada 8. novembrī Eiropas Komisija pieņēma paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par Eiropas i2010 iniciatīvu „Iesaisties informācijas sabiedrībā”.

Deklarācijā par Ivara Godmaņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību ir akcentēti šādi uzdevumi:

- valsts pārvaldes politikas jomā: labāka regulējuma politikas īstenošana, ieviešot elektroniskos pakalpojumus un elektronisko dokumentu apriti un uzlabojot valsts informācijas sistēmu savstarpējo savietojamību un informācijas apmaiņu;
- reģionālās politikas jomā: teritorijas plānošanas informācijas sistēmas izveidošana, nodrošinot visu teritorijas plānojumu un apbūves noteikumu pieejamību internetā;

- sabiedrības līdzdalības jomā: pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana plānošanas dokumentu un normatīvo aktu projektu izstrādes stadijā, sniedzot informāciju internetā;
- izglītības jomā: izglītības informācijas sistēmas pilnveidošana; vispārējās izglītības iestāžu dabaszinātņu kabinetu modernizācija; augstākās izglītības un zinātniskās darbības sasaistes sekmēšana u.c.;
- komunikāciju jomā: SIA „Lattelecom” privatizācijas noteikumu pieņemšana; VAS „Latvijas Pasts” zaudējumu segšana un universālā pasta pakalpojuma ieviešana; Pasta bankas izveidošana; projekta „Platjoslu sakaru

infrastruktūras attīstība lauku apvidos” realizācija, nodrošinot elektroniskos sakarus visā valsts teritorijā; valsts pārvaldes sektorā uzkrātās informācijas atkalizmantošanas nodrošināšana; prioritāro valsts informācijas sistēmu un tās integrējošo servisu atbalstīšana; datu un datortīklu aizsardzības nodrošināšana, izstrādājot vienotas datortīklu aizsardzības politikas principus un pieejas; Iedzīvotāju reģistra sakārtošana un pilnveidošana;

- vispārpieejamu informācijas pakalpojumu jomā: Valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas projekta īstenošana; Latvijas Nacionālās bibliotēkas strukturālās attīstības nodrošināšana, tajā skaitā īstenojot Nacionālās digitālās bibliotēkas projektu; Latvijas kultūras mantojuma un atmiņas institūciju digitālā krājuma izveide; savietota arhīvu, muzeju un bibliotēku elektroniskās informācijas portāla izveide līdz 2010. gadam; kultūrizglītības informācijas sistēmas izveide; Latvijas Kultūras kartes attīstīšana; nacionālā pasūtījuma sistēmas sabiedriskajām raidorganizācijām pilnveidošana;
- uzņēmējdarbības vides uzlabošanas jomā: e-pārvaldes darbības nodrošināšana;
- inovāciju un zinātnes jomā: medicīnas zinātnes, inovatīvu tehnoloģiju (e-veselības) un risinājumu atbalstīšanas un ieviešanas nodrošināšana veselības aprūpē; Latvijas Nacionālās digitālās enciklopēdijas projekta izstrāde;
- drošības jomā: elektroniskās drošības un aizsardzības sistēmu informācijas sistēmu izstrādāšana aizsardzībai no kibernetiskiem uzbrukumiem;
- kultūras jomā: Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma reģistra izveidošana; Vienotās valsts arhīvu informācijas sistēmas izveidošana; savietota arhīvu, kino, muzeju un bibliotēku elektroniskā kataloga izveide līdz 2010. gadam;
- vides jomā: vienotas vides monitoringa un informācijas sistēmas veidošana, kas savietojama ar ES un starptautiskajām informācijas sistēmām.

2006. gada 18. jūlijā Ministru kabinets apstiprināja *Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2006.-2013. gadam*, kurās noteikti rīcības virzieni informācijas sabiedrības izveidei Latvijā.

Īstermiņa prioritārie uzdevumi ir:

- attīstīt IKT pieejas infrastruktūras teritoriālo segumu;
- padarīt IKT finansiāli pieejamākas mājāsaimniecībām un MVU;
- sniegt IKT lietošanas pamatprasmes privātpersonām un rosināt tās lietot IKT;
- veidot elektroniskos valsts pārvaldes pakalpojumus un izmantot IKT, lai optimizētu pārvaldes funkcijas; nodrošināt publiskās informācijas pieejamību pašvaldībām un komersantiem pakalpojumu veidošanai un

attīstīt valsts pārvaldes pakalpojumu sniegšanas centrus;

- ieviest e-parakstu un attīstīt tā lietošanas infrastruktūru;
- atbalstīt tiešsaistes pakalpojumu radīšanu, kā arī inovatīvu, zināšanu ietilpīgu un videi draudzīgu produktu radīšanu.

Ilgttermiņa rīcības virzieni informācijas sabiedrības attīstībai ir:

- paplašināt piekļuves infrastruktūru un veicināt IKT pieejamību;
- attīstīt lietotāju zināšanas un prasmes;
- attīstīt pakalpojumus un saturu;
- attīstīt IKT lietošanu komercsabiedrībās un inovācijās;
- attīstīt IKT zinātni un pētniecību;
- veicināt eksportspējīgu IKT produkcijas un pakalpojumu radīšanu.

Attīstības programmas īstenošanai tiks izmantots Eiropas Savienības struktūrfondu finansējums, kā arī valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi.

2007. gada 11. decembrī Ministru kabinetā tika apstiprināta „*Koncepcija par elektroniskās vēlēšanu sistēmas izveidi*”. Koncepcijas mērķis ir elektroniskās vēlēšanu sistēmas izveide, nodrošinot vēlētāja dalības elektroniskās reģistrācijas un elektroniskās balsošanas ieviešanu pašvaldību vēlēšanās un Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Koncepcijā tika atbalstīts risinājuma variants, kas paredz iepriekšēju un aizklātu e-balsošanu ar atkārtotas balsošanas iespēju un visaugstākajā līmenī un pilnībā nodrošina balsojuma aizklātumu.

2008. gada 21. jūlijā Ministru kabinets apstiprināja noteikumus „*Noteikumi par darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.2.2.1.1. apakšaktivitāti „Informācijas sistēmu un elektronisko pakalpojumu attīstība”*”. Noteikumi paredz, ka informācijas sistēmu izveidei, integrācijai un attīstībai, e-pakalpojumu izveidei un attīstībai un informācijas resursu digitalizācijai pieejamais kopējais finansējums ir 116,4 milj. latu, no tiem ERAF līdzfinansējums – 98,9 milj. latu un valsts budžeta finansējums – 17,5 milj. latu.

Elektroniskie pakalpojumi

2006. gada 26. maijā darbu sāka Elektronisko iepirkumu valsts aģentūra. Aģentūra no Iepirkumu uzraudzības biroja pārņēma sistēmas uzturēšanas un iepirkumu nodrošināšanas funkcijas, datortehniku, programmatūru un uzkrātos datus un uzsāka centralizētos iepirkumus.

Pēc Elektronisko iepirkumu valsts aģentūras datiem vispārīgo vienošanos iepirkumu kopsumma 2006. gadā bija 498 tūkst latu, 2007. gadā – 3,460 milj. latu, 2008. gada 1. pusgadā – 2,752 milj. latu. Lielāko daļu sastādīja datortehnikas, drukas iekārtu un kopētāju iepirkumi. 2008. gadā iesaistot 70 ārstniecības iestādes

tika realizēts „Pretmikrobu ārstniecības līdzekļu” iepirkums, kura summa sasniedza 1,052 milj. latu.

2006. gada septembrī valsts AS „Latvijas Pasts” ieviesa e-paraksta pakalpojumu un uzsāka e-paraksta viedkaršu izsniegšanu. Lai veicinātu e-paraksta ieviešanu, tika rīkots konkurss 50 000 e-paraksta viedkaršu iepirkšanai valsts iestāžu darbiniekiem. Tomēr līdz 2008. gada 30. aprīlim valsts iestāžu darbiniekiem bija izsniegtas tikai 15 099 e-paraksta viedkartes.

Nemot vērā nelielo pieejamo elektronisko pakalpojumu skaitu un finansiālos zaudējumus, ko radīja e-paraksta ieviešana un uzturēšana, Satiksmes ministrija 2008. gada 28. maijā informēja Ministru kabinetu par valsts AS „Latvijas Pasts” priekšlikumu neturpināt sertifikācijas pakalpojumu sniegšanu. Ministru kabinets uzdeva Satiksmes ministrijai sadarbībā ar Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariātu strādāt pie sertifikācijas pakalpojumu sniegšanas funkciju nodošanas citai institūcijai.

Atbilstoši *Eurostat* datiem Latvija 2007. gadā bija ieviesusi 6 pamatpakalpojumus jeb 30% (vidēji ES-27 – 58%) no 20 elektroniskajiem pamatpakalpojumiem. Tiek plānots 2008. gadā ieviest vēl vismaz 20 jaunus e-pakalpojumus, daži no kuriem ir pamatpakalpojumi. Interneta portālā www.latvija.lv ir atrodamas šobrīd pieejamo e-pakalpojumu saraksts.

Nemot vērā citu ES valstu pozitīvo pieredzi e-paraksta ieviešanā, šobrīd vairākas valsts institūcijas izstrādā tādu personu identifikācijas karti, kas vienlaikus būtu izmantojama arī kā e-paraksta viedkarte.

Platjoslas internets

Atbilstoši *Eurostat* datiem 2008. gada sākumā Latvijā platjoslas interneta pieslēgumu īpatsvars sasniedza 15% (vidēji ES-27 – 20%) no visiem interneta pieslēgumiem. Pateicoties 2006.-2007. gadā ar ES struktūrfondu atbalstu realizētajam projektam „Platjoslu sakaru infrastruktūras attīstība lauku apvidos”, tika uzlabota lauku iedzīvotāju piekļuve internetam, nodrošinot datu pārraides ātrumu 256 Kbit/s. Tomēr atbilstoši iniciatīvai „i2010 – Eiropas informācijas sabiedrība izaugsmei un nodarbinātībai” 2010. gadam Eiropas Savienībā kopumā ir izvirzīts mērķis nodrošināt vismaz 75% mājsaimniecības ar platjoslas interneta pieslēgumu ar vismaz 8 Mbit/s lejupielādes ātrumu un attālinātajās teritorijās nodrošināt atbilstošas kvalitātes platjoslas tīklus par abonēšanas cenu, kas maksimāli pietuvināta abonēšanas cenai blīvi apdzīvotās teritorijās.

Saskaņā ar Satiksmes ministrijas veiktajiem aprēķiniem, ja izmanto 2006.-2007. gada platjoslu attīstības projekta ietvaros izveidotās infrastruktūras sniegtās iespējas, lai sasniegtu ES mērķi vismaz 2013. gadā, kopējam atbalstam elektronisko sakaru komersantiem būtu jāpārsniedz 250 milj. latu. Šobrīd platjoslas attīstības aktivitātes ieviešanai darbības

programmā „Infrastruktūra un pakalpojumi”, ieskaitot ERAF līdzekļus, ir iedalīti 15,9 milj. latu.

Cīņa ar datorpirātismu

Datorpirātisma līmenis atbilstoši starptautiskās datorprogrammu autortiesību aizsardzības organizācijas „Business Software Alliance” datiem Latvijā 2007. gadā bija 56% (ES – 35%), savukārt pirātisma nodarītie zaudējumi Latvijas ekonomikai sasnieguši 29 milj. ASV dolāru. Lai gan salīdzinot ar 2006. gadu datorpirātisma līmenis Latvijā nav samazinājies, tomēr Starptautiskā intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības organizācija 2007. gadā Latviju ir svītrojusi no tā saucamā „melnā saraksta”, kurā iekļautas pirātisma jomā uzraugāmās valstis.

E-komercija¹

2007. gadā 14% no visiem uzņēmumiem ar 10 un vairāk darbiniekiem bija veikuši pirkumus internetā, bet tikai 4% uzņēmumu bija pārdevuši preces vai pakalpojumus internetā. Internetā pirktu preču un pakalpojumu apgrozījums Latvijā 2006. gadā sastādīja 2,2% no kopējiem pirkumiem, savukārt internetā pārdoto preču apgrozījums sastādīja 1,4% no kopējā neto apgrozījuma. Kā liecina *Eurostat*, tad ES uzņēmumu kopējais e-komercijas apgrozījums 2006. gadā veidoja 11 procentus.

2007. gada 1. ceturksnī 15% no visiem iedzīvotājiem jeb 25% no interneta lietotājiem vismaz reizi bija iepirkušies un pasūtījuši preces vai pakalpojumus internetā savām vajadzībām. Internetā galvenokārt iepērkas tā lietotāji vecuma grupā no 25 līdz 34 gadiem (32%).

2007. gada 28. jūnijā Ministru kabinets apstiprināja Ekonomikas ministrijas izstrādāto *Komercedarības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programmu 2007.-2013. gadam*. Programmas galvenie apakšmērķi ir:

- nodrošināt labvēlīgus nosacījumus komercedarības attīstībai;
- veicināt nacionālās inovāciju sistēmas kapacitātes un efektivitātes palielināšanos;
- panākt būtisku konkurētspējas un produktivitātes pieaugumu rūpniecībā, sekmējot augstas pievienotās vērtības produktu ražošanas apjomu pieaugumu.

Programmas ietvaros tiks izstrādāti arī e-komercijas attiecību veicināšanas pasākumi: rīkotas e-komercijas informācijas dienas, semināri, kā arī tiks organizēts konkurss „Labākais e-komercijas komersants” u.tml. aktivitātes, kas veicinās veselīgas konkurences un tirdzniecības kvalitātes uzlabošanu e-komercijas komersantu vidū ar katru gadu.

¹ Latvijas datu avots: CSP; ES datu avots: *Eurostat*

6.7. Mazie un vidējie uzņēmumi

Latvijā mazie un vidējie uzņēmumi tāpat kā citur Eiropā veido lielu tautsaimniecības daļu, un tiem ir

nozīmīga loma iekšzemes kopprodukta radīšanā un nodarbinātībā (skatīt 6.16. ielikumu).

6.16. ielikums

Mazo un vidējo uzņēmumu skaits Latvijā

2007. gadā Latvijā pēc provizorisks informācijas bija 68 646 ekonomiski aktīvi komersanti un komercsabiedrības (bez zemnieku, zvejnieku saimniecībām un pašnodarbinātām personām, kuras veic saimniecisko darbību), no kuriem vairāk nekā 99,5% atbilda MVU kategorijai. Latvijā ekonomiski aktīvo MVU sadalījums pēc to lieluma ir līdzīgs ES valstīs pastāvošajiem: mikrouzņēmumi – 79,7%, mazie uzņēmumi – 16,7%, vidējie uzņēmumi – 3,1%, lielie uzņēmumi – 0,5%. MVU kopumā nodarbinātie 69,9% no privātā sektorā strādājošajiem valstī rada 63,2% no IKP.

Ekonomisko aktivitāti būtiski raksturo ekonomiski aktīvo komersantu un komercsabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotājiem – Latvijas rādītājs ir konstanti audzis pēdējo 7 gadu laikā no 17 – 2001. gadā līdz 30 – 2007. gadā.

Tikpat nozīmīgs ir individuālo darba veicēju (pašnodarbināto) skaits: 2007. gadā – 46 748 (21 uz 1000 iedzīvotājiem) un zemnieku, zvejnieku saimniecību skaits: 2007. gadā – 14 505 (6 uz 1000 iedzīvotājiem). Tā kā ES dalībvalstīs nepastāv vienota metodoloģija tāda ekonomisko aktivitāti raksturojoša rādītāja aprēķināšanā kā uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem (*enterprises per 1000 inhabitants*), ir grūti veikt objektīvu šī raksturlieluma salīdzinošo analīzi. Pašreizējā ES atbildīgo institūciju prakse liecina, ka uzņēmumu skaita uz 1000 iedzīvotājiem aprēķinā tiek iekļauti kā komersanti un komercsabiedrības, tā arī individuālie darba veicēji, zemnieku, zvejnieku saimniecības u.c. Piemērojot analoģu praksi, Latvijā 2007. gadā bija 57 saimnieciskās darbības veicēji uz 1000 iedzīvotājiem, kas ir tuvu ES vidējam līmenim.

Pēdējo gadu statistika liecina par pozitīvām tendencēm jaundibināto uzņēmumu skaita pieauguma ziņā. Saskaņā ar Lursoft un Uzņēmumu reģistra statistiku 2007. gadā reģistrēti 14 185 komersanti un komercsabiedrības, kas ir lielākais jaunreģistrēto komercdarbības subjektu skaits pēdējo 13 gadu laikā un par 21,24% vairāk nekā 2006. gadā (11 700). Arī 2008. gada 4 mēnešos valstī turpinās jaundibināto uzņēmumu skaita pieaugums. Tas varētu liecināt par uzņēmējdarbības vides uzlabošanas un uzņēmējdarbības attīstības veicināšanas nodrošināšanai veikto pasākumu efektivitāti.

Taču būtiski ir paturēt vērā, ka jebkuros brīvā tirgus apstākļos, pastāvot noteiktiem objektīviem pozitīviem nosacījumiem, konstants dabiskais pieaugums ir neizbēgams. Tā notiek Latvijā, jo līdz ar iestāšanos Eiropas Savienībā un vietējo uzņēmumu iespēju būtisku pieaugumu jau ir nodrošināti labvēlīgi nosacījumi vienmērīgam jaundibināto uzņēmumu skaita pieaugumam. Tomēr ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai nepietiek vien ar jaundibinātu uzņēmumu dibināšanas veicināšanu. Lai nodrošinātu konkurētspējas celšanos, jaundibinātajiem uzņēmumiem ir jābūt dzīvotspējīgiem. Statistika liecina, ka kopējais uzņēmumu skaits pieaug aptuveni par pusi no jaundibināto uzņēmumu skaita pieauguma, tādējādi netieši norādot uz to dzīvotspējas problēmām.

Latvijā atbalstu MVU regulē kopš 2003. gada 1. janvāra spēkā esošais *Komercdarbības atbalsta kontroles likums*.

6.17. ielikums

MVU definīcija

Komercdarbības atbalsta kontroles likumā noteiktā MVU definīcija (saskaņā ar Eiropas Komisijas regulu Nr. 70/2001 un grozījumiem, kas izdarīti ar Eiropas Komisijas regulu 364/2004, kā arī saskaņā ar Eiropas Komisijas 2003. gada 6. maija rekomendāciju Nr. 361):

vidējie uzņēmumi:

- darbinieku skaits: 50 – 249;
- gada apgrozījums nepārsniedz 50 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 43 milj. eiro;

mazie uzņēmumi:

- darbinieku skaits: 10 – 49;
- gada apgrozījums nepārsniedz 10 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 10 milj. eiro;

mikrouzņēmumi:

- darbinieku skaits: 1 – 9;
- gada apgrozījums nepārsniedz 2 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 2 milj. eiro.

Lai gan iepriekšējos gados īstenota aktīva un sekmīga politika komercdarbības vides uzlabošanā un veiktas aktivitātes mazā un vidējā biznesa atbalstam, Ekonomikas ministrijas 2007. gadā veiktais pētījums „Administratīvo procedūru ietekme uz uzņēmējdarbības vidi Latvijā” liecina, ka MVU sektora attīstību Latvijā joprojām kavē vairākas būtiskas problēmas:

- inflācija – visizplatītākais biznesa kavēklis uzņēmējdarbības veikšanai, kuru par tādu min 81,3% uzņēmēju. Turpinās inflācijas kā uzņēmējdarbību kavējoša faktora izplatības pieaugšanas tendence: 2001. gadā inflācija problēmas sagādāja 39,4% uzņēmēju, 2003. gadā – 48,1%, 2005. gadā – 72,3 procentiem;

- nodokļu likmes uzņēmējdarbību kavē 71,1% uzņēmēju;
- likumu un noteikumu izmaiņu biežums rada problēmas uzņēmējdarbības veikšanai 58,9% uzņēmēju;
- nodokļu likumi un noteikumi/nodokļu administrēšana uzņēmējdarbības veikšanu apgrūtina 50,3% uzņēmēju.

Ministru kabinets 2004. gada 27. janvārī apstiprināja **Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības politikas pamatnostādnes**, kurās ir formulēti valdības rīcības pamatprincipi, ilgtermiņa mērķi un apakšmērķi, kā arī galvenie rīcības virzieni MVU attīstības politikas jomā. *Pamatnostādņu* mērķis ir nodrošināt uzņēmējdarbības veikšanai labvēlīgas vides sekmēšanu, stimulēt uzņēmēju iniciatīvu un mazināt vispārējo risku, novērst uzņēmējdarbības šķēršļus, sekmēt finanšu sistēmas un kapitāla tirgus stabilitāti un efektivitāti, lai veicinātu uzņēmumu konkurētspēju tirgū.

Pamatnostādnes paredz realizēt politiku, kas balstīta uz attīstīto valstu labākās prakses paraugiem, un tā tiks realizēta saskaņā ar Mazo uzņēmumu Eiropas hartā noteiktajiem darbības virzieniem, vienlaicīgi ņemot vērā arī Latvijai specifiskās MVU attīstības problēmas.

Ņemot vērā, ka 2006. gads bija pēdējais Latvijas *MVU attīstības programmas 2004.-2006. gadam*, kā arī *Nacionālās inovāciju programmas 2003-2006* darbības realizācijas gads, kā arī Eiropas Komisijas praksi uzņēmējdarbības, inovāciju un rūpniecības attīstības politikas plānošanu skatīt vienkopus, Ministru kabinets 2007. gada 28. jūnijā apstiprināja **Uzņēmējdarbības konkurētspējas veicināšanas un inovāciju programmu 2007.-2013. gadam**.

Programma aptver uzņēmējdarbības konkurētspējas veicināšanas, inovatīvās darbības un rūpniecības attīstības uzstādījumus un rīcības politiku, aprakstot konkurētspējas sekmēšanas, kā arī inovāciju un rūpniecības attīstības vīziju nākamajiem 7 gadiem. Programmas galvenie mērķi ir nodrošināt labvēlīgus nosacījumus komercdarbības attīstībai, veicināt Nacionālās inovāciju sistēmas kapacitātes un efektivitātes palielināšanos, panākt būtisku konkurētspējas un produktivitātes pieaugumu rūpniecībā, sekmējot augstas pievienotās vērtības produktu ražošanas apjomu pieaugumu.

Programmā definēti veicamie pasākumi uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai, finanšu pieejamības sekmēšanai, jaunu uzņēmējdarbības iniciatīvu attīstībai un to konkurētspējas veicināšanai, sabiedrības izpratnes sekmēšanai par inovāciju lomu konkurētspējas veicināšanā, rūpniecības, izglītības un zinātnes sektoru sadarbības sekmēšanai, zināšanu pārnesei un komercializācijai, kā arī rūpniecības nozaru attīstības veicināšanai un produktivitātes paaugstināšanai.

Programmas izpildes pasākumu plānā atspoguļotie pasākumi 2007. gadā tika finansēti Ekonomikas ministrijas un citu iesaistīto ministriju budžeta ietvaros.

Savukārt laika periodā no 2008.-2013. gadam pasākumu plānā ir ietvertas ES struktūrfondu līdzfinansētās programmas, Ekonomikas ministrijas un iesaistīto ministriju budžeta ietvaros plānotās aktivitātes, kā arī papildu nepieciešamais budžets. Pasākumu plānā netiek iekļauti pasākumi, kuri ietverti citu programmu īstenošanas pasākumu plānos. Programmas ieviešanas vadību, koordināciju, pārraudzību un izvērtēšanu veiks Ekonomikas ministrija.

MVU atbalsta politika ir noteikta **Nacionālās Lisabonas programmas 2005.-2008. gadam** 2.2.4. sadaļā, nosakot valdības politikas galvenos virzienus MVU attīstības sekmēšanai, kas ir:

- finanšu pieejamības sekmēšana, t.sk., finansējums idejas attīstībai (sēklas kapitāls);
- informatīvā un konsultatīvā atbalsta nodrošināšana;
- konkurētspējas celšana, atbalstot jauno tehnoloģiju ieviešanu, ražošanas modernizāciju.

Svarīga vieta **MVK atbalsta sistēmā** ir Latvijas Hipotēku un zemes bankai (Hipotēku banka). Ar Hipotēku bankas starpniecību kopš 2000. gada tiek īstenota *Latvijas MVU attīstības kredīvēšanas programma*. Programmas līdzšinējā realizācija ir būtiski veicinājusi kapitāla pieejamību MVK, kā arī komercbanku aktīvāku iesaistīšanos MVK kredīvēšanā. Programmas pirmā posma ietvaros Hipotēku banka piešķirusi aptuveni 1000 aizdevumu par kopējo summu 33,9 milj. latu, savukārt programmas otrā posma ietvaros piešķirts 1000 aizdevumu 53,9 milj. latu apmērā.

2006. gada oktobrī Ministru kabinets akceptēja koncepciju „Par valsts akciju sabiedrības „Latvijas Hipotēku un zemes banka” attīstību 2007.-2013. gadam”, paredzot pakāpenisku Hipotēku bankas pārveidi par pilna spektra attīstības banku. Koncepcija nosaka, ka arī turpmāk viena no Hipotēku bankas darbības prioritātēm ir MVU izveide un attīstība.

Būtiska loma atbalsta instrumentu realizācijā ir Hipotēku bankas struktūrvienībai – Atbalsta programmu pārvaldei ALTUM. Šī pārvalde īsteno valsts un ES finansētās atbalsta programmas, sniedzot paaugstināta riska aizdevumus dzīvotspējīgiem un perspektīviem MVK un uzņēmējdarbības uzsācēju projektiem, kurus komercbankas nefinansē nepietiekama ķīlas nodrošinājuma un citu projekta risku dēļ.

Komercdarbības uzsācēju kredīvēšanas programmas ietvaros tiek sniegti aizdevumi investīciju projektu īstenošanai uzņēmumiem, kas dibināti mazāk nekā 5 gadus pirms aizdevuma saņemšanas. Programmas kopējais budžets ir 20,56 milj. latu¹, un to finansē ERAF, valsts un Hipotēku banka. Atbilstoši programmas nosacījumiem MVK var pretendēt uz aizdevumu līdz 700 tūkst. latu ar aizdevuma termiņu no 3 līdz 10 gadiem. Ir atvieglotas prasības attiecībā uz

¹ 2008. gada maijā ir sagatavots programmas grozījumu projekts, paredzot programmas budžeta palielinājumu par 4 milj. latu, tas ir, līdz 24,56 milj. latu.

aizdevuma nodrošinājumu – aizdevums var pārsniegt nodrošinājumu līdz pat divām reizēm. Programmas ietvaros jau ir piešķirti 22,8 milj. latu 261 uzsācēju investīciju projekta finansēšanai. Jau izsniegto aizdevumu apjoms veido 17,8 milj. latu¹. Aizdevumu izsniegšana turpināsies līdz programmas darbības beigām – 2008. gada augustam.

Stranji augošo MVU kredīšanas programmas ietvaros iespējams saņemt aizdevumu līdz pat 2 milj. latu. Programma tiek finansēta no valsts galvotā aizdevuma,

un tās ietvaros līdz šim piešķirti 182 aizdevumi par 17,5 milj. latu. Izsniegto aizdevumu apjoms ir 10,4 milj. latu.

Komerddarbības uzsācēju apmācību, konsultāciju un finansiālā atbalsta programma paredzēta cilvēkiem, kas vēlas uzsākt uzņēmējdarbību, bet kuriem trūkst nepieciešamo zināšanu un sākotnējā finansējuma. Programmas kopējais budžets ir 8,38 milj. latu², un to veido ESF, valsts un Hipotēku bankas finansējums (skatīt 6.18. ielikumu).

6.18. ielikums

Komerddarbības uzsācēju apmācību, konsultāciju un finansiālā atbalsta programma

Programma tika uzsākta 2006. gada beigās, Hipotēku bankai konkursa rezultātā izvēloties pa vienam apmācību sniedzējam katrā no pieciem Latvijas plānošanas reģioniem. Apmācības risinājās viena gada garumā – no 2007. gada janvāra līdz 2008. gada janvārim, kopumā aptverot gandrīz 1000 interesentu. Apmācības tika organizētas grupās līdz 20 cilvēkiem, katrā plānošanas reģionā pa 5 grupām. Programmas dalībnieki, apgūstot apmācību kursu aptuveni 2 mēnešu garumā, pēc to beigšanas sagatavoja biznesa plānu uzņēmējdarbības uzsākšanai. Biznesa plānu izskata Hipotēku bankas eksperti, un pozitīva lēmuma gadījumā programmas dalībnieks saņem finansējumu projekta ieviešanai (mikroaizdevums, granti uzņēmuma darbības uzsākšanai un iztikas nodrošināšanai uzņēmuma darbības sākuma posmā, mentora pakalpojumu apmaksa).

Lai arī programmas ietvaros ļoti aktīvi tika izmantotas apmācību iespējas, līdz 2007. gada beigām nosacīti zema aktivitāte bija vērojama programmas finanšu instrumentu izmantošanā. Lai nodrošinātu programmas līdzekļu apguvi plānotajā apjomā, no 2008. gada janvāra līdz pat finansiālā atbalsta pieteikumu iesniegšanas beigu termiņam – 2008. gada 31. martam tika paplašināts programmas finansiālā atbalsta saņēmēju pretendentu loks. Līdz ar esošajiem programmas apmācību beidzējiem uz finansiālo atbalstu varēja pretendēt arī citi topoši uzņēmēji ar atbilstošu augstāko vai profesionālo izglītību vai atbilstošu kvalifikāciju (pabeigti līdzīgi apmācību kursi) vai arī ar atbilstošu darba pieredzi izvēlētajā biznesa jomā. Papildus gan esošajiem, gan arī jaunajiem programmas klientiem tika palielināts finansiālā atbalsta apjoms: aizdevumu apjoms līdz 50 tūkst. latu, kā arī iztikas nodrošināšanas granta apjoms – līdz 3,7 tūkst. latu.

Beidzoties finansiālā atbalsta pieteikumu iesniegšanas termiņam, ALTUM kopumā saņēma aptuveni 600 pieteikumu no potenciālajiem komerddarbības uzsācējiem. Līdz šim programmas ietvaros finansiālais atbalsts ir piešķirts 340 uzsācēju projektiem par kopējo aizdevumu summu 6,1 milj. latu apmērā. Papildus programmas klientiem grantos plānots izmaksāt: 403,6 tūkst. latu uzņēmumu dibināšanas grantiem, 758,5 tūkst. latu – iztikas grantiem un 433,4 tūkst. latu – konsultantu grantiem.

Līdz ar ALTUM īstenotajām programmām, pildot attīstības bankas funkcijas, Hipotēku banka papildus savu resursu ietvaros turpina jaunu atbalsta instrumentu izstrādi un ieviešanu. 2008. gada 13. maijā Ministru kabinetā apstiprināja *Uzņēmēju konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programmu*. Programmas ietvaros vismaz 300 MVK saņems aizdevumus investīcijām un apgrozāmo līdzekļu saņemšanai, kopējiem investīciju apjomiem sasniedzot 200 milj. latu.

Šādas programmas ieviešanas nepieciešamību nosaka Latvijas tautsaimniecības situācija, kad ir nepieciešams atbalstīt nozares, kurās ir iespējams veiksmīgi konkurēt ar citu valstu ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem. Programma atvieglos MVK rast finansējumu investīcijām tehnoloģijās vai arī apgrozāmajiem līdzekļiem. Jaunās programmas ietvaros īpaši tiks atbalstīti uzņēmumi, kas orientējas uz starptautisko tirgu, ražo produkciju vai sniedz pakalpojumus ar augstu pievienoto vērtību, tehnoloģiski ietilpīgi ražošanas uzņēmumi, kā arī jaunu uzņēmumu izveide.

Paredzēts, ka programmas ieviešanu Hipotēku banka realizēs ciešā sadarbībā ar Latvijas komercbankām un riska investīciju fondiem. Vienam klientam piešķirtie investīciju un apgrozāmo līdzekļu aizdevumi nedrīkstēs pārsniegt 3 milj. latu, sedzot ne vairāk kā 80% no biznesa projekta kopējām izmaksām.

Investīciju aizdevumu gadījumā aizdevuma maksimālais termiņš ir līdz 10 gadiem, apgrozāmo līdzekļu aizdevumiem – līdz 3 gadiem. Izvērtējot atbalsta pretendentes, tiks ņemti vērā šādi MVK atbilstības kritēriji: uzņēmumam nav nodokļu parādu; projekts ir ekonomiski dzīvotspējīgs un realizējams; projekta ieviešanai ir laba reputācija un kredītvēsture.

Valsts atbalstu MVK sniedz arī SIA „Latvijas Garantiju aģentūra” (LGA).

LGA ir valsts kapitālsabiedrība, kuras mērķis ir veicināt finansējuma pieejamību Latvijas maziem un vidējiem komersantiem, izsniedzot:

- aizdevuma garantijas kā nepieciešamo papildu nodrošinājumu aizdevuma saņemšanai komercbankā;
- finansu līzinga garantijas kā papildu nodrošinājumu industriālā līzinga saņemšanai;
- caur īpaši izveidotiem riska kapitāla fondiem līdzfinansējot investīcijas Latvijas mazajās un vidējās komercsabiedrībās.

2005. gadā Eiropas Komisijā tika apstiprināta Ekonomikas ministrijas izstrādātā Valsts atbalsta programma (VAP) garantiju sistēmas attīstībai. Kopš programmas uzsākšanas LGA ir izstrādājusi un ieviesusi investīciju aizdevuma, apgrozāmo līdzekļu

¹ Šeit un turpmāk pieminēto ALTUM programmu gadījumā – pēc situācijas uz 2008. gada 30. aprīli.

² 2008. gada maijā ir sagatavots programmas grozījumu projekts, paredzot programmas budžeta palielinājumu par nepilniem 4 milj. latu, tas ir, līdz 11,38 milj. latu.

aizdevuma un finanšu lizinga garantiju produktus. LGA ir arī veikusi plašus informatīvos pasākumus, lai informētu uzņēmējus un kredītiestādes par garantiju

produktiem un to saņemšanas kārtību. Programmas rezultāti apkopoti 6.6. tabulā.

6.6. tabula

LGA garantiju programmas rezultāti

Rādītājs	2005	2006	2007	2008. gada 4 mēneši
Izsniegto garantiju skaits	20	31	130	54
Izsniegto garantiju apjoms (milj. latu)	0,89	2,306	11,501	4,581
Garantēto kredītu apjoms (milj. latu)	1,810	6,048	23,098	8,138

2005. gadā Eiropas Komisijā (EK) tika apstiprināta Ekonomikas ministrijas izstrādātā valsts atbalsta programma (VAP) riska kapitāla sistēmas attīstībai. Valsts atbalsta programmas „Atbalsts mazo un vidējo komercsabiedrību riska kapitālam” ietvaros LGA 2005. gadā izsludināja konkursu riska kapitāla fondu vadības sabiedrību izvēlei. Tika saņemti 8 pieteikumi, no kuriem par konkursa uzvarētājiem tika izraudzītas sabiedrības: SIA „Zaļās gaismas investīcijas”, AS „Eko Investors” un SIA „TechVentures Fondu Vadības Kompānija”, ar kurām tika noslēgti līgumi, izveidojot attiecīgi 3 riska kapitāla fondus – komandītsabiedrības: KS „ZGI fonds”, KS „Otrais Eko fonds” un KS „INVENTO”. Līdz 2006. gada beigām riska kapitāla fondi piesaistīja privātos investorus, tai skaitā arī Latvijas institucionālos investorus, piemēram, AS „Atklātais pensiju fonds SEB Unipensija” un AS „Pirmais Slēgtais Pensiju Fonds”. Tā rezultātā riska kapitāla fondu kopējais parakstītais kapitāla apjoms investīcijām Latvijas uzņēmumos sasniedza 21,8 milj. latu. Riska kapitāla fondi savu darbību uzsāka 2007. gada sākumā, noslēdzot gadu ar investīcijām 15 uzņēmumos par kopējo summu 3 558 645,64 latu. Pēc 2008. gada 4 mēnešiem investīciju skaits ir pieaudzis līdz 18 uzņēmumiem par kopējo apjomu 5 250 760,63 latu.

2007. gadā Ekonomikas ministrija ir noslēgusi **3 līdzdarbības līgumus** par atsevišķu valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu:

- līdzdarbības līgumu „Par atsevišķu valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu kvalitātes attīstības jomā – starptautiskas kvalitātes vadības konferences organizēšanu 2007., 2008. un 2009. gadā” ar biedrību „Latvijas Kvalitātes asociācija”, lai veicinātu uzņēmējdarbības konkurētspēju atbildīgas uzņēmējdarbības izpratnes veidošanai un tās ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai, sekmētu Latvijas uzņēmumu – īpaši mazo un vidējo uzņēmumu sektora – konkurētspēju un ilgtspējīgu attīstību lietojot

jaunas un modernas vadības metodes un instrumentus;

- līdzdarbības līgumu „Par atsevišķu valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu uzņēmējdarbības attīstības jomā” – biznesa foruma „Uzņēmēju zinību dienas” organizēšanu 2007., 2008. un 2009. gadā” ar SIA „Komerccizglītības centrs”, lai popularizētu uzņēmējdarbību uzņēmēju un uzņēmējdarbības uzsācēju, uzņēmējdarbības vides sociālā un zināšanu kapitāla atbalstam un izaugsmei, kas veicina uz zināšanām un biznesa vadības inovācijām balstītas konkurētspējīgas uzņēmējdarbības vides attīstību Latvijā;
- līdzdarbības līgumu „Par atsevišķu pārvaldes uzdevumu veikšanu mentoringa attīstības jomā” ar biedrību „Lidere” par mentoringa programmas realizēšanu Latvijā 2007. gadā un 2008. gadā. Programmas ietvaros organizēta mentoringa programma uzņēmējiem un uzņēmējdarbības uzsācējiem, sadalot to posmos. Mentoringa programmas I posms uzsākts 2007. gada martā (programmas ilgums – 1 gads, līdz 2008. gada februārim), programmā iesaistīti 10 pāru. Mentoringa programmas II posms uzsākts 2007. gada augustā (programmas ilgums – 1 gads, līdz 2008. gada jūlijam), programmā iesaistīti 10 pāru.

2000. gada 19.-20. jūnijā ES dalībvalstis Eiropas Padomē Feirā apstiprināja **Mazo uzņēmumu Eiropas hartu**. Tā ir viens no svarīgākajiem ES politiskajiem dokumentiem Lisabonas mērķa sasniegšanā un atzīst mazo uzņēmumu lielo lomu konkurētspējas, inovāciju un nodarbinātības jomu attīstībā, kā arī tie ir sociālās un vietējās integrācijas Eiropā virzītājspēks un tautsaimniecības izaugsmes pamats. Latvija pievienojās Hartai 2002. gada 23. aprīlī, līdz ar citām ES kandidātvalstīm parakstot Mariboras Deklarāciju Slovēnijā, tādējādi apņemoties strādāt saskaņā ar hartas 10 darbības virzieniem (skatīt 6.19. ielikumu).

6.19. ielikums

Eiropas Mazo uzņēmumu harta

Hartas rīcības virzieni:

1. izglītība un uzņēmējdarbības apmācības;
2. lētāka un ātrāka uzņēmumu dibināšana;
3. efektīvāka likumdošana un normatīvie akti;
4. apmācības pieejamība;
5. interneta pieejamības uzlabošana;
6. guvuma no Kopējā tirgus vairošana;
7. nodokļu un finanšu jautājumi;
8. mazo uzņēmumu tehnoloģiskās kapacitātes stiprināšana;
9. veiksmīgi e-uzņēmējdarbības paraugi un augstākā līmeņa atbalsts mazajiem uzņēmumiem;
10. spēcīgākas, efektīvākas mazo uzņēmumu interešu pārstāvēšanas Eiropas Savienības un nacionālajā līmenī attīstīšana.

2005. gada aprīlī Eiropas Komisija nāca klajā ar likumdošanas iniciatīvu, ar kuru tiktu iedibināta **Konkurētspējas un inovāciju ietvara programma (2007.-2013.)**. Programma oficiāli tika pieņemta 2006. gada 12. oktobra Transporta, telekomunikāciju un enerģētikas Ministru Padomē. Tā iecerēta kā nākamās

ES finanšu perspektīvas ietvaros (2007.-2013. gads) organizēts turpinājums **Daudzgadējai uzņēmumu un uzņēmējdarbības programmai, īpaši attiecībā uz mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) (2001.-2006.)**. Ietvara programmas kopējais budžets sastāda 3 620 milj. eiro.

6.20. ielikums

Konkurētspējas un inovāciju ietvara programma (2007.-2013.)

Programmas ietvaros tiek izdalītas 3 apakšprogrammas jeb pilāri:

- Uzņēmējdarbības un inovāciju programma;
- Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju politikas atbalsta programma;
- Inteliģentās enerģijas – Eiropas programma.

Pirmā pilāra ietvaros tiks attīstīti šādi finanšu instrumenti:

- Izaugsmes un inovāciju mehānisms (GIF) – faktiski riska kapitāla attīstība, izdalot GIF 1 (MVU izveide, dibināšana) un GIF 2 (investīcijas MVU paplašināšanai);
- MVU garantiju mehānisms;
- kapacitātes palielināšanas mehānisms institūciju, kas iegulda inovatīvos MVU, kapacitātes uzlabošanai.

Otrais pilārs tiek dibināts, lai atbalstītu informācijas un komunikāciju politiku un panāktu vairāk investīciju šajā sektorā.

Atbalstu paredzēts nodrošināt:

- attīstot vienotu Eiropas informācijas telpu un nostiprinot Iekšējā tirgus informācijas produktus un pakalpojumus;
- stimulējot inovācijas, to ieviešanu un ieguldījumus informācijas un komunikāciju tehnoloģijās;
- attīstot ietverošu informācijas sabiedrību un sabiedrību interesējošus efektīvus pakalpojumus, kā arī uzlabojot dzīves kvalitāti.

Trešais pilārs ietvaros tiks turpināta un paplašināta Inteliģentās enerģijas – Eiropas programma 2003.-2006. gadam, kas savulaik izveidota, apvienojot 4 programmas:

- SAVE programma, kuras ietvaros tika izstrādāti normatīvi un standarti ēku siltināšanas efektivitātes paaugstināšanai;
- ALTENER programmas ietvaros tika realizēti projekti efektīvākai atjaunojamo energoresursu izmantošanai siltumapgādē un elektroenerģijas ražošanā;
- STEER programmā tika realizēti projekti, kas saistīti ar energoefektivitātes paaugstināšanu transportā, atjaunojamo energoresursu, t.sk. biodegvielas izmantošanas veicināšanu transportā;
- COOPENER programma paredzēja izstrādāt enerģētikas politiku un tirgus nosacījumus.

6.8. Konkurences politika

Par konkurences politikas veidošanu un realizāciju valstī ir atbildīga Konkurences padome (turpmāk – KP), kuras mērķis ir veicināt tirgus dalībnieku iespēju veikt ekonomisko darbību brīvas un godīgas konkurences apstākļos, kā arī sekmēt konkurences attīstību visos tautsaimniecības sektoros sabiedrības interesēs.

KP darbs notiek saskaņā ar Konkurences likumu un KP darbības stratēģijā 2007.-2009. gadam definētajiem trīs darbības virzieniem:

- konkurences aizsardzība;
- konkurences veicināšana;

- Konkurences padomes lomas nostiprināšana ES tiesību aktu izstrādē, izpildē un starptautiskajās organizācijās un tīklos.

Konkurences aizsardzība

Konkurences aizsardzība ietver darbības, kas vērstas pret tādiem Konkurences likuma pārkāpumiem kā aizliegtas vienošanās, dominejošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, negodīga konkurence. KP veic arī uzņēmumu apvienošanās kontroli.

2008. gada 1.pusgadā KP kopumā ir pieņēmusi 61 lēmumus, no kuriem 8 ir par aizliegtām vienošanām, 9 – par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu

izmantošanu, 33 – saistībā ar uzņēmumu apvienošanu, 5 – par negodīgu konkurenci un 6 – saistībā ar Reklāmas likuma iespējamo pārkāpumu. KP prioritāte ir smagāko Konkurences likuma pārkāpumu – aizliegtas vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, atklāšana un novēršana.

2008. gada sākumā KP divu izskatāmo lietu ietvaros ir konstatējusi vienošanās aizlieguma pārkāpumus. Piemēram, KP konstatēja pārkāpumu un

pieņēma lēmumu uzlikt naudas sodu SIA „Apgāds Zvaigzne ABC” par to, ka līgumos ar grāmatu mazumtirdzniecības uzņēmumiem ir iekļāvuši noteikumus par minimālās tālārpārdošanas cenas ierobežošanu, kā arī sodīja SIA „AV&D” par tālārpārdošanas cenu noteikšanu alkoholisko dzērienu realizācijas tirgū Latvijas teritorijā (skatīt 6.21. ielikumu).

6.21. ielikums

KP soda SIA „AV&D” par tālārpārdošanas cenu noteikšanu

Lietas izpētes gaitā KP konstatēja, ka SIA „AV&D” aptuveni 99% pirkuma līgumu ar alkoholisko un bezalkoholisko mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības komercsabiedrībām ir iekļāvuši līguma noteikumus par minimālās tālārpārdošanas cenas ierobežošanu. Šis līguma noteikums paredzēja SIA „AV&D” tiesības nepiegādāt precī noteiktā daudzumā un termiņā, ja klients samazina preces pārdošanas cenu par pārdevēja noteikto procentuālo apjomu, noteiktā termiņā par to iepriekš nevienojoties ar pārdevēju.

KP norādīja, ka cena ir būtisks konkurences elements un ir katra tirgus dalībnieka neatkarīgas saimnieciskās darbības pamatā. Ar vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības minimālās tālārpārdošanas cenas ierobežojoša noteikuma iekļaušanu pirkuma līgumā konkurence tika izslēgta. Līdz ar to citi alkoholisko dzērienu izplatītāji tika ierobežoti un mazāk ieinteresēti piedāvāt SIA „AV&D” alkoholisko dzērienu produkciju par zemākām cenām nekā SIA „AV&D” noteiktās vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības cenas. SIA „AV&D” darbības, noslēdzot aptuveni 3000 pirkuma līgumu, kas ietver nosacījumus izplatītāju ierobežošanai noteikt pārdošanas cenu, ir acīmredzama konkurences kavēšana. Ir uzskatāms, ka šādas darbības tika veiktas ar mērķi deformēt konkurenci.

Nemot vērā to, ka SIA „AV&D” ir bijusi pārkāpuma iniciators, KP uzskata, ka administratīvā akta izdošana attiecībā uz SIA „AV&D” klientiem, kuri ir slēguši līgumus, nav nepieciešama.

Nosakot naudas soda apmēru, KP kā sodu mikstinošu apstākli ņēma vērā to, ka SIA „AV&D” ir norādījis, ka, sākot ar 2008. gadu, tiks mainīti līgumu noteikumi par tālārpārdošanas cenu.

2008. gada sākumā KP pieņēma lēmumu par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu VAS „Latvijas dzelzceļš” darbībās un uzlika naudas sodu Ls 25 000 apmērā, jo uzņēmums līgumos ar kravu un

pasažieru pārvadājumu sniedzējiem bija iekļāvis tādus noteikumus, kas deformē konkurenci (skatīt 6.22. ielikumu).

6.22. ielikums

KP soda VAS „Latvijas dzelzceļš” par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu

KP lietas izpētes gaitā konstatēja, ka VAS „Latvijas dzelzceļš” kā publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras pārvadātājs, atrodoties dominējošā stāvoklī, nepamatoti piedāvāja slēgt līgumus ar komercsabiedrībām, kuru privātās lietošanas dzelzceļa infrastruktūra ir savienota ar publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūru. Viens no līguma punktiem paredzēja, ka materiālus sliežu ceļu remontam noteiktos termiņos jāpiegādā Daugavpils ceļu distances līgumpartneriem, t.i., a/s „DITTON pievadķēžu rūpnīca”, a/s „Daugavpils siltumtīkli” un SIA „Veiksme VR”, bet, ja tas netiek izdarīts noteiktajos termiņos, paredzēts līgumu lauzt un slēgt pievadceļus vagonu padošanai.

KP secināja, ka VAS „Latvijas dzelzceļš”, slēdzot līgumus ar komercsabiedrībām par dzelzceļa pakalpojumu sniegšanu šīm sabiedrībām, šo līgumu izpildi padara atkarīgu no tā, vai minētās komercsabiedrības uzņemas papildu saistības, kas pēc būtības un pēc komerciālā lietojuma nav attiecināmas uz konkrēto darījumu.

Nemot vērā, ka VAS „Latvijas dzelzceļš” atrodas dominējošā stāvoklī publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras izmantošanas pakalpojuma tirgū, VAS „Latvijas dzelzceļš” ir jāievēro Konkurences likumā noteiktie ierobežojumi, lai uzņēmuma darbības neierobežotu un nedeformētu konkurenci par sliktu patērētājam vai citam tirgus dalībniekam.

Nemot vērā, ka izdarītais pārkāpums ir vērtējams kā smags konkurences tiesību pārkāpums, VAS „Latvijas dzelzceļš” ir pārkāpuma iniciators un šādu līgumu slēgšana tika praktizēta vairāk nekā 10 gadus, KP pieņēma lēmumu par naudas soda uzlikšanu Ls 25 000 apmērā.

Konkurences veicināšana

Šajā darbības virzienā ietilpst tirgus sektoru uzraudzība un izpēte, kā arī konkurences kultūras veidošana sabiedrībā.

KP 2008. gada sākumā ir pabeigusi vairāku tirgu uzraudzību:

- 1) mācību grāmatu tirgus uzraudzība (skatīt 6.23. ielikumu). Atzinums par situāciju mācību grāmatu tirgū un priekšlikumi konkurences situācijas uzlabošanai nosūtīti Izglītības un zinātnes ministrijai un Latvijas izglītības apgādu asociācijai. Tirgus uzraudzība bija pamats administratīvo lietu ierosināšanai par

Konkurences likuma 11. panta pirmās daļas 1. punktā noteikto pārkāpumu SIA „Lielvārds” darbībā, kā arī par Konkurences likuma 11. panta pirmās daļas 1. punktā noteikto pārkāpumu SIA „Apgāds Zvaigzne ABC” un SIA „Grāmatu nams „Valters un Rapa”” darbībās un Konkurences likuma 13. panta 4. punktā noteikto pārkāpumu SIA „Apgāds Zvaigzne ABC” darbībās;

- 2) starppilsētu autobusu pārvadājumu pakalpojumu tirgus Latgales reģionā uzraudzība, kuras rezultātā ir ierosināta lieta par Konkurences likuma 11. panta pirmās daļas 1. punkta

iespējamo pārkāpumu A/S „Nordeka”, SIA „Daugavpils autobusu parks” un SIA „Dautrans” darbībās;

3) zobārstniecības prakses pakalpojumu tirgus uzraudzība. Informācija par konkurences situāciju zobārstniecības prakses pakalpojumu tirgū nosūtīta Veselības ministrijai.

6.23. ielikums

Konkurences situācija mācību grāmatu tirgū

Tirgus uzraudzības ietvaros KP secinājusi, ka mācību grāmatu izdevēju loks Latvijā ir samērā nemainīgs, tajā darbojas septiņi mācību grāmatu izdevēji – SIA „Apgāds Zvaigzne ABC”, SIA „Izdevniecība RaKa”, SIA „Lielvārds”, SIA „Izdevniecība Pētergailis”, SIA „Mācību Grāmata”, SIA „Retorika A”, Valsts aģentūra „Latviešu valodas apguves valsts aģentūra”. Pēdējie trīs izdevēji pamatā ir specializējušies mācību literatūras izdošanā mazākumtautību programmu apguvei.

Atsevišķos gadījumos vispārējās vidējās izglītības jomā attiecīgā priekšmeta grāmatu noteiktai klasei izdod viens izdevējs, līdz ar to atsevišķos konkrētajos tirgos ir izveidojies monopolstāvoklis. Tā, piemēram, monopolstāvoklis ir izveidojies šādos konkrētajos mācību grāmatu izdošanas un realizācijas tirgos – krievu valoda mazākumtautību programmu apguvei 5.-9. klasei, kultūras vēsture 10.-12. klasei, mūzika 10.-12. klasei, ģeogrāfija 10.-12. klasei. Labāka situācija mācību grāmatu izvēlē un aizvietojamībā pastāv sākumskolas un pamatskolas līmenī, bet vismazākās izvēles iespējas ir vidusskolas līmenī. Konstatēta nepietiekama konkurence vidusskolas mācību priekšmetu nodrošinājumā ar mācību literatūru, jo vairumā mācību priekšmetu to piedāvā tikai viens izdevējs.

KP konstatējusi būtiskas ienākšanas barjeras mācību grāmatu izdošanas tirgū:

- 1) mācību literatūras autoru trūkums;
- 2) apstiprinātie nolikumi un instrukcijas saistībā ar mācību grāmatu izdošanas procesu;
- 3) SIA „Apgāds Zvaigzne ABC” tirgus vara – vairākos mācību grāmatu konkrētajos preču tirgos tirgus daļa pārsniedz 40% un ir būtiski lielāka nekā citiem konkurentiem. Tirgus varu būtiski pastiprina fakts, ka minētā komercsabiedrība darbojas gan mācību literatūras mazumtirdzniecībā, gan vairumtirdzniecībā;
- 4) nozarē pastāv objektīvas konkurences barjeras: uzņēmējdarbība prasa ilglaicīgus ieguldījumus un negarantē īsā laika periodā iegūstamu peļņu; valsts izglītības standartiem atbilstošas mācību grāmatas sagatavošana ir sarežģīts un laikietilpīgs process un prasa ievērojamu finanšu un intelektuālo resursu piesaisti. Prakse rāda, ka kvalitatīvas grāmatas izveidi var nodrošināt tikai izdevniecības, kuru rīcībā ir attiecīgās izglītības nozares redakcija (specializētie redaktori, projektu vadītāji). Mazo izdevniecību rīcībā lielākoties nav šādu specializētu redakciju.

Tā kā pēdējo piecu gadu laikā tirgū nav ienākuši efektīvi konkurenti, kuri spētu konkurēt ar lielākajām izdevniecībām, KP skatījumā tirgū ir iestājusies stagnācija, kas neveicina konkurenci un cenu pazemināšanos.

Konkurences situācijas izpētē, piesaistot neatkarīgus pētniekus, pabeigti pētījumi par:

- 1) būvniecībai paredzēto ģipša izstrādājumu ražošanas tirgu. Pētījumā konstatētās barjeras jaunu tirgus dalībnieku ienākšanai ģipša izstrādājumu ražošanas tirgū ir saistītas ar lielo investīciju apjomu, augsto minimālās efektīvās darbības līmeni, speciālistu, pieredzes un zināšanu trūkumu attiecībā uz ražošanas tehnoloģiju. Pētījumā secināts, ka Latvijā nepastāv mākslīgi radīti šķēršļi (nozari reglamentējošie normatīvi, administratīvie šķēršļi u.c.), kas ierobežo konkurenci nozarē;
- 2) konkurenci tiesu izpildītāju jomā. Vērtējot konkurenci starp zvērīnātiem tiesu izpildītājiem, secināts, ka Latvijā tiesu izpildītājiem tiek piemēroti konkurences ierobežojumi, kas pamatoti ar argumentiem par kvalitātes nodrošināšanas nepieciešamību un pakalpojuma pieejamību un izmaksu un no reģionālās pieejamības viedokļa: kvalificējoši ierobežojumi, fiksētas cenas (atlīdzības takses), ģeogrāfiskie (teritoriālie), reklāmas ierobežojumi. Neskatoties uz piemērotajiem ierobežojumiem zvērīnāto tiesu izpildītāju darbā, tiesu izpildītāji var konkurēt ar citiem šīs profesijas pārstāvjiem, nodrošinot klientiem iespējami kvalitatīvus un ātrus pakalpojumus. Pētījuma secinājumi par iespējām uzlabot konkurenci brīvās juridiskajās profesijās, tai skaitā attiecībā uz tiesu izpildītājiem, iesniegti Tieslietu ministrijā.

2008. gada martā ir pieņemti grozījumi *Konkurences likumā*, kas paredz KP plašākas iespējas vērsties pret dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, tai skaitā tirgus varas ļaunprātīgu izmantošanu mazumtirdzniecības nozarē. KP aktīvi iesaistījās grozījumu būtības un nepieciešamības skaidrojumu sniegšanā kā Saeimas deputātiem, tā arī advokātu birojiem un nevalstiskām organizācijām.

Sabiedrības informēšanai, tiekoties ar tirgus dalībniekiem, ir sniegtas konsultācijas par konkurences tiesību piemērošanas jautājumiem, izplatītas preses relīzes par KP pieņemtajiem lēmumiem un citām aktualitātēm. Lai veicinātu uzņēmēju izpratni par konkurences politikas jautājumiem, KP darbinieki tikās ar Latvijas piena ražotāju asociācijas pārstāvjiem un pārtikas pārstrādes uzņēmumu pārstāvjiem.

KP ir veikusi normatīvo aktu projektu un politikas dokumentu izvērtēšanu konkurences aizsardzības un attīstības aspektā. Izvērtējot Ministru kabineta noteikumu projektu „Grozījumi Ministru kabineta 2001. gada 6. marta noteikumos Nr. 97 „Kārtība, kādā valsts organizē un finansē mācību līdzekļu izdošanu un iegādi””, KP norādīja uz nepieciešamību mainīt gan mācību grāmatu izdošanas organizatorisko procesu, gan arī mācību grāmatu finansēšanas kārtību un ierosināja noteikumu projektu papildināt ar normām, kuras nosaka, ka mācību grāmatu satura izstrādes un izdošanas tirgos jāievieš publisko iepirkumu procedūras.

Konkurences padomes lomas nostiprināšana ES tiesību aktu izstrādē, izpildē un starptautiskajās organizācijās un tīklos

KP piedalās Eiropas konkurences tīkla (ECN) darbā, kura mērķis ir nodrošināt iespēju ES dalībvalstu konkurences iestādēm diskutēt par EK Līguma 81. panta (aizliegtas vienošanās) un 82. panta (dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana) piemērošanu, kā arī veicināt sadarbību starp tām. KP pārstāvji ir piedalījušies ECN plenārsēdē un vairāku tās apakšgrupu sanāksmēs, kurās apspriesta konkurence farmācijas, enerģētikas, apdrošināšanas, liberālo profesiju un citās jomās.

KP pārstāvji piedalās vairākās ECN ekspertu darba grupās, kurās diskutēti jautājumi par vertikālo vienošanos ierobežojumiem, kā arī saistībā ar apvienošanās jautājumiem izskatīts Vadlīniju projekts par ne-horizontālo apvienošanās lietu izvērtējumu

saskaņā ar Eiropas Kopienas Apvienošanās regulas nosacījumiem.

2008. gada februārī un martā KP pārstāvji piedalījās vairākos nozīmīgos starptautiskos pasākumos: OECD Globālajā forumā par konkurences jautājumiem, Starptautiskā konkurences tīkla (ICN) organizētajā seminārā par uzņēmumu apvienošanās jautājumiem un ASV advokātu asociācijas ikgadējā konkurences nodaļas sanāksmē.

2008. gada maijā KP bija pārstāvēta ikgadējā Eiropas konkurences iestāžu (ECA) vadītāju konferencē Budapeštā, kurā tika diskutēts par konkurences attīstībai stratēģiski būtiskiem jautājumiem – kā notiek iestāžu resursu koncentrēšana smagāko konkurences pārkāpumu savlaicīgai atklāšanai un izmeklēšanai, papildu resursu piesaistīšana karteļu apkarošanai, bargākas sankciju politikas noteikšana un piemērošana par smagākajiem konkurences pārkāpumiem.

6.9. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšana

Saskaņā ar likumu „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” Latvijā ir izveidota divu līmeņu sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas sistēma, atdalītas valsts līmenī regulējamās nozares no pašvaldību līmenī regulējamām nozarēm.

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (turpmāk – Komisija) regulē sabiedrisko pakalpojumu nozares valsts līmenī, savukārt pašvaldību regulatori regulē pakalpojumu sniedzējus attiecīgo pašvaldību teritorijās un uzrauga sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (izņemot sadzīves atkritumu pārstrādi), ūdensapgādes, kanalizācijas un siltumapgādes (izņemot koģenerāciju) nozares. Jāpiebilst, ka Komisija neuzrauga pašvaldību regulatorus un nav tiesīga ietekmēt to darbību.

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija ir daudznozaru regulators, kas veic regulēšanas funkcijas enerģētikas, elektronisko sakaru, pasta un dzelzceļa transporta nozarēs. Komisijas uzdevums ir nodrošināt visiem lietotājiem iespēju saņemt nepārtrauktus un drošus pakalpojumus par ekonomiski pamatotām cenām, bet komersantiem, kas sniedz sabiedriskos pakalpojumus, – iespēju attīstīties ar ekonomiskajai situācijai atbilstošu rentabilitāti. Svarīga Komisijas darba sastāvdaļa ir konkurences veicināšana regulējamajās nozarēs. Komisija ir neatkarīga savu lēmumu pieņemšanā un nav pakļauta valdības un citu valsts institūciju lēmumiem. Komisijas padomes locekļus amatā ieceļ Saeima, Komisijas pieņemtos lēmumus par prettiesiskiem var atzīt un atcelt tikai tiesa. Komisijas darbība tiek finansēta no komersantu maksātas valsts nodevas par sabiedrisko pakalpojumu regulēšanu, kuru aprēķina no regulējamo pakalpojumu apgrozījuma.

Komisijas funkcijās ietilpst regulējamo nozaru un tajās darbojošos komersantu regulēšana, aizstāvēt

lietotāju intereses un veicinot sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju attīstību, nosakot tarifu aprēķināšanas metodiku un apstiprinot tarifus saskaņā ar katras nozares likumiem, izsniedzot licences un reģistrējot vispārējās atļaujas, sekmējot konkurenci regulējamās nozarēs, veicot strīdu iepriekšēju ārpustiesas izskatīšanu, uzraugot sniegto pakalpojumu atbilstību licences vai vispārējās atļaujas nosacījumiem un noteiktām kvalitātes prasībām.

Saskaņā ar 2007. gada 20. novembrī noslēgto deleģēšanas līgumu par sabiedrisko pakalpojumu regulēšanu Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā Komisija no 2008. gada 1. janvāra regulē sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu kā komercdarbību pašvaldību regulējamās nozarēs (siltumapgāde, ūdensapgāde un kanalizācija, atkritumu apsaimniekošana) Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā.

Regulējamo nozaru situācija un politikas virzieni**Enerģētika**

Enerģētikā valsts regulējamās nozares ir elektroenerģijas apgāde un gāzes apgāde. Elektroenerģijas apgādē dominējošā loma ir AS „Latvenergo”, kas saražo vairāk nekā 90% Latvijā ražotās elektroenerģijas, nodrošina elektroenerģijas importu, piegādi lietotājiem, kuri nav izvēlējušies citu piegādātāju. No 2005. gada 1. septembra visas elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora funkcijas veic AS „Latvenergo” pilnībā piederoša AS „Augstsprieguma tīkls”. 2007. gada 1. jūlijā darbību uzsāka sadales sistēmas operators AS „Sadales tīkls”, kurš pilnībā pārņēma sadales sistēmas operatora funkcijas no AS „Latvenergo”.

Elektroenerģiju vēl ražo aptuveni 150 mazo hidroelektrostaciju ar kopējo jaudu 25 MW, 14 vēja

elektrostaciju ar kopējo jaudu 25,2 MW, 39 koģenerācijas stacijas ar kopējo jaudu 137 MW, 12 citi licencēti komersanti veic elektroenerģijas sadali vai tirdzniecību.

Latvijas elektroenerģijas tirgus ir pilnībā atvērts konkurencei no 2007. gada 1. jūlija, un vairāki elektroenerģijas lietotāji jau izmantojuši iespēju mainīt elektroenerģijas piegādātāju.

No 2008. gada 1. aprīļa ir spēkā jauni elektroenerģijas gala tarifi saistītajiem lietotājiem. Tarifs vidēji pieaudzis par 37,6%, tai skaitā mājāsaimniecībām par 39,2%. Tarifa pieauguma pamatā ir importētās elektroenerģijas cenu palielināšanās par apmēram 50%, dabasgāzes cenu pieaugums, kā arī obligātā iepirkuma izmaksas, ko veido atbalstāmās elektroenerģijas ražošana.

2007. gada 14. novembrī Komisija apstiprināja Obligātā iepirkuma komponentšu aprēķināšanas metodiku, kas paredz, ka Komisija reizi pusgadā apstiprina obligātā iepirkuma komponentes, pamatojoties uz iepriekšējā pusgada faktisko informāciju par iepirktais elektroenerģijas apjomiem un obligātā iepirkuma izmaksām. 2008. gada 6. februārī Komisija apstiprināja obligātā iepirkuma komponentes, kuras stājās spēkā 2008. gada 1. aprīlī. 2008. gada 16. janvārī Komisija apstiprināja no jauna precizēto Tīkla kodeksu, kas reglamentē elektroenerģijas sistēmas dalībnieku darbību.

No 2008. gada 15. maija ir spēkā Saeimas pieņemtie grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā, kas paredz elektroenerģijas brīvajā tirgū iesaistīt lielos elektroenerģijas lietotājus, t.i., komersantus, kuri nodarbina 50 un vairāk darbinieku vai kuru gada apgrozījums ir 7 milj. latu vai vairāk.

Dabas gāzes apgādi Latvijā nodrošina vertikāli integrēts komersants AS „Latvijas Gāze”. Komisija ir saņēmusi dabas gāzes tirdzniecības gala tarifu projektu, kas paredz tarifu pieaugumu 2008. gada otrajā pusē. Tarifu pieauguma apmērs būs atkarīgs no naftas cenām pasaules tirgū tarifu spēkā stāšanās brīdī.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2007. gada 23. oktobra noteikumiem Nr. 718 „Grozījumi Ministru kabineta 2001. gada 3. jūlija noteikumos Nr. 297 „Noteikumi par regulējamām sabiedrisko pakalpojumu veidiem”” no 2007. gada 1. novembra sašķidrinātās gāzes apgādē tiek regulēta tikai sašķidrinātās naftas gāzes sadale no virszemes un pazemes tvertnēm pa cauruļvadiem līdz ievadam daudzdzīvokļu ēkā. Līdz ar šīm izmaiņām sašķidrinātās gāzes iepildīšana un realizācija balonos netiek regulēta kā sabiedriskais pakalpojums. Sašķidrinātās gāzes sadalei pašlaik Latvijā licencēti 11 komersanti.

Elektroniskie sakari un pasts

Elektronisko sakaru jomā lielākie tirgus dalībnieki ir fiksētā tīkla operators SIA „Lattelecom” un mobilo sakaru operatori SIA „LMT” un SIA „Tele2”. Pavisam elektronisko sakaru jomā 2008. gada 15. maijā bija reģistrēti 527 komersanti.

Pasta jomā vispārējos pasta pakalpojumus sniedz valsts AS „Latvijas Pasts”, eksprespasta nozarē aktīvi darbojas aptuveni 40 pakalpojumu sniedzēju.

Dzelzceļš

Dzelzceļa nozarē valsts AS „Latvijas Dzelzceļš” nodrošina publiskās dzelzceļa infrastruktūras uzturēšanu un veic starptautiskos pasažieru pārvadājumus. Iekšzemes pasažieru pārvadājumus veic AS „Pasažieru vilciens” un SIA „Gulbenes-Alūksnes bānītis”. Kravu pārvadājumu jomā darbojas SIA „LDz Cargo”, AS „Baltijas ekspresis” un AS „Baltijas tranzīta serviss”.

2008. gada februārī Komisija izdarīja grozījumus Metodikā maksas aprēķināšanai par publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras izmantošanu pārvadājumiem, kas paredz, ka turpmāk maksu par publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras izmantošanu pārvadājumiem noteiks kalendārajam gadam. 2008. gadā dzelzceļa infrastruktūras maksa saglabāsies nemainīga, un jauna dzelzceļa infrastruktūras maksa tiks noteikta 2009. gadam.

6.10. Eksporta veicināšanas politika

Ekonomikas ministrija izstrādā un īsteno Latvijas ārējo ekonomisko politiku, kuras mērķis ir labvēlīgu eksporta un importa proporciju stimulēšana un Latvijas komercsabiedrību konkurētspējas veicināšana ārvalstu tirgos. Mērķis tiek sasniegts, īstenojot trīs politikas virzienus – eksporta un investīciju piesaistes veicināšanu, valsts atbalsta instrumentu un līgumtiesisko nodrošinājumu.

Šie virzieni tiek īstenoti **Latvijas eksporta veicināšanas programmas 2005.-2009. gadam** (EVP) ietvaros, kas nosaka eksporta veicināšanas politikas mērķus, galvenos uzdevumus un sasniedzamos rezultātus. EVP tiek realizēta ikgadēju rīcības plānu ietvaros, kas aptver vairāku valsts institūciju saskaņotu darbu. EVP izpildes uzraudzību

nodrošina Eksporta veicināšanas padome, kuras sastāvā ietilpst valsts institūcijas, nozaru asociācijas, kā arī sociālie partneri.

Eksporta un investīciju veicināšana tiek īstenota, realizējot tiešos eksporta veicināšanas pasākumus saskaņā ar EVP rīcības plānu 2008. gadam, kas apstiprināts Eksporta veicināšanas padomes sēdē š.g. 27. februārī. Latvijas eksportētājiem ir pieejams plašs atbalsta pakalpojumu klāsts: konsultācijas ar eksportu saistītos jautājumos, informatīvie un eksporta prasmju semināri, tirgus apskati par valstu grupām un dažādām nozarēm, tirdzniecības misijas ārvalstīs un dalība starptautiskās izstādēs, sadarbības partneru atrašanas programmas, t.sk. pasākumi, kas nodrošina komercsabiedrības iekļaušanos starptautiskajās piegāžu

ķēdēs, vizītes ārvalstīs valsts augstāko amatpersonu vizīšu ietvaros un citi.

Latvijas komercsabiedrību eksporta spēju palielināšanai un Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanai 2008. gada pirmajā pusē sniegtas vairāk nekā 745 konsultācijas komersantiem ar eksportu saistītos jautājumos, t.sk. par ārvalstu tirgiem, sagatavoti nozaru tirgus apskati pārtikas, kokapstrādes nozarēs tādās valstīs kā Norvēģija un Lielbritānija, eksporta nozaru mārketinga materiāli, piemēram, mašīnbūves nozares katalogs. Lai iepazīstinātu Latvijas komersantus ar preču vai pakalpojumu eksporta stratēģijas izstrādāšanas un tās īstenošanas pamatsoļiem, ir organizēti četri eksportprasmju semināri Jelgavā, Rēzeknē, Liepājā un Daugavpilī semināru cikla „7 soļi līdz veiksmīgam eksportam” ietvaros. Šajos semināros kopumā ir piedalījušies vairāk nekā 100 Latvijas mazo un vidējo komercsabiedrību pārstāvju.

Viens no efektīvākajiem eksporta veicināšanas instrumentiem ir **Latvijas ārējās ekonomiskās pārstāvniecības** (pārstāvniecības). Pārstāvniecības veicina eksportu un investīciju projektu plūsmu uz Latviju, sniedz atbalstu Latvijas komercsabiedrībām biznesa kontaktu veidošanā un uzturēšanā, nodrošina ar informāciju par attiecīgo ārvalstu tirgus prasībām, īsteno eksporta veicināšanas un investīciju piesaistes mārketinga pasākumus ārvalstīs, iesaistās sadarbības partneru atrašanā, identificē potenciālos investorus un darījumu partnerus. Šobrīd ir atvērtas un aktīvi darbojas 12 pārstāvniecības Vācijā, Lielbritānijā, Zviedrijā, Francijā, Krievijā, Kazahstānā, Nīderlandē, Dānijā, Norvēģijā, ASV, Japānā un Polijā. Saskaņā ar EVP tiks turpināta pārstāvniecību tīkla attīstīšana komersantiem prioritāros eksporta tirgos, ik gadu atverot divas jaunas pārstāvniecības ārvalstīs.

2008. gada sākumā Ekonomikas ministrija ir veikusi Latvijas ārējo ekonomisko pārstāvniecību un Tūrisma attīstības valsts aģentūras (TAVA) pārstāvniecību darbības efektivitātes izvērtējumu un iesniegusi Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu „Par Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras un Tūrisma valsts attīstības aģentūras pārstāvniecību darbības efektivitāti”, kurā ir ietverti priekšlikumi pārstāvniecību tīkla tālākai attīstībai un darbības efektivitātes uzlabošanai. Izvērtējumā secināts, ka pārstāvniecību līdzšinējā darbība kopumā izvirzītos mērķus sasniedz. Tomēr pārstāvniecību ģeogrāfiskais pārklājums globalizācijas apstākļos nav pietiekošs Latvijas eksporta, kā arī ar tūrismu saistīto pakalpojumu eksporta struktūrai un tā attīstībai valstu griezumā. Līdz ar to ir nepieciešams pilnveidot Latvijas ekonomisko pārstāvniecību pārklājumu.

Saistībā ar valsts atbalsta instrumentu nodrošinājumu ir plānota ES 2007.-2013. gada struktūrfondu darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” īstenošana, kuras ietvaros paredzēts sniegt atbalstu mazām un vidējām komercsabiedrībām noteiktām eksporta veicināšanas aktivitātēm.

Pamatojoties uz līdzšinējo pieredzi valsts atbalsta programmu apguvē un sociālo partneru ieteikumiem, ir izstrādāta ES struktūrfondu darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” pasākuma „Uzņēmējdarbības atbalsta aktivitātes” 2.3.1.1. aktivitāte „Ārējo tirgu apgušana”, lai iepazīstinātu ārvalstu pircējus ar Latvijas preču un pakalpojumu priekšrocībām, sekmētu Latvijas komercsabiedrību dalību starptautiskās izstādēs un tirdzniecības misijās vienotos nacionālos standos, kā arī Latvijas komercsabiedrību iekļaušanos starptautiskajās piegāžu ķēdēs. Galvenokārt ir paredzēts veicināt augstākas pievienotās vērtības produktu un pakalpojumu noieta tirgu iepazīšanu un apgušanu.

Tās ietvaros Latvijas komersantiem plānots sniegt daudz plašāku atbalstu uz eksportu vēršiem pasākumiem, tādiem kā

- ārējais mārketinga (atbalsts dalībai izstādēs, kontaktbiržās, tirdzniecības misijās, semināru un konferenču organizēšanā).
- nozaru starptautiskā konkurētspējas stiprināšana (atbalsts tirgus pētījumu izstrādei un iegādei, produktu eksporta stratēģijas izstrādei, stratēģiskā partnera atrašanai un to vizītēm uz Latviju).

Aktivitātes „Ārējo tirgu apgušana” ietvaros pieejamais finansējums visam plānošanas periodam ir 7,03 milj. latu.

Eksporta kredīta apdrošināšanas sistēma tiks ieviesta Eiropas Savienības struktūrfondu darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” pasākuma „Finanšu pieejamība” 2.2.1.1. aktivitātes „Ieguldījumu fonds investīcijām garantijās, paaugstināta riska aizdevumos, riska kapitāla fondos un cita veida finanšu instrumentos” paredzētā Ieguldījumu fonda ietvaros. Sākotnēji finansējums šīs sistēmas ieviešanai plānošanas periodā ir paredzēts 20 milj. latu apmērā. Komersantiem būs pieejami īstermiņa eksporta kredīta apdrošināšanas pakalpojumi, kurus sniegs valsts atbalstīta un konkursa kārtībā izvēlēta privāta apdrošināšanas akciju sabiedrība.

Eksporta kredīta apdrošināšanas sistēma ir paredzēta, lai palielinātu Latvijas eksportētāju pieeju tirgiem ar augstāku riska pakāpi un veicinātu Latvijas izcelsmes preču un pakalpojumu eksporta diversifikāciju. Tās ieviešana komersantiem sniegs iespēju saņemt eksporta kredīta apdrošināšanas pakalpojumus, kas samazinās ar eksporta darījumiem saistītos komerciālos, politiskos un katastrofu riskus.

Ārējās ekonomiskās politikas līgumtiesiskā nodrošinājuma virziena mērķis ir maksimālas un paredzamas tirgus pieejamības nodrošināšana Latvijas eksportētājiem precēm un pakalpojumiem. Virziena mērķis tiek sasniegts ar Pasaules tirdzniecības organizācijas daudzpusējo līgumu, ES padziļināto divpusējo un reģionālās integrācijas līgumu un Latvijas divpusējo ekonomiskās sadarbības līgumu ar trešajām valstīm palīdzību. ES īsteno kopēju tirdzniecības

politiku. EK ES dalībvalstu vārdā ved sarunas ar trešajām valstīm.

Ievērojot to, ka mūsdienu strauji mainīgajā vidē aizvien lielāku nozīmi ārējā tirdzniecībā iegūst līgumtiesiskie nosacījumi, Ekonomikas ministrija velta īpašu uzmanību to uzlabošanai, līdz ar to arī EVP rīcības plānā 2008. gadam ir ietverts jauns apakšvirziens *Līgumtiesiskais nodrošinājums* ar pasākumiem, kuri ir vērsti uz maksimālu un paredzamu

tirgus pieejamības nodrošināšanu Latvijas eksportētājiem precēm un pakalpojumiem.

Nozīmīgu ieguldījumu efektīvā tirgus pieejamības nodrošināšanā sniedz atjaunotās ES Tirgus pieejamības stratēģijas (*Market Access Strategy*) īstenošana, kas paredz noteiktu pasākumu kopumu trešo valstu tirdzniecības barjeru noteikšanai un samazināšanai (skatīt 6.24. ielikumu).

6.24. ielikums

ES Tirgus pieejamības stratēģija

1996. gadā tika izveidots īpašs mehānisms – *ES Tirgus pieejamības stratēģija* (*Market Access Strategy*), lai veidotu pamatu tirdzniecības šķēršļu likvidēšanai un informētu ES eksportētājus par tirgus pieejamības nosacījumiem trešajās valstīs. Tās ietvaros ir izveidota *Tirgus pieejamības datu bāze* (*Market Access Database*), kas ir stratēģijas galvenais darbības instruments. Datu bāze ir pieejama ES dalībvalstu eksportētājiem, tai skaitā arī Latvijas komersantiem.

Tā kā tirdzniecības barjeru raksturs globālajā ekonomikā pēdējo gadu laikā ir būtiski mainījies un tirdzniecības šķēršļi ir sarežģītāki, tehniskā ziņā patērē ilgāku laiku, lai tos atklātu, analizētu un novērstu, EK, **domājot par turpmāko ES ārējās tirdzniecības politiku un tās attīstības virzieniem, ir izstrādājusi atjaunoto ES Tirgus pieejamības stratēģiju „Globālā Eiropa: spēcīgāka partnerība, lai Eiropas Savienības eksportētājiem sniegtu piekļuvi tirgum”.** Atjaunotās stratēģijas mērķis vērsts uz konkrētu sektoru un tirgu identifikāciju un prioritizēšanu, kur tirdzniecības barjeru atcelšana nestu vislielākos ieguvumus ES eksportētājiem.

Tirgus pieejamības datu bāze (<http://mkacddb.eu.int/mkacddb2/indexPubli.htm>)

Tirgus pieejamības datu bāze ir bezmaksas, interaktīva un on-line režīmā viegli lietojama datu bāze, kas nodrošina ES eksportētājus ar šādu informāciju:

- trešo valstu ieviešanas tarifi, iekšējie nodokļi, muitas procedūras un citas prasības/procedūras, kas jāievēro, ievadot preces attiecīgajā valstī;
- sūdzību reģistrs (nodrošina sūdzību reģistrēšanu par komercsabiedrību un nozaru asociāciju problēmām trešajās valstīs tirdzniecībā un investīciju jomā;
- importa licencēšanas prasības un muitas procedūru apraksti;
- konkrētas tirdzniecības barjeras, kuras ietekmē ES eksportētāja darbības jomu trešajās valstīs;
- trešo valstu piemērotās sanitārās un fitosanitārās prasības;
- tirgus pētījumi par trešo valstu tirgiem;
- eksporta un investīciju nosacījumi trešajās valstīs;
- statistiskā informācija par ES tirdzniecību ar trešajām valstīm u.c.

6.11. Patērētāju tiesību aizsardzība un tirgus uzraudzība

Patērētāju tiesību aizsardzības un tirgus uzraudzības jomā tiek īstenoti pasākumi, lai pilnveidotu patērētāju tiesību aizsardzības institūciju darbību un nodrošinātu efektīvu tirgus uzraudzību un patērētāju tiesību aizsardzību.

2008. gada 15. janvārī Ministru kabinetā tika apstiprināta **Patērētāju tiesību aizsardzības un tirgus uzraudzības programma 2008.-2010. gadam**. Programma turpina uzsāktos darbus, attīsta esošo sistēmu patērētāju tiesību aizsardzībai, kā arī nosaka prioritātes šajā jomā, ņemot vērā Patērētāju tiesību aizsardzības programmu 2005.-2007. gadam. Programmā īpaša uzmanība ir veltīta tirgus uzraudzības sistēmas stiprināšanai. Patērētāju tiesību aizsardzības un tirgus uzraudzības programmā 2008.-2010. gadam ir noteikti šādi galvenie rīcības virzieni:

- patērētāju tiesību aizsardzības normatīvās bāzes pilnveidošana;
- labvēlīgas uzņēmējdarbības vides radīšana, veicot adekvātu un efektīvu tirgus uzraudzību un patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu uzraudzību;

- patērētāju un uzņēmēju informēšana par patērētāju tiesību aizsardzības jautājumiem, kā arī patērētāju izglītības veicināšana;
- iekšzemes un pārrobežu ārpustiesas strīdu risināšanas procedūru pilnveidošana;
- patērētāju tiesību aizsardzības biedrību darbības veicināšana.

Patērētāju sūdzību par līguma noteikumiem neatbilstošām precēm vai pakalpojumiem izskatīšanas kārtību Latvijā reglamentē **Patērētāju tiesību aizsardzības likums** (turpmāk – PTAL), kas nosaka patērētāju tiesības gadījumos, kad prece vai pakalpojums neatbilst līguma noteikumiem, un Ministru kabineta 2006. gada 1. augusta noteikumi Nr. 631 „*Kārtība, kādā piesakāms un izskatāms patērētāja prasījums par līguma noteikumiem neatbilstošu preci vai pakalpojumu*”.

2004. gada 14. oktobrī ar Ministru kabineta rīkojumu Nr. 754 apstiprinātājās *Patērētāju tiesību aizsardzības politikas pamatnostādnes* kā svarīgākais patērētāju politikas mērķis ir noteikts augsta līmeņa patērētāju tiesību aizsardzības nodrošināšana, tai skaitā

viens no apakšmērķiem ir nodrošināt efektīvu patērētāju konfliktsituāciju atrisināšanu.

Tomēr esošajā patērētāju sūdzību izskatīšanas kārtībā konstatētas problēmas, kuras neveicina efektīvu patērētāju strīdu atrisināšanu, un galveno vidū ir strauji augošs sūdzību skaits, ilgstoša lietu izskatīšana, problēmas sakarā ar to, ka pēc būtības civiltiesiska rakstura strīdi tiek risināti administratīvā procesa ietvaros, problēmas saistībā ar ekspertīzes slēdzieniem.

Lai uzlabotu patērētāju sūdzību izskatīšanas kārtību un veicinātu brīvprātīgas sūdzību izskatīšanas sistēmas Latvijā atbilstoši ES rekomendācijām, Ekonomikas ministrija ir sagatavojusi koncepcijas projektu **Patērētāju sūdzību par līguma noteikumiem neatbilstošām precēm un pakalpojumiem izskatīšanas kārtības uzlabošanai** (2008. gada 15. maijā izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē).

Koncepcijas projektā patērētāju sūdzību izskatīšanas kārtības uzlabošanai tiek piedāvāti trīs risinājuma varianti.

Viens no tiem ir saglabāt esošo regulējumu, kad *Patērētāju tiesību aizsardzības centrs* (PTAC) izskata patērētāju sūdzības administratīvā procesa ietvaros, bet PTAC lēmumi tiek pārsūdzēti nevis augstākā iestādē, bet uzreiz Administratīvajā rajona tiesā, tādējādi nodrošinot nedaudz ātrāku lietu izskatīšanas procesu.

Otrajā variantā tiek piedāvāta sistēma, kuras realizācijas gaitā PTAC patērētāju sūdzības izskatītu kā ārpusstiesas instance, pieņemot rekomendējošo rakstura lēmumus, un, ja kāds no lietas dalībniekiem nebūtu apmierināts ar PTAC lēmumu, tas ar strīda priekšmetu var vērsties tiesā Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

Trešajā variantā tiek paredzēts izveidot *Patērētāju sūdzību izskatīšanas komiteju*, kuras sastāvā būtu *Patērētāju tiesību aizsardzības centra*, uzņēmēju asociāciju, profesionālo asociāciju (ekspertu) un patērētāju nevalstisko organizāciju pārstāvi, tādējādi nodrošinot ātrāku un efektīvāku procedūru, kā arī palielinot pušu uzticību komitejas lēmumam un to lietu skaitu, kurās tiek panākts izlīgums. Komitejas lēmumiem būtu rekomendējošs raksturs.

Efektīvas patērētāju sūdzību par līguma noteikumiem neatbilstošām precēm un pakalpojumiem izskatīšanas nodrošināšanai Ekonomikas ministrija atbalsta otrā variantā ieviešanu, paralēli ieviešot trešo risinājuma variantu jomās, kur iespējams nokomplektēt *Patērētāju sūdzību izskatīšanas komiteju* lietas izskatīšanai.

Patērētāju kredīvēšanas jomā pēc gandrīz sešus gadus ilgām diskusijām 2008. gada 7. aprīlī ES Eiropas Padomes Transporta, Telekomunikāciju un Enerģētikas padomē tika apstiprināta jaunā **Patēriņa kredītligumu direktīva**, kas patēriņa kredītu ņēmējiem Eiropas Savienībā ļaus vieglāk izvēlēties sev izdevīgāko aizņēmumu un saņemt to citā ES valstī. Patēriņa kredītligumu direktīva stāsies spēkā divdesmitajā dienā pēc tās publicēšanas ES Oficiālajā Vēstnesī. Dalībvalstīm direktīvas prasības savos tiesību aktos būs jāievieš divu gadu laikā no publicēšanas brīža, t.i., līdz 2010. gadam.

Patēriņa kredītligumu direktīva tika plānota kā viens no pasākumiem Eiropas Savienības iekšējā tirgus izveidei patēriņa kredīta jomā, līdz ar to direktīvas mērķis ir harmonizēt noteiktus dalībvalstu normatīvo un administratīvo aktu aspektus attiecībā uz patēriņa kredītu, ieviešot skaidrākas, stingrākas un pašreizējai situācijai finanšu pakalpojumu tirgū atbilstošākas prasības attiecībā uz patērētājam sniedzamo informāciju, lai nodrošinātu lielāku patērētāju aizsardzību pārrobežu kredīvēšanas gadījumā.

Direktīvas darbības joma skars visus patēriņa kredītligumus, izņemot ar hipotēku nodrošinātu kredītu vai kredītu ēku un zemes iegādei, kredītligumus zem 200 EUR un virs 75 000 EUR, īres un nomas līgumus, saskaņā ar kuriem patērētājam nepāriet īpašumtiesības uz precī (piemēram, operatīvo līzingu), lombardu kredītu, kredītu esošu parādu nomaksai, darba devēju piešķirtu kredītu, u.c. Regulējumu attiecībā uz šiem patēriņa kredītligumu veidiem Dalībvalstis varēs turpināt noteikt nacionālajos normatīvajos aktos. Latvijā patēriņa kredīta jomu regulē spēkā esošais *Patērētāju tiesību aizsardzības likums*, kā arī Ministru kabineta 1999. gada 13. jūlija noteikumi Nr. 257 „Noteikumi par patērētāja kredīvēšanas līgumu”. Pārņemot *Patēriņa kredītligumu direktīvu*, tiks veiktas atbilstošas izmaiņas Latvijas nacionālajos tiesību aktos, ieviešot jaunās un precizējot esošās prasības.

Preču drošuma jomā 2008. gada 28. februārī Eiropas Komisijas Vispārējā preču drošuma direktīvas komiteja apstiprināja un 2008. gada 18. aprīlī Eiropas Komisija pieņēma lēmumu 2006/501/EK, ar ko dalībvalstīm pieprasa nodrošināt to, lai tirgū laistām vai pieejamām **rotallietām ar magnētiem būtu brīdinājuma uzraksts par to radīto apdraudējumu veselībai un drošībai**. Komisijas lēmums attiecas uz visām rotallietām bērniem līdz 14 gadiem, kas satur vai sastāv no magnētiem, kuru lielums un forma ir tādi, ka bērni tos var norīt.

Ar rotallietās esošajiem magnētiem saistītais risks kļūst aizvien lielāks to spēcīgā pievilkšanās spēka dēļ. Saņemtas ne vien ziņas par nāves gadījumu ASV 2006. gadā, bet arī par desmitiem gadījumu visā pasaulē, kad bērni norījuši vismaz divus magnētus vai magnētu un kādu metāla priekšmetu un kad ir bijusi nepieciešama nopietna ķirurģiska iejaukšanās.

2006. gadā un 2007. gadā vairāki rotallietu ražotāji uzsāka plašu rotallietu ar magnētiem atsaukšanu no tirgus, kopumā atsaucot vairāk nekā 18 milj. rotallietu ar magnētiem visā pasaulē. Iesniegts simtiem patērētāju sūdzību un ziņojumu par negadījumiem. Ņemot vērā nopietno risku, ko rada rotallietas ar magnētiem, lai nodrošinātu patērētāju veselības un drošības aizsardzību vienmērīgi augstā līmenī visā Eiropas Savienībā, kā arī novērstu tirdzniecības šķēršļus, ko rada atsevišķu Dalībvalstu ieviestie nacionālie pasākumi, Eiropas Komisija ir izlēmusi pieņemt minēto pagaidu lēmumu. Paralēli tiek gatavots arī pastāvīgs magnētu problēmas risinājums, pārskatot Eiropas standartu EN 71-1:2005 „Rotallietu drošums – I daļa: mehāniskās

un fizikālās īpašības”, ko plāno pabeigt 2009. gada vasarā.

Pēc lēmuma stāšanās spēkā Dalībvalstīm 3 mēnešu laikā (līdz 2008. gada jūlijam) būs jānodrošina, lai magnētiskām rotālijām, kas pieejamas ES tirgū, būtu pieejama norāde.

Patērētāju tiesību uzraudzība

Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esošais *Patērētāju tiesību aizsardzības centrs* ir galvenā un koordinējošā institūcija patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu ieviešanas uzraudzības jomā. PTAC izskata patērētāju iesniegumus un sūdzības par iegādāto preču vai izmantoto pakalpojumu neatbilstību līguma noteikumiem, sniedz praktisku palīdzību patērētājiem konflikta situāciju risināšanas gadījumos, aizstāv tiesā patērētāju tiesības, pārstāv patērētāju intereses normatīvo aktu izstrādes procesā, sniedz konsultācijas patērētāju tiesību aizsardzības likumdošanas un preču atbilstības jautājumos, kā arī sadarbojas ar starptautiskajām un citu valstu nacionālajām patērētāju tiesību aizsardzības institūcijām. Informāciju par patērētāju tiesībām var iegūt PTAC mājas lapā www.ptac.gov.lv, kā arī patērētāju interešu aizstāvības nevalstisko organizāciju mājas lapā www.pateretaja-celvedis.lv. Šajās mājas lapās ir informācija par spēkā esošo patērētāju tiesību aizsardzības likumdošanu, dažādām precēm un pakalpojumiem, kā arī par iespējām aizsargāt patērētāja likumiskās tiesības. Saskaņā ar Ministru kabineta 2006. gada 1. augusta noteikumiem Nr. 631 „Kārtība, kādā piesakāms un izskatāms patērētāja prasījums par līguma noteikumiem neatbilstošu preci vai pakalpojumu”, PTAC ir izveidojis un ievietojis mājas lapā ekspertīžu veicēju datu bāzi, kurā ir reģistrēti 14 ekspertīžu veicēji, taču būtu vēlams lielāka daudzveidība ekspertīžu veikšanai dažādām precēm un pakalpojumiem.

Patērētāju tiesību aizsardzības centra darbības rezultāti 2007. gadā un 2008. gada 1. ceturksnī:

- 2007. gadā sniegtas 26 454 konsultācijas, 2008. gada 1. ceturksnī – 7993;
- 2007. gadā sniegtas 3124 konsultācijas uzņēmējiem;
- 2007. gadā izskatītas 2124 sūdzības, kas ir par 71% vairāk nekā 2006. gadā, savukārt 2008. gada 1. ceturksnī izskatīta 671 sūdzība, kas ir par gandrīz 40% vairāk nekā šajā pašā laika periodā 2007. gadā.

Sūdzību skaitam pēdējo gadu laikā ir tendence krtīgi pieaugt, kas skaidrojams gan ar iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti, gan patērētāju lielāku informētību par savām tiesībām. 2007. gadā pirmo reizi sūdzību skaits par pakalpojumiem pārsniedza sūdzību skaitu par precēm. No 2007. gadā izskatītajām 2124 sūdzībām 903 izskatītas par labu patērētājam. Arī no 2008. gada izskatītās 671 sūdzības vairāk nekā pusē gadījumu rasts pozitīvs risinājums patērētāja sūdzībai.

No saņemtajām (2007. gadā – 759, 2008. gadā – 222) sūdzībām par līguma noteikumiem neatbilstošām

precēm visvairāk sūdzību ir par elektroprecēm, mobilajiem telefoniem un apaviem.

Lielākā daļa no visām sūdzībām ir sūdzības par līguma noteikumiem neatbilstošiem pakalpojumiem (2007. gadā – 890), visvairāk – par būvniecības, tūrisma pakalpojumiem, aviopakalpojumiem, mēbeļu individuālajiem pasūtījumiem, īres un komunālajiem un elektronisko sakaru pakalpojumiem. 2008. gadā īpaši pieaug sūdzības par aviopakalpojumiem (2008. gada 3 mēnešos – 23). Lielā daļā no tām pasažieri lūguši PTAC palīdzību kompensācijas un atbalsta saņemšanā no aviokompānijām, ko nosaka 2004. gada 11. februāra Eiropas Parlamenta un Padomes Regula Nr. 261/2004, ar ko paredz kopīgus noteikumus par kompensāciju un atbalstu pasažieriem sakarā ar iekāpšanas atteikumu un lidojumu atcelšanu vai ilgu kavēšanos un ar ko atceļ Regulu Nr. 295/91. PTAC, kas Latvijā ir atbildīgs par gaisa transporta pasažieru tiesību ieviešanas uzraudzību, ir sniedzis aviopasažieriem palīdzību, izskaidrojot viņu tiesības un nepieciešamības gadījumā pieņēmis lēmumus, uzliekot par pienākumu aviokompānijām izpildīt pasažieru likumīgās prasības.

Reklāmas uzraudzība

2007. gadā PTAC ir izvērtējis 7699 reklāmas, tai skaitā 84 – pēc personu iesniegumiem. 373 gadījumos uzsākta lietu izpēte. 2007. gadā 119 gadījumos ir piemērots administratīvais sods. 2007. gadā par 58% ir palielinājies izskatīto lietu skaits, jo ir pieaudzis reklāmas uzraudzībā iesaistīto darbinieku skaits, ir augusi arī darbinieku kvalifikācija, jo darbā ir iesaistīti diplomēti juristi. Lielākais pārkāpumu skaits ir konstatēts speciālā piedāvājuma reklāmās. Pieaudzis arī maldinošo reklāmu skaits.

Visbiežāk skatītās lietu kategorijas ir maldinošas un diskriminējošas reklāmas (skatīt 6.25. ielikumu).

2008. gada trīs mēnešos PTAC ir izvērtējis 1169 reklāmas, tai skaitā 30 – pēc personu iesniegumiem. 55 gadījumos uzsākta lietu izpēte. 2008. gada trīs mēnešos 5 gadījumos ir piemērots administratīvais sods, 7 gadījumos aizliegta reklāmas izplatīšana. Tāpat kā iepriekšējā gadā lielākais pārkāpumu skaits ir konstatēts speciālā piedāvājuma reklāmās.

Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma uzraudzība

No 2008. gada 1. janvāra PTAC uzraudzības joma ir būtiski paplašinājusies, jo ir stājies spēkā *Negodīgas komercprakses aizlieguma likums*, kas nozīmē, ka PTAC uzrauga ne tikai reklāmu, bet jebkāda veida komercpraksi – darbību (uzvedību, apgalvojums, komerciāla saziņa, tirgvedība) vai bezdarbību (noklusējums), kas tieši saistīta ar tirdzniecības veicināšanu, preces (ķermeniskas vai bezķermeniskas lietas) pārdošanu vai pakalpojuma sniegšanu patērētājam.

2008. gada trīs mēnešos ir uzsākta 6 lietu izpēte par negodīgu komercpraksi.

Tāpat jāatzīmē, ka sakarā ar grozījumiem *Reklāmas likumā* un *Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma* spēkā stāšanos PTAC savā darbā ir ieviesis jaunu

praksi – aicinājis komercprakses veicējus un reklāmas devējus rakstveidā apņēmties noteiktā termiņā novērst pārkāpumu. 2008. gada trīs mēnešos jau trīs gadījumos šādā veidā pārkāpumi tikuši novērsti.

Visbiežāk skatītās lietu kategorijas ir maldinošas reklāmas un maldinoša komercprakse.

6.25. ielikums

Maldinošas un diskriminējošas reklāmas

2007. gadā PTAC ir veicis izpēti 32 lietās par maldinošu reklāmu, 11 gadījumos piemērots administratīvais naudas sods, trīs gadījumos PTAC ir uzlicis par pienākumu veikt reklāmas atsaukumu.

Reklāmas atsaukums tika piemērots tām reklāmām, kurās attiecīgajām precēm tika piedēvētas tām neesošas īpašības – neticams efekts. Piemēram, preses izdevumos tika izplatīta informācija ar saukli „Es parūpēšos, lai līdz gada beigām piepildītos 5 Jūsu kvēlākās ar naudu saistītās vēlēšanās”. PTAC konstatēja, ka reklāmā tiek sniegti nepareizi paziņojumi (apgalvojumi), sabiedrībai kopumā un personai atsevišķi radot maldinošu priekšstatu par iespējām iegūt finanšu līdzekļus vai citas mantiskas vērtības, par to samaksājot Ls 0,44 par divu pastmarku iegādi. Tā kā lietas izskatīšanas laikā reklāmas devējs neiesniedza pierādījumus, kas apliecinātu reklāmā norādītās personas īpašās spējas, reklāma tika atzīta par maldinošu.

Par vienu no raksturīgākajiem maldinošu reklāmu veidiem uzskatāmas uztura bagātinātāju reklāmas. PTAC, izskatot lietas par uztura bagātinātāju reklāmām, ir pieņēmis lēmumu par divu reklāmu izplatīšanas aizliegumu, kā arī administratīvi sodījis reklāmas devēju. Galvenā problēma šajā jomā – uztura bagātinātājiem tiek piedēvētas ārstnieciskas īpašības, kas ir aizliegtas, kā arī pārstēdzošs un neticams efekts, piemēram, krūšu palielināšana par vairākiem izmēriem, notievēšana miegā.

Tāpat arī PTAC par maldinošu atzina aviokompānijas izplatīto aviobiļešu reklāmu, kurā netika norādīta maksa par transakciju, kas jāmaksā papildus biļetes cenai, ja biļešu rezervāciju veic internetā. Līdz ar to PTAC par šo pārkāpumu piemēroja administratīvo sodu.

Konstatēti arī diskriminējošas reklāmas aizlieguma pārkāpumi. PTAC piemēroja administratīvo sodu par reklāmu, kurā izmantota fotogrāfija, kurā attēlots tumšādainis cilvēks ar strādnieka aizsargķiveri, kas uzlikta virs galvā esošā turbānveidīgi sasieta lakata. Uz fotogrāfijas uz dzeltena fona ar melniem burtiem atveidots uzraksts „Mans gribet remontēt Tav's māja!"; zem fotogrāfijas vārdiski attēlota informācija „Pērnas ielā 27/29 Viss remontam un būvniecībai. Izņemot importa darbspēku”. Izvērtējot kopumā reklāmas saturu atsevišķās sastāvdaļās kopsakarā ar reklāmas objektu (reklāmā piedāvātās būvniecības preces un pakalpojumi), PTAC konstatēja, ka reklāmā pausta diskriminācija pret cilvēku viņa rases, ādas krāsas, nacionālās vai sociālās izcelsmes dēļ.

Līgumu uzraudzība

2007. gadā PTAC ir izdevis 64 administratīvos aktus par netaisnīgiem un nevienlīdzīgiem līguma noteikumiem, pieprasot pārtraukt pildīt netaisnīgos līguma noteikumus ar konkrēto patērētāju noslēgtajā līgumā, kā arī ar citiem patērētājiem noslēgtajos līgumos, pieprasot grozīt arī patērētājam piedāvātos līguma projektus. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājušies konstatētie netaisnīgo līguma noteikumu pārkāpumi, kas izskaidrojams ar PTAC aktivitāti šajā jomā, kā arī patērētāju zināšanu līmeņa uzlabošanos, uzņemoties līgumsaistības.

2008. gada trīs mēnešos PTAC ir izdevis 14 administratīvos aktus par netaisnīgiem un nevienlīdzīgiem līguma noteikumiem, pieprasot pārtraukt pildīt netaisnīgos līguma noteikumus ar konkrēto patērētāju noslēgtajā līgumā, kā arī ar citiem patērētājiem noslēgtajos līgumos, pieprasot grozīt arī patērētājam piedāvātos līguma projektus.

Visbiežāk sastopamie netaisnīgie noteikumi līgumos ar patērētājiem ir šādi:

- paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā vai šķīrējtiesā pēc prasītāja izvēles;
- paredz patērētājam līgumsaistību neizpildes vai nepienācīgas izpildes gadījumā neproporcionāli lielu līgumsodu;
- ierobežo patērētāja likumīgās tiesības;
- paredz tiesības vienpusēji grozīt līguma noteikumus;
- paredz pakalpojuma sniedzēja vai pārdevēja tiesības vienpusēji paturēt patērētāja iemaksāto priekšapmaksu, šādu iespēju neparedzot arī patērētājam.

2007. gadā uzsākta patērētāju kolektīvo interešu lēmumu ieviešana PTAC mājas lapas (www.ptac.gov.lv) sadaļā „PTAC lēmumi”.

Arī 2008. gada trīs mēnešos tāpat kā 2006. gadā un 2007. gadā PTAC daudz darba veltīja, informējot uzņēmējus par dažādiem patērētāju tiesību aizsardzības jautājumiem, pirms lēmumu pieņemšanas sniedzot uzņēmējiem paplašinātu viņu piedāvāto līguma noteikumu vai citas sniegtās informācijas izvērtējumu, lai dotu iespēju uzņēmējiem brīvprātīgi novērst pieļautos patērētāju tiesību pārkāpumus. Pateicoties šim darbam, viens uzņēmējs ir labprātīgi pilnībā izmainījis līguma projektu, savukārt vairākos gadījumos labprātīgi veiktas daļējas izmaiņas.

Pārrobežu tirdzniecība

Pieaugot iedzīvotāju skaitam, kas dodas ārpus Latvijas un palielinoties tūristu skaitam, kas apmeklē Latviju, arvien aktuālāks kļūst patērētāju problēmu pozitīvs atrisinājums saistībā ar iegādātajām nekvalitatīvajām precēm un pakalpojumiem un pārrobežu patērētāju aizsardzība.

Eiropas Patērētāju informēšanas centrs (ECC Latvia) ir izveidots kā atsevišķs PTAC departaments, kuru līdzfinansē Eiropas Komisija.

2007. gadā patērētāji kontaktējās ar ECC Latvia 627 reizes, no kurām 528 bija konsultācijas un 99 – sūdzības. 49% no saņemtajām sūdzībām bija saistībā ar aviopakalpojumiem, 16% – par problēmām saistībā ar tūrisma, 9% – par apģērbiem un apaviem, 8% – par nekvalitatīvi iegādātu sadzīves tehniku, 3% – par e-komerciju, 1% – par aksesuāriem, kā arī par citiem jautājumiem.

18% sniegto konsultāciju bija saistībā ar aviopakalpojumiem, 15% – par nekvalitatīvi iegādātu sadzīves tehniku, 9% – par apģērbiem un apaviem, 13% – par e-komerciju, 8% – par tūrisma

pakalpojumiem, 2% – par aksesuāriem, 35% – konsultācijas par ES normatīvajiem aktiem un citiem pakalpojumiem.

6.26. ielikums

PTAC realizētie projekti līgumu uzraudzībā 2007. gada nogalē un 2008. gada 1. ceturksnī

Komplekso tūrisma pakalpojumu līgumu uzraudzība

2007. gadā PTAC veica komplekso tūrisma pakalpojumu grozīto līgumu projektu un pakalpojumu programmu pārbaudes, kā arī izvērtēja, vai tie atbilst Ministru kabineta 2007. gada 23. janvāra noteikumu Nr. 67 „Noteikumi par kompleksa tūrisma pakalpojuma sagatavošanas un īstenošanas kārtību, klientam sniedzamo informāciju un kompleksā tūrisma pakalpojuma sniedzēja un klienta tiesībām un pienākumiem” prasībām. Ņemot vērā minētos pasākumus, veiktas izmaiņas patērētājiem piedāvātajos līgumu projektos un pakalpojumu programmās, kā arī veiktas drošības garantijas iemaksas.

Interneta mājas lapu pārbaudes

2007. gada otrajā pusē PTAC realizēja interneta mājas lapu pārbaudes projektu. Projekta ietvaros PTAC pārbaudīja, vai interneta veikalu mājas lapās ieviesta visa normatīvajos aktos noteiktā informācija, ietverti normatīvajiem aktiem atbilstoši līguma un garantiju noteikumi, kā arī to, vai sniegta pilnīga un patiesa informācija par interneta mājas lapās piedāvātajām elektroprecēm. Projekta mērķis bija noskaidrot tirgū esošo situāciju: vai interneta mājas lapās iekļauta visa distances līgumu un informācijas sabiedrības pakalpojumu reglamentējošajos normatīvajos aktos iekļautā informācija, vai mājas lapās ieviesta pilnīga un patiesa informācija par noteiktām preču kategorijām (elektroprecēm), kā arī to, vai mājas lapās nav iekļauti netaisnīgi līguma noteikumi un jēdziens „garantija” nav lietots nepamatoti. Pavisam tika pārbaudītas 18 interneta veikalu mājas lapas. Labprātīgi izmaiņas veica 10 komersanti, trīs gadījumos neatbilstības novērstas daļēji, astoņos gadījumos tika izdots lēmums.

Patērētāju kredīšanas noteikumu uzraudzība

PTAC laikā no 2007. gada 1. jūlija līdz 2007. gada 30. decembrim realizēja patērētāju kredīšanas noteikumu uzraudzību. Projekta mērķis bija izpētīt, vai kredīta devēji, kuriem nav kredītiestādes statuss, ievēro visus normatīvo aktu nosacījumus, kā arī informēt uzņēmējus par pareizu līgumu noformēšanu, kā arī novērst pieļautos normatīvo aktu pārkāpumus.

Galvenās konstatētās problēmas:

- netiek norādīta Ministru kabineta 1999. gada 13. jūlijā noteikumos Nr. 257 „Par patērētāja kredīšanas līgumu” paredzētā informācija;
- līgumos ietverti netaisnīgi līguma noteikumi (neproporcionāli lieli līgumsodi, priekšapmaksas kompensācijas, kā arī šķirējtiesas klauzulas).

Projekta ietvaros izvērtētajos kredīšanas līgumu projektos daļā no līgumiem tika labprātīgi veiktas izmaiņas, kā arī vairāki komersanti jau ir iesnieguši PTAC informāciju par pieņemto lēmumu izpildi.

Patērētāja izveles brīvības pārkāpums

PTAC 2007. gadā ir veicis patērētāju kolektīvo interešu aizsardzību ne tikai attiecībā uz līgumu noteikumiem, bet arī ir izdevis vairākus lēmumus, kas saistīti ar konstatētajiem patērētāju tiesību pārkāpumiem attiecībā uz patērētāja izveles brīvības pārkāpumiem. Piemēram, 2007. gada 18. jūnijā pieņemts lēmums Nr. 33-pt par aviobiļešu rezervācijas sistēmas izmaiņām interneta mājas lapā. PTAC atzina, ka patērētājiem piedāvātā biļešu rezervācijas sistēma daļā, kas liek patērētājiem deaktivizēt automātiski aktivizēto izvēli par lidojuma datuma/laika maiņas garantiju, liedz tiem pilnībā brīvi realizēt savu izvēli un gribu, aizskarot ar PTAL (3. panta 1. punkts, 4. panta trešā daļa) aizsargātās patērētāju tiesības, un uzdeva veikt attiecīgas izmaiņas sabiedrības aviobiļešu rezervācijas sistēmā interneta mājas lapā, turpmāk patērētājiem piedāvājot iespēju izvēlēties lidojuma datuma/laika maiņas garantijas iegādi, pašiem aktivizējot attiecīgo opciju.

Patērētājiem piedāvāto preču un pakalpojumu, kuru mērķauditorija ir bērni un jaunieši, izpēte

PTAC speciālisti veica pētījumu “Patērētājiem piedāvāto preču un pakalpojumu, kuru mērķauditorija ir bērni un jaunieši, izpēte” ar mērķi apkopot, izvērtēt un analizēt dažādu veidu ar preču un pakalpojumu pārdošanu saistītus pasākumus, piemēram, mobilo telefonu melodijas, animācijas, horoskopi, kalkulatori, dažādi testi (veiksmes, mīlestības u.c.), spēles (gan internetā, gan ar mobilo telefona starpniecību pasūtāmas spēles), precēm klāt pievienotās mantiņas, un veikt to analīzi, kā arī sagatavot PTAC mājas lapai informāciju, kurā būtu apkopoti pētījuma rezultāti.

Pētījuma rezultāti tiks izmantoti sūdzību izskatīšanā, līgumu izvērtēšanā un citu patērētāju kolektīvo interešu aizsardzības pasākumu veikšanā.

KASKO līgumu uzraudzība

Sākot no 2008. gada janvāra, PTAC veica KASKO apdrošināšanas līgumu uzraudzības projektu, izvērtējot 10 Latvijā esošo apdrošināšanas kompāniju apdrošināšanas līgumus. Visiem apdrošinātājiem tika izsūtītas vēstules ar aicinājumu novērst konstatētās neatbilstības, kā arī PTAC rīkoja tikšanos ar apdrošinātājiem 2008. gada 5. martā, kurā akcentēja apdrošināšanas līgumos konstatētos problēmjautājumus. Tāpat arī laikā līdz 2008. gada 5. martam ar apdrošinātājiem tika rīkotas individuālas tikšanās, kuru laikā apdrošinātāji apņēmas novērst labprātīgi lielāko daļu no PTAC konstatētajām neatbilstībām. Izlabotos līgumu projektus apdrošinātāji apņēmas PTAC iesniegt līdz 2008. gada maija vidum, kad PTAC tos izvērtēs un veiks turpmākās darbības, ja pārkāpumi netiks novērsti. Tāpat sadarbībā ar apdrošinātājiem tiek gatavoti padomi patērētājiem, noslēdzot KASKO apdrošināšanas līgumu.

Komplekso tūrisma pakalpojumu sniedzēju drošības garantiju uzraudzība

Ņemot vērā, ka komplekso tūrisma pakalpojumu sniedzējiem ir pienākums saskaņā ar jaunajiem noteikumiem PTAC līdz 2008. gada 20. janvārim iesniegt pārskatus par pārdotajiem tūrisma pakalpojumiem par 2007. gada otro pusgadu, norādot arī iemaksātās drošības garantijas devēju, PTAC veica pasākumus, lai pakalpojuma sniedzēji tiktu informēti par nepieciešamajiem pārskatiem, kā arī veica pārbaudes un ierosināja administratīvo pārkāpumu lietas, ja pārskati tomēr netika iesniegti. Pavisam tika ierosinātas 34 administratīvo pārkāpumu lietas. Pēc PTAC veiktajām aktivitātēm gandrīz visi uzņēmumi iesnieguši pārskatus, kas PTAC ļauj pārliecināties par klienta iemaksātās drošības naudas iemaksu.

2008. gada 3 mēnešos izskatītas 35 sūdzības un sniegtas 174 konsultācijas patērētāju pārrobežu sūdzību risināšanā. Pārrobežu sūdzības gadījumā tiek sniegta palīdzība patērētājam atrast institūciju patērētāja sūdzības risināšanai, bet netiek pieņemti lēmumi pret ārvalstu uzņēmēju.

54% no saņemtajām sūdzībām bija saistībā ar avio pakalpojumiem, 3% – par problēmām saistībā ar tūrismu, 3% – par apģērbiem un apaviem, 3% – par nekvalitatīvi iegādātu sadzīves tehniku, 6% – par e-komerciju, 31% – par citām precēm un pakalpojumiem.

23% sniegto konsultāciju bija saistībā ar avio pakalpojumiem, 7% – par nekvalitatīvi iegādātu sadzīves tehniku, 7% – par apģērbiem un apaviem, 13% – par e-komerciju, 6% – par tūrisma pakalpojumiem, 1% – par aksesuāriem, 43% konsultāciju sniegtas par ES normatīvajiem aktiem un citiem pakalpojumiem.

2008. gadā 37 dažādās vietās Latvijā, kuras apmeklē ārvalstu tūristi (starptautiskajā lidostā „Rīga”, tūrisma informācijas centros, viesnīcās u.c.) ir pieejamas MINIKARTIŅAS ar ECC Latvia kontaktinformāciju un ziņām, kādos gadījumos patērētājs var griezties pēc palīdzības ECC Latvia.

6.27. ielikums

Eiropas patērētāju interešu aizsardzības aktivitātes 2008. gada 1. ceturksnī

Sadarbībā ar Tūrisma aģentūras asociāciju (ALTA) ECC Latvia piedalījās 15. starptautiskajā gadatīrgū „Balttour 2008”, kas notika no 8. februāra līdz 10. februārim starptautiskajā izstāžu centrā Ķīpsalā, kur tika izplatīti ECC Latvia sagatavotie informatīvie materiāli „Komplekss tūrisma pakalpojums un patērētāja tiesības Eiropas Savienībā!”, „Tavas avio pasažiera tiesības” un reklāmas materiāli par ECC Latvia.

2008. gadā turpinājās ECC Latvia un Patērētāju interešu aizstāvības asociācijas sadarbība. ECC Latvia pārstāvji šā gada 25. februārī piedalījās Patērētāju interešu aizstāvības asociācijas rīkotajā izglītojošā seminārā Ogrē „Patērētāja tiesības un mājokļu politika” un informēja semināra dalībniekus par ECC Latvia darbību ECC-Net ietvaros un Latvijā, kā arī par pārrobežu sūdzību izskatīšanas kārtību.

Atzīmējot Starptautisko patērētāju dienu, ECC Latvia 13. martā piedalījās PTAC un EK pārstāvniecības kopīgi rīkotajā preses konferencē un informēja par ECC Latvia darbību.

Starptautiskās patērētāju dienas ietvaros tika informēti patērētāji par ECC Latvia darbību un patērētāju tiesībām Eiropas Savienībā Ventspilī un Valmieras reģionālajās TV, kā arī LTV 1 rīta programmā „Labrīt, Latvija!”, ECC Latvia pārstāvji piedalījās Europa Direct rīkotajās Starptautiskās patērētāju dienas semināros Ventspilī un Jelgavā.

Tika sagatavotas un publicētas preses relīzes par ECC Latvia darbību un patērētāju tiesību aizsardzību ES laikrakstos „Latvijas Avīze” un „Čas”.

Sagatavots buklets angļu valodā par atteikuma tiesībām Latvijā.

Lai patērētājiem sniegtu plašāku informāciju par patērētāju tiesībām ES, ECC Latvia turpina regulāri papildināt informāciju mājas lapā www.ecclatvia.lv, lai patērētāji saņemtu vairāk kvalitatīvas informācijas par pārrobežu pirkumiem un informāciju par to, kā rīkoties gadījumos, ja iegādāta nekvalitatīva prece vai pakalpojums. Kopš ECC Latvia atvēršanas mājas lapa apmeklēta 6255 reizes no 44 dažādām pasaules valstīm, ieskaitot arī valstis, kas nav ES.

Tirgus uzraudzība

2007. gadā un 2008. gadā tirgus uzraudzībā PTAC noteica tādus prioritāros virzienus kā rotaļlietas un bērnu preces (gultiņas, staiguliši, bērnu pārtinamie galdi), bērniem drošas šķiltavas, individuālie aizsardzības līdzekļi, elektropreces un riteņtransporta līdzekļi.

2007. gadā PTAC:

- veica 3235 pārbaudes tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas uzņēmumos;
- pieņēma 27 lēmumus par preču un pakalpojumu drošumu;
- pieņēma 8 lēmumus par preču un pakalpojumu atbilstību normatīvo aktu prasībām.

Visu projektu ietvaros tika veiktas kontroles preču tirdzniecības vietās, kā arī pie importētājiem, pārbaudot, vai precēm ir viss nepieciešamais marķējums, normatīvajos aktos noteiktā nepieciešamā dokumentācija, tāpat arī tika izņemti preču paraugi testēšanai. Ar PTAC veiktajiem tirgus uzraudzības projektiem var iepazīties PTAC mājas lapā www.ptac.gov.lv, kā arī publikajā pārskatā par 2007. gadu.

2008. gada janvārī ir uzsāktas aktivitātes *Twinning* projekta LV/2006/IB/EC/01 „Tirgus uzraudzības

stiprināšana” ietvaros. ES Divpusējās sadarbības projekta vispārējais mērķis ir stiprināt PTAC kapacitāti, pārņemot Apvienotās Karalistes patērētāju tiesību aizsardzības un tirgus uzraudzības institūciju zināšanas un pieredzi.

Projekta specifiskie mērķi ir jaunu tirgus uzraudzības metožu un procedūru īstenošana PTAC darbā un PTAC darbinieku kompetences pilnveidošana.

Projekta ietvaros plānoti šādi rezultāti:

- informācijas sabiedrības pakalpojumu procedūru izstrāde un ieviešana;
- izstrādātas procedūras un plānošana noteiktu preču uzraudzībai;
- izstrādātas vadlīnijas preču un pakalpojumu nelaimes gadījumu statistikas apkopošanai;
- personāla profesionālā apmācība;
- izstrādātas vadlīnijas noteiktas likumdošanas ieviešanai;
- paplašināts kvalitātes vadības ietvars, iekļaujot tirgus uzraudzības jomu.

Valsts metroloģiskā uzraudzība

2007. gadā PTAC veikti šādi valsts metroloģiskās uzraudzības pasākumi:

- lai konstatētu mērīšanas līdzekļu atbilstību normatīvajām prasībām, 637 uzņēmumos valsts metroloģiskajai uzraudzībai tika pakļauti 24,8 tūkst. mērīšanas līdzekļu, t. sk.:
 - 490 tirdzniecības uzņēmumos – 7 250 mērīšanas līdzekļu;
 - 109 ražošanas uzņēmumos – 15 869 mērīšanas līdzekļu;
 - 27 veselības aprūpes uzņēmumos – 1 524 mērīšanas līdzekļu;
 - 11 valsts pārvaldes iestādēs – 186 mērīšanas līdzekļu.

No pārbaudītajiem mērīšanas līdzekļiem par normatīvajām prasībām neatbilstošiem atzīti 2,9 tūkst. jeb 11,7% no kopējā skaita, tai skaitā mērīšanas līdzekļi bez nepieciešamajiem atbilstības novērtēšanas apliecinājumiem, neatbilstoši marķēti, kā arī lietoti, pārkāpjot likumdošanas prasības noteiktos atkārtotās verificēšanas termiņus. Metroloģiskās uzraudzības rezultātā doti saistoši norādījumi pārkāpumu novēršanai un par metroloģisko prasību neievērošanu 26 fiziskajām un juridiskajām personām sastādīti administratīvie protokoli un pieņemti lēmumi saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 99. pantu;

- realizēti neautomātisko svaru un ūdens patēriņa skaitītāju tirgus izpētes projekti, lai noskaidrotu vairumtirdzniecības vietās realizējamo mērīšanas līdzekļu atbilstību normatīvajiem aktiem par metroloģiskajām prasībām, kā arī novērstu konstatētos pārkāpumus, samazinot risku ievietot tirgū un nodot lietošanā reglamentētajā jomā normatīvajām prasībām neatbilstošus mērīšanas līdzekļus. Projektu ietvaros PTAC darbinieki pārbaudīja 10 svaru vairumtirdzniecības uzņēmumu (tajā skaitā 1 uzņēmums ir arī svaru izgatavotājs) un 31 ūdens skaitītāju tirdzniecības uzņēmumu. Svaru tirdzniecības uzņēmumos izvērtēts, vai

vairumtirgotāji patērētājiem piedāvā svarus un tiem pievienotās ierīces (tajā skaitā kases sistēmas – tirdzniecības punktu POS sistēmas) atbilstoši Ministru kabineta 2006. gada 7. marta noteikumiem Nr. 180 „Neautomātisko svaru atbilstības novērtēšanas noteikumi” prasībām, kā arī to, vai neautomātiskie svāri nodrošināti ar nepieciešamajiem atbilstības apliecinājumiem un tiem uzlikts CE atbilstības marķējums. 20% gadījumu konstatēts, ka svāriem realizēšanai reglamentētajā sfērā nav veiktas atbilstības novērtēšanas procedūras, kā arī netiek pievienota ražotāja atbilstības deklarācija, nav pieejami paziņoto institūciju izdotie svaru atbilstības apliecinājumi. Visvairāk pārkāpumu konstatēti saistībā ar neatbilstošu atbilstības novērtēšanas procedūru piemērošanu ūdens patēriņa skaitītāju nodošanai lietošanā, šī iemesla dēļ no kontrolētajiem 3,5 tūkst. skaitītāju par neatbilstošiem tika atzīti 11,5%;

- veikta fasēto preču kontrole 62 ražošanas uzņēmumos, tajos pārbaudītas 312 preču partijas (veikts statistiskās kontroles tests). Konstatētas neatbilstības – 34 preču partijas vai 10,9% no kopējā pārbaudīto partiju skaita neatbilda normatīvajām prasībām attiecībā uz satura faktisko daudzumu. Kopā pārskata periodā par fasēto preču satura daudzuma neatbilstību normatīvajām prasībām 11 juridiskajām un fiziskajām personām sastādīti administratīvie protokoli un pieņemti lēmumi saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 99. pantu.

PTAC pastāvīgi sadarbojas ar citu valstu atbildīgajām institūcijām metroloģiskās uzraudzības jomā un piedalās Eiropas reglamentētās metroloģijas organizācijas WELMEC darba grupās WG2 „Neautomātisko svaru direktīvas 90/384/EEC ieviešana”, WG5 „Metroloģiskā uzraudzība” un WG6 „Fasētās preces”.

6.12. Kvalitātes nodrošināšana

6.12.1. Kvalitātes struktūrpoltika

Kvalitātes nodrošināšanas jomā galvenais uzdevums ir veicināt normatīvo aktu prasību ievērošanu reglamentētajā un nereglamentētajā sfērā, kā arī pilnveidot normatīvo aktu bāzi atbilstoši Eiropas Savienības prasībām, ņemot vērā nacionālā tirgus un tautsaimniecības vajadzības, tādējādi nodrošinot tirgū ievietoto produktu un sniegto pakalpojumu atbilstību, sekmējot uzņēmēju konkurētspējas pieaugumu un starpvalstu tirdzniecības šķēršļu samazināšanu.

Latvijā kvalitātes nodrošināšanas sistēmu regulē likums „Par atbilstības novērtēšanu”, Standartizācijas

likums un likums „Par mērījumu vienotību”, kā arī no minētajiem likumiem izrietošie Ministru kabineta noteikumi.

Galvenie politikas virzieni:

- atbilstības novērtēšanas infrastruktūras (t.sk. testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju, inspicēšanas un sertificēšanas institūciju, vides verificētāju) pilnveidošana atbilstoši Latvijas tautsaimniecības vajadzībām, lai aizsargātu patērētājus un apkārtējo vidi no nekvalitatīviem produktiem un pakalpojumiem, veicinātu komersantu konkurētspējas pieaugumu un uzticamību Latvijas ražotāju produkcijai un

- Latvijas komersantu sniegtajiem pakalpojumiem;
- informatīvās un konsultatīvās bāzes pilnveidošana;
 - nacionālo akreditācijas, standartizācijas un metroloģijas institūciju dalība starptautiskajās organizācijās, nodrošinot to starptautisko atzišanu un Latvijas kvalitātes nodrošināšanas sistēmas atbilstību starptautiskajām prasībām;
 - nacionālās metroloģijas etalonu bāzes uzturēšana un starptautiskā salīdzināšana, lai nodrošinātu nepieciešamo mērījumu izsekojamību, kā arī aizsargātu iedzīvotājus no neprecīzi veiktiem mērījumiem;
 - kvalitātes vadības, vides un citu brīvprātīgo kvalitātes sistēmu ieviešanas veicināšana uzņēmumos, lai nodrošinātu augstvērtīgas produkcijas ražošanu, pakalpojumu sniegšanu un līdz ar to Latvijas komersantu konkurētspēju starptautiskajos tirgos;
 - tirgus uzraudzības sistēmas pilnveidošana, lai nodrošinātu vienlīdzīgus nosacījumus visiem tirgus dalībniekiem un aizsargātu patērētājus no iespējamās komersantu nododīgas konkurences.

Pilnveidojot likumdošanas bāzi un līdz ar to atbilstības novērtēšanas infrastruktūru, 2007. gadā veikti attiecīgi pasākumi, tostarp:

- sadarbībā ar Latvijas Nacionālo akreditācijas biroju organizēta ikgadējā Nacionālās akreditācijas konference, tādējādi veicinot sabiedrības uzticību akreditētajām atbilstības novērtēšanas institūcijām;
- pilnveidojot atbilstības novērtēšanas sistēmu Latvijā, veiktas nepieciešamās izmaiņas attiecīgajos normatīvajos aktos;
- lai veicinātu sabiedrības izpratni par kvalitātes nodrošināšanas jautājumiem un lai popularizētu kvalitātes nodrošināšanu kā vienu no komercuzņēmumu konkurētspējas palielināšanas veidiem, sabiedrība tiek regulāri informēta par aktualitātēm kvalitātes nodrošināšanas jomā.

Lai pilnveidotu atbilstības novērtēšanas sistēmas infrastruktūru arī turpmāk, 2008. gada otrajā pusē plānots izstrādāt likuma „Par atbilstības novērtēšanu” grozījumus, par pamatu ņemot 2007. gada laikā nevalstisko organizāciju veiktajā apjomīgajā pētījumā „Latvijas Republikas normatīvo aktu analīze atbilstības novērtēšanas jomā” ietvertos rezultātus, secinājumus un priekšlikumus.

6.12.2. Akreditācija, standartizācija, metroloģija

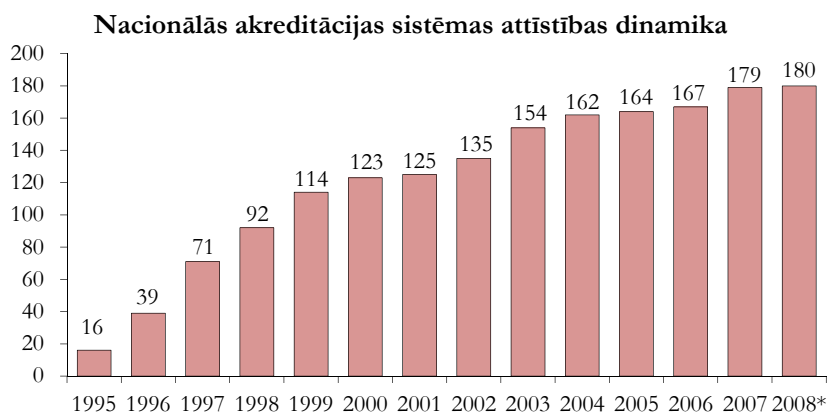
Akreditācija. Valsts aģentūra „Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs” (turpmāk – LATAK) ir Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esoša valsts pārvaldes iestāde, kas nodrošina nacionālās akreditācijas sistēmas darbību.

Saskaņā ar likumu „Par atbilstības novērtēšanu” LATAK galvenās funkcijas ir:

- novērtēt, akreditēt un uzraudzīt testēšanas un kalibrēšanas laboratorijas un sertificēšanas un inspicēšanas institūcijas atbilstoši normatīvajos aktos, Latvijas nacionālajos, Eiropas Savienības vai starptautiskajos standartos noteiktajām prasībām;
- organizēt un koordinēt starplaboratoriju salīdzinošo testēšanu saskaņā ar Latvijas, Eiropas Savienības un starptautiskajām prasībām;
- pārstāvēt Latviju starptautiskajās akreditācijas organizācijās;
- uzturēt un aktualizēt akreditēto institūciju informatīvo bāzi.

Pēdējo gadu laikā akreditēto institūciju skaits (skatīt 6.5. attēlu) liecina par akreditācijas procesa nozīmīgumu un stabilitāti kompetences novērtēšanas jomā. Pašlaik sistēmā tiek uzturētas 180 institūciju. LATAK turpina sniegt akreditācijas pakalpojumus Ukrainā, kur akreditēta 1 institūcija.

6.5. attēls

* institūciju skaits uz 01.05.2008.

LATAK piedalās Eiropas Akreditācijas kooperācijā (EA) Daudzpusējās atzišanas līguma (MLA) ietvaros 6 akreditācijas jomās.

LATAK piedalījās vairākās komitejās – EA inspicēšanas sertificēšanas komitejā (EA IC/CC), EA laboratoriju komitejā (EA LC), Daudzpusējā atzišanas līguma komitejas (EA MAC) sēdē.

Starptautu sadarbības ietvaros Moldovas akreditācijas institūcijas pārstāvjiem LATAK sniedza informatīvu semināru – apmācības akreditācijas jautājumos atbilstoši Eiropas akreditācijas kooperācijas vadlīnijām un starptautisko standartu prasībām. LATAK sadarbojas arī ar Uzbekistānas un Gruzijas akreditācijas institūcijām, sniedzot atbalstu nacionālo akreditācijas sistēmu veidošanā.

Izpildot uzdevumus starplaboratoriju salīdzinošās testēšanas koordinēšanā, LATAK koordinējis 2 programmas, kā arī organizētas 5 prasmes pārbaudes.

Standartizācija. Sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas standarts” (LVS) ir dibināta kā nacionālā standartizācijas organizācija, lai pārzinātu un koordinētu komersantu, institūciju un organizāciju darbību standartizācijā, un darbojas atbilstoši Standartizācijas likumā noteiktajam.

Kopš 2004. gada LVS ir Eiropas Standartizācijas komitejas (CEN) un Eiropas Elektrotehnikas standartizācijas komitejas (CENELEC) pilntiesīgs biedrs, kā arī Starptautiskās standartizācijas organizācijas (ISO) korespondētājloceklis un Starptautiskās elektrotehniskās komisijas (IEC) asociētais loceklis.

LVS galvenās funkcijas ir veidot Latvijas standartu fondu, sadarboties ar starptautiskajām un Eiropas standartizācijas organizācijām un izdot Latvijas standartus.

Lai veiktu nacionālo standartu izstrādāšanu, starptautisko un reģionālo standartu adaptāciju Latvijas standarta statusā, LVS koordinē 43 standartizācijas tehnisko komiteju (LVS/STK) darbību dažādās tautsaimniecības nozarēs.

Līdz 2008. gada 1. jūnijam LVS reģistrēti 27 842 standartizācijas dokumenti, tajā skaitā 26 505 Latvijas standarta statusā adaptētie Eiropas Savienības standarti. 2008. gada 5. mēnešos ir adaptēti 736 Eiropas Savienības standarti un 11 starptautisko standartu, iztulkoti latviešu valodā 8 obligāti piemērojami standarti, sniegti standartizācijas informācijas pakalpojumi 2950 juridiskām un fiziskām personām.

LVS ieviestā automātiskā informācijas elektroniskā izziņošanas sistēma sniedz klientiem bezmaksas pakalpojumu „Ikmēneša ziņojums par Latvijas standarta statusā reģistrētajiem standartiem un atceltajiem Latvijas standartiem” klientu interesējošās jomās. 2008. gada 5. mēnešos pakalpojumu izmantoja 498 pastāvīgie klienti, kuriem tika nosūtīti 2507 regulārie ziņojumi.

No 2008. gada janvāra Latvijas standartus var nopirkt internetā – standartu e-veikalā. Pakalpojumu var izmantot juridiskās personas, par pirkumu norēķinoties internetā ar maksājumu kartēm.

2008. gada aprīlī LVS piedalījās Latvijas – Uzbekistānas Starpvaldību komisijas ekonomiskās un rūpnieciskās sadarbības jautājumos 1. sēdē, kuras laikā ar Uzbekistānas Standartizācijas, metroloģijas un sertifikācijas aģentūras „Uzstandart” pārstāvi tika pārrunātas turpmākās sadarbības iespējas un parafēts sadarbības līguma projekts.

2008. gada 28. maijā LVS sadarbībā ar Eiropas Komisijas atbalstītā un finansētā projekta „STEPPIN” (*Standards in European Public Procurement lead to Innovation*) administratoru Nīderlandes firmu „Virage BV” organizēja semināru publiskā iepirkuma jomas speciālistiem „Standarti iepirkuma procesā”. „STEPPIN” ir daļa no projektu sērijas, kas aplūko standartu un inovācijas savstarpējās saistības, un Rīgā notikušais seminārs ir viens no 15 semināriem par standartu izmantošanu iepirkuma procesā, kurus „STEPPIN” organizē visās ES dalībvalstīs.

Presē regulāri ir popularizēta standartizācijas darbība. Žurnāla „Kvalitāte” pastāvīgajā rubrikā „Standartizācija” kopš gada sākuma ievietoti 4 raksti par aktuālām standartizācijas problēmām Latvijā un Eiropā.

Atjaunotajam un papildinātajam izdevumam „Būvniecības katalogs”, kuru izdod SIA „OPENINFO” kopīgi ar EM Būvniecības departamentu un virkni sadarbības partneru, sagatavots informatīvais materiāls.

Metroloģija. Valsts aģentūra „Latvijas nacionālais metroloģijas centrs” (LNMC) ir nacionālā metroloģijas institūcija, kas atrodas Ekonomikas ministrijas pārraudzībā un īsteno valsts politiku metroloģijas jomā. LNMC uzsāka darbību 2006. gada 1. augustā atbilstoši Ministru kabineta 2006. gada 1. augusta rīkojumam Nr. 573 „Par valsts aģentūras „Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs” izveidi” un likumam „Par mērījumu vienotību”.

Metroloģijas aģentūras misija ir Latvijas tautsaimniecības konkurētspējas veicināšana, sekmējot mērījumu vienotību Latvijas Republikā, nodrošinot mērījumu starptautisku ticamību, veicinot starptautu tirdzniecību un uzticamību Latvijā veiktajai preču atbilstības novērtēšanai un izslēdzot atkārtotu atbilstības novērtēšanas procedūru veikšanas nepieciešamību. LNMC galvenie uzdevumi:

- nodrošināt fizikālo lielumu mērvienību etalonu bāzes uzturēšanu un mērvienību reprodukciju;
- apstiprināt mērīšanas līdzekļu tipus un reģistrēt tos valsts mērīšanas līdzekļu reģistrā;
- veikt valsts metroloģiskajai kontrolei pakļauto mērīšanas līdzekļu atbilstības novērtēšanas procedūras;
- sniegt kalibrēšanas pakalpojumus;
- piedalīties ar reglamentēto metroloģiju saistītu likumu un citu normatīvo aktu izstrādē;
- sadarboties ar citu valstu metroloģijas organizācijām;

- iesaistīties starptautisko metroloģijas organizāciju darbā;
- organizēt starplaboratoriju salīdzināšanu un piedalīties tajā;
- organizēt apmācību metroloģijas jomā.

6.28. ielikums

Latvijas nacionālā metroloģijas centra aktivitātes 2008. gada pirmajā pusē

Masas mērījumu jomā tika veikti 152 kalibrēšanas pakalpojumi, tai skaitā kalibrēti 143 atsvari, 8 neautomātiskie svāri, viens metāla mērtrauks par kopējo summu – 3614 latī. Nokalibrēti pašu mērīšanas līdzekļi – 81 etalonatsvars un 7 masas komparatori. Tika noorganizēts seminārs „Masas mērvienības metroloģiskais nodrošinājums, etalonatsvari, neautomātiskie svāri” 7 Patērētāju tiesību aizsardzības centra darbiniekiem. Tika veikta Nacionālo masas etalonu LNE 08 un references etalonatsvaru kalibrēšana Čehijas un Dānijas Nacionālajās metroloģijas institūcijās. Pārstāvji piedalījās EURAMET TC-M „Masa un ar to saistītie lielumi” tehniskās komitejas sēdē Rumānijā. Turpinās darbi susceptometra un masas komparatora CCS 300K ieviešanā.

Elektrisko mērījumu jomā ir nokalibrēti 27 mērīšanas līdzekļi par kopējo summu – 2664 latī, kā arī trīs savi kalibratoru un līdzsprieguma avoti. Saskaņā ar grafiku tika veikta etalona multimetra 4950 kalibrēšana Anglijā firmā „Fluke”. Tika aprēķināta nenoteiktība un ieviests ekspluatācijā jaunais multimetrs 8508A. Tika apmācīti divi a/s „Latvenergo” darbinieki.

Temperatūras mērījumu daļā tika veikta 8 temperatūras devēju un 13 stikla termometru kalibrēšana, kā arī Nacionālā temperatūras etalona Nr. LNE 13 dreifa mērījumi ledus kušanas temperatūrā.

Tika veikti multimetra Fluke 1529 nulles punktu dreifu pētījumi un kalibratoram H9009 noteiktas relatīvās temperatūras novirzes pret Nacionālo etalonu Nr. LNE 13 „Platīna pretestības termopārveidotājs”. Iegūtie rezultāti pārreķināti absolūtajā temperatūrā un sastādītas korekcijas tabulas diapazonā 0 °C ÷ 100 °C.

Veikta Nacionālā temperatūras etalona Nr. LNE 13 „Platīna pretestības termopārveidotāja” kalibrēšanas rezultātu apstrāde un izskaitļota deviācijas funkcija temperatūras diapazonam 0 °C ÷ 420 °C.

Laika mērījumu jomā tika pabeigti divi EURAMET projekti un turpinās darbs pie „BALTIC TIME” projekta. Tika sniegti kalibrēšanas pakalpojumi 7 organizācijām, kā arī organizēts mācību seminārs „Frekvences mērījumi” a/s „Latvenergo” darbiniekiem.

Ģeometriskos mērījumu jomā ir nokalibrēti 200 mērīšanas līdzekļu klientiem un 219 pašu mērīšanas līdzekļu par summu 4055 latī. Daļa piedalījās starptautiskajā projektā sešu un divpadsmit skaldņu prizmu kalibrēšanā. Saskaņā ar grafiku „SP” Zviedrijā un „MIKES” Somijā tika nokalibrēti etalonu garuma mēru komplekti.

Salaspils filiāle „Radiācijas metroloģijas un testēšanas centrs” (RMTC) sniedza prezentāciju par RMTC kvalitātes sistēmas galīgo ieviešanu EURAMET sanāksmē Sofijā (Bulgārijā), līdz ar to RMTC un tā kvalitātes sistēma ir saņēmusi „EURAMET TC-Q” pilnīgu atbalstu kā Latvijas nozīmētā organizācija (Designated Institute) radiācijas mērījumu jomā. Izveidots stends brahiterapijas iekārtu kalibrēšanai – izmantoto radioaktīvo izotopu paraugu apstrādei un glabāšanai. Veikti mērījumi un nosūtīti rezultāti Eiropas Komisijas IRMM organizētajiem salīdzinošajiem mērījumiem par dzeramā ūdens kvalitāti „REM-06 Radium and Uranium in water”. Veikts EURAMET eksperta audits SIA „OSMUNDS” laboratorijā, kas veic medicīnas diagnostisko rentgeniekārtu testēšanu, kā arī organizēti divpusējie telpu dozimetrijas salīdzinošie mērījumi ar SIA „NMS GRUPA” laboratoriju. Atbilstoši iekārtu kalibrēšanas plānam pārkalibrētas 10 RMTC laboratoriju mēriekārtas un 14 radioaktīvo izotopu avoti. Klientiem izsniegti 83 kalibrēšanas sertifikāti un 30 testēšanas pārskatu un sertifikātu, kā arī izsniegts atzinums par iekārtas tehnisko neatbilstību kalibrēšanas prasībām. Kopumā izrakstīti rēķini 10 172 latu apmērā.

6.13. Privatizācija

Privatizācijas mērķis ir, mainot valsts vai pašvaldības īpašuma īpašnieku, radīt labvēlīgu vidi privātā kapitāla darbībai Latvijas tautsaimniecības attīstības interesēs un sašaurināt darbību, ko valsts un pašvaldības veic kā komersanti.

Tā kā Latvijā realizētās masveida privatizācijas mērķis pamatā ir sasniegts, 2005. gada 1. septembrī stājās spēkā Saeimas pieņemtais *Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums* (turpmāk – *Privatizācijas pabeigšanas likums*), kas nosaka, kā pabeidzams privatizācijas process, zemes reformas un nodrošināma privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšana (skatīt 6.29. ielikumu).

Valsts īpašuma objektu un zemes privatizācija

Valsts īpašuma objektu un zemes privatizāciju saskaņā ar likumu „Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju” veic un privatizācijas ierosinājumus apkopo Privatizācijas aģentūra.

Lēmumu par valsts īpašuma objekta, tai skaitā kapitāla daļu, un neapbūvēta zemesgabala nodošanu

privatizācijai pieņem Ministru kabinets, bet apbūvēta zemesgabala, uz kura atrodas citai personai piederošas ēkas vai būves, – Privatizācijas aģentūra. Lēmums tiek pieņemts, pamatojoties uz jebkuras fiziskās vai juridiskās personas iesniegtu privatizācijas ierosinājumu.

No 2005. gada 1. septembra, kad stājās spēkā *Privatizācijas pabeigšanas likums*, līdz 2008. gada 1. aprīlim Privatizācijas aģentūras *Privatizācijas ierosinājumu reģistrā* reģistrēti 618 nekustamo īpašumu privatizācijas ierosinājumi, 57 valsts kapitāla daļu privatizācijas ierosinājumi un 4235 zemesgabalu privatizācijas ierosinājumi. Pēc 2006. gada 31. augusta *Privatizācijas ierosinājumu reģistrā* reģistrēti tie privatizācijas ierosinājumi, kas līdz šim datumam kļūdaini iesniegti citās valsts un pašvaldību institūcijās un vēlāk pēc piekritis pārsūtīti Privatizācijas aģentūrai.

Par valstij piederoša īpašuma (nekustamie īpašumi, kapitāla daļas, zeme) privatizācijas subjektu var būt fiziskā vai juridiskā persona, kam ir tiesības iegūt Latvijā kustamo vai nekustamo īpašumu. Maksājumi par īpašuma objektiem izdarāmi latos un/vai privatizācijas sertifikātos.

6.29. ielikums

Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums

Privatizācijas pabeigšanas likums nosaka:

- termiņu – 2006. gada 31. augustu, līdz kuram jebkura juridiska vai fiziska persona varēja ierosināt nodot privatizācijai jebkuru valsts vai pašvaldības īpašumu;
- kārtību, kādā izskata personas iesniegto privatizācijas ierosinājumu un pieņem lēmumu par valsts vai pašvaldību īpašuma nodošanu privatizācijai;
- ka var atteikties nodot privatizācijai un saglabāt valsts vai pašvaldības īpašumā īpašumu, kas ir nepieciešams valsts pārvaldes funkciju vai valsts vai pašvaldības komercdarbības veikšanai;
- ka lēmumus par valsts vai pašvaldības īpašuma nodošanu privatizācijai Ministru kabinets vai pašvaldība varēja pieņemt līdz 2008. gada 30. decembrim;
- ka netiks privatizēta vai atsavināta valsts akciju sabiedrība „Latvenergo”, valsts akciju sabiedrība „Latvijas pasts”, valsts akciju sabiedrība „Starptautiskā lidosta „Rīga””, valsts akciju sabiedrība „Latvijas dzelzceļš”, valsts akciju sabiedrība „Latvijas gaisa satiksme” un valsts akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži”;
- termiņus, līdz kuriem personām, kuras vēlas izpirkt pastāvīgā lietošanā piešķirtu zemi, ir jāiesniedz zemes izpirkšanas pieprasījums (2006. gada 31. augusts), kā arī līdz kuriem Valsts zemes dienestā ir jāiesniedz attiecīgi zemes robežu plāns vai apliecinājums par veikto zemes izpirkšanas maksājumu privatizācijas sertifikātos pirms zemes izpirkšanas līguma slēgšanas (2008. gada 1. septembris);
- ka privatizācijas sertifikātiem nav noteikts derīguma termiņš, bet tos var izmantot tikai privatizācijas procesa ietvaros;
- kārtību, kādā izbeidzama privatizācijas sertifikātu piešķiršana. Personām ir noteikts gala termiņš – 2006. gada 28. aprīlis, līdz kuram varēja iesniegt pieteikumu piešķirt privatizācijas sertifikātus. Savukārt privatizācijas sertifikātus piešķir, ja pieteikums bija iesniegts līdz 2007. gada 28. decembrim.

Lai nodrošinātu veiksmīgu un atklātu privatizācijas pabeigšanas procesu norisi, Ministru kabinets ir noteicis kārtību, kā privatizāciju un zemes reformu veicošām institūcijām ir jāizveido publiski pieejami privatizācijas ierosinājumu un zemes izpirkšanas reģistri.

Privatizācijas pabeigšanas likuma normu piemērošanas ietvaros radās atsevišķu normu interpretācijas un realizācijas problēmas. Lai neapdraudētu privatizācijas un zemes reformas pabeigšanu, 2008. gada 15. februārī stājās spēkā grozījumi *Privatizācijas pabeigšanas likumā*. Grozījumu būtība ir šāda:

- tika pagarināts privatizācijas ierosinājumu, kas iesniegti laika periodā no 2006. gada 1. jūlija līdz 31. augustam, izskatīšanas termiņš, kas ir noteikts 28 mēneši no privatizācijas ierosinājumu reģistrēšanas brīža, tas ir, līdz 2007. gada 30. decembrim;
- noteikts, ja laikā līdz ir ierosināta un nav pabeigta tiesvedība sakarā ar strīdu par īpašuma tiesībām uz valstij vai pašvaldībai piederošu īpašumu vai to nostiprināšanu zemesgrāmatā, vai ir ierosināta un nav pabeigta tiesvedība lietā par īpašuma atzīšanu par bezīpašnieka vai bezmantinieka mantu, Ministru kabinets vai pašvaldības dome (padome) lēmumu par īpašuma nodošanu privatizācijai vai pamatotu atteikumu nodot privatizācijai pieņem četru mēnešu laikā no dienas, kad likumīgā spēkā stāties tiesas nolēmums vai notariāls akts;
- ņemot vērā lielo iesniegto privatizācijas ierosinājumu skaitu, Rīgas pašvaldībai noteica speciālo termiņu privatizācijas ierosinājumu izskatīšanai par neapbūvētiem zemesgabaliem, un tas ir 2009. gada 30. decembris;
- noteikts, ka, sākot no 2010. gada 1. janvāra, nomas maksu par valstij vai pašvaldībai piederošiem zemesgabaliem aprēķinās no zemes kadastrālās vērtības un nebūs vairs piesaistīta vērtībai privatizācijas vajadzībām;
- precizēti gadījumi, kad izbeidzas lietošanas tiesības uz lauku apvidos pastāvīgā lietošanā piešķirto zemi;
- noteikta iespēja personai, kurai īpašuma tiesības nav atjaunojamas saskaņā ar likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās” 12. panta pirmās daļas 3. punktu un kuras bijušā zemes īpašuma vērtība 1940. gada 21. jūlijā bija tik zema, ka tā nekompensē līdzvērtīgas zemes kompensācijas fondā ieskaitītā zemesgabala kadastrālo vērtību, ir tiesīga iegūt īpašumā vienu zemesgabalu, kura platība nav mazāka par pašvaldības teritorijas plānojumā noteikto minimālo zemesgabala platību;
- noteikts, ka apbūvētiem zemesgabaliem vērtību privatizācijas vajadzībām turpmāk Valsts zemes dienests nosaka uz 2007. gada 31. augustu.

Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likumu* Ministru kabinets līdz 2008. gada 1. aprīlim ir pieņēmis lēmumus par 209 īpašumu nodošanu privatizācijai un atteikumus nodot privatizācijai – par 97 īpašumiem.

Laika posmā no 1994. gada 17. aprīļa līdz 2008. gada 1. aprīlim likumā noteiktajā kārtībā kopumā apstiprināti 2324 valsts īpašuma objekti (izņemot zemi) privatizācijas noteikumi. Par publiskām akciju sabiedrībām pārveidoti 94 uzņēmumi, laižot publiskā apgrozījumā 439,14 milj. akciju. Šajā laikā gūti ieņēmumi no valsts īpašuma objektu (izņemot zemi un parādu kapitalizācijas rezultātā radušos akciju pārdošanu un kapitāla daļu atsavināšanu) privatizācijas 1,653 miljardu latu apmērā, tai skaitā 387,920 milj. latos un par privatizācijas sertifikātiem 1,265 miljardi latu nominālvērtībā. Jaunie īpašnieki pārņēmuši privatizēto valsts uzņēmumu (uzņēmēj sabiedrību) saistības par vairāk nekā 185,8 milj. latu. Noteikto investīciju apjoms

bija 143,8 milj. latu, bet faktiski ieguldīto investīciju apjoms sasniedz 265,2 milj. latu.

No 1997. gada Privatizācijas aģentūra veic valstij piederošo zemesgabalu privatizāciju. Līdz 2008. gada 1. aprīlim ir privatizēti (noslēgti pirkuma līgumi) 4542 valsts zemesgabali ar 6964,48 ha kopējo platību. Privatizēto valsts zemesgabalu kopējā pārdošanas cena sastāda 165,80 milj. latu, no kuriem 72,10 milj. latu naudā, bet 93,70 milj. latu īpašuma kompensācijas sertifikātos. Ieņēmumi no šo zemesgabalu privatizācijas uz 2008. gada 1. aprīli – 153,87 milj. latu, no kuriem 63,87 milj. latu un 90 milj. latu īpašuma kompensācijas sertifikātos.

Pašvaldību īpašuma objektu un zemesgabalu privatizācija

Lēmumu par pašvaldībai piederošu nekustamu īpašumu pieņem pašvaldības – pilsētas (novada, pagasta) dome (padome). Lēmums tiek pieņemts,

pamatojoties uz jebkuras fiziskās vai juridiskās personas iesniegtu privatizācijas ierosinājumu.

Par pašvaldībai piederoša īpašuma (nekustamie īpašumi, kapitāla daļas, zeme) privatizācijas subjektu var būt fiziskā vai juridiskā persona, kam ir tiesības iegūt Latvijā kustamo vai nekustamo īpašumu. Maksājumi par īpašuma objektiem izdarāmi latos un/vai privatizācijas sertifikātos.

Pašvaldības īpašuma privatizāciju pašvaldībā nodrošina attiecīgās pašvaldības (pagasta, pilsētas, rajona, novada) īpašuma privatizācijas komisija.

Pašvaldības apstiprināto privatizācijas projektu, noteikumu un paziņojumu atbilstību likuma „Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju” un *Privatizācijas pabeigšanas likuma* noteikumiem nodrošina Ekonomikas ministrija.

No 1994. gada 17. februāra līdz 2008. gada 1. aprīlim Ekonomikas ministrija ir izskatījusi un pieņēmusi zināšanai 3171 privatizācijas projektu ar kopējo nosacīto cenu 123,1 milj. latu (t.sk., maksājumi sertifikātos 56,3 milj. latu nominālvērtībā).

No 1997. gada 1. janvāra līdz 2008. gada 1. aprīlim Ekonomikas ministrijā ir izskatīti un akceptēti pašvaldību 1647 apbūvētu un neapbūvētu zemesgabalu privatizācijas noteikumi (no 2005. gada 1. septembra – atsevišķi apbūvētu zemesgabalu privatizācijas paziņojumi) ar kopēju zemesgabalu vērtību 22,3 milj. latu (12,8 milj. latu jāapmaksā īpašuma kompensācijas sertifikātos).

Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likuma* 5. panta septīto daļu pašvaldības pēc 2006. gada 31. augusta reizi ceturksnī iesniedz Ekonomikas ministrijai ziņas par saņemtajiem pašvaldības īpašuma objektu un apbūvētu un neapbūvētu zemesgabalu privatizācijas ierosinājumiem, lēmumiem par šo objektu un zemesgabalu nodošanu privatizācijai, pārdošanas cenu un samaksai izmantojamo privatizācijas sertifikātu daudzumu.

Dzīvojamo māju privatizācijas gaita

Dzīvojamo māju privatizācija Latvijā tika uzsākta 1995. gadā. Centrālā dzīvojamo māju privatizācijas komisija (no 2004. gada 1. janvāra valsts aģentūra „Mājokļu aģentūra”) un attiecīgo pašvaldību dzīvokļu privatizācijas komisijas likuma „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” noteiktajā kārtībā līdz 2008. gada 1. aprīlim ir sagatavojušas un nodevušas privatizācijai 29 222 valsts un pašvaldību dzīvojamās mājas ar 501127 dzīvokļiem – 99,58% no kopējā dzīvokļu skaita (501 645). Līdz dzīvojamās mājas privatizācijai ar lēmumu īpašumā nodots 194 441 dzīvoklis.

Latvijā līdz 2008. gada 1. aprīlim privatizēti (noslēgti pirkuma līgumi vai tikai nodoti īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai) 432500 valsts un pašvaldību dzīvokļu – 85,68% no kopējā dzīvokļu skaita. Dzīvokļu īpašnieku pārvaldīšanā pašlaik nodotas 9 162 dzīvojamās mājas, t.sk., 5 621 pašvaldību dzīvojamā māja un 3 541 valsts dzīvojamā māja, kurās privatizēts vairāk nekā 50% dzīvokļu īpašumu.

Privatizēto dzīvokļu īpašnieki var paši izlemt par sev pieņemamāko pārvaldīšanas un apsaimniekošanas veidu: dibināt dzīvokļu īpašnieku kooperatīvo sabiedrību vai biedrību vai slēgt pilnvarojuma līgumu. Šī procesa rezultātā Latvijā ir nodibinātas 397 kooperatīvās sabiedrības vai biedrības, no kurām 290 atrodas septiņās lielākajās pilsētās un 107 – Latvijas rajonos. Visvairāk biedrību ir nodibinātas Rīgā (192), Liepājā (69), Ventspilī (21) un Valmieras rajonā (34). Ar pilnvarojuma līgumiem pārvaldīšanā nodotas 2 778 dzīvojamās mājas.

Zemes reforma

Zemes reformas pamatmērķis ir pārkārtot no komandekonomikas uz tirgus ekonomiku zemes lietošanas un īpašuma tiesiskās, sociālās un ekonomiskās attiecības.

Valsts zemes reformas procesā ietver brīvās, valstij piekrītošās zemes piešķiršanu pastāvīgā lietošanā, īpašuma tiesību atjaunošanu un pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes izpirkšanu (pirkšanu), kā arī valstij un pašvaldībai piederošās zemes privatizāciju (atsavināšanu). Pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes izpirkšana (pirkšana) norit saistībā ar valstī realizējamo lauku apvidus un pilsētu zemes reformu. Atbilstoši Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas datiem, uz 2008. gada 1. aprīli valstī kopā reģistrētas 723 359 zemes vienības, no kurām 704 352 zemes vienības jeb 97% ir ierakstītas zemesgrāmatā.

Pilsētās ir beigusies zemes piešķiršana lietošanā dzīvojamās ēkas īpašniekiem vai augļu dārza lietotājiem, kuriem zeme piešķirta augļu dārza ierīkošanai ar apbūves tiesībām, un pilsētas zemes komisijas ir izskatījušas atzinumus par tiesībām iegūt zemi īpašumā par maksu, bet turpinās atbilstoši pieņemtajiem atzinumiem pirkuma līgumu slēgšana saskaņā ar Ministru kabineta 1997. gada 6. maija noteikumiem Nr. 171 „Noteikumi par kompensācijas aprēķināšanu bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem un maksas noteikšanu par īpašumā nodoto zemi pilsētās”. Valsts akciju sabiedrība „Latvijas Hipotēku un zemes banka” (turpmāk – Hipotēku banka) līdz 2008. gada 1. aprīlim noslēgusi 71 727 līgumus, tai skaitā 2008. gada 1. ceturksnī – 293 līgumus. Savukārt saskaņā ar Privatizācijas pabeigšanas likuma 32. panta septīto daļu Hipotēku banka līdz 2008. gada 1. aprīlim ir saņēmusi 75 priekšapmaksas par pērkamo pilsētas zemi.

Ir beigusies brīvās, valstij piekrītošās (nepieprasītās) lauku zemes pieprasīšana pastāvīgā lietošanā, tas ir, līdz 2006. gada 1. jūnijam, un zemes izpirkšanas (pirkšanas) pieprasījumu iesniegšana Valsts zemes dienestā par pastāvīgā lietošanā piešķirtās lauku apvidus zemes izpirkšanu, tas ir, līdz 2007. gada 30. novembrim. Pēc zemes izpirkšanas (pirkšanas) pieprasījuma iesniegšanas Valsts zemes dienests pārbaudīja zemes lietotāja pieprasītāja tiesības iegūt zemi īpašumā. Ja zemes lietotājam pieprasītājam bija tiesības zemi izpirkt (pirkt), Valsts zemes dienests pastāvīgā lietošanā esošo zemes vienību iekļāva Lauku zemes izpirkšanas

reģistrā. Personai, kuras pastāvīgā lietošanā esošā zemes vienība ir iekļauta šajā reģistrā, bet nav kadastrāli uzmērīta, iekļautajiem zemes izpirkšanas pieprasījumiem līdz 2008. gada 1. septembrim jāiesniedz Valsts zemes dienesta attiecīgajai reģionālajai nodaļai reģistrācijai Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrēts zemes robežu plāns vai jāveic priekšapmaksas privatizācijas sertifikātos par izpērkamo (pērkamo) zemi un Ministru kabineta noteiktajā kārtībā jāiesniedz apliecinājums par zemes izpirkšanas maksājumu privatizācijas sertifikātos pirms zemes izpirkšanas līguma slēgšanas.

Kopumā Valsts zemes dienests ir saņēmis 60 858 zemes izpirkšanas (pirkšanas) pieprasījumus par 95 380 zemes vienību ar kopējo platību vairāk nekā 378 000 hektāru.

Saskaņā ar grozījumiem *Privatizācijas pabeigšanas likumā*, kuri stājās spēkā 2007. gada 1. augustā, laika periodā no 2007. gada 1. augusta līdz 30. novembrim vairākām personu kategorijām bija dota papildu iespēja pieteikties pastāvīgā lietošanā piešķirtās lauku apvidus zemes izpirkšanai. Noteiktā laika periodā Valsts zemes dienestā saņemti 7 120 zemes izpirkšanas pieprasījumu par 8 700 zemes vienību izpirkšanu.

Lielā zemes pastāvīgo lietotāju un bijušo zemes īpašnieku aktivitātē šajā papildu pieteikšanās periodā, piesakoties zemes izpirkšanai, netika gaidīta, jo absolūtais vairākums zemes pastāvīgo lietotāju, kas bija ieinteresēti izpirkt pastāvīgā lietošanā piešķirto zemi, izmantoja iespēju pieteikties iepriekšējā zemes izpirkšanas (pirkšanas) pieprasījumu iesniegšanas periodā, tas ir, līdz 2006. gada 31. augustam.

Pieteikšanās lauku zemes izpirkšanai (pirkšanai) attiecās uz lauku apvidus zemes pastāvīgajiem lietotājiem – fiziskajām un juridiskajām personām, kurām zemes reformas laikā zemi pastāvīgā lietošanā ar attiecīgu lēmumu piešķirusi pašvaldība vai zemes komisija. Pastāvīgā lietošanā piešķirto zemi bija iespējams izpirkt jau no 1993. gada, un lielākā daļa zemes pastāvīgo lietotāju to jau ir izdarījuši. Kopš zemes reformas sākuma laukos jau ir izpirktas aptuveni 250 000 zemes vienību 1 288 500 ha platībā.

Valsts zemes dienesta rīcībā esošo arhīva dokumentu izvērtēšanas un Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas datu sakārtošanas rezultātā šobrīd Lauku zemes izpirkšanas reģistrā, pamatojoties uz Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētiem zemes robežu plāniem, iekļautas 15 845 zemes vienības vairāk nekā 77 500 ha platībā. Atbilstoši Privatizācijas pabeigšanas likumā noteiktajam šīs pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes vienības Lauku zemes izpirkšanas reģistrā tiek iekļautas automātiski, tā kā, pasūtot zemes kadastrālo uzmērīšanu, zemes pastāvīgais lietotājs ir izrādījis interesi par zemes turpmāku apsaimniekošanu. Pamatojoties uz Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētu zemes robežu plānu, Lauku zemes izpirkšanas reģistrā iekļauto zemes vienību skaits vēl var palielināties, jo turpinās bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem

pastāvīgā lietošanā piešķirto zemes vienības platību, kas ir lielāka par to zemes platību, uz kuru atjaunojamas īpašuma tiesības, un tā zemes kadastrālās uzmērīšanas rezultātā pārsniedz pieļaujamās nesaistes robežas, iekļaušana.

Pavisam izpirkšanai pieprasītas un, pamatojoties uz zemes robežu plānu, Lauku zemes izpirkšanas reģistrā ierakstītas ziņas par 111 219 zemes vienībām aptuveni 455 600 ha platībā, kas sastāda 6,8% no Latvijas kopplatības.

Turpinās lauku apvidus zemes nodošana īpašumā par maksu, kā arī izpirkuma (pirkuma) līguma slēgšana ar Hipotēku banku. Kopskaitā Hipotēku banka noslēgusi 224 622 līgumus, tai skaitā 2008. gada 1. ceturksnī – 2 678 līgumus, par zemes pārdošanu 1,6 milj. ha kopplatībā, tai skaitā 2008. gada 1. ceturksnī – 14 463 ha kopplatībā. Savukārt saskaņā ar Privatizācijas pabeigšanas likuma 32. panta septīto daļu Hipotēku banka līdz 2008. gada 1. aprīlim ir saņēmusi 155 priekšapmaksas par izpērkamo (pērkamo) lauku apvidus zemi.

Likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos” 16. pants nosaka, ka līdz 2008. gada 28. decembrim bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem, kuriem nav atjaunotas īpašuma tiesības uz zemi vai par to nav piešķirti īpašuma kompensācijas sertifikāti, ir tiesības iesniegt Centrālajai zemes komisijai pieprasījumu uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi. Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētas 2 266 zemes reformas pabeigšanai paredzētas zemes vienības 3 208 hektāru platībā. Saskaņā ar likumu „Par valsts un pašvaldību zemes īpašuma tiesībām un to nostiprināšanu zemesgrāmatās” pašvaldības domēm (padomēm) un Ministru kabinetam līdz 2008. gada 30. septembrim ir jāizvērtē tai piekritīgo lauku apvidus neapbūvētu zemju nepieciešamība valsts pārvaldes funkcijām vai izmantošanai zemes reformas pabeigšanai, bet par pilsētu zemi – līdz 2009. gada 30. decembrim.

Privatizācijas sertifikāti

Privatizācijas sertifikāts ir valsts piešķirts dematerializēts vērtspapīrs, kuru var tikai vienreiz izlietot kā maksāšanas līdzekli par privatizējamo valsts vai pašvaldību īpašumu.

Privatizācijas sertifikātu piešķiršana un izmantošana notiek saskaņā ar likumu „Par privatizācijas sertifikātiem”. Līdz 2008. gada 1. aprīlim 2,45 milj. iedzīvotāju ir piešķirti 103,9 milj. privatizācijas sertifikātu par Latvijā nodzīvoto laiku, tai skaitā 794,7 tūkst. privatizācijas sertifikātu ir piešķirti 41,4 tūkst. politiski represēto personu. 117,2 tūkst. bijušo īpašnieku vai viņu mantinieku ir piešķirti 8 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu, t.sk. 691,7 tūkst. – par valsts vajadzībām paturēto mantu privatizētajos specializētajos valsts lauksaimniecības uzņēmumos, 4 895 tūkst. – par zemi lauku apvidos, 966 tūkst. – par namīpašumiem, 813,8 tūkst. – par pilsētu zemi, 461 tūkst. – par uzņēmumiem un citiem īpašuma objektiem, 89,8 tūkst. – par politiski represētām personām atņemto mantu un 83,8 tūkst. – par pretlikumīgi atsavināto mantu.

6.7. tabula

Privatizācijas sertifikātu izmantošana

(līdz 2008. gada 1. aprīlim)

Īpašuma veids	Daudzums	Privatizācijas sertifikātu skaits (milj.)	t.sk. īpašuma kompensācijas sertifikātu skaits (tūkst.)
Dzīvojamās mājas	430 tūkst. dzīvokļu privatizācijas objektu	37,72	589,8
Uzņēmumi un citi īpašumi	nav precīzu datu	7,20	109,6
Kapitāla daļas (akcijas)	nav precīzu datu	44,44	954,0
tai skaitā:			
publiskajā piedāvājumā	128,7 milj. akciju	37,14	820,0
Zeme	296 tūkst. zemes gabalu	16,04	5396,9
Kopā:		105,40	7050,3
% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita		93,9%	94,2%

2008. gada 1. ceturksnī 35 bijušajiem īpašniekiem vai viņu mantiniekiem ir piešķirti 3,2 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

Saskaņā ar Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likuma 27. pantā noteikto no 2007. gada 1. decembra 55 tūkst. personu ir zaudējuši tiesības ieskaitīt kontā 1,17 milj. privatizācijas sertifikātu.

Atbilstīgi likumam „Par zemes privatizāciju lauku apvidos” līdz 2008. gada 1. aprīlim pieņemti 11 076 lēmumi par kompensāciju izmaksu naudā par bijušo zemes īpašumu lauku apvidū. Kompensācija izmaksāta 8 413 personām par kopējo summu 17,46 milj. latu, dzēšot 0,62 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

26,2 tūkst. politiski represēto personu, dzēšot privatizācijas sertifikātus, līdz 2008. gada 1. aprīlim izmaksāta kompensācija naudā 4,64 milj. latu apjomā. Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likuma* 27. pantā noteikto 3,1 tūkst. personu zaudējušas tiesības dzēst 14,9 tūkst. sertifikātu.

Līdz 2008. gada 1. aprīlim valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizācijā izmantoti 105,40 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 94,2% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita (skatīt 6.7. tabulu).

394 tūkst. fizisko personu kontos 2008. gada 1. aprīlī bija 2,41 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 2,1% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita, tajā skaitā 0,159 milj. kompensācijas sertifikātu.

2008. gada 1. aprīlī juridisko personu kontos bija 2,09 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 1,9% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita, t.sk., 0,022 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

Darījumu veikšanai privatizācijas sertifikātu tirgū to īpašnieki 2008. gada aprīlī varēja izmantot 15 licencētu starpniecības kapitālsabiedrību pakalpojumus. Starpniecības kapitālsabiedrību ar privatizācijas sertifikātiem veikto darījumu (pirkšana no fiziskām personām un pārdošana) mēneša kopējais apjoms 2008. gada 1. ceturksnī svārstījās no 0,11 milj. privatizācijas sertifikātu janvārī līdz 0,08 milj. privatizācijas sertifikātu februārī.

6.14. Valsts un privātā partnerība

Lai gan visā pasaulē valsts un privātā partnerība (turpmāk – VPP) ir jau kļuvusi par risinājumu sekmīgai sabiedrisko pakalpojumu sniegšanai, infrastruktūras attīstīšanai un uzturēšanai, kas veicinātu ekonomisko izaugsmi un nodrošinātu sabiedrības labklājību, Latvijā tikai pēdējo gadu laikā aizvien vairāk tiek runāts par VPP un iespējām, ko tā var dot tautsaimniecības attīstībai.

Latvijā VPP veicināšana tika uzsākta 2000. gada sākumā, kad Sacimā tika pieņemts un stājās spēkā *Koncesiju likums*, tika radīta arī institucionālā sistēma VPP politikas un VPP projektu īstenošanai. Kopš 2004. gada Ekonomikas ministrija un LIAA ir sekmējusi potenciālo VPP projektu īstenošanas uzsākšanu, kā arī organizējusi dažādas tikšanās un

sniegusi konsultācijas publiskā, privātā un nevalstiskā sektora pārstāvjiem par jautājumiem, kas saistīti ar VPP projektu īstenošanu, tādējādi veicinot VPP attīstību Latvijā.

Līdzās Ekonomikas ministrijai un LIAA ir arī citas institūcijas, piemēram, Finanšu ministrija, Valsts kase, nozaru ministrijas un pašvaldības, kas ir iesaistītas VPP procesā un kam ir būtiska ietekme uz VPP izmantošanas iespējām.

Galvenie VPP politikas plānošanas, kā arī tās īstenošanas dokumenti ir:

- *Koncesiju veicināšanas (privātā kapitāla piesaiste valsts funkciju veikšanai) koncepcija*, kas pieņemta Ministru kabinetā 2002. gada 16. aprīlī un paredzēja Ekonomikas ministrijā izveidot

- Koncesiju nodaļu, kā arī paplašināt LIAA kompetenci, iekļaujot VPP jautājumus;
- *Latvijas valsts un privātās partnerības veicināšanas pamatnostādnes*, kas pieņemtas Ministru kabinetā 2005. gada 22. martā un nosaka galvenos VPP politikas pamatprincipus, mērķi un tā sasniegšanas rādītājus;
- *Rīcības plāns Latvijas valsts un privātās partnerības veicināšanas pamatnostādņu īstenošanai 2006.-2009. gadā*, kas pieņemts Ministru kabinetā 2005. gada 15. novembrī.

6.30. ielikums

Definīcija un veiksmīgas VPP priekšnosacījumi

Vēl joprojām Eiropas Kopienas tiesībās nav dota speciāla VPP definīcija, bet ir tikai sniegts vispārējs VPP skaidrojums. Eiropas Komisija VPP klasificē (EC Green Paper on PPPs and Community Law on Public Contracts and Concessions, 30.04.2004.) kā:

- **līgumisko VPP** (DBFO veida līgumi un koncesijas), ja sadarbība starp publiskā sektora institūciju un privāto partneri tiek īstenota uz ilgtermiņa līguma pamata. Apvienotais projektēšanas, būvniecības, finansēšanas un apsaimniekošanas līgums jeb DBFO līgums tiek noslēgts starp publiskā sektora institūciju un privāto partneri par publiskā pakalpojuma vai publiskās infrastruktūras objekta projektēšanu, būvniecību vai renovāciju, finansēšanu un apsaimniekošanu. Privātais partneris ir atbildīgs par projektēšanu, būvniecību vai renovāciju, finansēšanu un apsaimniekošanu, savus ieguldījumus atgūstot no regulārajiem publiskā partnera maksājumiem, kas ir tieši atkarīgi no sniegtā pakalpojuma kvalitātes. Atkarībā no attiecīgā VPP projekta specifikas DBFO līgumiem var būt dažādi veidi;
- **institucionālo VPP** (kopuzņēmumi), ja sadarbība starp publiskā sektora institūciju un privāto partneri tiek īstenota ar kopuzņēmuma palīdzību.

Atbilstoši augstāk minētajam VPP visbiežāk saprot kā ilgtermiņa līguma attiecības starp publisku un privātu personu, lai nodrošinātu publiskās personas funkcijas izpildi, būvējot, rekonstruējot un uzturot sabiedriski nozīmīgu infrastruktūras objektu vai sniedzot publisku pakalpojumu, kur privātais partneris, piesaistot privātā sektora resursus, uzņemas ar VPP līgumā noteikto saistību izpildi saistītos riskus vai daļu no šiem riskiem.

Līdzīgi arī šobrīd Latvijā atkarībā no projekta īstenošanas specifikācijas, piemēram, līguma nosacījumiem, finansējuma plūsmas shēmām, objekta vai pakalpojuma specifikas, tiek izdalīti dažādi VPP modeļi:

- **koncesijas līgums** jeb **koncesija** (regulē Koncesiju likums);
- **partnerības iepirkuma līgumi** jeb **DBFO veida līgumi** (tiek īstenoti, pamatojoties uz Publisko iepirkumu likuma 67.panta trešo daļu);
- **dalībnieku līgums** jeb **institucionālais VPP veids**.

Lai VPP darbotos veiksmīgi, pirms katra VPP projekta uzsākšanas publiskajam partnerim ir jāveic projekta finanšu un ekonomiskie aprēķini ar ieguldījumam atbilstošās vērtības (IAV) novērtējumu, salīdzinot vairākus projekta īstenošanas variantus, kā arī jācaurskata un jāanalizē visas VPP projekta dzīves cikla fāzes, pilnībā izprotot gan VPP projekta ieguvumus un riskus, gan arī atsevišķos gadījumos ar VPP projektu saistīto valsts budžeta ilgtermiņa saistību apjomu, kas saistīts ar fiskālās disciplīnas ieviešanu.

Par attiecīgo VPP projektu ieinteresētībai ir jābūt arī no privātā sektora puses, jo ar VPP projekta īstenošanu jāiegūst ne vien publiskajam partnerim, bet arī privātajam, kuram jābūt gatavam uzņemties projekta īstenošanu. No uzņēmēja viedokļa iesaistīšanās šāda veida projekta galvenokārt ir finansiālu apsvērumu virzīta jeb tā ir iespēja gūt prognozējamus pastāvīgus ieņēmumus ilgtermiņā, nodrošināt plašākas uzņēmējdarbības iespējas un atpazīstamību, tādējādi nodrošinot stabili vietu tirgū.

Deklarācija par Ivara Godmaņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību un 2008. gada sākumā pieņemtajā *Valdības rīcības plānā* ir iekļauti vairāki VPP veicinoši pasākumi. Vairāki ar VPP attīstību saistītie pasākumi ir iekļauti arī ***Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2007.-2013. gadam, kas ir vidēja termiņa stratēģiskais plānošanas dokuments*** un nosaka Latvijas galvenos attīstības virzienus, parāda valsts un sabiedrības svarīgākos uzdevumus ceļā uz izvīrīto ilgtermiņa mērķu sasniegšanu.

VPP izmantošanas iespējas ir uzsvērtas vairākos nozaru plānošanas dokumentos, piemēram:

- Satiksmes ministrijas darbības stratēģijā 2007.-2009. gadam;
- Transporta attīstības pamatnostādņēs 2007.-2013. gadam;
- Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāta darbības stratēģijā 2007.-2009. gadam (aktualizēta 2008.-2010. gadam);
- Nacionālā sporta attīstības programmā 2006.-2012. gadam u.c.

2007. gadā ir uzsākta koncepcijas izstrāde saistībā ar vienotu un koordinētu valsts investīciju plānošanas procesa izveidi un ieviešanas valsts pārvaldē, kura paredz VPP kā valsts attīstības instrumentu.

Lai arī pašlaik spēkā esošais tiesiskais regulējums Latvijā ļauj īstenot VPP projektus, 2007. gadā tika uzsākta *Publiskā un privātās partnerības likuma* sagatavošana, kas noteiktu un regulētu galvenos VPP jautājumus modeļos, kuros partnerība starp publisko sektoru un privāto sektoru pamatojas uz līgumiskām attiecībām (līgumiskā VPP), un modeļos, kuros partnerība noris atsevišķas sabiedrības ietvaros (institucionālā VPP).

Ar Ministru prezidenta 2008. gada 22. februāra rīkojumu Nr. 90 ir izveidota darba grupa, kurai līdz 2008. gada 1. jūlijam jāizstrādā un jāiesniedz Ministru prezidentam gan minētā likuma projekts, gan ar to saistītie tiesību aktu projekti. Tādējādi, iesaistot svarīgākos publisko un privāto partneru, kā arī finansētāju pārstāvjus (darba grupā ir Iepirkumu uzraudzības biroja, Tieslietu ministrijas, Valsts Kancelejas, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijas, Latvijas Lielo pilsētu asociācijas, Ekonomikas ministrijas, Satiksmes ministrijas, Valsts kases, Latvijas

Pašvaldību savienības, Finanšu ministrijas, Publiskā un privātās partnerības asociācijas un Latvijas Komercbanku asociācijas pārstāvji), ir jātop likumam, kas aptvertu visas VPP projektu īstenošanā iesaistīto pušu darbības jomas.

Viens no *Publiskā un privātās partnerības likuma* izstrādāšanas mērķiem ir arī precizēt valsts pārvaldes iestāžu atbildību un lomu VPP projektu īstenošanā un risināt VPP projektu statistiskās uzskaites, ilgtspējīgas finanšu plānošanas un projektu kvalitātes (vienoti pieņēmumi, vērtēšanas kritēriji, zināšanu pārnese) jautājumus, kā arī formulēt iespējamo risku sadalījumu VPP projektos.

Atbalsts VPP projektu īstenošanā

Līdz 2008. gadam Koncesiju reģistrā ir reģistrēti tikai 15 salīdzinoši mazi koncesiju līgumi un identificēti atsevišķi gadījumi, kad publiskajos projektos netieši tiek lietota VPP struktūra, un tas ir ļoti mazs rādītājs, ņemot vērā augsto nepieciešamību pēc investīciju projektiem Latvijā. Līdz ar to, lai veicinātu plašāku VPP projektu īstenošanu tautsaimniecībā, Ekonomikas ministrija 2008. gadā ir turpinājusi iesāktās aktivitātes saistībā ar finanšu atbalsta instrumenta izveidi kvalitatīvu VPP projektu sagatavošanai.

Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta līdzfinansētās programmas „Valsts un privātās partnerības veicināšana Latvijā”, kuras apsaimniekotāja ir LIAA, galvenais mērķis ir atbalstīt valsts un pašvaldību institūcijas to centienos īstenot konsekvētu un pamatotu VPP pieeju infrastruktūras un publisko pakalpojumu attīstībai, un tās ietvaros tiks atbalstītas aktivitātes, kas paredz:

- finanšu un ekonomiskā pamatojuma izstrādi VPP projektam, obligāti iekļaujot apakšprojekta iesnieguma iesniedzēja, sadarbības partnera apakšprojektā iesaistīto darbinieku apmācības;
- VPP projekta konkursa dokumentācijas izstrādi, obligāti iekļaujot apakšprojekta iesnieguma iesniedzēja, sadarbības partnera apakšprojektā iesaistīto darbinieku apmācības.

Uz programmas līdzfinansējumu, ko sastāda Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta līdzfinansējums un Latvijas valsts finansējums, būs iespēja pretendēt ministrijām, īpašu uzdevumu ministra sekretariātiem, vietējām vai rajona pašvaldībām. Programmas kopējais plānotais Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta un valsts budžeta līdzfinansējums sastāda 1 940 135 eiro.

2008. gada 27. maijā Ministru kabinetā tika apstiprināts programmas apakšprojektu atklāta konkursa nolikums, un līdz 2008. gada augusta beigām ir plānots izsludināt atklāto konkursu, kā arī organizēt informatīvos seminārus par apakšprojektu sagatavošanu.

Atbilstoši Ministru kabineta 2007. gada 15. maija sēdes protokola Nr. 29 42.§ „Par jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību” 3. punktam, lai veicinātu valsts iedzīvotāju interesēm atbilstoša *pirmsskolas izglītības iestāžu tīkla attīstību*, 2007. gada 11. decembrī tika noslēgts sadarbības līgums ar Rīgas domi un SIA „Rīgas Pilsētbūvnieks” par Rīgas mikrorajonā „Dreiliņi-2” īstenotā pirmsskolas izglītības iestādes tehniskā projekta „Bērnudārzs 136 vietām” dokumentācijas atkārtotu izmantošanu.

Līdz ar to visām ieinteresētajām Latvijas pašvaldībām ir iespēja bez maksas izmantot būvprojektu pirmsskolas izglītības iestādes būvniecībai savā administratīvajā teritorijā, no pašvaldību budžeta finansējot tikai projekta piesaisti konkrētai teritorijai.

Līdz šā gada maijam šo iespēju ir izmantojušas 8 pašvaldības, no kurām divas plāno to izmantot jaunas pirmsskolas izglītības iestādes būvniecībai atbilstoši kādam no VPP modeļiem.

Ekonomikas ministrija un LIAA 2008. gadā ir turpinājusi *konsultatīvā atbalsta* sniegšanu potenciālo VPP projektu īstenotājiem, informējot tos par piemērojamo VPP darījuma veidu, piemēroto iepirkuma procedūras veikšanu, finanšu un ekonomiskajiem aprēķiniem un to veikšanas kārtību, iespējamajiem projekta līguma juridiskajiem risinājumiem un citiem VPP jautājumiem, kā arī organizējot informatīvos seminārus publiskajām institūcijām par VPP projektu vadības cikla metodoloģiju un tipveida dokumentiem. Līdz 2008. gada marta beigām ir sniegts vairāk nekā 15 konsultāciju gan publiskajam, gan privātajam sektoram par VPP projektu īstenošanas aktuālajiem jautājumiem.

Lai sniegtu maksimāli plašu informāciju sabiedrībai par notiekošo un aktuālāko, izstrādātajiem normatīvo aktu projektiem, panākto progresu saistībā ar VPP, Ekonomikas ministrija ir izveidojusi VPP mājas lapu (www.ppp.gov.lv), kurā ir publicēta aktuāla informācija un apkopoti visi līdz šim Ekonomikas ministrijas un LIAA rīcībā pieejamie resursi par VPP (metodoloģiskie materiāli, standartizētie VPP līgumu projekti, utt.). Kopš 2008. gada 2. jūnija minētā interneta mājas lapa ir publiski pieejama visiem interesentiem.

6.15. Ekonomikas ministrijas konsultatīvās padomes

6.15.1. Tautsaimniecības padome

Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padome (turpmāk tekstā – TSP) ir Tautsaimniecības padomes dibinātāju organizāciju – Ekonomikas ministrijas,

Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Pašvaldību savienības, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Latvijas Darba devēju konfederācijas izveidota konsultatīva institūcija, kas darbojas saskaņā ar Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumu

Nr. 238 „Ekonomikas ministrijas nolikums” 6.11. apakšpunktu un 7.2. apakšpunktu, 1999. gada 17. februārī noslēgto Vienošanās par sadarbību Tautsaimniecības padomē un Ekonomikas ministrijas un 2007. gada 14. maija TSP nolikumu Nr. 8400-31-1.

TSP ir konsultējoša institūcija, kas piedalās ar uzņēmējdarbības politiku saistīto jautājumu risināšanā. Tās darbības mērķis ir sekmēt uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides politikas veidošanu un īstenošanu Latvijā, kā arī veicināt ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstības principu ieviešanu valstī un sekmēt valsts ilgtspējīgas attīstības procesu un sabiedrības līdzdalību tajā, Lisabonas stratēģijā noteikto uzdevumu izpildi Latvijā un iesaistīt šo

uzdevumu izpildē valsts institūcijas, pašvaldības un sociālos partnerus.

TSP izskata jautājumus un seko normatīvo dokumentu projektu, tautsaimniecības attīstības koncepciju, valsts budžeta un citu dokumentu tapšanai, kuri ir nozīmīgi Latvijas tautsaimniecības attīstībai. TSP sagatavo priekšlikumus un pieņem rekomendējošus lēmumus par šiem jautājumiem. TSP realizē dialogu starp uzņēmējiem un Ekonomikas ministriju, kā arī ar citām valsts institūcijām un sabiedriskām organizācijām. TSP pieņemtajiem lēmumiem ir rekomendējošs raksturs.

6.31. ielikums

TSP personālsastāvu, pamatojoties uz Vadības komitejas lēmumu, apstiprina ekonomikas ministrs.

TSP Vadības komiteja ir konsultējoša un koordinējoša institūcija, kas piedalās ar uzņēmējdarbības politiku saistīto jautājumu risināšanā un atbild par TSP darba plāna un TSP sežu darba kārtību jautājumu izvērtēšanu un apstiprināšanu, kā arī TSP darba efektivitātes nodrošināšanu un uzlabošanu.

Vadības komitejas personālsastāvu apstiprina ekonomikas ministrs. Vadības komitejas sastāvā ir pieci TSP dibinātāju pārstāvji, kas vienlaicīgi ir TSP locekļi:

- pārstāvis no Ekonomikas ministrijas;
- pārstāvis no Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras;
- pārstāvis no Latvijas Darba devēju konfederācijas;
- pārstāvis no Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības;
- pārstāvis no Latvijas Pašvaldību savienības.

TSP sastāvā ir 21 TSP Vadības komitejas izvirzīts eksperts, tai skaitā ekonomikas ministrs, TSP priekšsēdētājs un Latvijas uzņēmēju organizāciju, valsts struktūru un citu organizāciju pārstāvji.

Ekonomikas ministrijas Mazo un vidējo komersantu un amatniecības konsultatīvās padomes un Ārvalstu investoru padomes Latvijā pārstāvji TSP sēdēs piedalās novērotāju statusā.

Par TSP sastāva maiņu vai papildināšanu lemj TSP dibinātāji TSP Vadības komitejas sēdēs.

TSP vada padomes priekšsēdētājs, kuru no sava vidus rotācijas kārtībā ievēl TSP Vadības komitejas locekļi un kura pilnvaru laiks ir viens gads.

TSP sēdes notiek vidēji reizi mēnesī.

TSP darbu nodrošina Tautsaimniecības padomes sekretariāts, kura darbību nodrošina Ekonomikas ministrija.

TSP sežu starplaikā TSP rekomendējošos lēmumus pieņem TSP Vadības komiteja.

TSP sadarbojas ar Sacimu, ministrijām un citām valsts institūcijām, lai panāktu TSP izvirzīto uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai nepieciešamo priekšlikumu iekļaušanu atbildīgo institūciju sagatavotajos normatīvajos aktos.

Lai profesionāli tiktu pārstāvētas tautsaimniecības nozaru intereses, efektīvā dialogā ar Ekonomikas ministriju, TSP un citām uzņēmēju organizācijām un valsts institūcijām, Ekonomikas ministrija ir izveidojusi sadarbības modeli ar tautsaimniecības nozarēm.

Ekonomikas ministrija un TSP ir noslēgušas vienošanās protokolu par sadarbību ar nozaru ekspertu

padomēm mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības, ķīmiskās un farmaceitiskās rūpniecības, vieglās rūpniecības, būvmateriālu ražotāju, kokrūpniecības, pārtikas rūpniecības, būvniecības, pasažieru pārvadātāju, biznesa izglītības un vadības konsultantu, tūrisma un poligrāfijas nozaru jomā.

6.32. ielikums

TSP locekļi un eksperti darbojas šādās padomēs, komitejās un darba grupās:

- Ārlietu ministrijas konsultatīvajā padomē attīstības sadarbības politikas jautājumos;
- Ekonomikas ministrijas Lisabonas stratēģijas uzraudzības padomē;
- Ekonomikas ministrijas Būvniecības padomē;
- Ekonomikas ministrijas Latvijas Tūrisma konsultatīvajā padomē;
- Ekonomikas ministrijas Eksporta veicināšanas padomē;
- Ekonomikas ministrijas Nacionālajā standartizācijas padomē;
- Finanšu ministrijas Eiropas Savienības struktūrfondu Uzraudzības komitejā;
- Ekonomikas ministrijas ekonomisko attīstību veicinošu priekšlikumu uzņēmuma ienākuma nodokļa un nekustamā īpašuma nodokļa izstrādes darba grupā;
- Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās Informācijas sabiedrības nacionālajā padomē;
- Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras konsultatīvajā padomē.

Parakstot vienošanās protokolu, puses vienojās apvienot resursus programmatisko dokumentu izstrādei, veikt pasākumus valdības deklarācijas

ietvaros pieņemto tautsaimniecības attīstības un uzņēmējdarbības vides uzlabošanas programmu realizēšanai, kā arī par to, ka ekspertu padomes izvērtēs

un sniegs atzinumus par ministriju izstrādātajiem tiesību aktu projektiem.

2008. gada pirmajā pusē ir notikušas 4 Tautsaimniecības padomes sēdes, kurās ir skatīti šādi svarīgākie jautājumi:

- makroekonomiskās stabilizācijas pasākuma plāns;

- uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns 2008. gadam;
- elektroenerģijas ražošanas jaunu bāzes jaudu ieviešanas variants;
- priekšlikumi kritērijiem darbaspēka migrācijai;
- grozījumi Civillikumā (likumprojekts Lp/528);
- Koncernu likums.

6.33. ielikums

Uzņēmēji ir vieni no nozīmīgākajiem tiesību aktu „izmantotājiem” un vistiešāk ikdienas darbā saskaras ar likumdošanas kontrolējošo ietekmi, tāpēc ir nepieciešams popularizēt uzņēmēju apvienību kā tiesību aktu izstrādes partneru darbu un palīdzēt kāpināt uzņēmēju apvienību kapacitāti.

TSP uzskata, ka ir jāturpina darbs, lai Latvijā nodrošinātu stabilu makroekonomisko vidi. Tādējādi, lai uzturētu stabilu makroekonomisko vidi un veicinātu konkurenci, Latvijā ir jāveido sabalansēts budžets, jāpastiprina konkurences uzraudzība un jāveicina konkurences attīstība visās tautsaimniecības nozarēs sabiedrības interesēs, laikus identificējot riska sektorus, kuros iespējami konkurences tiesību pārkāpumi, ierobežojot administratīvos un citus šķēršļus konkurencei.

TSP par problemātiskām jomām joprojām uzskata nodokļu politiku un administrāciju, darbaspēka izglītību, makroekonomisko stabilitāti un tiesību aktu izmaiņu neprognozējamību.

Tāpat ir jāizvērtē normatīvie akti jau to izstrādes gaitā, lai identificētu un novērstu iespējamus konkurences tiesību pārkāpumus, tirdzniecības tehniskās barjeras un diskriminējošos nosacījumus brīvas preču un pakalpojumu aprites un uzņēmējdarbības tiesību jomā. Ir jāpilnveido valsts atbalsta un iepirkuma uzraudzība, panākot augstu caurskatāmības līmeni valsts atbalsta projektiem.

Ir jāsekmē efektīvas un konkurētspējīgas nozaru struktūras veidošana, jāveicina pētniecība un attīstība un inovācijas, it īpaši privātajā sektorā, jāizstrādā un jāievieš pasākumi, kas veicinātu izglītības, pētniecības un tautsaimniecības sektoru sadarbību, nodrošinot zināšanu un tehnoloģiju pārnei.

Sekmējama jaunu eksporta tirgu apgūšana un nostiprināšanās esošajos, nodrošināma eksporta veicināšanas institucionālā bāze un tās kapacitātes celšana, ārējo ekonomisko pārstāvniecību attīstība, finanšu instrumentu pieejamība un atbalsts uzņēmumiem eksporta mērķēšanā.

Valstī ir jāsamazina nedeklarētā nodarbinātība, kas panākams ar šādiem pasākumiem:

- paaugstinot minimālo algu un proporcionāli palielinot neapliekamo minimumu, lai samazinātu nodokļu slogu zema atalgojuma algām;
- paaugstinot Valsts darba inspekcijas administratīvās spējas, piesaistot papildu personālu, pilnveidojot kontroli pār darba tiesību normu ievērošanu, paaugstinot sabiedrības informētību par darba tiesību jautājumiem;
- stiprinot arodbiedrību un darba devēju apvienību lomu uzņēmējdarbībā, veicinot uzņēmēju apvienošanās uzņēmēju organizācijās;
- radot labvēlīgu vidi sociāli atbildīgas uzņēmējdarbības reputācijas palielināšanai.

TSP uzskata, ka Latvijā ir nepieciešams pilnveidot administratīvās procedūras, jo pēc Latvijas iestāšanās ES uzņēmējiem, risinot ar valsts un pašvaldību regulējošām prasībām un administratīvajām procedūrām saistītos jautājumus un apgūstot jaunas ar ES tiesību aktu piemērošanu saistītas administratīvās procedūras, kā arī iepazīstoties ar bieži vien apjomīgiem un tieši piemērojamiem ES tiesību aktiem, ir nepieciešams pārlietu liels laika patēriņš.

6.15.2. Mazo un vidējo komersantu un amatniecības padome

Mazo un vidējo komersantu un amatniecības padome (turpmāk tekstā – MVKAP) ir Ekonomikas ministrijas konsultatīva institūcija.

MVKAP sastāvs un nolikums ir apstiprināts ar Ekonomikas ministrijas 2007. gada 11. decembra rīkojumu Nr. 560.

Padomes darbības mērķis ir mazo un vidējo komersantu un amatnieku attīstības veicināšana un MVK labvēlīgas uzņēmējdarbības vides veidošana Latvijā.

MVKAP galvenās funkcijas ir izskatīt un sekot līdzi tādu jautājumu (normatīvo aktu projektu, tautsaimniecības attīstības politikas dokumentu, u.c.) risināšanai, kas ir nozīmīgi MVK attīstībai, kā arī sagatavot priekšlikumus un pieņemt rekomendējošus lēmumus par šiem jautājumiem, realizēt dialogu starp uzņēmējiem un Ekonomikas ministriju un citām valsts institūcijām un sabiedriskām organizācijām, kuras ietekmē MVK darbību un attīstību.

Ekonomikas ministrija, pamatojoties uz 2007. gada 11. decembra rīkojumu Nr. 560 „Par Ekonomikas ministrijas Mazo un vidējo komersantu un amatniecības konsultatīvo padomi”, ir aktualizējusi MVKAP sastāvu, paplašinot tajā pārstāvētās institūcijas un papildinot ar ražotāju asociāciju un reģionālās attīstības aģentūru pārstāvjiem.

MVKAP sastāvā ir 21 mazos un vidējos komersantu pārstāvošas organizācijas pilnvarotie pārstāvji, kuru skaitā ir dažādu tautsaimniecības nozaru MVK pārstāvošās institūcijas, apvienības, organizācijas un asociācijas, kuras apvieno MVK un pārstāv to intereses. Novērotāju statusā piedalās Ekonomikas ministrija, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra un Rīgas Domes Uzņēmējdarbības koordinācijas centrs.

MVKAP sēdes notiek vidēji reizi mēnesī.

Mazo un vidējo komersantu un amatniecības konsultatīvās padomes darbu vada padomes vēlēts priekšsēdētājs.

Padomes darbu nodrošina un sekretariāta funkcijas veic Ekonomikas ministrija.

2008. gada pirmajā pusē ir notikušas 5 Mazo un vidējo komersantu un amatniecības konsultatīvās

padomes sēdes, kurās ir skatīti šādi svarīgākie jautājumi:

- makroekonomiskās stabilizācijas pasākuma plāns;
- priekšlikumi kritērijiem prioritāro nozaru noteikšanai;
- uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns 2008. gadam;
- elektroenerģijas ražošanas jaunu bāzes jaudu ieviešanas varianti;
- priekšlikumi eksporta veicināšanas pasākumiem;
- priekšlikumi kritērijiem darbaspēka migrācijai;
- uzņēmumu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programma;
- patērētāju sūdzību par līguma noteikumiem neatbilstošām precēm un pakalpojumiem izskatīšanas kārtības uzlabošanas koncepcija.

Sadarbībā ar Ekonomikas ministriju uzņēmēji regulāri tiek aicināti izvērtēt MVK attīstības jautājumus, tās politiku veidojošo programmu dokumentu projektus pirms to pieņemšanas Ministru kabinetā. Sēdēs ir izstrādāti priekšlikumi dažādiem tiesību aktiem, **uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plānam 2008. gadam**, makroekonomiskās stabilizācijas pasākumu plānam 2008.-2009. gadam.

Padome ir turpinājusi uzsākto pozitīvo un lietišķo dialogu ar uzņēmējus pārstāvošajām institūcijām, Ekonomikas ministriju un valsts institūcijām, kuras atbildīgas par Latvijas uzņēmējdarbības vides uzlabošanu.

6.34. ielikums

Lai nostiprinātu Mazo un vidējo komersantu un amatniecības konsultatīvās padomes lomu uzņēmējdarbības vides uzlabošanā, kā arī nevalstiskais sektors tiktu kompetenti pārstāvēts ES struktūrfondu un atbalsta programmu apgūšanā, MVKA padomes locekļi ir deleģēti dalībai šādās padomēs un komitejās un darba grupās:

- Finanšu ministrijas ES struktūrfondu Uzraudzības komitejā;
- Finanšu ministrijas Eiropas Reģionālās attīstības fonda un Kohēzijas fonda apakškomitejā;
- Finanšu ministrijas Eiropas Sociālā fonda apakškomitejā;
- Finanšu ministrijas valsts nodokļu un nodevu sistēmas attīstības pamatnostādņu izstrādāšanas darba grupā;
- Ekonomikas ministrijas Eksporta veicināšanas padomē;
- Ekonomikas ministrijas un Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras konsultatīvajā padomē;
- Rīgas domes Komercedarbības attīstības padomē.

Piedaloties uzņēmēju delegāciju sastāvā ārpus Latvijas robežām, ir noslēgti Padomes sadarbības līgumi ar Azerbaidžānas Republikas un Izraēlas Republikas līdzīgām organizācijām.

Jautājumi, kurus Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padome plāno risināt tuvākajās sēdēs, ir:

- iedzīvotāju ienākuma nodoklis;
- uzņēmuma ienākuma nodokļa atvieglojumu piemērošana reinvestētās peļņas gadījumā;
- Komercedarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programmas 2007.-2013. gadam izpilde tās pirmajā pusgadā;
- Direktīvas 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū pārņemšanas pasākumi, tai skaitā vienas pieturas aģentūras koncepcija;
- Latvijas ārējo ekonomisko interešu pārstāvības sistēmas optimizācija;
- Latvijas nacionālā Lisabonas programma.

6.15.3. Valsts un privātās partnerības konsultatīvā padome

Valsts un privātās partnerības konsultatīvā padome (VPP konsultatīvā padome) ir Ekonomikas ministrijas izveidota konsultējoša un koordinējoša institūcija.

Tās darbības mērķis ir piedalīties ar VPP politiku saistīto jautājumu risināšanā un tādējādi sekmēt labvēlīgas vides izveidošanu VPP projektu īstenošanai un veicināt VPP instrumenta izmantošanu, piesaistot privāto kapitālu publiskās infrastruktūras izbūvei un

publiskajiem pakalpojumiem. Tās lēmumi ir rekomendējoši valsts iestādēm un pašvaldībām.

Ar Ekonomikas ministrijas 2007. gada 19. janvāra rīkojumu Nr. 23 „*Par valsts un privātās partnerības konsultatīvās padomes izveidošanu*” tika apstiprināts VPP konsultatīvās padomes personālsastāvs – tās sastāvā ir pārstāvis no Saeimas Tautsaimniecības komisijas, Ekonomikas ministrijas, Finanšu ministrijas, Valsts kases, Izglītības un zinātnes ministrijas, Kultūras ministrijas, Labklājības ministrijas, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas, Satiksmes ministrijas, Tieslietu ministrijas, Veselības ministrijas, Vides ministrijas, Latvijas Pašvaldību savienības, Rīgas Domes, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras, Valsts reģionālās attīstības aģentūras, Latvijas Komerčbanku asociācijas, Publiskās un privātās partnerības asociācijas, Būvnieku asociācijas, Latvijas Lielo pilsētu asociācijas, Tautsaimniecības padomes, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Darba devēju konfederācijas un to vada ekonomikas ministrs.

Savukārt ar Ekonomikas ministrijas 2007. gada 8. februāra rīkojumu Nr. 59 „*Par valsts un privātās partnerības konsultatīvās padomes nolikumu*” tika apstiprināts VPP konsultatīvās padomes nolikums, kurā ir noteiktas VPP konsultatīvās padomes funkcijas, uzdevumi un tiesības, kā arī apstiprināta tās darba organizācija, nosakot, ka Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības

struktūrpolitikas departaments pilda VPP konsultatīvās padomes sekretariāta funkcijas un organizē tās darbu.

2007. gada 25. janvārī notika VPP konsultatīvās padomes pirmā sēde, kurā tika sniegta informācija par esošu situāciju VPP jomā, VPP projektu īstenošanas iespējām, kā arī Ekonomikas ministrijas, LIAA un citu publisko institūciju paveikto VPP attīstībai. Galvenais jautājums sēdē bija Ekonomikas ministrijas izstrādātā Koncesiju likumprojekta izvērtēšana, jo tas pilnībā neatrisina to jautājumu problemātiku, kas būtu saistīti ar šo jomu. Pamatojoties uz VPP konsultatīvās

padomes pirmajā sēdē nolemto, 2007. gada 8. februārī un 20. februārī notika papildu diskusijas par VPP regulējošo likumdošanas ietvaru, kurās tika skatīti ministriju un citu institūciju iesniegtie priekšlikumi grozījumiem Ekonomikas ministrijas izstrādātajā Koncesiju likumprojektā.

Nākamo VPP konsultatīvās padomes sēdi plānots sasaukt pēc vienota Publiskā un privātās partnerības likumprojekta un ar to saistīto tiesību aktu projektu iesniegšanas Ministru prezidentam.

7. REKOMENDĀCIJAS

Nemot vērā pašreizējās ekonomiskās attīstības tendences, galvenais uzdevums šobrīd ir nodrošināt nepieciešamos apstākļus ilgtspējīgai izaugsmei un nepieļaut strauju izaugsmes kritumu.

Galvenie makroekonomiskās stabilitātes nodrošināšanas virzieni ir:

- turpināt jau iesāktu fiskālo konsolidāciju (budžets ar pārpalikumu) un budžeta efektivitātes paaugstināšanu, kā arī pilnveidot nodokļu politiku;
- paaugstināt produktīvo kapacitāti, it īpaši tirgojamās nozarēs;
- īstenot uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku vērstu struktūrpolitiku.

Nemot vērā minēto, mūsaprāt, ekonomiskās politikas svarīgākie, neatliekamākie uzdevumi ir šādi:

- **budžeta ieņēmumu un izdevumu efektivitātes paaugstināšanā:**
 - uzlabot valsts pārvaldes efektivitāti, ieviešot valsts stratēģiskās plānošanas rezultatīvo rādītāju sistēmu, likvidējot ilgstoši brīvās štata vietas valsts institūcijās, izveidojot vienotu valsts finanšu un cilvēkresursu informācijas un vadības sistēmu;
 - pilnveidot ES fondu (ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda) finansējuma sadales un projektu ieviešanas efektivitāti, paātrināt programmu sagatavošanu;
 - sekmēt valsts un privātās partnerības mehānisma ieviešanu, sasaistot to ar publisko investīciju plāniem un programmām (pašvaldību, valsts un Eiropas Savienības);
- **administratīvo šķēršļu mazināšanā:**
 - pilnveidot uzņēmējdarbības reģistrēšanas, atļauju piešķiršanas un nodokļu administrēšanas procesu, lai vienkāršotu un paātrinātu uzņēmējdarbības uzsākšanu un veikšanu. Ir jānodrošina, ka tiek vienkāršotas procedūras un prasības atļauju saņemšanai, kur tas attaisnojams, izsniedzot atļaujas uz nenoteiktu laiku vai arī radot iespēju nokārtot nepieciešamas procedūras elektroniski. Jānodrošina iespēja reģistrāciju par pievienotās vērtības nodokļa maksātāju veikt vienlaicīgi ar reģistrāciju Komercreģistrā;
 - veicināt e-pārvaldes un e-pakalpojumu attīstību, lai palielinātu valsts pakalpojumu pieejamību un efektivitāti. Ir jāpabeidz valsts megasistēmas („reģistru reģistrs”) izveide, jāidentificē visi saskaņojumi un reģistrācijas nepieciešamība, kuriem nepieciešamas izziņas no citām valsts institūcijām, jānodrošina, ka tas var notikt

automātiski un e-vidē, jāievieš e-paraksts visās valsts iestādēs un jāpaplašina e-paraksta funkcionalitāte;

- izveidot vienotas informācijas pieejas punktu saistībā ar atļaujām un licencēm, lai uzņēmējiem atvieglotu informācijas iegūšanu par konkrētā komercdarbības veida uzsākšanai nepieciešamajām atļaujām un licencēm;
- pilnveidot valsts līmeņa oficiālās statistiskās informācijas plūsmu, kā arī valsts reģistros un citās informācijas sistēmās iekļaujamo statistisko rādītāju savstarpējo saskaņošanu, lai novērstu atkārtotu informācijas pieprasīšanu no respondentiem. Jāpalielina elektroniski iesniedzamo pārskatu īpatsvars, radot respondentiem iespējas iesniegt pārskatus elektroniskā veidā;
- veikt būvniecības nozares regulējošo un kontroles institūciju optimizāciju un e-pārvaldes ieviešanu, lai nodrošinātu būvniecības procesa caurspīdīgumu un uzlabotu būvniecības procesa kontroli. Ir jāsamazina būvniecības projektu dokumentācijas saskaņošanai nepieciešamais procedūru skaits un laiks;
- samazināt ar nodarbinātību saistītās izmaksas, kuras regulē dažādi likumdošanas akti, un radīt stimulus uzņēmējiem dažādu sociālo grupu aktīvākai iesaistīšanai darba tirgū, pārskatot darba tirgus regulējumu. Ir jāturpina samazināt darba devēju apmaksāto darbnespējas lapu dienu skaitu, jāveicina dažādu sociālo grupu (invalidi, personas pēc bērnu kopšanas atvaļinājuma, ieslodzītie) aktīvāka iesaistīšana darba tirgū ar dažādiem stimuliem darba devējiem; nodrošināt, ka izdevumi komersantiem, kas saistīti ar darbaspēka piesaistīšanu, tiek pielīdzināti ar saimniecisko darbību saistītiem izdevumiem un netiek aplikti ar iedzīvotāju ienākuma nodokli;
- uzlabot nekustamā īpašuma reģistrācijas procesu, apvienojot procedūras – ieviešot vienas pieturas aģentūras principu nekustamā īpašuma reģistrācijā, samazinot reģistrācijai nepieciešamo dienu un procedūru skaitu;
- **uzņēmējdarbību veicinošas nodokļu politikas un administrēšanas ieviešanā:**
 - palielināt Valsts ieņēmumu dienesta darbības efektivitāti, turpinot VID pārveidošanu par institūciju, kas palīdz uzņēmējiem;
 - turpināt pilnveidot nodokļu administrēšanu regulējošos normatīvos aktus, lai, piemērojot soda sankcijas, tiktu ņemta vērā arī vainas pakāpe;
 - veicot izmaiņas nodokļu sistēmā, pilnvērtīgi izvērtēt paredzamo grozījumu ietekmi uz

- uzņēmējdarbību un tautsaimniecību kopumā, kā arī radīt priekšnoteikumus Latvijas uzņēmēju konkurētspējas uzlabošanai iekšējā tirgū;
- pilnveidot nodokļu atvieglojumu sistēmu, lai veicinātu uzņēmēju ieguldījumus attīstībā;
- izveidot nodokļu uzlikšanas sistēmu, kas radītu priekšnoteikumus darbinieku finansiālajai iesaistīšanai uzņēmumu attīstībā;
- **konkurences nodrošināšanā un administratīvi regulējamo cenu noteikšanā un patērētāju tiesību aizsardzībā:**
 - iespējami efektīvāk vērsties pret nozīmīgākajiem konkurences pārkāpumiem, nodrošinot Konkurences likuma grozījumu efektīvu ieviešanu;
 - veikt ienākšanas barjeru un konkurences līmeņa analīzi nozarēs, kuras nodrošina preces un pakalpojumus iekšzemē (neskaitot eksportu) un kurās ir salīdzinoši augsts koncentrācijas līmenis;
 - veikt preventīvos un pārbaudes pasākumus aizliegto vienošanos identificēšanai tautsaimniecībā svarīgās nozarēs, īpašu uzmanību pievēršot valsts iepirkumiem un struktūrfondu konkursiem un izsolēm prioritārās jomās, piemēram, būvniecībā;
 - veikt konkurences situācijas izpēti svarīgās tautsaimniecības nozarēs – mazumtirdzniecībā (nespecializētajos veikalos), farmācijā, autoceļu un inženiertehniskajos būvdarbos, lai izvērtētu, vai šajās nozarēs pastāv godīgas konkurences apstākļi, tai skaitā, vai nav konstatējamas aizliegtu vienošanos pazīmes;
 - izveidot vienotu sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas iestādi, lai ieviestu Latvijas situācijai vislabāk atbilstošu sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas modeli;
 - pilnveidot patērētāju tiesību uzraudzības metodes, īpaši veidojot efektīvu tirgus uzraudzības sistēmu, nodrošinot sekmīgu patērētāju sūdzību izskatīšanu un patērētāju kolektīvo interešu aizsardzību. Īpaša uzmanība jākoncentrē preču un pakalpojumu drošumam, lai pasargātu patērētājus no prasībām neatbilstošu preču un pakalpojumu izmantošanas, kā arī patērētāju ekonomisko interešu ievērošanas uzraudzībai;
- **investīciju, uzņēmējdarbības uzsākšanas un finanšu pieejamības veicināšanā:**
 - veicināt jaunu uzņēmumu veidošanos un attīstību Latvijas reģionos, nodrošinot tos ar nepieciešamo infrastruktūru un konsultatīvajiem pakalpojumiem, lai atvieglotu uzņēmējdarbības uzsākšanu. Ir jāizveido biznesa inkubatori dažādos Latvijas reģionos un jāsniedz atbalsts tajos izveidotajiem jaunajiem uzņēmumiem;
 - vairāk uzmanības pievērst finansējuma piešķiršanai uzņēmējdarbības attīstībai agrīnajā stadijā (pasākumi pirmssēklas un sēklas kapitāla pieejamībai, iespējas saņemt aizdevumus ar atvieglotiem nosacījumiem) un finanšu pieejamībai riska kapitāla veidā. Jānodrošina MVU un uzņēmējdarbības uzsācējiem informatīvs un konsultatīvs atbalsts, lai veicinātu uzņēmēju izpratni par finansējuma pieejamību dažādās uzņēmuma attīstības stadijās;
 - izveidot ieguldījumu fondu, lai koordinēti realizētu finanšu atbalsta instrumentu ieviešanu;
 - atbalstīt ieguldījumus mikro un mazo komersantu attīstībā īpaši atbalstāmajās teritorijās, lai veicinātu komercdarbības uzsākšanu un investīcijas šajos reģionos;
 - pārskatīt reģionālo centru teritoriālos plānojumus, ieplānojot jaunas industriālās teritorijas;
 - paredzēt paātrināto procedūru zemes zonējuma maiņai un transformācijai rūpnieciskiem projektiem;
 - izveidot mērķdotāciju fondu/valsts atbalsta programmu industriālo platību infrastruktūras izbūvei (ceļš, ūdens, kanalizācija);
- **eksporta veicināšanā:**
 - ieviest eksporta kredīta garantēšanas sistēmu, lai palielinātu pieeju tirgiem ar augstāku riska pakāpi un veicinātu Latvijas izcelsmes preču un pakalpojumu eksportu ārpus Eiropas Savienības;
 - palielināt valsts ārējo ekonomisko pārstāvniecību darbības efektivitāti un uzlabot sistēmas integrāciju, paplašinot pārstāvniecību tīklu un nodrošinot koordinētu Latvijas uzņēmēju ekonomisko interešu pārstāvību ārvalstīs;
 - paplašināt eksporta atbalsta pakalpojumus maziem un vidējiem uzņēmumiem, lai veicinātu eksporta diversifikāciju un nostiprināšanos esošajos tirgos;
 - nodrošināt Latvijas uzņēmēju interešu ievērošanu daudzpusējās un divpusējās/reģionālās sarunās, lai veicinātu līgumtiesisko nosacījumu uzlabošanu trešajās valstīs;
- **elastīga darba tirgus veidošanā:**
 - veicināt iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti, palielinot darba piedāvājumu un efektīvāk izmantojot vietējos resursus. Ir nepieciešams atvieglot jauniešu iesaistīšanos darba tirgū, lai dotu iespēju elastīgāk nodarbināt jauniešus, veicināt jauniešu ar īpašām vajadzībām nodarbinātību, saglabājot pabalstu gadījumā, ja jaunieši strādā, jauno māmiņu elastīgāku atgriešanos darbā. Ieteicams dot tiesības darba devējam izvēlēties noteikt īsāku pārbaudes laiku, bet kā maksimālo pārbaudes laiku *Darba likuma* noteikt 6 mēnešus. Vēlams veidot darba tiesas, kas dotu iespēju efektīvāk un ātrāk atrisināt darba strīdus. Ieteicams darba devējam nenoteikt pienākumu segt izdevumus, kas saistīti ar mācību atvaļinājumu apmaksu, sedzot tos no valsts budžeta;

- risināt nodarbinātības strukturālās problēmas, atbalstot centienus iegūt piemērotu un augstāku kvalifikāciju atbilstoši darba tirgus prasībām un atvieglojot darbaspēka mobilitāti, it īpaši uzlabojot transporta infrastruktūru;
- samazināt nedeklarēto nodarbinātību, atvieglojot nodokļu slogu uz nodarbinātību un paaugstinot Valsts darba inspekcijas administratīvās spējas, piesaistot papildu personālu, pilnveidojot darba tiesību normu ievērošanas kontroli, paaugstinot sabiedrības informētību par darba tiesību jautājumiem, stiprinot arodbiedrību un darba devēju apvienību lomu uzņēmējdarbībā, veicinot uzņēmēju apvienošanās uzņēmēju organizācijās, lai radītu labvēlīgu vidi sociāli atbildīgas uzņēmējdarbības reputācijas palielināšanai;
- pilnveidot darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma regulēšanas sistēmu, tajā skaitā nodrošinot darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognožu sagatavošanu;
- **efektīvas, drošas un ilgtspējīgas enerģijas piegādes nodrošināšanā:**
 - veicināt atjaunojamo energoresursu izmantošanu elektroenerģijas un siltumapgādes ražošanā, ņemot vērā valstī pieejamos resursus un potenciālu, tādējādi mazinot atkarību no importētajiem energoresursiem, iekļaujot pašnodrošinājuma jaudu uzstādīšanas izmaksas attaisnojamās izdevumos privātpersonām un uzņēmumiem iekļaujot tās pamatlīdzekļos, par kuru iegādi tiek piemērotas nodokļu atlaides;
 - nodrošināt pietiekošu finansējumu AS Sadales Tīkls budžetā jauno pieslēgumu izbūvei un esošo jaudu palielināšanai;
 - attīstīt bāzes elektrostaciju projektus, izvēloties elektrostaciju veidus, kas nodrošinās resursu piegādes garantijas un ilgtspējību, kā arī paaugstinās valsts pašnodrošinājumu enerģētiskā;
- **energoefektivitātes uzlabošanā:**
 - īstenot daudzdzīvokļu māju renovācijas veicināšanas valsts atbalsta programmu, veicot dzīvojamo māju energoauditus un renovācijas projektus, kā arī vienlaikus palielinot kopīpašnieku ieinteresētību un atbildību dzīvojamo māju renovācijā;
 - īstenot Eiropas Savienības struktūrfondu 2007.-2013. gadam darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” prioritātes „Kvalitatīvas vides dzīvei un ekonomiskai aktivitātei nodrošināšana” pasākumu „Mājokļa energoefektivitāte”, veicot daudzdzīvokļu māju un sociālo dzīvojamo māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumus;
 - integrēt energoefektivitātes politiku citās nozaru politikās (nodokļu, transporta, reģionālajās);
- **zināšanu ietilpīgas ekonomikas veidošanā:**
 - sekmēt zinātnieku un komersantu sadarbību, veidojot kompetences centrus, lai veicinātu pētniecības un rūpniecības sektoru sadarbību rūpniecisko pētījumu, jaunu produktu un tehnoloģiju īstenošanā, kā arī tehnoloģiju pārneses kontaktpunktus un tehnoloģiju pārneses centrus, zinātnes un tehnoloģiju parkus, lai mērķtiecīgi attīstītu nepieciešamo pētniecības kompetenci augstskolās un zinātniskajos institūtos;
 - atbalstīt uzņēmējdarbību ar augstu pievienoto vērtību, sekmējot investīcijas pamatlīdzekļos un apgrozāmos līdzekļos;
 - atbalstīt jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi, veicinot komersantus izvērst rūpnieciskos pētījumus, ieviest ražošanā jaunus produktus, pakalpojumus un tehnoloģijas, nostiprināt rūpnieciskā īpašuma tiesības;
 - atbalstīt augsti kvalificētu darbinieku piesaisti;
 - plānot plašākas izglītošanas un pašapziņas celšanas aktivitātes jauniešiem – potenciāliem uzņēmējiem un sekmēt eksakto zinātņu un uzņēmējdarbības studentu mijiedarbību ar kopīgu pasākumu starpniecību.

Lai nodrošinātu struktūrpolitikas efektīvu īstenošanu, nepieciešams katrā politikas pasākumā paredzēt institucionālo nodrošinājumu, kas garantē un kontrolē, ka atbilstošos likumos iekļautās normas visi ekonomisko aktivitāšu subjekti ievēro godprātīgi, ka atbalsta nosacījumi ir skaidri un to pieejamība balstās uz vienlīdzības principiem.

Konsekventi īstenošana struktūrpolitika sekmēs ekonomiskā modeļa maiņu no lēta darbaspēka priekšrocību izmantošanas uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku, kas būs pamats iedzīvotāju dzīves līmeņa paaugstināšanai. Latvijas sekmīgu attīstību un ekonomisko izaugsmi noteiks ne tikai valsts institūciju darbs, bet arī ikviena cilvēka personīgā iniciatīva jebkurā Latvijas vietā sabiedrības savstarpējās sapratnes un dialoga apstākļos.